

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

ROK PODGORNIK

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA REGIONALNE ZGODNJE PODJETNIŠKE
AKTIVNOSTI V SLOVENIJI NA PODLAGI
RAZISKAVE GLOBAL ENTREPRENEURSHIP
MONITOR**

Ljubljana, oktober 2008

Rok Podgornik

IZJAVA

Študent Rok Podgornik izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Lee Bregar in somentorstvom prof. dr. Polone Tominc, in skladno s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 6. oktober 2008

Podpis: _____

KAZALO VSEBINE

UVOD	1
Opredelitev področja in opis problema raziskovanja	1
Namen, cilji in temeljne trditve	2
Predpostavke in omejitve raziskave	3
Uporabljene raziskovalne metode	4
1 DEJAVNIKI RAZVOJA PODJETNIŠKE AKTIVNOSTI	6
1.1 Notranji dejavniki	6
1.2 Zunanji dejavniki	10
1.3 Dejavniki regionalnega razvoja	12
2 RAZISKAVA GEM V SLOVENIJI	15
2.1 Namen in cilji raziskave GEM	15
2.2 Metodologija raziskave GEM v Sloveniji	16
2.2.1 Raziskava odraslega prebivalstva	17
2.2.2 Osební intervjuji in vprašalnik za nacionalne izvedence	20
2.3 Predstavitev osnovnih rezultatov raziskav GEM v obdobju 2004–2006 v Sloveniji	21
2.3.1 Zgodnja podjetniška aktivnost v Sloveniji	21
2.3.2 Motivacijski vidik zgodnje podjetniške aktivnosti	24
2.3.3 Nastajajoči, novi in ustaljeni podjetniki	26
2.3.4 Demografske značilnosti podjetniške populacije	29
2.3.5 Podjetniško okolje v Sloveniji	32
3 REGIONALNA ZGODNJA PODJETNIŠKA AKTIVNOST V SLOVENIJI	36
3.1 Statistične regije Slovenije in njihove demografske ter gospodarske značilnosti	36
3.2 Analiza zgodnje podjetniške aktivnosti po regijah	48
3.2.1 Analiza temeljnih rezultatov	48
3.2.2 Analiza po spolu	56
3.2.3 Razvrščanje v skupine	62
3.2.3.1 Geografsko razvrščanje	62
3.2.3.2 Hierarhično razvrščanje	65
3.3 Zaznavanje podjetniškega okolja in podjetniške zmogljivosti po regijah	70
4 REGRESIJSKI MODELI ZGODNJE PODJETNIŠKE AKTIVNOSTI V SLOVENIJI	75
4.1 Definiranje ključnih spremenljivk s korelacijsko analizo	75

4.2	Oblikovanje regresijskih modelov zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji	81
4.3	Analiza regresijskih modelov	86
4.3.1	Analiza multikolinearnosti	86
4.3.2	Analiza heteroskedastičnosti	88
4.4	Povzetek regresijske analize s končnimi regresijskimi modeli	90
	SKLEP	95
	LITERATURA	98
	VIRI	101

KAZALO TABEL

Tabela 1: Podjetniške lastnosti in obnašanje	8
Tabela 2: Zgodnja podjetniška aktivnost v Sloveniji v obdobju 2004–2006	21
Tabela 3: Motivacijski vidik zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji v obdobju 2004–2006	24
Tabela 4: Izbrani koeficienti GEM za Slovenijo v obdobju 2004–2006	26
Tabela 5: Podjetniška aktivnost po razvojnih fazah podjetij v Sloveniji	27
Tabela 6: Zgodnja podjetniška aktivnost po spolu v Sloveniji v obdobju 2004–2006	30
Tabela 7: Ocene podjetniškega okolja v Sloveniji v letih 2005 in 2006	33
Tabela 8: Statistične regije Slovenije z nekaterimi pomembnejšimi kazalniki	37
Tabela 9: Izobrazbena struktura prebivalstva Slovenije po regijah (2006)	38
Tabela 10: Stopnje delovne aktivnosti prebivalstva in brezposelnosti ter primerjava povprečnih neto plač na zaposlenega po regijah Slovenije (oktober 2007)	40
Tabela 11: Primerjalna analiza slovenskih regij glede kazalnikov ustvarjalnosti	47
Tabela 12: Zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije	49
Tabela 13: Zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti v regijah Slovenije	51
Tabela 14: Zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti v regijah Slovenije	52
Tabela 15: Podjetniška aktivnost po razvojnih fazah podjetij v regijah Slovenije	54
Tabela 16: Koeficient motivacije in koeficient smrtnosti v regijah Slovenije	55
Tabela 17: Regionalna zgodnja podjetniška aktivnost po spolu	56
Tabela 18: Moška zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije	58
Tabela 19: Ženska zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije	59
Tabela 20: Zgodnja podjetniška aktivnost po motivu in spolu v regijah Slovenije	60
Tabela 21: Zgodnja podjetniška aktivnost v treh izbranih regijah Slovenije	63
Tabela 22: Zgodnja podjetniška aktivnost po motivu v treh izbranih regijah Slovenije	64
Tabela 23: Zgodnja podjetniška aktivnost po spolu v treh izbranih regijah Slovenije	65
Tabela 24: Kazalniki zgodnje podjetniške aktivnosti po statističnih regijah Slovenije, uporabljeni pri hierarhičnem razvrščanju	66
Tabela 25: Pripadnost regij pri hierarhičnem razvrščanju v pet skupin	67
Tabela 26: Povprečne vrednosti izbranih kazalnikov pri petih skupinah, dobljenih s hierarhičnim razvrščanjem	67
Tabela 27: Rezultati analize zaznavanja podjetniškega okolja v regijah Slovenije	72
Tabela 28: Rezultati analize podjetniške zmogljivosti v regijah Slovenije	73
Tabela 29: Korelacijska analiza med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami (Pearsonov koeficient korelacije)	76
Tabela 30: Korelacijska analiza med neodvisnimi spremenljivkami – moč in smer korelacije na podlagi Pearsonovega koeficienta korelacije	80

KAZALO SLIK

Slika 1: Prikaz poteka raziskave	5
Slika 2: Zgodnja podjetniška aktivnost (TEA) v letu 2006	22
Slika 3: Soodvisnost gospodarske razvitosti in zgodnje podjetniške aktivnosti	23
Slika 4: Motivacijska struktura po državah – GEM 2006	25
Slika 5: Celotna podjetniška aktivnost (TEA + ustaljena podjetja) držav v letu 2006	28
Slika 6: Primerjava zgodnje podjetniške aktivnosti po spolu v letu 2006	29
Slika 7: Podjetniška aktivnost v Sloveniji v letu 2006 glede na starost	31
Slika 8: Izobrazbena struktura prebivalstva Slovenije v letu 2006	32
Slika 9: Ocene podjetniškega okolja v Sloveniji v obdobju 2002–2006	35
Slika 10: Statistične regije Slovenije	37
Slika 11: Izobrazbena struktura prebivalstva po regijah	39
Slika 12: Zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)	50
Slika 13: Zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)	51
Slika 14: Zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)	53
Slika 15: Zgodnja podjetniška aktivnost po razvojnih fazah podjetij v regijah Slovenije	54
Slika 16: Struktura regionalne zgodnje podjetniške aktivnosti po spolu	57
Slika 17: Moška zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)	58
Slika 18: Ženska zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)	59
Slika 19: Motivacijska struktura zgodnje podjetniške aktivnosti po spolu v regijah Slovenije	61
Slika 20: Prikaz treh izbranih širših geografskih regij Slovenije	63
Slika 21: Zgodnja podjetniška aktivnost v treh izbranih regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)	64
Slika 22: Povprečne vrednosti izbranih standardiziranih kazalnikov pri petih skupinah, dobljenih s hierarhičnim razvrščanjem	68
Slika 23: Prikaz petih skupin statističnih regij Slovenije, dobljenih s hierarhičnim razvrščanjem (Wardova metoda)	69
Slika 24: Rezultati analize zaznavanja podjetniškega okolja v regijah Slovenije	72
Slika 25: Rezultati analize podjetniške zmogljivosti v regijah Slovenije	74

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Temeljni podatki za izračun standardnih napak in intervalov zaupanja pri regionalni analizi zgodnje podjetniške aktivnosti	1
Priloga 2: Izpis podrobnejših rezultatov analize zgodnje podjetniške aktivnosti po motivu in spolu v regijah Slovenije	2
Priloga 3: Izpis rezultatov geografskega razvrščanja statističnih regij Slovenije v dve skupini	5
Priloga 4: Izpis podrobnejših rezultatov hierarhičnega razvrščanja statističnih regij Slovenije z Wardovo metodo	7
Priloga 5: Izpis podrobnejših rezultatov analize zaznavanja podjetniškega okolja in analize podjetniške zmogljivosti po regijah Slovenije	8
Priloga 6: Izpis podrobnejših rezultatov korelacijske analize za potrebe regresijskih modelov zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji	10
Priloga 7: Izpis rezultatov sestave linearnih regresijskih modelov v programu SPSS z metodo Stepwise	12
Priloga 8: Grafična analiza heteroskedastičnosti v regresijskih modelih	18
Priloga 9: Slovarček	21
Priloga 10: Seznam kratic	22

UVOD

Opredelitev področja in opis problema raziskovanja

V Sloveniji stanje in razvoj zgodnje podjetniške aktivnosti prebivalstva od leta 2002 raziskujemo s pomočjo največje tovrstne raziskave – Global Entrepreneurship Monitor (v nadaljevanju GEM). Raziskavo v Sloveniji izvaja Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij Ekonomsko-poslovne fakultete v Mariboru. Rezultati raziskave kažejo, da je stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji kljub pozitivnemu trendu v zadnjih letih glede na druge v raziskavo vključene države še vedno močno podpovprečna. Še zlasti je skrb zbujajoča šibka zgodnja podjetniška aktivnost žensk, saj je razmerje med zgodnjepodjetniško aktivnimi moškimi in ženskami v Sloveniji povprečno približno dva proti ena.

V magistrskem delu bom na podlagi ugotovitev poročil GEM Slovenija iz prejšnjih let o nizki ravni zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji s pomočjo poglobljene analize raziskave odraslega prebivalstva poskušal najti ključne dejavnike, ki najmočneje vplivajo na zaostajanje zgodnje podjetniške aktivnosti Slovenije kot celote. Pri raziskavi bom uporabljal združene anketne podatke raziskave GEM iz let 2004, 2005 in 2006, saj je iz teh podatkov za vsakega anketiranca mogoče dodatno (glede na podatke iz let 2002 in 2003) razbrati tudi pripadnost določeni geografski regiji Slovenije, kar odpira možnosti za nadaljnje analize zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji.

Analiziral bom regionalno zgodnjo podjetniško aktivnost Slovenije glede na njenih 12 geografskih (statističnih) regij: Pomursko, Podravsko, Koroško, Savinjsko, Zasavsko, Spodnjeposavsko, Jugovzhodno Slovenijo, Osrednjeslovensko, Gorenjsko, Notranjsko-kraško, Goriško in Obalno-kraško. Glavni razlog za izbiro statističnih regij kot najprimernejših enot za regionalno analizo je razen razpoložljivosti vseh potrebnih podatkov predvsem dejstvo, da je statistična razdelitev Slovenije zaradi nedorečenosti uradne regionalne (pokrajinske) razdelitve za zdaj najustreznejša delitev države. Poskušal bom najti razlike med statističnimi regijami in jih pojasniti, pri čemer me bo zanimalo tudi, ali je mogoče izbrane regije po skupnih značilnostih glede zgodnje podjetniške aktivnosti prebivalstva združiti v večje regije, ki bi morebiti sovpadale z njihovo geografsko lego.

Poleg splošne zgodnje podjetniške aktivnosti po regijah me bo na tej ravni dodatno zanimala tudi razlika v zgodnji podjetniški aktivnosti glede na spol. Nižja raven zgodnje podjetniške aktivnosti žensk je znan pojav tako rekoč v vseh državah, ki sodelujejo v raziskavi GEM, in tudi Slovenija ni izjema. Zato ni moj namen samo identificirati nižjo raven zgodnje podjetniške aktivnosti ženskega prebivalstva Slovenije, temveč ugotoviti, v katerih statističnih regijah so te razlike največje, in jih naprej analizirati tudi z motivacijskega vidika.

Raziskal bom tudi razlike v zaznavanju podjetniškega okolja med posameznimi regijami in ugotavljal povezanost geografskih, demografskih in ekonomskih dejavnikov ter zaznav podjetniškega okolja z dejansko ravniyo zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji. Pri tem bom ločeno opazoval skupno zgodnjo podjetniško aktivnost, zgodnjo podjetniško aktivnost iz priložnosti in zgodnjo podjetniško aktivnost iz nujnosti.

Namen, cilji in temeljne trditve

Temeljni namen magistrskega dela je raziskati raven zgodnje podjetniške aktivnosti prebivalstva v posameznih statističnih regijah Slovenije. Kot temeljni kazalnik ravni zgodnje podjetniške aktivnosti bom uporabljal t. i. indeks zgodnje podjetniške aktivnosti, ki je vsota nastajajočih in novih podjetnikov kot delež izbrane skupine prebivalstva – v skupini odraslih prebivalcev Slovenije v starosti od 18 do 64 let. Opisani indeks bom označeval s kratico TEA – "*Total Early-stage Entrepreneurial Activity*"¹.

V magistrskem delu bom s pomočjo različnih statističnih metod pregledno in razumljivo z različnih vidikov prikazal dejansko stanje zgodnje podjetniške aktivnosti izbranih skupin prebivalstva. Za vsako statistično regijo Slovenije bom izračunal povprečne indekse TEA in ugotavljal statistično značilnost razlik med posamezno regijo in celotno državo. Indeks TEA bom analiziral tudi z motivacijskega vidika podjetništva, saj bom ločil zgodnjo podjetniško aktivnost iz priložnosti od zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti. Z analizo razvrščanja bom ugotovil, ali lahko regije po skupnih značilnostih razvrstim v širše regije, ki so skladne z geografsko lego regij oziroma z mojimi pričakovanji. Analizo zgodnje podjetniške aktivnosti bom nato ponovil na razširjenih regijah, ki jih bom dobil v prvem koraku s pomočjo razvrščanja.

Dodatno bom na ravni statističnih regij analiziral tudi razlike med spoloma. Tako za moško kot tudi za žensko prebivalstvo bom izračunal indekse TEA po statističnih regijah, pri čemer bom ponovno ločil zgodnjo podjetniško aktivnost iz priložnosti in zgodnjo podjetniško aktivnost iz nujnosti. Zanimale me bodo regionalne razlike v zaznavanju podjetniškega okolja, po izračunu temeljnih kazalnikov pa bom s korelacijsko analizo na agregiranih podatkih statističnih regij preveril tudi povezanost med zaznavanjem podjetniškega okolja in dejansko zgodnjo podjetniško aktivnostjo. V korelacijsko analizo zgodnje podjetniške aktivnosti bom dodatno vključil tudi izbrane geografske, demografske in ekonomske kazalnike.

Vse navedene analize bom opravil na združenih podatkih iz let 2004, 2005 in 2006. Po ugotovitvi oziroma potrditvi povezav in po izbiri ključnih neodvisnih spremenljivk bom

¹ Indeks TEA s strokovnega vidika ni indeks, temveč delež, kljub temu pa bom ta izraz zaradi njegove uveljavljenosti v literaturi uporabljal tudi v magistrskem delu.

zgradil modele za napovedovanje ravni skupne zgodnje podjetniške aktivnosti, zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti in zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti. Zapisani modeli bodo lahko na podlagi zapisanih koeficientov in s tem pomembnosti posameznih izbranih dejavnikov pozneje uporabljeni kot podlaga za oblikovanje ustrezne politike za povečanje zgodnje podjetniške aktivnosti celotnega prebivalstva in morebitnih določenih skupin, za katere se bo v sklopu raziskave pokazalo, da močnejše odstopajo od povprečja.

Pred začetkom raziskave bom postavil nekaj temeljnih trditev, ki jih bom pozneje poskušal s pomočjo analize razpoložljivih podatkov potrditi. Temeljna teza magistrskega dela je, da obstajajo značilni dejavniki, ki vplivajo na zgodnjo podjetniško aktivnost v Sloveniji, in da je na tej podlagi mogoče izdelati učinkovite modele napovedovanja ravni skupne zgodnje podjetniške aktivnosti in ravni zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti ter nujnosti v državi.

Glede regionalne podjetniške aktivnosti predvidevam, da bo stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti prebivalstva na splošno višja v regijah zahodne in osrednje Slovenije (zaradi skupka različnih vplivnih dejavnikov v teh regijah – znanje, kapital itd.), prav tako pa bi v teh regijah glede na preostale regije utegnil zaznati višjo raven zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti in nižjo raven zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti. Potrditi želim ugotovitve o splošno nižji ravni zgodnje podjetniške aktivnosti ženskega prebivalstva v Sloveniji, pri čemer ne pričakujem večjih regionalnih razlik med ženskim in moškim prebivalstvom. Predvidevam tudi, da bom ugotovil pozitivno korelacijo med zaznavo ugodnega okolja za razvoj podjetništva in ravni skupne zgodnje podjetniške aktivnosti v državi.

Predpostavke in omejitve raziskave

Za zadovoljive rezultate potrebujem čim večji osnovni vzorec, saj bom v magistrski nalogi izračunaval majhne deleže (indekse TEA) v okviru manjših skupin prebivalstva (posamezne statistične regije in še ožja delitev glede na spol). Zato sem se odločil, da združim vzorce iz zadnjih treh zaporednih let izvedbe raziskave. Ta korak je neizogibno povezan s predpostavko o časovni stabilnosti pojava, da se torej zgodnja podjetniška aktivnost prebivalstva kot tudi variabilnost raziskovanih podatkov v zadnjih treh letih v Sloveniji nista bistveno spremenili in da so s tem izpolnjeni pogoji za združevanje vzorcev. Za predstavitev zanesljivosti dobljenih rezultatov bom v nalogi uporabljal 95-odstotni interval zaupanja.

Pri raziskavi se bom omejil le na podatke raziskave GEM za območje Slovenije, natančneje na raziskavo odraslega prebivalstva v Sloveniji. Zaradi že navedenega razloga, to je večje informativne moči podatkov za leta 2004, 2005 in 2006, bom v magistrskem delu analiziral samo združene podatke iz teh treh let. Prav tako se bom omejil predvsem na

en ključni problem raziskave, na regionalno zgodnjo podjetniško aktivnost v Sloveniji, ki bo vodilna nit magistrskega dela. Pomembna omejitev je omejen dostop do najnovejših podatkov raziskave GEM iz leta 2007, ki jih v času, ko je nastajalo magistrsko delo, še ni bilo na voljo.

Uporabljene raziskovalne metode

V magistrskem delu bom uporabil vzorčne podatke raziskave odrasle populacije iz let 2004, 2005 in 2006. Iz njih je za vsakega posameznega anketiranca razvidno, iz katere statistične regije izhaja. Podatke iz teh treh zaporednih let, v katerih se metodologija raziskave ni spreminjala, bom združil in s tem omogočil poglobljene analize na ravni posamezne statistične regije. Tako bom dobil vzorec s skupaj 7703 anketiranimi osebami (1679 iz leta 2004, 3016 iz leta 2005 in 3008 iz leta 2006), na podlagi katerega lahko ocenjujem zgodnjo podjetniško aktivnost prebivalstva. Razpoložljiv vzorec, na podlagi katerega lahko ocenjujem zaznavanje podjetniškega okolja, je še nekoliko večji in znaša skupaj 8027 enot. Temeljna raziskovana enota bo posamezen anketiranec, te pa bom v raziskavi združeval v različne skupine (po statističnih regijah in dodatno še po spolu). Vse analize bom izvedel s pomočjo statističnega programa SPSS.

V raziskavi bom uporabljal spremenljivke z naslednjimi vrednostmi: statistična regija (1–12), spol (1–2), zgodnja podjetniška aktivnost (0–1), zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti (0–1), zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti (0–1), razvojna stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti (1–2) in spremenljivke, ki prek strinjanja ali nestrinjanja z določeno trditvijo opisujejo zaznavanje podjetniškega okolja (0–1). Uporabljal bom tudi spremenljivko – utež, ki vsaki posamezni enoti dodeli ustrezno pomembnost v celotnem vzorcu glede na njene sociodemografske značilnosti.

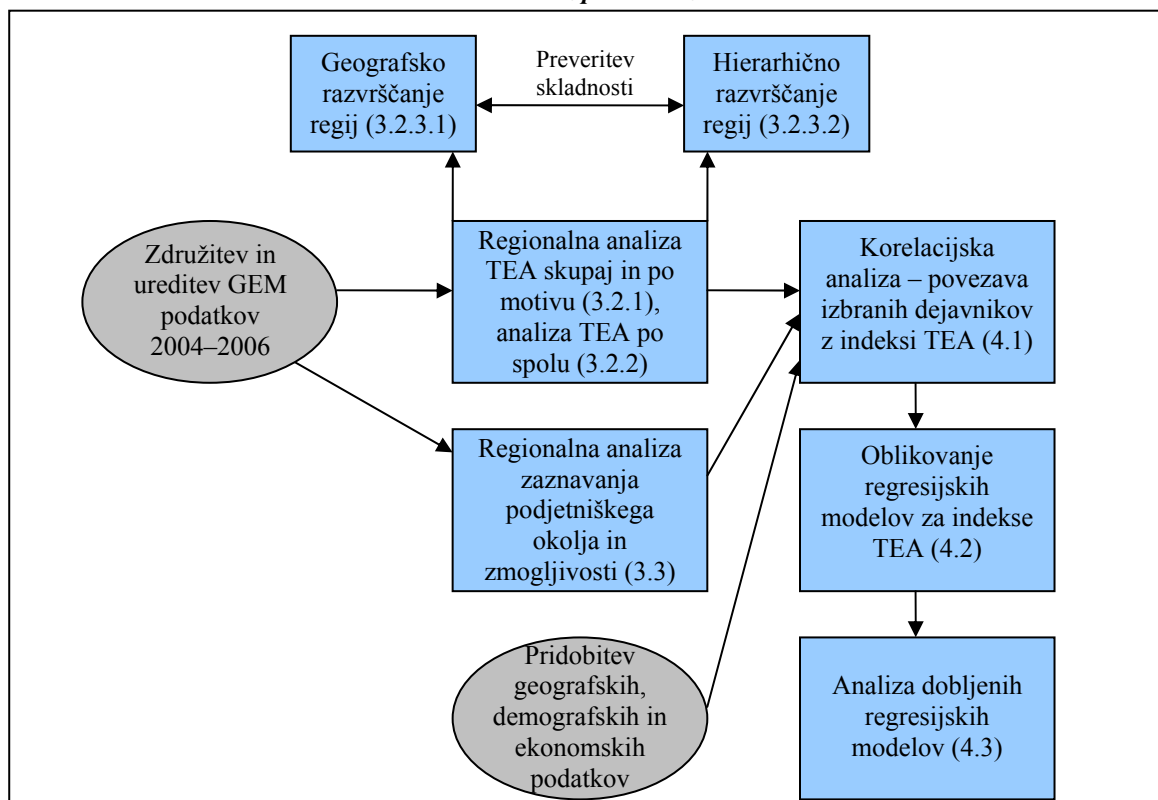
Po združitvi vzorcev bom s pomočjo frekvenčnih porazdelitev najprej izračunal indekse TEA (skupni TEA, TEA-priložnost, TEA-nujnost, TEA-nastajajoča in TEA-nova podjetja), in sicer za vso Slovenijo, za posamezne statistične regije in v okviru regij še po spolu. Zanesljivost dobljenih rezultatov za indekse TEA bom prikazal z izračunom 95-odstotnega intervala zaupanja. Za posamezne statistične regije bom s t-testom preveril tudi statistično značilnost odstopanja regionalnih indeksov TEA od indeksov TEA za Slovenijo.

Statistične regije bom glede na lego združil v širše geografske regije in za regije, dobljene na novo, izračunal vse najpomembnejše indekse TEA. V drugem koraku bom statistične regije razvrstil v skupine s pomočjo hierarhičnega razvrščanja s programom SPSS; pri tem bom preveril, katero število skupin bi bilo najprimernejše glede na razlike med skupinami (uporaba drevesa združevanja – dendrograma), nato pa glede na dobljene rezultate regije razvrstil v najprimernejše število skupin. Kot podlago za razvrščanje bom uporabil spremenljivke, ki opisujejo stanje zgodnje podjetniške aktivnosti v regiji s kvalitativnega in

kvantitativnega vidika in hkrati niso v medsebojni korelaciji. Preveril bom, ali so dobljene skupine skladne z geografsko lego teh regij oziroma ali sem s tem vsaj v grobem dobil širše geografske regije. Za dobljene skupine statističnih regij bom s pomočjo frekvenčnih porazdelitev ponovno izračunal vrednosti vseh pomembnejših indeksov TEA in s pomočjo grafičnega prikaza ugotovil ključne dejavnike, po katerih se posamezna skupina razlikuje od preostalih (kakšen je bil vzrok za ločitev posamezne skupine od preostalih skupin). Na ravni statističnih regij bom poiskal povprečne vrednosti spremenljivk, ki opisujejo zaznavanje podjetniškega okolja. Dobljene vrednosti bom poskušal s pomočjo korelacijske analize na ravni statističnih regij povezati z dejansko ravniyo zgodnje podjetniške aktivnosti in tako ugotoviti, kateri (zaznani) dejavniki najbolj pripomorejo k razvoju podjetništva. V korelacijsko analizo bom vključil tudi izbrane geografske, demografske in ekonomske kazalnike ter preveril njihov predvideni vpliv na različne ravni zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji.

Na podlagi rezultatov korelacijske analize med izbranimi neodvisnimi in odvisnimi spremenljivkami bom oblikoval linearne regresijske modele, ki bodo pojasnili vpliv ključnih dejavnikov na raven skupne zgodnje podjetniške aktivnosti, na raven zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti in na raven zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti, ter preveril njihovo sprejemljivost in zanesljivost z analizami multikolinearnosti in heteroskedastičnosti. Ključni elementi raziskave so prikazani še z diagramom na sliki 1, pri čemer številke v oklepajih pomenijo številke poglavij, v katerih je obravnavan določen problem.

Slika 1: Prikaz poteka raziskave

1 DEJAVNIKI RAZVOJA PODJETNIŠKE AKTIVNOSTI

Podjetništvo in podjetniki so bili v moderni dobi vedno v središču razvoja gospodarstva oziroma družbe kot celote. Čedalje več držav daje podjetništvu v ekonomski politiki poseben pomen, saj ga obravnavajo kot enega ključnih dejavnikov za pospeševanje gospodarske rasti (Vahčič, 2000, str. 12). Spodbujanje podjetništva bi torej moralo biti ena prednostnih nalog vsakega modernega gospodarstva, za uspešno izvedbo te naloge pa je nujno poznavanje dejavnikov razvoja podjetniške aktivnosti. Te predstavljam v nadaljevanju naloge, delim pa jih na notranje in zunanje dejavnike ter na dejavnike regionalnega razvoja podjetniške aktivnosti.

1.1 Notranji dejavniki

V literaturi je mogoče najti veliko različnih opisov in definicij za podjetnika in podjetništvo. V grobem lahko ločimo med tistimi, ki podjetništvo opisujejo z vidika posameznika (kot temeljne celice podjetništva) in njegovih lastnosti, in drugimi, ki se pri definiciji podjetništva opirajo predvsem na ekonomski pomen in delovanje podjetnikov (Stevenson, 1999, str. 8). Podjetnika lahko opišemo kot človeka, ki s svojimi sposobnostmi, znanjem in sredstvi išče ter združuje proizvodne dejavnike tako, da uresniči donosne podjetniške priložnosti in s tem pripomore k razvoju gospodarstva in družbe (Plut T., Plut H., 1995, str. 48). Lahko tudi rečemo, da so podjetniki (Robinson, 1990, str. 8):

- vključeni v proces, opisan z besedo posel, ki lahko vključuje izdelovanje, prodajanje stvari ali trgovanje s stvarmi;
- lastniki ali solastniki svojega podjetja;
- začeli podjetniško aktivnost zaradi materialne potrebe, vendar pri njih ostaja ambicija po nadaljnji rasti premoženja in tudi ugleda.

Da ljudje zaznajo poslovne priložnosti v okolju in poznajo tudi način, kako jih ustrezno izkoristiti za nastanek in razvoj uspešnega podjetja, torej da postanejo podjetniki, potrebujejo določene podjetniške lastnosti, sposobnosti in znanja. Govorimo o notranjih dejavnikih, ki vplivajo na razvoj podjetniške aktivnosti. Nekatere podjetniške lastnosti so bolj ali manj prirojene in določene z osebnostjo in značajem, nekatere pa si je mogoče tudi pridobiti oziroma se jih priučiti z vzgojo ali ustrezno izobrazbo.

Med podjetniške lastnosti, ki jih je težje razviti ali jih pridobiti in jih ima v celoti le malokateri podjetnik, štejemo predvsem (Pšeničny, 2000, str. 35):

- energičnost, zdravje in čustveno stabilnost,
- ustvarjalnost in inventivnost,
- inteligentnost,
- sposobnost za motiviranje drugih (podjetniki so bolj ali manj karizmatični) in
- vrednote.

Laže pa je pridobiti naslednje podjetniške lastnosti (Pšeničny, 2000, str. 35):

- predanost in odločenost,
- obsedenost s priložnostjo,
- pripravljenost na tveganje in negotovost,
- ustvarjalnost, samozaupanje in prilagodljivost,
- motiviranost za doseganje rezultatov in
- sposobnost vodenja.

Teh šest podjetniških lastnosti, ki jih je mogoče pridobiti oziroma se jih priučiti, je prikazanih v tabeli 1. Pri vsaki podjetniški lastnosti so navedeni vzorci obnašanja, ki bi pripadali idealnemu podjetniku. Čeprav idealni podjetnik seveda ne obstaja, pa tabela daje temeljne smernice za ravnanje uspešnega podjetnika.

Ženske imajo nekaj specifičnih podjetniških lastnosti, zato imajo v določenih primerih prednost pred moškimi (Pahor, 2005, str. 20):

- so racionalnejše in bolj pretehtajo tveganje,
- o podjetništvu začnejo razmišljati pozneje kot moški,
- so zelo odgovorne in premišljene, nimajo potrebe po razkazovanju,
- veliko jim pomeni podpora in
- zadovoljstvo najdejo že v tem, da stvar deluje.

Poznamo tudi nekatere izrazito nepodjetniške lastnosti, ki lahko uničijo dobro poslovno priložnost in odženejo rizični kapital. Gre za lastnosti in načine obnašanja, kot so (Rebernik, 1997, str. 35):

- prepričanost o lastni neranljivosti,
- t. i. mačo obnašanje,
- antiavtoritativnost in nesprejemanje nasvetov,
- impulzivnost,
- perfekcionizem,
- prepričanost o lastni vsevednosti in
- neodvisnost za vsako ceno.

Poenostavljeno lahko najpomembnejše lastnosti podjetnika ponazorimo z njegovo "štiridimenzionalnostjo" – na splošno namreč uspevajo podjetniki, ki hkrati obvladujejo štiri podjetniške dimenzije (Rebernik, 1997, str. 36):

1. "dream" – znati morajo sanjati, imeti vizijo, vedeti, kaj želijo,
2. "dare" – morajo si upati svoje sanje ali vizije uresničiti,
3. "do" – sanje niso dovolj, treba je znati narediti, kar so si zamislili,
4. "delegate" – ker vsega ne zmorejo narediti sami, morajo znati naloge delegirati, zadolžiti sodelavce, da stvari opravijo namesto njih.

Tabela 1: Podjetniške lastnosti in obnašanje

LASTNOST	OBNAŠANJE
Predanost in odločenost:	- vzdržljivost in odločenost, sposobnost hitrega odločanja, - močna tekmovalnost pri doseganju ciljev, - vztrajnost pri premagovanju problemov, discipliniranost, - pripravljenost sprejemati osebne odpovedi, - popolna posvetitev.
Sposobnost vodenja:	"samozačetnik" – visoki standardi, vendar ni perfekcionista, - graditelj timov in herojev, je navdih drugim, - z ljudmi ravna, kot bi si želel, da drugi ravnajo z njim, - delitev dobička z vsemi odgovornimi, - pošten in zanesljiv, vreden zaupanja, - ni "osamljen volk", - nadrejen učenec in učitelj, - potrpežljiv in resen.
Obsedenost s priložnostjo:	- globoko razumevanje potreb in želja kupcev, - tržno motiviran, - obseden z ustvarjanjem vrednosti in njenim večanjem.
Obvladovanje tveganja, nejasnosti in negotovosti:	- načrtnost pri prevzemanju tveganja, - zmanjševanje tveganja, - delitev tveganja, - upravljanje paradoksov in nasprotij, - obvladovanje negotovosti in odsotnosti strukture, - obvladovanje stresa in konflikta, - sposobnost premagovanja problemov in njihovega povezovanja z rešitvami.
Ustvarjalnost, samozaupanje in sposobnost prilagajanja:	- nekonvencionalno, odprto, lateralno razmišljanje, - nezadovoljstvo z obstoječim stanjem, - sposobnost prilagajanja in sprejemanja sprememb, - kreativnost pri premagovanju problemov, - hiter učenec, - brez strahu pred neuspehom, - sposobnost za konceptualizacijo in "sladke podrobnosti" (helikopterski vpogled).
Motiviranost za doseganje rezultatov:	- usmerjenost k ciljem in rezultatom, visoki, a realni cilji, - težnja k dosežkom in rasti, - majhna potreba po statusu in moči, - se zaveda slabosti in prednosti, - videnje stvari v pravi luči in ima smisel za humor.

Vir: Timmons, Spinelli, New Venture Creation: Entrepreneurship for the 21st Century, 2003, str. 250.

Čeprav so številni posamezniki zainteresirani za ustanovitev podjetja in imajo za to tudi primerne osebnostne lastnosti in sposobnosti, pa praksa kaže, da se le redki odločijo za ta korak. Ljudje pogosto ne želijo sprejeti tveganj, ki so povezana s podjetniškim načinom življenja, saj jim morebiti trenutna služba zagotavlja socialno varnost oziroma preživljanje družine ne glede na njihove dosežke, ali pa jim preprosto bolj ustreza ustaljen delovni čas

in posledično predvidljiv prosti čas (Hisrich, Peters, 2002, str. 72). Pomembno je torej, da imajo poleg primernih osebnostnih lastnosti in sposobnosti tudi ustrezno motivacijo za ustanovitev podjetja.

Najpomembnejši motivacijski dejavnik podjetnikov in podjetnic po svetu je želja "biti sam svoj gospodar", sledijo mu denar kot drugi motivacijski dejavnik pri podjetnikih, pri podjetnicah pa zadovoljstvo z delom, uveljavitev, priložnost in denar. Pri ženskah ima posebno velik pomen motiv neodvisnosti, saj za mnoge prav podjetništvo pomeni možnost neodvisnosti od moških (Vrtovšnik, 2006, str. 14). Pri slovenskih podjetnikih in podjetnicah lahko ločimo dva najpomembnejša motivacijska dejavnika za ustanavljanje novih lastnih podjetij: nezadovoljstvo z delom v prejšnjem podjetju in zaznava poslovne priložnosti (Antončič, Hisrich, Petrin & Vahčič, 2002, str. 92). Ta motivacijska dejavnika v nadaljevanju magistrskega dela uporabljam kot temelj za analizo motivacijske strukture zgodnjepodjetniško aktivnega prebivalstva v Sloveniji na podlagi raziskave GEM, kjer ločujem zgodnjo podjetniško aktivnost iz nuje od zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti. Poznavanje ključnih motivov za ustanavljanje podjetij in izogibanje netočnim posplošitvam je še zlasti pomembno, kadar gre za oblikovanje ukrepov ekonomske politike, ki naj bi omogočali hitrejši razvoj podjetništva in z njim večjo konkurenčnost gospodarstva (Rebernik, 2007).

Poleg glavnih motivov za ustanovitev lastnega podjetja imajo pomembno vlogo še naslednji motivacijski dejavniki (Pšeničny, 2000, str. 43):

- podjetništvo je način življenja,
- uživanje v poslu in delu,
- razumevanje drugih ljudi, njihovih potreb in motiviranje ljudi za doseganje ciljev,
- zgraditev organizacije, rast podjetja do stopnje pomembnosti v panogi in
- želja po podjetniški "žetvi".

Pri navajanju notranjih dejavnikov razvoja podjetniške aktivnosti ne smemo pozabiti na pomembnost izkušenj, ki ljudem olajšajo ustanavljanje in uspešno vodenje podjetij. Dejstvo je namreč, da večina podjetnikov ustanovi podjetje na podlagi izkušenj, ki so jih pridobili pri prejšnjem delu (Pšeničny, 2000, str. 36). Študije so celo pokazale, da več kot 90 odstotkov podjetnikov ustanovi lastno podjetje na področju, na katerem so že prej delovali (Vahčič, 2000, str. 17). Raznolike izkušnje s področij proizvodnje, trženja, tehnologije, odnosov z javnostmi ipd. so po mnenju številnih avtorjev in raziskovalcev podjetništva ključnega pomena za podjetnikov uspeh. K izkušnjam lahko štejemo tudi navezave različnih odnosov z dobavitelji, bančniki, zavarovalnimi agenti, odvetniki, nekdanjimi sodelavci, profesorji na univerzah, potencialnimi kupci svojega izdelka oziroma storitve itd. (Holt, 1992, str. 54–55). Množičnost in raznolikost dobrih poslovnih odnosov povečuje verjetnost za uspeh posameznikovega podjetja, k uspehu pa veliko

pripomorejo tudi izkušnje z uspešnimi podjetji sorodnikov ali bližnjih prijateljev (učenje na napakah in uspehih drugih – vzornikov).

1.2 Zunanji dejavniki

Podjetniški talent je redek vir, ki ga je mogoče vzgajati in spodbujati, po drugi strani pa je tudi izjemno občutljiv, zato ga je z napačnim ravnanjem mogoče zatreti v kali (Rebernik, Tominc & Pušnik, 2005d, str. 173). Na nastajanje novih podjetnikov tako poleg naštetih notranjih dejavnikov vpliva še dodatni okvir podjetniških pogojev, kamor spadajo (Rebernik, Tominc & Pušnik, 2007, str. 88):

1. razpoložljivost različnih vrst finančnih podpor (bančni sistem, rizični kapital, neformalno investiranje, "poslovni angeli"),
2. zasnova in vodenje državne politike, ki je lahko bolj ali manj naklonjena podjetništvu,
3. izvajanje programov, ki ustvarjajo razmere za razvoj podjetništva,
4. razširjenost in kakovost izobraževanja in usposabljanja za podjetništvo,
5. obstoj in učinkovitost različnih mehanizmov za prenos raziskovalnih dosežkov in tehnologije v podjetniško prakso,
6. kakovost in dostopnost poslovne, pravne in strokovne infrastrukture, ki jo potrebujejo mlada in rastoča podjetja,
7. odprtost in konkurenčnost na notranjem trgu, to je velikost vstopnih pregrad oziroma kako težko se nova podjetja uveljavijo na trgu,
8. dostop do fizične infrastrukture, potrebne za poslovanje podjetij,
9. kulturne in družbene norme, ki spodbujajo ali zavirajo podjetniško aktivnost,
10. sposobnost za podjetništvo (sposobnost posameznikov, da ustvarijo ali prepoznajo in izkoristijo dobre poslovne priložnosti – inventivnost, tekmovalnost, kreativnost ipd.),
11. ekonomska klima,
12. sestava delovne sile (značilnosti delovne sile, ki vplivajo na nastanek in rast podjetij),
13. sestava populacije (značilnosti prebivalcev, ki vplivajo na nastanek in rast podjetij) in
14. soodvisnost med političnim, institucionalnim in socialnim okvirom.

Gre za značilnosti splošnega in ekonomskega okolja, v katerem živijo in delujejo posamezniki, ki niso (z izjemo desetega pogoja) neposredno povezane z osebnostnimi lastnostmi in vzorci obnašanja posameznikov. Navedeni podjetniški pogoji so zunanji dejavniki razvoja podjetniške aktivnosti v državi, saj vplivajo na obstoj podjetniških priložnosti in postavljajo temelje za njihovo učinkovito zaznavanje.

Zunanje dejavnike razvoja podjetniške aktivnosti lahko v grobem delimo na tiste, ki vplivajo na zaželenost podjetniške kariere, in na tiste, ki vplivajo na možnost ustanovitve novega podjetja. Zaželenost podjetniške kariere je močno odvisna od notranjih dejavnikov razvoja podjetniške aktivnosti (osebnostne lastnosti), vendar pri tem ne smemo podcenjevati pomena vpliva zunanjih dejavnikov, kot so kultura, subkultura, družina, učitelji in prijatelji. Kultura, ki visoko ceni uspešne podjetnike, bo zagotovo pripomogla k večjemu številu podjetnikov kot kultura, ki uspešnih podjetnikov ne ceni. V okviru posamezne kulture lahko obstaja več subkultur, ki so podjetnikom bolj ali manj naklonjene. Tako je podjetniška želja pri posameznikih včasih pogojena z ustanovitvijo novega podjetja v okolju, ki je podjetništvu bolj naklonjeno. Pomembna je tudi podpora družine; raziskave so pokazale, da je imel velik odstotek podjetnikov očeta oziroma mater, ki sta cenila neodvisnost (Antončič et al., 2002, str. 33).

Ustanovitev podjetja lahko spodbudijo tudi učitelji in profesorji, ki z ustrezno podjetniško izobrazbo in usposabljanjem ugodno vplivajo na razmišljanje o podjetništvu kot začetku ali nadaljevanju kariere. Fakultete, ki imajo v svojih programih tudi podjetniške predmete, so odlična odskočna deska za širjenje podjetniške miselnosti v družbi, pri čemer imajo pomembno vlogo tudi t. i. klubi Alumni, ki skrbijo za ohranjanje stikov med nekdanjimi študenti in povezujejo generacije v poslovnem, strokovnem, znanstvenem in osebnem pogledu (Kaučič et al., 2005, str. 30). Po drugi strani pa je podjetniška raziskava pri študentih Univerze v Ljubljani iz leta 2004 pokazala skrb zbujajoče splošno mišljenje študentov, da se podjetništva ne da priučiti, kar pomeni, da imajo predavatelji podjetništva pred seboj še veliko dela pri spreminjanju njihovega načina razmišljanja, s čimer bi pripomogli k bolj dinamičnemu odnosu mladostnikov do podjetništva (Drnovšek et al., 2004, str. 28). Navsezadnje vplivajo na zaželenost ustanovitve podjetja tudi prijateljstva s podjetniki ali s podjetniško naravnanimi osebami, saj lahko v pogovorih o idejah, problemih in mogočih rešitvah podjetniške želje posameznikov hitro zrastejo.

Včasih pa se zgodi, da posamezniki kljub želji dejansko nimajo možnosti za ustanovitev novega podjetja. Razlogi so lahko: pomanjkanje izkušenj, znanja ali finančnih zmožnosti, neprimerna politika države, pomanjkljiva zaščita intelektualne lastnine, slab dostop do podjetniške infrastrukture, visoke vstopne pregrade na trgu ipd. Pomembna je predvsem vloga države, ki lahko npr. z zagotavljanjem potrebne infrastrukture, stimulativnimi davčnimi stopnjami za podjetnike in primerno zakonodajo veliko pripomore k ugodni podjetniški klimi in posledično k ustanavljanju novih podjetij. Tudi razpoložljivost tveganega kapitala ima ključno vlogo pri razvoju in rasti novih podjetij, saj podjetniki poleg lastnih prihrankov in posojil, ki v praksi sicer pomenijo večino potrebnega denarja za ustanovitev podjetja, pogosto potrebujejo tudi dodatni ustanovitveni kapital (Antončič et al., 2002, str. 34). V Sloveniji država spodbuja razvoj podjetništva s ponujanjem subvencije za samozaposlitev, katere višina znaša štiri minimalne plače (oziroma v manj razvitih regijah lahko tudi nekaj več), pogoj za pridobitev pa je ohranitev samozaposlitve

za najmanj dve leti in dejanska poraba sredstev za upravičene stroške (Tomšič, 2007, str. 28).

K zunanjim dejavnikom razvoja podjetniške aktivnosti štejemo tudi ustrezno splošno kakovost življenjskega okolja, v katerem živijo podjetniki. Med pomembnejše elemente kakovosti življenja, ki lahko pritegnejo ali odvrnejo potencialne podjetnike, štejemo predvsem (Rebernik, 1997, str. 62):

- kakovost šol,
- rekreativne in zabaviščne možnosti,
- kulturno dogajanje,
- sproščeno ozračje in varnost soseske,
- transportne možnosti,
- življenjske stroške,
- primernost kraja za družinsko življenje in vzgajanje otrok,
- zaposlitev za zakonskega partnerja,
- kakovost zraka itd.

1.3 Dejavniki regionalnega razvoja

Do zdaj sem obravnaval zunanje dejavnike razvoja podjetniške aktivnosti izključno na državni ravni, saj je država temeljna politična enota s skupno zakonodajo, v okviru katere naj bi obstajale podobne možnosti za razvoj podjetništva. Po drugi strani pa je mogoče, da se v različnih regijah države zaradi zgodovinskih, geografskih ali celo političnih dejavnikov možnosti za razvoj podjetništva razlikujejo. Poleg tega obstajajo tudi lokalne uprave, ki si glede na regionalne danosti in posebnosti na različne načine prizadevajo pospešiti razvoj podjetniške aktivnosti v regiji. Cilj tega magistrskega dela je med drugim ugotoviti, ali se zaznavanje podjetniškega okolja razlikuje med regijami Slovenije in ali to vpliva na zgodnjo podjetniško aktivnost v posameznih slovenskih regijah; to povezavo želim potrditi tudi z ustreznimi statističnimi metodami. Kot najustreznejšo regionalno razdelitev sem ocenil razdelitev na statistične regije, saj je razprava o uradni delitvi države na pokrajine v času, ko je nastajalo magistrsko delo, še potekala.

Naraščajoča pomembnost lokalnih oziroma regionalnih spodbud je povezana s širšim svetovnim dogajanjem, ki ga je na kratko mogoče opisati s tremi ključnimi spoznanji (Glas, 2000, str. 95–96):

1. Dandanes lahko na regije oziroma regionalne skupnosti gledamo podobno kot na podjetja, saj so se tudi regionalne skupnosti znašle v intenzivni znanstveni, tehnološki in ekonomski tekmi. V tej tekmi so zmagovalne tiste regije, ki jim uspe pritegniti vire za pospešen razvoj in razcvet blaginje prebivalstva.

2. Državna oblast lahko ustvarja le splošne pogoje razvoja v državi, medtem ko morajo posamezne regije v danem okviru pokazati svojo moč, domiselnost, ustvarjalnost ter organizacijske, vodstvene in tržne sposobnosti.
3. Podjetja so zaradi pritiska novih tehnologij in globalizacije poslovanja prisiljena spremeniti svoje obnašanje, kar se kaže kot večja prilagodljivost, mobilnost in hitro odzivanje. Zaradi novih zahtev trga prihaja do reorganizacij korporacij, mnoge med njimi uporabljajo specializacijo kot način doseganja konkurenčne prednosti, prav tako pa globalizacija poslovanja zahteva veliko mobilnost virov podjetja, kar lahko pomeni tudi opuščanje lokacij in razvijanje drugih.

Regionalni razvoj gospodarstva in podjetniške aktivnosti se čedalje bolj pospešuje s pomočjo konceptov in instrumentov strateškega upravljanja in načrtovanja, razvitih za upravljanje korporacij z več oddelki, ki s svojimi enotami hkrati poslujejo v zelo različnih kulturnih, institucionalnih in gospodarskih okoljih (Glas, 2000, str. 97). Tudi slovenske lokalne uprave čedalje bolj prevzemajo vlogo podjetij in pri svojem delovanju uporabljajo podjetniška orodja, pomembno pa je, da pri težnjah po regionalnem razvoju podjetniške aktivnosti upoštevajo določene pozitivne in negativne izkušnje regionalnih razvojnih politik iz razvitih delov sveta. V zadnjih letih pa se pod pojmom regionalni razvoj namesto osredotočanja na pridobivanje novih delovnih mest in povečevanje prihodkov čedalje bolj razume predvsem zviševanje splošne ravni kakovosti življenja v regijah (Pike, Rodriguez-Pose & Tomaney, 2006, str. 4).

Lokalna razvojna politika bi morala upoštevati predvsem (Glas, 2000, str. 98):

1. Regija mora razvijati svojo privlačnost za podjetja predvsem z ustvarjanjem privlačnega okolja, in sicer tako po fizični plati (infrastruktura, lokacije industrijskih in drugih con) kot tudi z vidika človeškega dejavnika, kar pomeni ustvarjanje spodbudnega ekonomskega, socialnega in kulturnega okolja. Izkušnje iz tujine kažejo, da številna manj razvita območja dobivajo nove razvojne možnosti, ki temeljijo na privlačnosti njihovih še neizkoriščenih naravnih danosti.
2. Pomembno je razvijanje tehnoloških inovacij. Regija, ki nima zadostnega števila tehnoloških kompleksov, si mora pomagati predvsem s spodbujanjem inovacij in z uvajanjem novih tehnologij v tradicionalne dejavnosti, ki postanejo s tem spet konkurenčne. V Sloveniji je pomembno spodbujanje malih in srednjih podjetij, ker se lažje prilagodijo obstoječi urbani strukturi ter bolje izkoristijo lokalne fizične in človeške vire.
3. Območja, kjer prevladujejo stare industrije, so v nevarnosti, da doživijo gospodarski kolaps. Nove informacijske in komunikacijske tehnologije zahtevajo drugačne vrste lokacij, podjetniškega okolja in delavcev, pri čemer se razvrednotijo tradicionalni poklici, ker so potrebne nove kvalifikacije. V takšnem primeru so potrebne temeljite strukturne spremembe, z njimi pa prešolanje aktivnega

prebivalstva in privabljanje podjetij iz povsem novih panog. V tem procesu narašča pomen človeškega kapitala kot dejavnika izbire lokacije podjetij.

4. Obstoj tehnološko naravnane infrastrukture še ni zagotovilo, da se bo gospodarstvo obnašalo inventivno, zato so potrebne stalne aktivnosti in razvijanje ukrepov, ki spodbujajo inventivnost.
5. Pri naraščajoči konkurenci med lokalnimi skupnostmi ali regijami se morajo te obnašati kot podjetja v konkurenčnem boju – lokalna uprava mora z različnimi dejavnostmi skrbeti za ugled in marketing svojih lokacij za nova podjetja, pri čemer poudarja svoje primerjalne prednosti pred konkurenti. S kombiniranjem kulturne politike, politike urbanega razvoja in ekonomske politike ima lokalna skupnost možnost, da učinkovito trži svoje prednosti in si s tem ustvarja nove ekonomske priložnosti.
6. Za regije je potrebna celovita regionalna politika z razvijanjem lokalnih virov in intenzivnim povezovanjem razvoja gospodarstva in kulture, saj enostransko gospodarsko razvita območja prebivalstvu ne ponujajo kulturnih storitev in tako niso privlačna za bivanje. Razvoj torej ni le oblikovanje novih delovnih mest, temveč pomeni izboljšanje splošne življenjske ravni, ki vključuje razvito kulturno, socialno in transportno infrastrukturo s poudarjanjem posebnosti lokacije.
7. Država ali lokalna uprava usmerja del sredstev v sklade za promocijo investicij, ki lahko s svojim delovanjem zagotovijo potreben regionalni razvoj. Največkrat gre za pomoč v obliki davčnih olajšav in raznih ugodnosti za investicije ter nove zaposlitve, lahko pa gre tudi za nematerialno pomoč, financiranje informacijske mreže, svetovanje, poklicno usposabljanje in nadaljnje izobraževanje, spodbujanje prihoda visokostrokovnih kadrov in podobne akcije, ki so osredotočene predvsem na znanje in informacije kot nosilce razvoja.

Dodatna spodbuda za nastajajoča podjetja so ekonomske (podjetniške) cone, kjer ponujajo določen paket spodbud za razvoj novih podjetij. Primer takšnih con so t. i. podjetniški inkubatorji, ki več nastajajočim podjetjem hkrati ponujajo skupne storitve in jim s takšnimi sinergijami olajšajo začetek poslovanja in omogočijo zgodnji razvoj. Storitve inkubatorjev ponavadi vključujejo: svetovalne storitve osebja inkubatorja ali specializiranih zunanjih svetovalcev, cenejše poslovne prostore s celovito administrativno podporo (v nekaterih primerih tudi določeno obdobje subvencioniranja najemnin), olajšan dostop do kapitala, možnost strokovnega izobraževanja, povezovanje z drugimi podjetniškimi inkubatorji itd.

V Sloveniji je vlada v zadnjih letih izvajala strategijo decentraliziranega oziroma regionalnega razvoja, v katerem je imelo pomembno vlogo tudi malo gospodarstvo – navsezadnje smo v Sloveniji med letoma 1997 in 2001 imeli tudi ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem, ki je bilo edino ministrstvo s sedežem zunaj Ljubljane in ki je ponujalo finančno podporo za razvoj malih podjetij. Izkazalo pa se je, da so se dejavniki, ki ugodno vplivajo na razvoj malega gospodarstva, kljub vladnim prizadevanjem za

uravnotežen regionalni razvoj začeli kopičiti samo na nekaterih območjih, kar je povzročilo neuravnotežen regionalni razvoj (Glas, Drnovšek, 2000, str. 16). Ta je posledica koncentracije gospodarskih dejavnosti in prebivalstva le na nekaterih območjih, kaže pa se v obliki različnih razmer za življenje in delo (prostorska razporeditev delovnih mest, stopnja brezposelnosti, izobrazbena struktura prebivalstva), neustrezne prometne povezanosti med regijami in neenakomerne dostopnosti družbene infrastrukture v regijah (Vlada Republike Slovenije, 2007, str. 45).

Za uravnotežen regionalni razvoj Slovenije je v zadnjih letih med drugim skrbela tudi Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj. Ta tema je postala še pomembnejša po vstopu Slovenije v Evropsko unijo maja 2004. Z vstopom v Unijo smo dobili dostop do Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR), ki je za državo pomenil nov instrument za spodbujanje gospodarske rasti in zaposlenosti, za podjetja in druge morebitne prejemnike sredstev pa dodaten vir sofinanciranja projektov. Prva prednostna naloga ESRR v Sloveniji je spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti, njegovi cilji pa so predvsem pospeševanje podjetništva, povečevanje investicij v znanje in tehnološki razvoj, izboljševanje turističnih produktov ter poenostavitev dostopa do lokacij, podatkov in virov financiranja, s čimer bi se dosegla večja konkurenčnost podjetij in države (Vlada Republike Slovenije, 2008).

2 RAZISKAVA GEM V SLOVENIJI

2.1 Namen in cilji raziskave GEM

Global Entrepreneurship Monitor (GEM) je najobsežnejša raziskava podjetništva na svetu. Leta 1997 so jo začeli izvajati vodilni raziskovalci z univerz London Babson School (Velika Britanija) in Babson College (ZDA) pod vodstvom Paula Reynoldsa, v naslednjih letih pa se je razširila na konzorcij državnih raziskovalnih timov v sodelujočih državah (Rebernik, 2003, str. 143). Raziskovalna poročila – za posamezne države in globalno za vse sodelujoče države – so na voljo od leta 1999, ko je bilo v raziskavo vključenih deset držav. Raziskavo, v kateri je leta 2006 sodelovalo že 42 držav, izvaja neprofitni akademski raziskovalni konzorcij, katerega cilj je pridobiti zanesljive mednarodno primerljive podatke o podjetniški aktivnosti in s temi podatki seznaniti raziskovalce, oblikovalce ekonomske in razvojne politike ter širšo javnost. Usklajeni kvalitativni in kvantitativni podatki za veliko število vključenih držav so bogata podlaga za primerjalne analize podjetniške aktivnosti in obnašanja ter s pomočjo razpoložljivih časovnih vrst tudi za analize razvoja podjetništva v svetu (Rebernik, Tominc & Pušnik, 2006a, str. 17).

Raziskava GEM se osredotoča na štiri temeljne cilje (Sternberg, Wennekers, 2005, str. 195):

- ugotoviti razlike v ravneh podjetniške aktivnosti med posameznimi državami in spremljati spremembe skozi čas,
- odkriti razloge, zakaj so nekatere države bolj podjetniško usmerjene kot druge,
- predlagati ukrepe, ki bi lahko izboljšali podjetniško aktivnost v državi, in
- ugotoviti povezavo med podjetništvom in ekonomsko rastjo.

Cilj raziskave ni ugotoviti število na novo nastalih ali obstoječih podjetij v določeni državi, zato se npr. niti ne dotika registrov pravnih subjektov in se ne ukvarja z raziskavo registriranih podjetij, saj so v središču pozornosti le podjetni posamezniki in njihove podjetniške aktivnosti. Tako je lahko npr. z enim samim podjetjem povezanih več podjetniško aktivnih oseb, ki se lahko znajdejo v vlogi lastnika ali solastnika podjetja. GEM raziskuje podjetniški proces, ki zajema nastajanje novih podjetij in širjenje že obstoječih podjetij. Raziskava uporablja široko definicijo podjetništva, ki pomeni kakršenkoli poskus ali tudi samo namero posameznika, skupine posameznikov ali obstoječega podjetja, da bi ustvarili novo podjetje ali poslovno dejavnost, bodisi da gre za samozaposlitev, novo podjetje ali razširitev že obstoječega podjetja.

Temeljni kazalnik ravni zgodnje podjetniške aktivnosti v določeni državi je delež odraslega prebivalstva (med 18. in 64. letom starosti), ki je v zgodnjih fazah podjetniškega delovanja. Za ta namen se v vsaki državi, ki sodeluje v raziskavi GEM, na podlagi obdelanih podatkov izračunava temeljni kazalnik raziskave, t. i. indeks TEA, ki meri odstotek odraslega prebivalstva v zgodnjih fazah podjetniškega delovanja. Poleg tega temeljnega kazalnika raziskava daje široko paleto podatkov, pridobljenih s pomočjo standardiziranih vprašalnikov za nacionalne izvedence (to so lokalni strokovnjaki, ki so kakorkoli pomemben del podjetniškega procesa v državi) in z veliko obsežnejšo raziskavo odraslega prebivalstva (leta 2006 so bili v to raziskavo vključeni na primer 1503 ljudje na Norveškem in kar 34.896 ljudi v Veliki Britaniji – Rebernik et al., 2007, 33). Ti podatki so: demografske značilnosti prebivalstva (spol, starost, izobrazba, dohodkovni položaj), motivacijski vidik vključenosti v zgodnjo podjetniško aktivnost (priložnost ali nujnost), inovacijska naravnost (novost izdelkov, konkurenca, tehnologija), nagnjenost k rasti (zaposlovanje, izvoz), zaznavanje podjetniškega okolja (dojemanje kulturne podpore: egalitarizem, poklicna izbira, spoštovanje podjetniškega poklica, odnos medijev) itd.

2.2 Metodologija raziskave GEM v Sloveniji

Raziskava GEM v Sloveniji poteka od leta 2002. Temelji na utečenih standardnih postopkih in orodjih, ki jih uporabljajo v državah po vsem svetu, vključenih v raziskavo, izvaja pa jo Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij Ekonomsko-poslovne fakultete v Mariboru. Anketiranje je do leta 2004 izvajalo podjetje Gral Iteo, od leta 2005

pa mariborsko podjetje RM Plus. Leta 2002 je bilo v raziskavo vključenih 2030 odraslih prebivalcev, skozi leta pa se je vzorec še nekoliko povečal in je leta 2006 vključeval 3008 odraslih oseb. Na pomembnost raziskave kaže podatek o velikem številu državnih institucij in podjetij, ki vsako leto podprejo izvedbo projekta GEM v Sloveniji – v obdobju 2004–2006 je raziskavo podprlo pet institucij in dve podjetji.

Raziskovalni tim GEM Slovenija se je leta 2005 odločil, da bo še nekoliko razširil standardno podatkovno bazo z dodatnimi podatki o ustaljenih podjetjih v Sloveniji in tako omogočil globlji vpogled v slovensko podjetniško stvarnost. Za njeno razumevanje namreč ni dovolj vedeti, kolikšen delež prebivalstva se ukvarja z namero, da bi ustanovili podjetje, ali pa so to že storili. Če želimo zajeti vse plati podjetniškega procesa, so potrebni tudi podatki o prebivalcih, ki so lastniki ali menedžerji ustaljenih podjetij – in ti dodatni podatki so v Sloveniji na voljo od leta 2005 (Rebernik et al., 2006a, str. 19).

Raziskava uporablja tri temeljne vire primarnih podatkov:

- raziskava vzorca odrasle populacije,
- osebni intervjuji z nacionalnimi izvedenci za posamezne sklope iz okvira podjetniških pogojev (našteti v poglavju 1.2) in
- podroben vprašalnik, ki ga izpolnijo nacionalni izvedenci.

Poleg navedenih primarnih virov podatkov so za raziskavo pomembni tudi podatki iz sekundarnih virov. To so splošno uveljavljeni državni ekonomski in demografski podatki, ki so uporabni predvsem kot dodatno pojasnilo pri primerjavah rezultatov vključenih držav. Za takšen namen so uporabne zanesljive in poenotene podatkovne baze, ki jih imajo Združeni narodi, Eurostat, Svetovna banka, ILO (International Labour Organisation), Mednarodni denarni sklad in OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). V nadaljevanju bom podrobneje opisal metodologijo in namen raziskave odraslega prebivalstva ter osebnih intervjujev in vprašalnikov za nacionalne izvedence.

2.2.1 Raziskava odraslega prebivalstva

Za potrebe magistrskega dela se bom usmeril samo na raziskavo vzorca odrasle populacije, ki je ključni vir podatkov raziskave GEM in zagotavlja primerljive podatke o zgodnji podjetniški aktivnosti v vseh sodelujočih državah, in na analiziranje značilnosti podjetnikov in nepodjetnikov v teh državah. Organizacijska ekipa GEM je osredotočena predvsem na tri najpomembnejše elemente raziskave (Rebernik et al., 2007, str. 33): pridobitev kakovostnih vzorčnih podatkov, identične vprašalnike v vseh sodelujočih državah in izračune popolnoma primerljivih statističnih parametrov v vseh sodelujočih državah. Raziskava se izvaja letno, anketiranje poteka praviloma od maja do avgusta.

Raziskava v Sloveniji temelji na vzorcu vsaj 2000 odraslih oseb, starih od 18 do 64 let, ki imajo stalno prebivališče na območju Republike Slovenije. Anketiranje je do leta 2004 izvajalo podjetje Gral Iteo, Ljubljana, od leta 2005 pa podjetje RM Plus, ki je podjetje za tržne raziskave in marketing v Mariboru. Anketa je telefonska, anketiranci pa so naključno izbrani iz stacionarnega telefonskega imenika Slovenije (s pomočjo računalnika). Izbira anketiranca v gospodinjstvu je po metodi naslednjega rojstnega dne (vedno odgovarja oseba v starosti od 18 do 64 let, ki bo naslednja praznovala rojstni dan).

Zgodnja podjetniška aktivnost odraslega prebivalstva je bila raziskovana s pomočjo anketnih intervjujev; njihova dolžina je bila odvisna od tega, koliko je bil posamezen intervjuvanec podjetniško aktiven. Prvi del vprašalnika se je nanašal na poizvedovanje o ustanavljanju in vodenju podjetja in neformalnem investiranju v nova podjetja. Posameznikom, ki so izkazali podjetniško aktivnost, so se postavljala dodatna, bolj poglobljena vprašanja. Z drugim delom vprašalnika je bil raziskovan odnos intervjuvancev do podjetništva.

Stopnja odgovorov (razmerje med številom uspešno končanih anket in številom vseh kontaktiranih gospodinjstev) je v Sloveniji leta 2006 znašala 22 odstotkov, kar je povsem primerljivo z drugimi državami, kjer so prav tako opravili telefonsko anketiranje – stopnja odgovorov se giblje od 11 odstotkov v Grčiji, 15 na Norveškem, 17 na Irskem pa do 31 odstotkov v Nemčiji ali celo 72 odstotkov v ZDA in je med drugim seveda močno odvisna od števila ponovnih klicev izbrane telefonske številke. Anketarji v Sloveniji so se leta 2006 držali pravila največ osmih ponovitev klica, kar je bilo povečanje tega števila v primerjavi s prejšnjimi leti. V državah, kjer so izvedli terensko osebno anketiranje, je stopnja odgovorov višja, v nekaterih državah pa so prvič poskusili tudi s kombinacijo stacionarnih in mobilnih telefonskih števil. Število gospodinjstev, ki imajo samo mobilni telefon, namreč v nekaterih državah pomeni zelo velik delež vseh gospodinjstev, na primer na Danskem in Norveškem. Na Madžarskem je bilo leta 2006 anketiranje v celoti izvedeno na podlagi mobilnih telefonskih števil (Rebernik et al., 2007, str. 33).

Glede na podatek iz raziskave Eurobarometer (Slovenska tiskovna agencija, 2006b) je leta 2006 prvič imelo mobilni telefon več slovenskih gospodinjstev kot stacionarni telefon; v tem letu je imelo vsaj en mobilni telefon 86 odstotkov slovenskih gospodinjstev, stacionarnega pa 85 odstotkov. Navedeni podatek in nadaljnje zmanjševanje števila uporabnikov stacionarnih telefonov v Sloveniji kažeta na to, da bo v prihodnjih letih v okviru raziskave GEM zaradi povečane možnosti pristranskega vzorčnega okvira pri obstoječi metodologiji tudi v Sloveniji treba pretehtati možnost izvedbe anketiranja na podlagi mobilnih telefonskih števil.

Vzorec raziskave odraslega prebivalstva je ustrezno utežen glede na več meril: spol, starost, regijo in ruralnost oziroma urbanost. Uteževanje opravlja podjetje, ki na podlagi

telefonske ankete CATI (*Computer Assisted Telephone Interviewing*) priskrbi ustrezen vzorec, torej Gral Iteo v letu 2004 oziroma RM Plus v letih 2005 in 2006. Primerno utežen vzorec po spolu in starosti je nato posredovan koordinacijskemu raziskovalnemu timu na London Business School in Babson College (ZDA), ki skrbi za nadzor kakovosti raziskovalnega procesa in za uskladitev podatkov. V postopku usklajevanja podatkov koordinacijski tim GEM prilagodi uteži v vzorcih posameznih držav glede na strukturo po spolu in po starosti skladno s podatkovno bazo US Census International Population Data Base. Na koncu tega procesa je treba še prilagoditi končne uteži skladno z zahtevo, da je povprečna vrednost vseh v raziskavi upoštevanih uteži natančno ena (Reynolds et al., 2005, str. 211).

Leta 2004 je bilo v raziskavo GEM Slovenija vključenih 1679 odraslih oseb v starosti od 18 do 64 let, leta 2005 jih je bilo 3016 in leta 2006 skupaj 3008. Za potrebe magistrskega dela bom podatke iz teh treh zaporednih let – v katerih se metodologija raziskave (z izjemo določenih dodatnih podatkov v letih 2005 in 2006, ki jih v magistrskem delu ne uporabljam) ni spremenila – združil in tako dobil vzorec s skupaj 7703 anketiranimi osebami². Na podlagi razširjenega vzorca je mogoče kakovostneje oceniti regionalno zgodnjo podjetniško aktivnost v Sloveniji in opraviti poglobljene analize ter sestaviti regresijski model z upoštevanjem regionalnih posebnosti.

V nadaljevanju bom zaradi večje transparentnosti rezultatov pojasnil nekatere temeljne pojme in mere podjetniške aktivnosti v raziskavi GEM, ki jih uporabljam v tem magistrskem delu:

- **Indeks celotne zgodnje podjetniške aktivnosti** (TEA – *Total Early-stage Entrepreneurial Activity*) kot temeljna mera raziskovane zgodnje podjetniške aktivnosti je razmerje med vsoto nastajajočih in novih podjetnikov ter med celotnim prebivalstvom (oziroma vzorcem). Tisti podjetniki, ki hkrati nastopajo v vlogah nastajajočega in novega podjetnika, so v indeksu TEA šteti samo enkrat.
- **Indeks zgodnje podjetniške aktivnosti zaradi priložnosti** (TEA-priložnost – *TEA-Opportunity*) je delež izbrane skupine odraslega prebivalstva, ki se loteva odprtja novega podjetja, ker se je za to ponudila priložnost.
- **Indeks podjetniške aktivnosti zaradi nujnosti** (TEA-nujnost – *TEA-Necessity*) je delež izbrane skupine odraslega prebivalstva, ki se loteva odprtja novega podjetja zaradi nujnosti, ker ni druge boljše možnosti za delo.
- **Nastajajoči podjetniki** (*Nascent Entrepreneurs*) so tisti, ki so začeli nekatere aktivnostmi, da bi ustanovili podjetje, ali pa podjetje že imajo, vendar plač še niso izplačevali več kot tri mesece.

² Za boljšo preglednost raziskave bi bilo magistrskemu delu smiselno priložiti vprašalnik raziskave odraslega prebivalstva, vendar to zaradi zaupne narave vprašalnika žal ni mogoče.

- **Novi podjetniki** (*New Entrepreneurs*) so tisti, ki so zaposleni kot lastniki oziroma menedžerji novih podjetij, ki plače izplačujejo več kot tri mesece, vendar manj kot tri leta in pol.

2.2.2 Osebnih intervjuji in vprašalnik za nacionalne izvedence

Nacionalni izvedenci so skrbno izbrani posamezniki, za katere organizacijska ekipa GEM glede na njihovo podjetniško aktivnost, profesionalnost, znanje in ugled meni, da lahko pripomorejo k razumevanju podjetništva v Sloveniji. Ti strokovnjaki s pomočjo vodenih osebnih intervjujev predstavijo svoj pogled na (Rebernik et al., 2007, str. 35):

- temeljne slabosti, ki zavirajo razvoj podjetništva v Sloveniji,
- temeljne prednosti, ki jih ima Slovenija in bi jih lahko izkoristili za pospeševanje podjetništva, in
- predloge, ki bi jih bilo treba uresničiti, da bi se čim več ljudi vključilo v podjetniške aktivnosti.

Vsako leto je v Sloveniji izvedenih približno 20 osebnih intervjujev z izvedenci. Vsi intervjuji se posnamejo, naredijo se transkripcije, nato pa jih organizacijska ekipa GEM v Sloveniji obenem z osebnimi zapiski povzame in kodira, tako da jih je mogoče primerjati z ugotovitvami izvedencev iz drugih držav, sodelujočih v raziskavi (Rebernik, Tominc & Pušnik, 2005a, str. 21).

Vsi intervjuvani izvedenci in določeno število dodatno izbranih strokovnjakov nato izpolnijo še obširen standardiziran vprašalnik o podjetniškem okolju v Sloveniji. Dobljeni odgovori so ponovno kodirani in posredovani koordinacijskemu timu GEM, ki nato pripravi skupne datoteke za vse v raziskavo vključene države. S pomočjo tega vprašalnika, ki je preveden v jezike držav udeleženk GEM, so mogoče številne in bogate meddržavne primerjave (Rebernik et al., 2007, str. 35). V Sloveniji imamo za vsako leto na voljo od 50 do 60 izpolnjenih standardiziranih vprašalnikov in s tem enako število videnj podjetniškega okolja v Sloveniji, na podlagi česar je mogoče dobiti kakovostno splošno sliko o razmerah za razvoj podjetništva v državi.

Ker bi analiza mnenj nacionalnih izvedencev presegla načrtovane okvire magistrskega dela, se bom osredotočil samo na rezultate in analizo podatkov raziskave odraslega prebivalstva, podatkov iz standardiziranih vprašalnikov in osebnih intervjujev z izvedenci pa pri tem delu ne bom uporabljal.

2.3 Predstavitev osnovnih rezultatov raziskav GEM v obdobju 2004–2006 v Sloveniji

2.3.1 Zgodnja podjetniška aktivnost v Sloveniji

V letih od 2004 do 2006, za katera bom v magistrskem delu izvedel regionalno analizo zgodnje podjetniške aktivnosti, so bile z raziskavo odraslega prebivalstva v okviru raziskave GEM Slovenija zajete skupaj 7703 osebe z veljavnimi vprašalniki: 1679 v letu 2004, 3016 v letu 2005 in 3008 v letu 2006. Iz tabele 2 je razvidno, da je raven skupne zgodnje podjetniške aktivnosti (indeks TEA) v navedenem obdobju naraščala od 2,60 odstotka v letu 2004 do 4,63 odstotka v letu 2006. Izrazito pozitiven razvoj je viden predvsem med letoma 2004 in 2005, medtem ko je povečanje zgodnje podjetniške aktivnosti med letoma 2005 in 2006 majhno in ni statistično značilno. Če prevedemo indeks TEA iz leta 2006 v število v zgodnje faze podjetništva vključenih ljudi, bi to pomenilo nekaj več kot 62.000 delovno aktivnih prebivalcev Slovenije (4,63 odstotka od približno 1.345.000 delovno aktivnih prebivalcev).

Tabela 2: Zgodnja podjetniška aktivnost v Sloveniji v obdobju 2004–2006

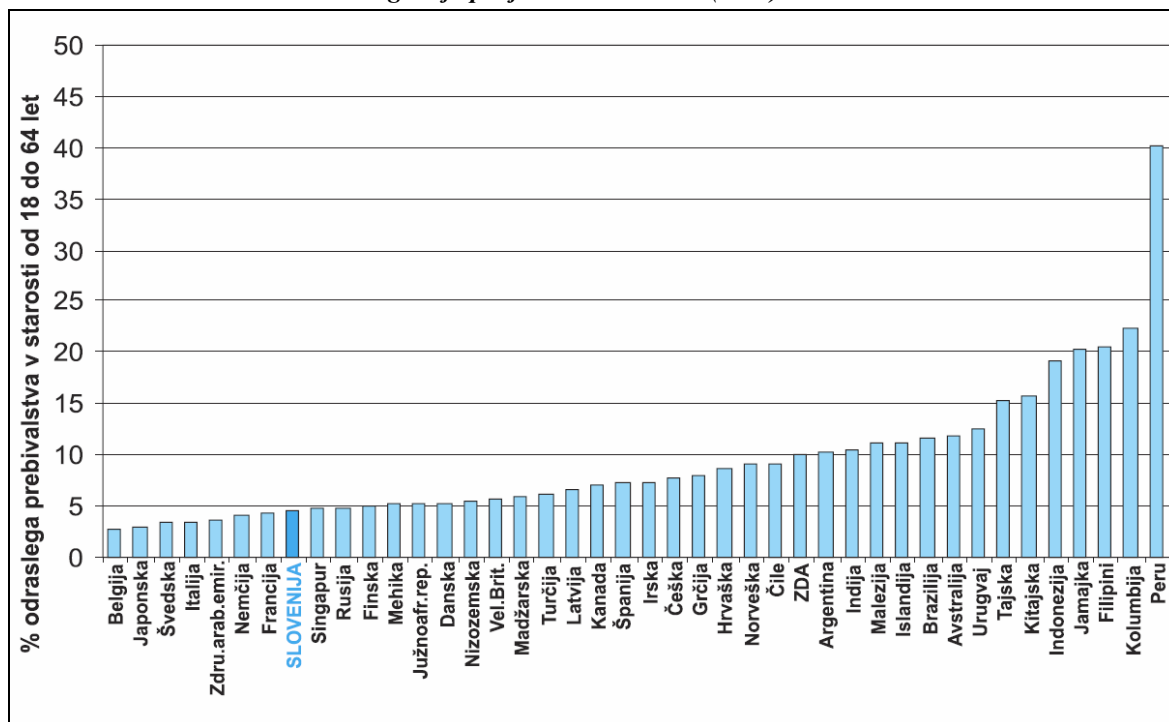
	2004	2005	2006
TEA	2,60 %	4,36 %	4,63 %

Vir: GEM Slovenija 2004–2006.

Indeks TEA ne kaže celotne vključenosti prebivalstva v proces podjetništva, saj so med prebivalstvom tudi ustaljeni podjetniki, ki imajo podjetje že več kot tri leta in pol, zato je od leta 2005 v raziskavo GEM Slovenija vključeno spremljanje vseh oblik podjetniške aktivnosti. Celotna podjetniška aktivnost tako pomeni delež vseh nastajajočih, novih in ustaljenih podjetnikov v skupini delovno aktivnega prebivalstva med 18. in 64. letom starosti. Tako definirana skupna podjetniška aktivnost prebivalstva je v Sloveniji upadla z 10,1 odstotka leta 2005 na 9,0 odstotka v letu 2006, kar pri (sicer statistično neznačilnem) povečanju stopnje zgodnje podjetniške aktivnosti pomeni zmanjšanje števila ustaljenih podjetnikov med obema letoma. Navedena stopnja celotne podjetniške aktivnosti v letu 2006 pomeni, da je bilo v Sloveniji takrat okoli 122.000 podjetniško aktivnih oseb.

Če primerjamo rezultate zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji z rezultati iz preostalih v raziskavo vključenih držav, ugotovimo, da je zgodnja podjetniška aktivnost v Sloveniji na relativno nizki ravni oziroma da se Slovenija po tem merilu praviloma uvršča pri repu razpredelnice sodelujočih držav. V svetovnem merilu se je tako Slovenija glede na indeks TEA uvrščala na naslednja mesta: na 33. mesto med 34 državami v letu 2004, na 31. mesto med 35 državami v letu 2005 in na 35. mesto med 42 državami v letu 2006. Razvrstitev sodelujočih držav po zgodnji podjetniški aktivnosti v letu 2006 je prikazana na sliki 2.

Slika 2: Zgodnja podjetniška aktivnost (TEA) v letu 2006

Vir: Rebernik et al., Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2006, 2007, str. 46, slika 3.

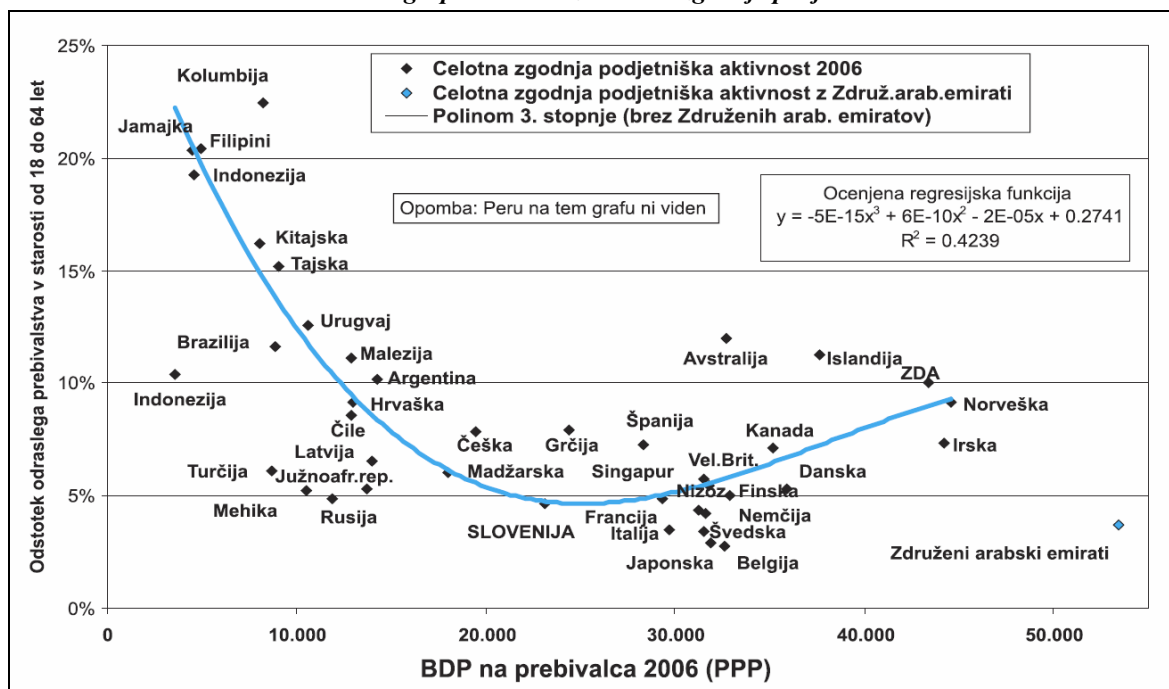
Leta 2004 so imeli najvišje stopnje zgodnje podjetniške aktivnosti v Peruju, Ekvadorju in Ugandi, leta 2005 v Venezueli, na Tajskem in v Novi Zelandiji, leta 2006 pa v Peruju, Kolumbiji in na Filipinih. Vodilne države po indeksu TEA so v posameznih letih različne zaradi nekonsistentne vključenosti posameznih držav (tako npr. Peru, ki je imel najvišji indeks TEA v letih 2004 in 2006, leta 2005 v raziskavi ni sodeloval), vendar pa je kljub temu jasno razvidno, da gre predvsem za manj razvite države. Pri tem je treba poudariti, da je podlaga za izračun indeksa TEA le "količina" podjetniške aktivnosti, ne pa tudi njena "kakovost". Definicija podjetništva, uporabljena v raziskavi GEM, je namreč zelo široka in omogoča zajetje številnih zelo različnih podjetniških aktivnosti. V manj razvitih državah z visokim indeksom TEA gre v glavnem za samozaposlitveno podjetništvo, ki je potrebno za preživetje ljudi, poleg tega pa je v teh državah praviloma zelo velik delež nastajajočih podjetnikov, od katerih številni ne bodo nikoli uresničili svojih podjetniških namenov (Rebernik et al., 2007, str. 48). Po drugi strani so meddržavne primerjave lahko problematične tudi zaradi velikih medkulturnih razlik med državami, ki se kažejo kot različno razumevanje pojma podjetništvo med prebivalci razvitih držav in prebivalci držav v razvoju. Zaradi manjše "količine" podjetniške aktivnosti v razvitejših državah razmere niso nujno skrb zbujajoče, saj so vladni ukrepi za razvoj podjetništva v teh državah prilagojeni razvojni stopnji države in ponavadi ne spodbujajo podjetniške aktivnosti na področjih, ki zahtevajo malo znanja ali so nizkoproduktivna (Rebernik, Tominc & Pušnik, 2005b).

Slovenija se po ravni zgodnje podjetniške aktivnosti v letih 2004, 2005 in 2006 tudi v Evropi uvršča v zadnjo tretjino držav. Leta 2004 je bila Slovenija celo evropska država z najnižjim indeksom TEA, leta 2005 se je uvrstila na 17. mesto med 20 državami, leta 2006 pa na 15. mesto med 21 državami. Najvišjo vrednost indeksa TEA v teh treh letih ima Islandija, kjer je približno vsak sedmi prebivalec vključen v zgodnje faze podjetništva.

Pri koncu seznama sodelujočih držav, razvrščenih po zgodnji podjetniški aktivnosti, so v obdobju 2004–2006 najpogostejše Belgija, Japonska in Švedska. Gre za ekonomsko bolj razvite države, kjer je podjetništvo po merilih raziskave GEM iz različnih razlogov manj razvito (prisoten je že omenjeni problem kakovostnega vidika podjetništva in smiselnosti neposrednih primerjav držav v različnih fazah razvoja). Japonska, ki v vseh letih raziskave GEM dosega zelo nizko raven zgodnje podjetniške aktivnosti, na primer svojo konkurenčnost črpa predvsem iz učinkovitega vodenja velikih gospodarskih sistemov, inovatorstva in tehnološke naprednosti, manj pa iz podjetniških sposobnosti posameznikov (Rebernik et al., 2006a, str. 23).

Dosedanje raziskave so potrdile, da je mogoče indekse TEA povezati z gospodarsko razvitostjo držav. Na podlagi te ugotovitve je na sliki 3 izrisana U-krivulja, ki prikazuje soodvisnost gospodarske razvitosti, merjene z BDP na prebivalca, z ravniyo zgodnje podjetniške aktivnosti v državi (indeks TEA).

Slika 3: Soodvisnost gospodarske razvitosti in zgodnje podjetniške aktivnosti

Vir: Rebernik et al., Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2006, 2007, str. 49, slika 5.

V državah z nižjim bruto družbenim proizvodom (BDP) na prebivalca je indeks TEA visok, nato z rastjo BDP na prebivalca upada in na določeni razvojni stopnji države začne

ponovno naraščati. Visoka raven podjetniške aktivnosti v manj razvitih državah je posledica dejstva, da posamezniki pogosto nimajo izbire in morajo za svoje preživetje poskrbeti s samozaposlitvijo. Z nadaljnjim ekonomskim razvojem držav (in posledično pri višjem BDP na prebivalca) se začne izkoriščanje do tedaj neizkoriščenega potenciala ekonomij obsega, kar zvišuje splošno življenjsko raven, zmanjšuje nezadovoljstvo in posledično zmanjšuje visoko podjetniško aktivnost prebivalstva. V postindustrijskih državah z najvišjim BDP na prebivalca visoka raven zadovoljstva z življenjsko ravni po eni strani zavira močno povečanje podjetniške aktivnosti (kot npr. pri manj razvitih državah), po drugi strani pa se pojavita nova informacijska tehnologija in diferenciacija trgov, ki vplivata na upadajoči pomen ekonomij obsega in posledično na razvoj novega, inventivnega podjetništva (Hofstede et al., 2004, str. 197–198).

2.3.2 Motivacijski vidik zgodnje podjetniške aktivnosti

Posamezniki se podjetništva lotevajo iz različnih razlogov; nekateri zaznajo in želijo izkoristiti dobro poslovno priložnost, drugi pa se na podjetniško pot podajo zaradi nujnosti, torej so v to prisiljeni, ker nimajo boljše možnosti za delo in zaslužek. Na podlagi te motivacijske delitve razlikujemo podjetnike zaradi priložnosti in podjetnike zaradi nujnosti. Tovrstna delitev je zelo pomembna za kvalitativni vidik podjetništva v državi, saj spoznanja iz predhodnih raziskav GEM kažejo, da podjetniki zaradi priložnosti v prihodnjih letih predvidevajo večje širjenje poslovanja in večje število zaposlenih kot pa podjetniki, ki so se za podjetništvo odločili, ker je to bil zanje izhod v sili (Rebernik et al., 2005a, str. 27). Razdelitev teh dveh vrst podjetnikov v Sloveniji v obdobju 2004–2006 je prikazana v tabeli 3.

Tabela 3: Motivacijski vidik zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji v obdobju 2004–2006

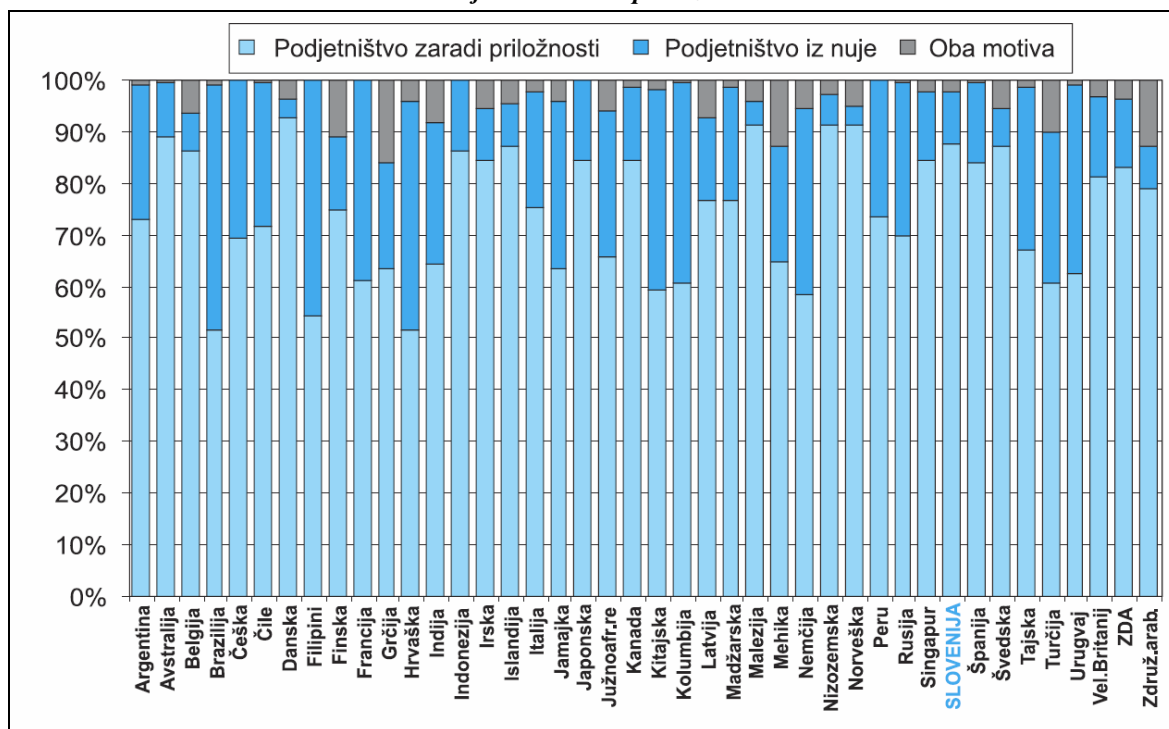
	2004	2005	2006
TEA-priložnost	2,17 %	3,81 %	4,05 %
TEA-nujnost	0,43 %	0,49 %	0,47 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Iz tabele 3 je razvidno, da se velika večina podjetnikov v Sloveniji podjetništva loteva zaradi priložnosti, medtem ko so podjetniki zaradi nujnosti v manjšini (v vseh opazovanih letih se je na podjetniško pot zaradi nujnosti v povprečju podal manj kot vsak 200. prebivalec med 18. in 64. letom). Razveseljivo je, da v obdobju 2004–2006 opazimo rast indeksa TEA-priložnost (od 2,17 odstotka v letu 2004 do 4,05 odstotka v letu 2006), medtem ko se indeks TEA-nujnost v tem obdobju ni pomembno zviševal. Zanimivo je, da je med podjetniki zaradi nujnosti v Sloveniji velika večina zaposlenih, kar je v nasprotju s predvidevanjem, da je brezposelnost glavna motivacija podjetnikov zaradi nujnosti. Zato je pomembno, da podjetništva zaradi nujnosti nikakor ne enačimo s posamezniki, ki so se podjetništva lotili zaradi brezposelnosti.

Po motivacijski strukturi oziroma po razmerju med indeksoma TEA-priložnost in TEA-nujnost so pri vrhu predvsem zahodno- in severnoevropske države, leta 2006 so to bile Danska (26,3), Norveška (24,6), Malezija (19,2), Nizozemska (14,9) in Belgija (12,7). Na repu seznama za leto 2006 najdemo Kitajsko (1,0), Brazilijo (1,1) in sosednjo Hrvaško (1,2), kjer se je skoraj enako število podjetnikov odločilo za podjetništvo zaradi nujnosti kot zaradi zaznane poslovne priložnosti. Navedeno razmerje v Sloveniji je bilo 8,6, kar je našo državo uvrstilo na deveto mesto med 42 sodelujočimi državami v tem letu. Kljub nizki ravni zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji pa je motivacijska struktura zgodnjepodjetniško aktivnega prebivalstva ugodna (višje ko je razmerje med indeksoma TEA-priložnost in TEA-nujnost, večji delež ljudi se je odločil za podjetniško pot prostovoljno in ne pod prisilo). Na sliki 4 je prikazana motivacijska struktura podjetniško aktivnega prebivalstva v vseh sodelujočih državah v letu 2006.

Slika 4: Motivacijska struktura po državah – GEM 2006

Vir: Rebernik et al., Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2006, 2007, str. 52, slika 8.

S slike 4 je razvidno, da obstajajo velike razlike med motivacijskimi strukturami sodelujočih držav. Tako je veliko več podjetništva zaradi nujnosti v manj razvitih državah, podjetništvo zaradi priložnosti pa je veliko pomembnejše v bogatejših državah. V teh državah imamo opravka z bolj raznolikim trgom delovne sile, ki ponuja več možnosti za zaposlitev, hkrati pa je boljša tudi socialna varnost prebivalstva (Rebernik et al., 2005a, str. 29). Tudi druge raziskave, ki temeljijo na podatkih raziskave GEM, jasno kažejo negativno korelacijo med podjetništvom iz nujnosti in deležem BDP, ki se nameni za socialno varnost (Rebernik, Tominc & Pušnik, 2005c).

V tabeli 4 so prikazani še nekateri izvedeni indeksi za Slovenijo v obdobju 2004–2006. Ugodno je predvsem to, da se je v teh letih zelo izboljšala vrednost koeficienta smrtnosti, ki nas je še leta 2004 uvrstil na zadnje mesto med vsemi sodelujočimi evropskimi državami.

Tabela 4: Izbrani koeficienti GEM za Slovenijo v obdobju 2004–2006

	Koeficient motivacije ⁽¹⁾	Koeficient smrtnosti ⁽²⁾	Koeficient preživetja ⁽³⁾	Koeficient ustaljenosti ⁽⁴⁾
2004	5,0	2,72	6,00	1,61
2005	7,8	2,14	4,35	1,44
2006	8,6	1,63	2,48	0,96

Legenda: (1) razmerje med TEA-priložnost in TEA-nujnost,
 (2) razmerje med deležem nastajajočih in novih podjetij,
 (3) razmerje med deležem ustaljenih in novih podjetij,
 (4) razmerje med deležem ustaljenih podjetij in indeksom TEA.

Vir: Rebernik et al., Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2006, 2007, str. 57, tabela 8.

2.3.3 Nastajajoči, novi in ustaljeni podjetniki

Temeljni namen raziskave GEM je izmeriti odstotek odrasle populacije (med 18. in 64. letom), ki se vključuje v podjetništvo. V ta namen je bil vpeljan temeljni "indeks" zgodnje podjetniške aktivnosti (TEA). Ta zajema posameznike, ki še nimajo podjetja, so pa začeli nekatere aktivnosti, da bi podjetje ustanovili, ali pa podjetje že imajo, vendar še niso izplačevali plač več kot tri mesece. Te posameznike imenujemo nastajajoči podjetniki. V indeks TEA so vključeni tudi novi podjetniki – to so posamezniki, ki že imajo podjetje in plače izplačujejo več kot tri mesece, vendar manj kot tri leta in pol. Če bi želeli spremljati celotno podjetniško aktivnost prebivalstva, bi morali opazovati tudi ustaljene podjetnike – posameznike, ki so lastniki ali solastniki podjetja in plače izplačujejo več kot tri leta in pol. Raziskava GEM v Sloveniji je bila do leta 2004 osredotočena samo na nastajajoče in nove podjetnike, od leta 2005 pa se zbirajo tudi podatki o ustaljenih podjetnikih. Tako v Sloveniji kot tudi v svetovnem merilu med podjetniki v zgodnjih fazah podjetniške aktivnosti prevladujejo nastajajoči podjetniki, saj morajo vsi novi podjetniki najprej uspešno preživeti fazo nastajajočega podjetnika, kar se v velikem številu primerov ne zgodi (Tominc, Rebernik, 2006b, str. 14). Po drugi strani raziskave kažejo, da je pomembna razlika med nastajajočimi in novimi ter ustaljenimi podjetniki aspiracija po rasti, saj nastajajoči in novi podjetniki veliko bolj optimistično ocenjujejo možnosti za rast njihovih podjetij v prihodnosti kot ustaljeni podjetniki (Rebernik et al., 2006c, str. 41).

V tabeli 5 je prikazana slovenska podjetniška aktivnost v obdobju 2004–2006 po razvojnih fazah podjetij v lasti posameznikov (za leto 2004 skladno z zgoraj zapisanim manjka podatek o ustaljenih podjetnikih).

Tabela 5: Podjetniška aktivnost po razvojnih fazah podjetij v Sloveniji

	2004	2005	2006
TEA-nastajajoča	1,90 %	2,98 %	2,91 %
TEA-nova	0,70 %	1,44 %	1,79 %
TEA-ustaljena	/	6,26 %	4,44 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Leta 2006 tako po skupnem indeksu TEA kot tudi po indeksu TEA-nastajajoča vodijo manj razvite države, kot so Peru (30,01 odstotka), Jamajka (11,64 odstotka) in Kolumbija (10,92 odstotka). Najnižje vrednosti imajo Japonska (1,59 odstotka), Združeni arabski emirati (1,71 odstotka) in Belgija (1,82 odstotka). V Sloveniji je ta kazalnik leta 2006 ostal na podobni ravni kot leta 2005 (t-test neodvisnih vzorcev je pokazal, da razlika ni statistično značilna), kar pa je nekoliko višje kot leta 2004. Leta 2006 je bilo 2,91 odstotka odraslega prebivalstva vključenega v najzgodnejše faze podjetniškega procesa, kar nas uvršča na 33. mesto med 42 državami oziroma na 15. mesto med 21 evropskimi državami.

Največji delež novih podjetnikov v letu 2006 so imeli na Filipinih (15,62 odstotka), v Peruju (15,14 odstotka) in Kolumbiji (12,55 odstotka), najmanj pa v Franciji (0,70 odstotka), Belgiji (1,11 odstotka) in Mehiki (1,19 odstotka). Delež novih podjetnikov v Sloveniji od leta 2004 narašča in je leta 2006 dosegel 1,79 odstotka, kar nas uvršča na 33. mesto med 42 državami oziroma na 15. mesto med 21 evropskimi državami, torej na ista mesta kot pri deležu nastajajočih podjetnikov.

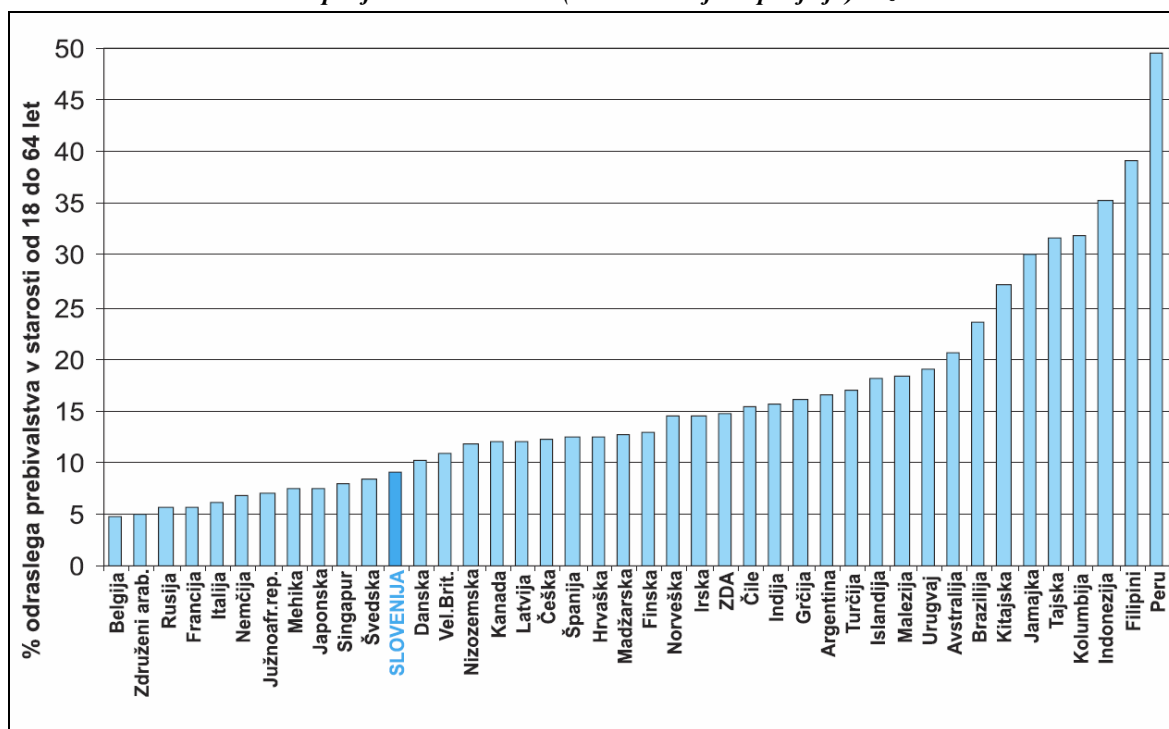
Ustaljenih podjetnikov, ki sicer niso zajeti v analizo zgodnje podjetniške aktivnosti v državi, so leta 2006 imeli sorazmerno največ na Filipinih (19,72 odstotka), v Indoneziji (17,62 odstotka) in na Tajskem (17,42 odstotka), sorazmerno najmanj pa v Rusiji (1,19 odstotka), Franciji (1,33 odstotka) in v Združenih arabskih emiratih (1,39 odstotka). Delež ustaljenih podjetnikov v okviru celotnega odraslega prebivalstva Slovenije se je leta 2006 nekoliko zmanjšal in znaša 4,44 odstotka, kar nas uvršča na 32. mesto med 42 sodelujočimi državami oziroma na 15. mesto med 21 evropskimi državami.

Celotno podjetniško aktivnost prebivalstva dobimo, če pri podjetniški aktivnosti prebivalstva (poleg nastajajočih in novih podjetnikov) upoštevamo tudi ustaljene podjetnike. Po takšni definiciji podjetniške aktivnosti ta v nekaterih državah znaša več kot 40 odstotkov, kar pomeni, da je skoraj vsak drugi prebivalec vključen v različne faze podjetniške dejavnosti. Tako je na primer v Peruju, kjer je leta 2006 celotna podjetniška aktivnost znašala kar 49,55 odstotka. Za njim so druge manj razvite države, kot so Filipini (39,20 odstotka), Indonezija (35,20 odstotka), Kolumbija (31,87 odstotka) in Tajska (31,70 odstotka). Najnižjo stopnjo celotne podjetniške aktivnosti so v tem letu imeli v Belgiji (4,76 odstotka), Združenih arabskih emiratih (4,96 odstotka) in v Rusiji (5,64 odstotka). Ponovno moram opozoriti na problematiko neposrednih primerjav med državami zaradi že

omenjenih medkulturnih razlik, ki se med drugim kažejo pri dojemanju in kakovosti podjetništva.

V Sloveniji je bilo leta 2006 podjetniško aktivnega 9,04 odstotka prebivalstva, kar nas je (podobno kot pri preostalih kazalnikih) uvrstilo v zadnjo tretjino sodelujočih držav: na 31. mesto skupaj in na 15. mesto v Evropi. Leta 2005 smo se po tem kazalniku uvrstili še na 26. mesto, torej pet mest više kot leto pozneje. Vsi rezultati celotne podjetniške aktivnosti v sodelujočih državah so grafično prikazani na sliki 5.

Slika 5: Celotna podjetniška aktivnost (TEA + ustaljena podjetja) držav v letu 2006

Vir: Rebernik et al., Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2006, 2007, str. 48, slika 4.

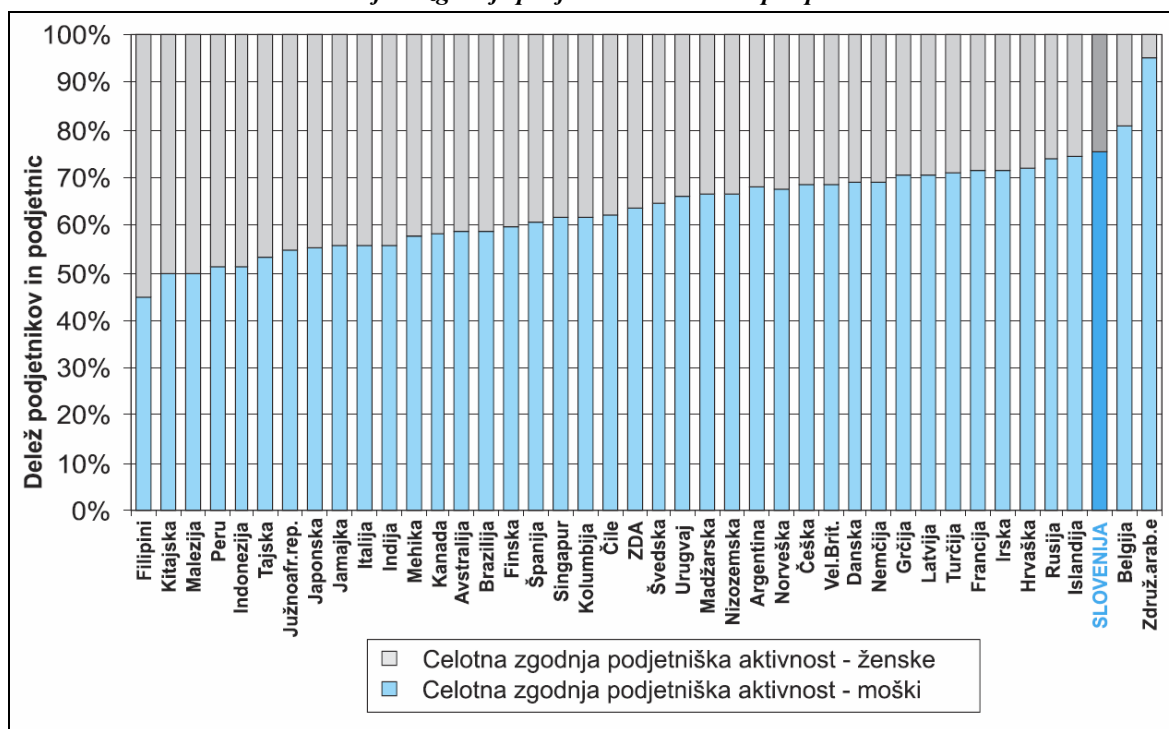
Na podlagi strukturne analize podjetniško aktivnega prebivalstva po razvojnih fazah lahko izračunamo kar nekaj kazalnikov, ki so dodatna informacija o podjetniški aktivnosti v državi. Tako je iz tabele 4 razvidno, da se vrednosti vseh opazovanih koeficientov v Sloveniji po letih izboljšujejo. O izboljšavi koeficienta motivacije in o njegovem pomenu za kvalitativni vidik podjetniške aktivnosti v Sloveniji smo že govorili pri obravnavi motivacijskega vidika podjetniške aktivnosti, pozabiti pa ne smemo niti na pomembnost ugodnega razvoja preostalih koeficientov. Vrednost koeficienta smrtnosti nam daje sliko o "izkoristku" podjetniškega procesa v državi: vrednost 1,63 v letu 2006 nam npr. pove, da je v tem letu v povprečju od 1,63 nastajajočega podjetja preživelo eno podjetje (gre seveda za oceno). Leta 2004 je znašala vrednost tega koeficienta 2,72. V tem obdobju se je zelo izboljšala tudi vrednost koeficienta preživetja: vrednost 2,48 v letu 2006 nam pove, da je v tem letu povprečju od 2,48 novih podjetij na trgu preživelo eno podjetje, kar je velik napredek v primerjavi s petimi propadlimi od skupaj šestih podjetij v tej razvojni fazi v

letu 2004. Čeprav je podjetniška aktivnost v Sloveniji v primerjavi z drugimi vključenimi državami na relativno nizki ravni, se torej izboljšujejo vrednosti nekaterih ključnih kvalitativnih kazalnikov, kar je dobra popotnica za podjetnejšo Slovenijo v prihajajočih letih.

2.3.4 Demografske značilnosti podjetniške populacije

V državah, ki sodelujejo v raziskavi GEM, je razlika med zgodnjo podjetniško aktivnostjo spolov stalen pojav, in sicer je zgodnja podjetniška aktivnost moške populacije praviloma večja od zgodnje podjetniške aktivnosti ženske populacije. Izjema pri tem pojavu ni niti Slovenija. Še več: razlika med ravniyo zgodnje podjetniške aktivnosti obeh spolov v Sloveniji spada med večje med vsemi sodelujočimi državami; leta 2006 smo se po tem merilu uvrstili kar na tretje mesto med 42 državami oziroma na drugo mesto med 21 evropskimi državami. Tega leta so imeli najbolj uravnoteženo strukturo podjetnikov po spolu na Filipinih (tam je delež podjetnic celo večji od deleža podjetnikov), na Kitajskem in v Maleziji, moški pa kot podjetniki zelo prevladujejo v Združenih arabskih emiratih, Belgiji in Sloveniji. Grafični prikaz razmerij med zgodnjo podjetniško aktivnostjo moških in žensk vseh v raziskavi sodelujočih držav v letu 2006 je na sliki 6.

Slika 6: Primerjava zgodnje podjetniške aktivnosti po spolu v letu 2006

Vir: Rebernik et al., Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2006, 2007, str. 59, slika 14.

Poleg tega, da imamo v Sloveniji neuravnoteženo strukturo podjetnikov v zgodnjih fazah podjetniške aktivnosti po spolu, ne moremo biti zadovoljni niti z njenim razvojem, saj se je

razlika med spoloma v letu 2006 glede na leto prej še povečala. Iz tabele 6 je razvidno, da se je v Sloveniji med leti 2004 in 2006 zgodnja podjetniška aktivnost moških sicer zelo povečala (vrednost indeksa TEA za moške se je povečala s 3,59 odstotka v letu 2004 na 6,93 odstotka v letu 2006), vendar temu razvoju ni sledila zgodnja podjetniška aktivnost žensk, ki je po rasti v letu 2005 naslednje leto padla na veliko nižjo raven (leta 2006 je bil indeks TEA za ženske samo 2,29 odstotka). Ugoden razvoj moškega in neugoden razvoj ženskega podjetništva sta pripeljala do tega, da je bilo v Sloveniji leta 2006 manj kot četrtina ženskih podjetnic oziroma da je bilo razmerje med moškimi in ženskami, vključenimi v zgodnje podjetništvo, kar 3,03 proti 1. Največja razlika pri razvojnih fazah podjetnikov se je pokazala pri nastajajočih podjetnikih, kjer je bilo navedeno razmerje 3,7 proti 1 v korist moških.

Najpomembnejši razlogi za tako majhno vključenost ženskega prebivalstva v podjetniški proces so infrastrukturne narave: prezaposlenost, odsotnost podpore v družini in odsotnost podpornih mehanizmov, ki bi upoštevali specifične potrebe podjetnic (Tominc, Rebernik, 2005, str. 27). Zanimiv je tudi podatek, da je bilo v Sloveniji v začetku devetdesetih let zaradi takratnih gospodarskih razmer (množično odpuščanje delavcev, malo možnosti za napredovanje žensk na vodstvena delovna mesta) še veliko ženskih podjetnic (Drnovšek, 2005, str. 18). Majhno število v zgodnje faze podjetništva vključenih žensk pa ni skrb zbujajoče samo zaradi posledično nižjega skupnega števila nastajajočih in novih podjetnikov v državi, temveč tudi zaradi empiričnih dokazov o obstoju značilnih razlik med podjetniki in podjetnicami (Tominc, Rebernik, 2004, str. 781). Ženske podjetnice so pomembne za ekonomski razvoj države, saj ustvarjajo delovna mesta, vnašajo potrebno raznolikost v gospodarstvo in so vir ekonomske rasti (Pušnik, 2007). Poskus kompenziranja manjšega števila ženskih podjetnic z večjim številom moških podjetnikov torej nikakor ne more prispevati k enakim in zadovoljivim rezultatom glede stanja zgodnje podjetniške aktivnosti v državi. Zato je treba poskrbeti za razmere, ki omogočajo uravnoteženo spodbujanje tako moških kot tudi žensk k vključevanju v podjetniške procese.

Tabela 6: Zgodnja podjetniška aktivnost po spolu v Sloveniji v obdobju 2004–2006

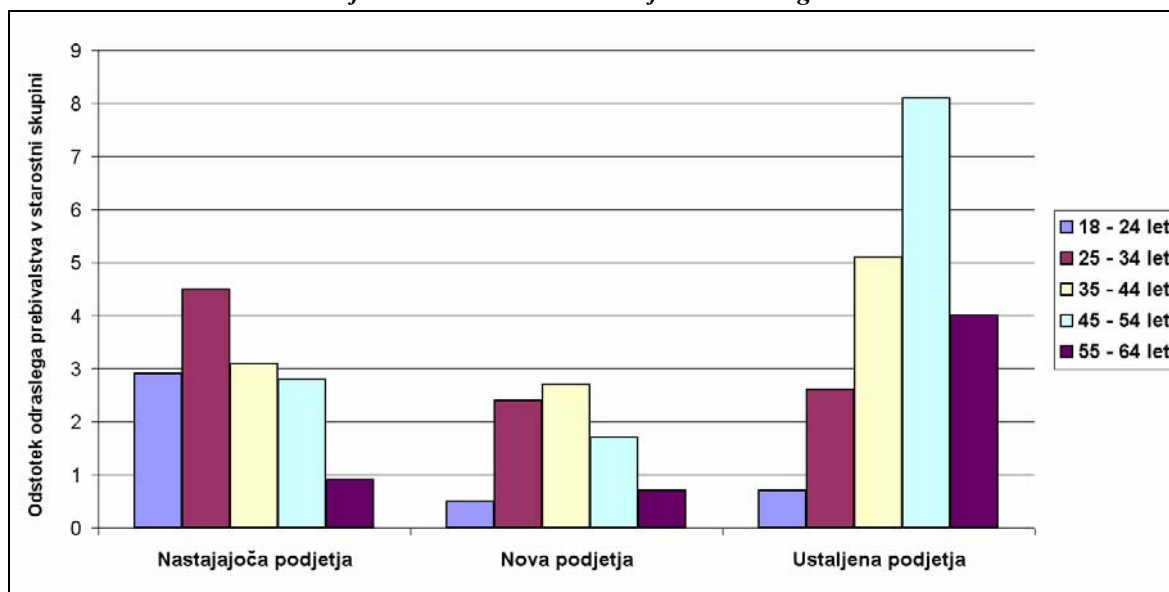
	2004	2005	2006
TEA-moški	3,59 %	5,79 %	6,93 %
TEA-ženske	1,59 %	2,92 %	2,29 %
Razmerje M : Ž	2,26 : 1	1,98 : 1	3,03 : 1

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Zaradi možnosti analiziranja starostne strukture prebivalstva je vzorec v raziskavi GEM razdeljen na pet starostnih skupin: od 18 do 24 let, od 25 do 34 let, od 35 do 44 let, od 45 do 55 let in od 56 do 64 let. Tako v svetovnem merilu kot tudi v Sloveniji je največ podjetništva v starostni skupini med 25. in 34. letom (oziroma še natančneje pri moških v tej starosti); v Sloveniji je indeks TEA pri ljudeh te starosti leta 2006 znašal 6,86 odstotka.

Zanimivo je, da so ženske v Sloveniji najbolj podjetniško aktivne nekoliko pozneje kot moški, in sicer med 35. in 44. letom, kar bi lahko pojasnili s težjim usklajevanjem osebnih, družinskih in poklicnih obveznosti, saj so ženske bolj kot moški obremenjene z družinskimi obveznostmi (Rebernik et al., 2007, str. 58). Na sliki 7 je prikazana podjetniška aktivnost v Sloveniji v letu 2006 po tipu podjetniške aktivnosti glede na starost; razvidno je, da z razvojno fazo podjetnikov narašča tudi njihova povprečna starost. Največ nastajajočih podjetnikov je v starostnem razredu od 25 do 34 let, največ novih podjetnikov v starostnem razredu od 35 do 44 let in največ ustaljenih podjetnikov v starostnem razredu od 45 do 54 let.

Slika 7: Podjetniška aktivnost v Sloveniji v letu 2006 glede na starost

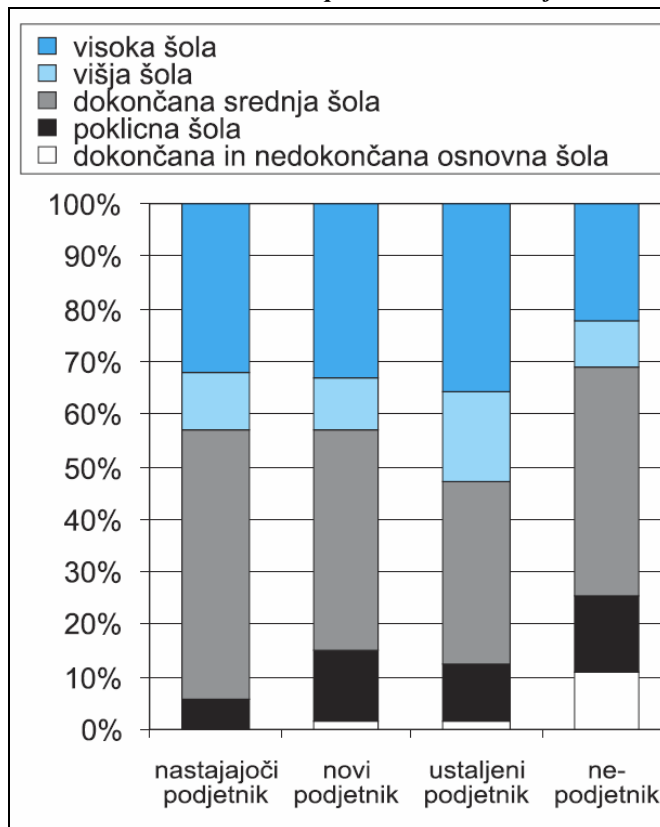
Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

V raziskavi GEM lahko prebivalstvo analiziramo v okviru petih izobrazbenih ravni: osnovna šola ali manj, poklicna šola, srednja šola, višja šola in visoka šola ali več. Na splošno lahko trdimo, da podjetniška aktivnost narašča z višino izobrazbene ravni. Leta 2006 je znašal indeks TEA za srednješolsko izobraženo delovno aktivno populacijo 5,05 odstotka, za populacijo z več kot srednješolsko izobrazbo pa 6,19 odstotka, kar nas je v svetovnem merilu uvrstilo na 30. oziroma 28. mesto med 42 državami.

Na sliki 8 je prikazana slovenska izobrazbena struktura v letu 2006 pri treh razvojnih fazah podjetnikov in pri nepodjetnikih. S slike je razvidno, da se prebivalstvo z dokončano ali nedokončano osnovno šolo skorajda ne vključuje v podjetniške procese, na drugi strani pa po razvojnih fazah podjetnikov narašča delež prebivalstva z visokimi ravni izobrazbe (višja šola ali več). Skrb zbujajoče je le, da je med nastajajočimi podjetniki v primerjavi z ustaljenimi ali novimi podjetniki večji delež nižje izobraženega prebivalstva. Iz izobrazbene strukture prebivalstva izhaja spoznanje, da je treba povečati dotok podjetnikov z višjo izobrazbo in da bi bolj kot samozaposlitveno podjetništvo z nizkoizobraženimi in

neambicioznimi podjetniki morali podpreti inventivno podjetništvo z izobraženimi in ambicioznimi podjetniki, ki bodo delovali v panogah z veliko potrebnega znanja in bi zagotavljali visoko dodano vrednost (Rebernik et al., 2005a, str. 33).

Slika 8: Izobrazbena struktura prebivalstva Slovenije v letu 2006

Vir: Rebernik et al., Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2006, 2007, str. 61, slika 16.

2.3.5 Podjetniško okolje v Sloveniji

V prejšnjih podpoglavjih smo si ogledali rezultate in strukturo zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji v obdobju 2004–2006. Ugotovili smo, da se raven podjetniške aktivnosti v Sloveniji razlikuje glede na druge sodelujoče države v raziskavi GEM, na kar (poleg že omenjenih medkulturnih razlik glede pojmovanja podjetništva) zelo vpliva okolje, v katerem potencialni podjetniki živijo in delujejo. Če želimo pojasniti dobljene rezultate in razlike v primerjavi z drugimi državami, je potreben kakovosten vpogled v podjetniško okolje in s tem v pogoje za razvoj podjetništva. V sklopu raziskave GEM je takšen vpogled mogoče dobiti s pomočjo osebnih pogovorov z nacionalnimi izvedenci in s standardiziranimi vprašalniki. Podjetniško okolje tako opazujemo posredno, s pomočjo videnja skrbno izbranih strokovnjakov, ki dobro poznajo kakovost pogojev za podjetništvo v državi. V tem poglavju si bomo ogledali samo rezultate iz standardiziranih vprašalnikov, saj so ti lažje primerljivi in zaradi večjega vzorca bolj zanesljivi, rezultatov osebnih intervjujev z nacionalnimi izvedenci pa tukaj ne bom omenjal.

Pri oceni podjetniškega okolja, ki je bila dobljena s pomočjo standardiziranega vprašalnika, so morali izvedenci pri vsaki izmed 77 trditev na Likertovi petstopenjski lestvici z ocenami od 1 do 5 označiti, v kolikšni meri se strinjajo s posamezno trditvijo, ki opisuje okvirne pogoje za podjetništvo. Ocene nad 3 pomenijo pozitivno rangiranje (strinjanje s trditvijo), ocene pod 3 pa negativno rangiranje (nestrinjanje s trditvijo). Trditve so razdeljene v 18 kazalnikov, ki odražajo podjetniške razmere v državi. Podobno kot v letih 2004 in 2005 se Slovenija tudi v letu 2006 pri nobenem kazalniku za nastanek in razvoj podjetništva ni uvrstila niti najvišje niti najnižje med sodelujočimi državami GEM, temveč je pri večini kazalnikov ostala v drugi polovici lestvice. V vseh teh letih so slovenski izvedenci zelo kritično ocenili podjetniško okolje v Sloveniji: leta 2004 so podjetniškim okvirom dodelili povprečno oceno 2,63, leta 2005 je bila povprečna ocena 2,64, leta 2006 pa ponovno 2,63. V vseh treh opazovanih letih je splošna ocena podjetniškega okolja v Sloveniji zelo podobna, kar pomeni, da se pogoji za podjetništvo v tem obdobju niso veliko spremenili. Leta 2006 so v drugih državah GEM njihovi nacionalni izvedenci v povprečju podjetniško okolje ocenili z 2,89, kar je 0,26 točke več kot v Sloveniji.

V tabeli 7 so prikazane dobljene povprečne ocene za 18 kazalnikov podjetniškega okolja v Sloveniji v letih 2005 in 2006.

Tabela 7: Ocene podjetniškega okolja v Sloveniji v letih 2005 in 2006

	Kazalnik	Vrednost za SLO v 2005	Rang SLO v letu 2005*	Vrednost za SLO v 2006	Rang SLO v letu 2006**
A	Finančna podpora	2,38	27	2,44	25
B1	Politika države – podpora	2,39	21	2,49	20
B2	Politika države – regulativa	1,66	30	1,65	35
C	Državni programi	2,20	27	2,26	28
D1	Izobraževanje in usposabljanje v osnovnih in srednjih šolah	2,25	15	2,11	24
D2	Izobraževanje in usposabljanje po srednji šoli	2,78	17	2,86	19
E	Prenos raziskav in razvoja	2,05	25	2,25	23
F	Poslovna in strokovna infrastruktura	2,88	29	2,97	28
G1	Odprtost in konkurenčnost na notranjem trgu – hitrost sprememb	3,03	9	2,96	16
G2	Odprtost in konkurenčnost na notranjem trgu – vstopne ovire	2,51	28	2,46	29
H	Dostop do fizične infrastrukture	3,61	23	3,49	24
I	Kulturne in družbene norme	2,24	31	2,19	36
K	Zaznavanje poslovnih priložnosti	3,11	27	3,20	27
L	Podjetniške zmogljivosti – usposobljenost	2,65	17	2,57	22
M	Podjetniške zmogljivosti – motivacija	2,89	31	2,87	35
N	Zaščita intelektualne lastnine	2,94	20	2,74	19
P	Odnos do žensk v podjetništvu	3,20	20	3,18	20
Q	Rast podjetij	2,72	26	2,69	27
	Povprečna ocena	2,64		2,63	

Legenda: * Med 33 vključenimi državami v letu 2005; rang 1 pomeni najvišjo oceno.

** Med 37 vključenimi državami v letu 2006; rang 1 pomeni najvišjo oceno.

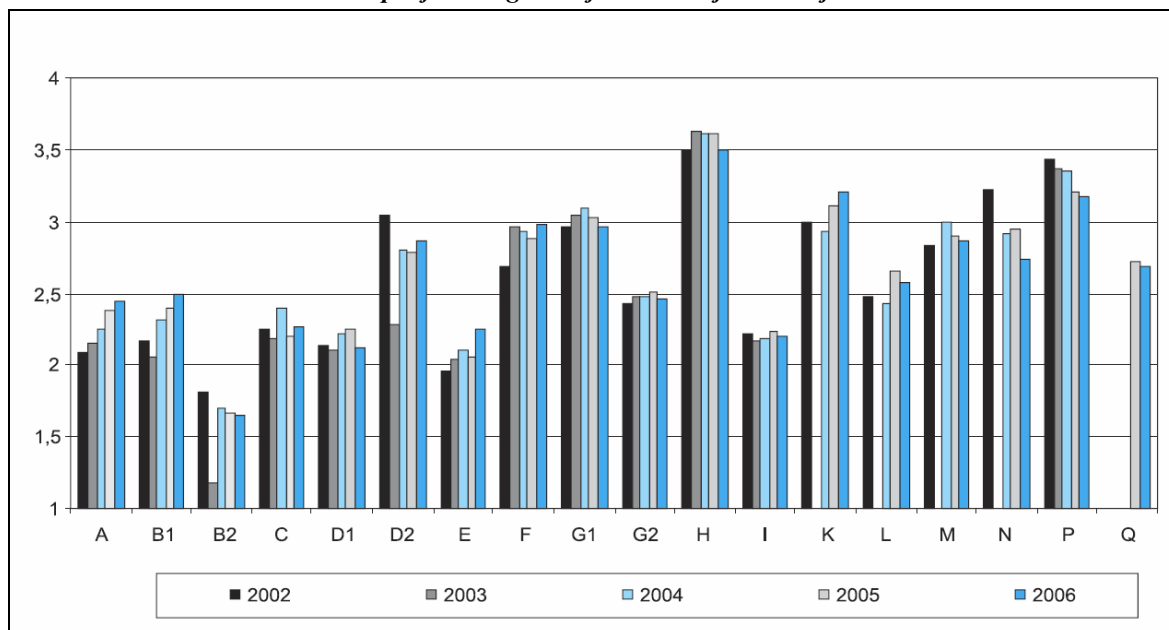
Vir: Rebernik et al., Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2006, 2007, str. 94, tabela 14.

Kot je razvidno iz tabele 7, se Slovenija pri večini kazalnikov po rangi uvršča niže od 20. mesta med vsemi sodelujočimi državami, kar pomeni, da so slovenski izvedenci na splošno neugodno ocenili večino komponent podjetniškega okolja v državi. Leta 2006 lahko celo opazimo, da smo se samo pri enem od ocenjenih kazalnikov uvrstili v prvo polovico lestvice, in sicer pri hitrosti sprememb na notranjem trgu, ki je bil tudi v letu 2005 najbolje ocenjen kazalnik na slovenskem podjetniškem trgu v primerjavi z drugimi državami (leta 2005 smo se pri tem kazalniku uvrstili celo na visoko deveto mesto med sodelujočimi državami). V obeh letih je absolutno najvišjo povprečno oceno imel kazalnik, ki opisuje možnosti dostopa do fizične infrastrukture (leta 2006 ocena 3,49), v letu 2006 pa sta takoj za njim zaznavanje poslovnih priložnosti (3,20) in odnos do žensk v podjetništvu (3,18). V obeh letih je bil povprečno najnižje ocenjen kazalnik, ki kaže uspešnost politike države na področju regulative (ocena 1,65 v letu 2006), na dnu lestvice povprečnih ocen v letu 2006 pa sta se znašla še izobraževanje in usposabljanje v osnovnih in srednjih šolah (2,11) ter kulturne in družbene norme v državi (2,19). Po kazalniku kulturnih in družbenih norm smo se uvrstili celo na rep lestvice vseh držav GEM (na 35. oziroma na predzadnje mesto).

Treba pa je poudariti, da so dobljene ocene vedno relativne, saj so odvisne od videnja nacionalnih izvedencev, ki lahko različno pojmujejo idealne podjetniške razmere v državi in zato tudi različno ocenjujejo obstoječe podjetniško okolje. Torej podatkov ni mogoče vedno medsebojno primerjati, nam pa dajo temeljno sliko o kritičnosti nacionalnih izvedencev do določenega podjetniškega okvira oziroma razmer v svoji državi.

Na sliki 9 je grafični prikaz povprečnih ocen za vseh 18 kazalnikov podjetniškega okolja v Sloveniji, dobljenih v petih letih (od leta 2002 do leta 2006). Pri nekaterih kazalnikih manjkajo dobljene ocene za določena leta, saj so bili v začetnih letih raziskave vprašalniki krajši in niso vsebovali vseh področij, ki so bila vključena v letih 2005 in 2006. S slike je razvidno, da pri posameznih kazalnikih ne zaznavamo večjih odstopanj med leti – izjema sta le oceni pri uspešnosti politike države na področju regulative ter pri izobraževanju in usposabljanju po srednji šoli v letu 2003, ko smo pri obeh kazalnikih imeli veliko nižji oceni kot v preostalih letih. Najugodnejši razvoj opazimo pri kazalnikih finančne podpore, podpori politike države ter pri prenosu raziskav in razvoja, opazno pa je padanje povprečne ocene pri kazalnikih, ki kažeta odnos do žensk v podjetništvu in delovanje politike države na področju regulative.

Slika 9: Ocene podjetniškega okolja v Sloveniji v obdobju 2002–2006

Legenda: Pomen oznak za kazalnike je pojasnjen v tabeli 6.

Vir: Rebernik et al., Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2006, 2007, str. 91, slika 39.

Na ravni posameznih trditev je bila v Sloveniji leta 2006 z najvišjo povprečno oceno ocenjena trditev, da so ženske in moški enako sposobni ustanoviti novo podjetje (4,31). Na drugi strani pa so izvedenci ocenili, da so največja težava v slovenskem podjetniškem okolju davčna bremena; trditev, da v Sloveniji višina davkov ne pomeni bremena za nova in rastoča podjetja, je bila ocenjena z najnižjo povprečno oceno med vsemi trditvami

(1,49). Podobno kot kažejo izsledki raziskave GEM, je v svojem poročilu o podjetniški aktivnosti in podjetniškem okolju v Sloveniji ugotovil tudi Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (UMAR): največjo oviro naj bi za podjetnike pomenili plačilna nedisciplina, neustrezna davčna politika, preobsežna birokracija, neustrezna delovna zakonodaja in težave s pridobivanjem želenih kadrov na trgu dela (Slovenska tiskovna agencija, 2006a).

Na podlagi zapisanega v tem poglavju lahko ugotovim, da je zgodnja podjetniška aktivnost v Sloveniji kljub določenim ugodnim premikom v zadnjih letih še vedno na nizki ravni. Pri tem je slika le nekoliko boljša, če vključimo tudi ustaljene podjetnike in tako opazujemo celotno podjetniško aktivnost države. Razveseljivo je, da celotna rast zgodnje podjetniške aktivnosti prebivalstva izvira iz priložnosti na trgu, podjetništva zaradi nujnosti pa je zelo malo. V zadnjih treh letih so se zelo izboljšali tudi določeni kazalniki, ki kažejo na povečanje možnosti za preživetje slovenskih podjetnikov oziroma njihovih podjetij v različnih razvojnih fazah. Največji problem je razlika med podjetniško aktivnostjo moških in žensk v Sloveniji, saj se po tem merilu uvrščamo na rep razpredelnice držav GEM. Vzrok nizke stopnje zgodnje podjetniške aktivnosti v državi so razkrili nacionalni izvedenci s svojim kritičnim pogledom na slovensko podjetniško okolje, ki naj bi po rezultatih raziskave sodeč spadalo med manj primerna okolja za razvoj podjetništva v primerjavi z drugimi sodelujočimi državami. Koristno pa je, da smo z raziskavo dobili tudi odgovor na vprašanje, kaj deluje najbolj zaviralno pri razvoju slovenskega podjetništva, in tako nakazali potrebne izboljšave, ki bi po mnenju strokovnjakov najbolj pripomogle k izboljšanju podjetniške aktivnosti v državi. Glede na to, da so največji neizkoriščen podjetniški potencial v Sloveniji ženske, bi učinkoviti mehanizmi za promocijo podjetništva pri ženskem prebivalstvu (izobraževalni programi, ustanovitev neformalnih združenj za ženske podjetnice, financiranje podjetij itd.) lahko bili temelj prihodnjih izboljšav podjetniškega okolja v Sloveniji (Tominc, Rebernik, 2006a, str. 334).

3 REGIONALNA ZGODNJA PODJETNIŠKA AKTIVNOST V SLOVENIJI

V Sloveniji v času nastajanja magistrskega dela nimamo zakonsko določene regionalne razdelitve države; v letu 2008 (natančneje 22. junija) je sicer potekal posvetovalni referendum o ustanovitvi pokrajin, ki pa za zdaj še ni prinesel ustreznega novega zakona o ustanovitvi pokrajin. Na posvetovalnem referendumu smo se prebivalci Slovenije odločali o sprejetju oziroma zavrnitvi predloga z dvanajstimi pokrajinami in Mestno občino Ljubljana kot območjem s posebnim statusom. Predlagane so bile naslednje pokrajine: Pomurska oziroma Prekmursko-Prleška, Mariborska oziroma Osrednještajerska, Vzhodnoštajerska oziroma Ptujsko-Ormoška, Koroška, Celjska, Savinjsko-Šaleška, Posavska, Dolenjsko-Belokranjska, Osrednjeslovenska, Gorenjska, Goriška oziroma

Severnoprimorska, Obalno-kraška oziroma Južnoprimorska in že omenjena Mestna občina Ljubljana. Volivci so zavrnila le ustanovitev Osrednjeslovenske in Obalno-kraške oziroma Južnoprimorske pokrajine, ustanovitev preostalih pa so podprli, vendar s tem dokončna oblika pokrajinske razdelitve zaradi posvetovalne narave referendumu še ni bila dorečena.

Glede na to, da v Sloveniji še nimamo uradne regionalne delitve na pokrajine, bom v magistrskem delu uporabljal regionalno delitev Statističnega urada Republike Slovenije (SURS), to je delitev na 12 statističnih regij. Razlog za takšno delitev je tudi v dejstvu, da je bila raziskava GEM izpeljana po istih regijah; tako lahko vsakega sodelujočega v raziskavi umestim v eno od teh regij, hkrati pa so velikosti dobljenih vzorcev na ravni statističnih regij še primerne.

3.1 Statistične regije Slovenije in njihove demografske ter gospodarske značilnosti

Na sliki 10 je prikazanih 12 statističnih regij Slovenije, ki v tem obsegu veljajo od leta 1995.

Slika 10: Statistične regije Slovenije

Vir: Wikipedia: Statistične regije Slovenije.

V tabeli 8 so prikazane statistične regije Slovenije z nekaterimi najpomembnejšimi geografskimi, demografskimi in ekonomskimi podatki.

Tabela 8: Statistične regije Slovenije z nekaterimi pomembnejšimi kazalniki

Statistična regija	Površina v km ²	Delež površine v Sloveniji	Število prebivalcev (30. 6. 2007)	Gostota poselitve (preb. / km ²)	Indeks BDP na prebivalca (SLO = 100)*
Slovenija	20.273	100,0 %	2.019.406	99,6	100,0
Pomurska	1.337	6,6 %	121.964	91,2	66,6
Podravska	2.170	10,7 %	320.863	147,9	83,8
Koroška	1.041	5,1 %	73.594	70,7	78,1
Savinjska	2.384	11,8 %	260.121	109,1	88,9
Zasavska	264	1,3 %	45.242	171,4	70,6
Spodnjeposavska	885	4,4 %	70.242	79,4	80,2
Jugovzhodna Slovenija	2.675	13,2 %	141.129	52,8	91,5
Osrednjeslovenska	2.555	12,6 %	506.829	198,4	144,3
Gorenjska	2.137	10,5 %	200.585	93,9	85,1
Notranjsko-kraška	1.456	7,2 %	51.830	35,6	74,5
Goriška	2.325	11,5 %	119.945	51,6	95,6
Obalno-kraška	1.044	5,1 %	107.062	102,5	103,5

Legenda: * Podlaga za preračun indeksov je bil BDP v EUR/preb. v tekočih cenah iz leta 2005.

Viri: Statistični urad Republike Slovenije: Statistični letopis Republike Slovenije 2007, Statistične informacije št. 1/2008, lastni izračuni.

Največja regija Slovenije po površini je Jugovzhodna Slovenija, ki zavzema 13,2 odstotka površine države, najmanjša pa Zasavska regija, ki zavzema le 1,3 odstotka površine države. Nekoliko drugačna je slika po številu prebivalstva: tukaj je prva Osrednjeslovenska regija, ki ima tudi največjo gostoto poselitve (povprečno skoraj 200 prebivalcev na kvadratni kilometer površine), Zasavska regija pa je najmanjša tudi po tem merilu. Najmanjšo gostoto poselitve ima Notranjsko-kraška regija, kjer živi v povprečju samo 35,6 prebivalca na kvadratni kilometer površine. Po indeksu BDP na prebivalca, ki je lahko uporabljen kot ocena splošne ravni razvitosti posamezne regije, je na prvem mestu Osrednjeslovenska regija (BDP na prebivalca je v povprečju 44,3 odstotka višji, kot je v povprečju na prebivalca Slovenije), najnižji BDP na prebivalca pa imajo v Pomurski regiji (tu je 33,4 odstotka nižji od povprečja).

V tabeli 9 je prikazana izobrazbena struktura prebivalstva po regijah. Pri tem sem izbral enake izobrazbene razrede, kot so uporabljeni v raziskavi GEM.

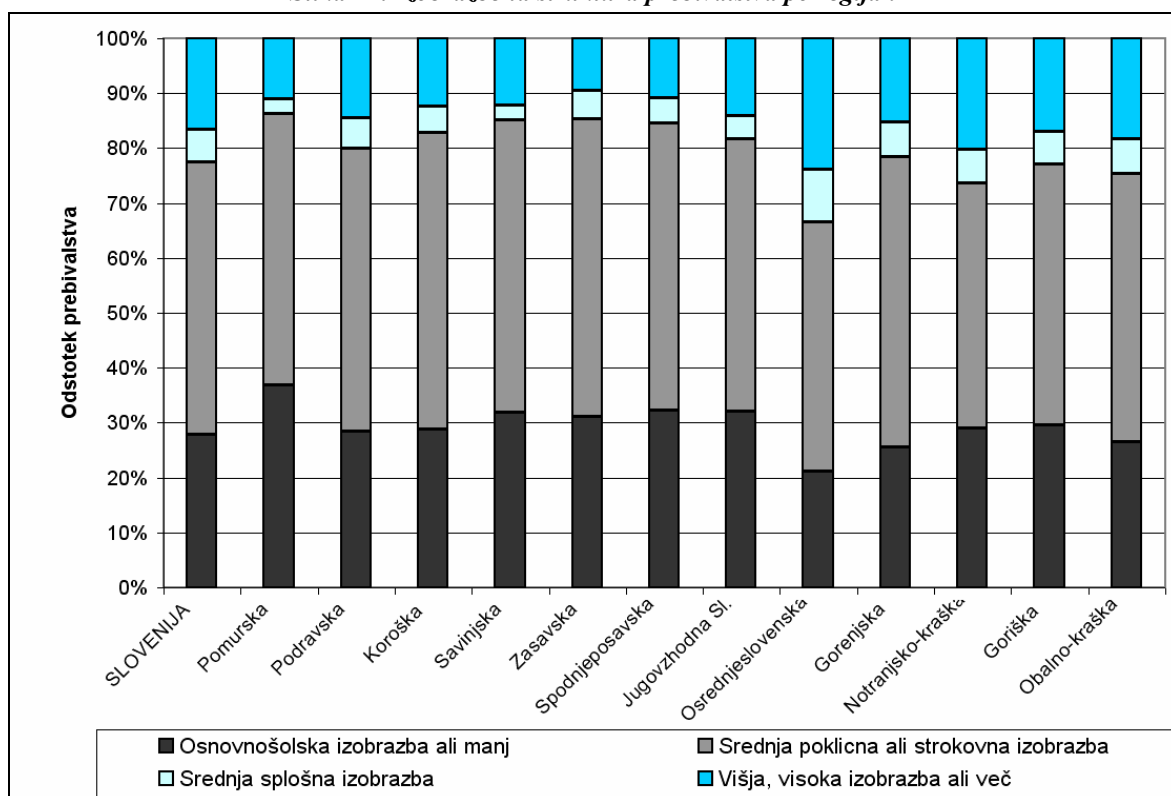
Tabela 9: Izobrazbena struktura prebivalstva Slovenije po regijah (2006)

Statistična regija	Osnovnošolska izobrazba ali manj	Srednja poklicna ali strokovna izobrazba	Srednja splošna izobrazba	Višja, visoka izobrazba ali več
Slovenija	27,7 %	49,7 %	6,0 %	16,6 %
Pomurska	36,9 %	49,4 %	2,7 %	11,1 %
Podravska	28,4 %	51,4 %	5,6 %	14,5 %
Koroška	28,7 %	54,1 %	4,7 %	12,5 %
Savinjska	31,9 %	53,3 %	2,7 %	12,2 %
Zasavska	31,0 %	54,3 %	5,2 %	9,5 %
Spodnjeposavska	32,2 %	52,3 %	4,6 %	10,9 %
Jugovzhodna Slovenija	31,9 %	49,8 %	4,2 %	14,1 %
Osrednjeslovenska	21,1 %	45,3 %	9,7 %	23,9 %
Gorenjska	25,4 %	52,9 %	6,3 %	15,4 %
Notranjsko-kraška	29,0 %	44,5 %	6,1 %	20,4 %
Goriška	29,5 %	47,5 %	5,9 %	17,1 %
Obalno-kraška	26,5 %	48,7 %	6,4 %	18,4 %

Viri: Statistični urad Republike Slovenije: Statistični letopis Republike Slovenije 2007, lastni izračuni.

Za boljši pregled je na sliki 11 tovrstna delitev prikazana še grafično.

Slika 11: Izobrazbena struktura prebivalstva po regijah

Viri: Statistični urad Republike Slovenije: Statistični letopis Republike Slovenije 2007, lastni izračuni.

Iz tabele in s slike je razvidno, da ima največji delež prebivalstva z nižjimi stopnjami izobrazbe Pomurska regija, saj ima največji delež prebivalstva z osnovnošolsko izobrazbo

ali manj (36,9 odstotka) in tudi največji delež prebivalstva s srednjo strokovno, srednjo poklicno izobrazbo ali manj (86,3 odstotka). Najvišje stopnje izobrazbe pa dosega Osrednjeslovenska regija, kjer je največji delež ljudi z višjo, visoko in nadaljnjo izobrazbo (23,9 odstotka), največji delež ljudi s srednjo splošno izobrazbo (9,7 odstotka) in tudi največji delež ljudi s srednjo splošno izobrazbo ali več (33,6 odstotka) med vsemi opazovanimi regijami Slovenije. Opazimo tudi, da je izobrazbena struktura v veliki meri povezana s splošno ravniyo razvitosti regije, ki je bila ocenjena s pomočjo kazalnika BDP na prebivalca (tabela 8).

V tabeli 10 so po regijah prikazani še naslednji ekonomski kazalniki: delovno aktivno prebivalstvo po regiji dela, razmerje delovne aktivnosti prebivalstva, stopnja brezposelnosti in primerjalni indeks povprečnih neto plač na zaposlenega (v primerjavi s slovenskim povprečjem).

Tabela 10: Stopnje delovne aktivnosti prebivalstva in brezposelnosti ter primerjava povprečnih neto plač na zaposlenega po regijah Slovenije (oktober 2007)

Statistična regija	Delovno aktivno prebivalstvo po regiji dela	Razmerje delovne aktivnosti prebivalstva*	Stopnja registrirane brezposelnosti	Indeks (SLO = 100) povprečne neto plače na zaposlenega v EUR
Slovenija	864.490	49,7 %	7,4 %	100,0
Pomurska	43.518	41,1 %	13,0 %	85,2
Podravska	127.474	45,7 %	10,0 %	96,2
Koroška	27.129	42,9 %	7,7 %	90,6
Savinjska	109.697	49,2 %	9,0 %	91,6
Zasavska	13.627	34,5 %	9,3 %	94,6
Spodnjeposavska	24.505	40,5 %	8,7 %	93,9
Jugovzhodna Slovenija	56.389	47,1 %	6,9 %	96,5
Osrednjeslovenska	274.242	63,3 %	5,8 %	109,8
Gorenjska	73.562	43,1 %	4,7 %	98,1
Notranjsko-kraška	18.267	40,8 %	5,3 %	90,4
Goriška	49.408	47,5 %	4,7 %	100,6
Obalno-kraška	46.672	49,5 %	6,0 %	99,1

Legenda: * Razmerje delovne aktivnosti prebivalstva je izračunano kot razmerje med delovno aktivnim prebivalstvom regije (glede na regijo dela) in delovno sposobnim prebivalstvom regije (osebe, stare 15 let ali več).

Viri: Statistični urad Republike Slovenije: Statistične informacije št. 1/2008, Statistične informacije št. 2/2008, Statistične informacije št. 4/2008, lastni izračuni.

Za ugotavljanje delovne aktivnosti prebivalstva se načeloma uporablja izračun stopnje delovne aktivnosti prebivalstva, ki nam pove delež zaposlenega ali samozaposlenega delovno sposobnega prebivalstva (osebe, stare 15 let ali več – Bregar et al., 2004, str. 120–121), vendar so zadnji tovrstni podatki za statistične regije Slovenije že precej zastareli, saj so iz leta 2002. Zato sem za pridobitev aktualnega vpogleda v stopnjo delovne aktivnosti posamezne regije izračunal drugi kazalnik, in sicer razmerje delovne aktivnosti prebivalstva, ki namesto regije bivanja upošteva regijo dela.

Podobno kot pri prejšnjih kazalnikih je tudi pri razmerju delovne aktivnosti na prvem mestu Osrednjeslovenska regija, saj je za to regijo vrednost izračunanega razmerja med zaposlenimi oziroma samozaposlenimi in delovno sposobnimi osebami kar 63,3 odstotka. Na podlagi tega lahko sklepam, da je ta regija za Slovenijo izredno pomembna z vidika zaposlovanja, saj k zaposlitvi pritegne zelo veliko ljudi tudi iz drugih regij. Za primerjavo rezultata naj omenim le, da razmerje delovne aktivnosti prebivalstva v nobeni drugi regiji ne presega 50 odstotkov oziroma celo slovenskega povprečja, ki je 49,7 odstotka. Najnižja vrednost razmerja delovno aktivnega prebivalstva je sicer v Zasavski regiji (34,5 odstotka). Najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti, ki je izračunana kot delež registriranih brezposelnih oseb v okviru aktivnega prebivalstva (Bregar, Ograjenšek & Bavdaž Kveder, 2004, str. 121), imajo v Pomurski regiji (13,0 odstotka), najmanjši delež registriranih brezposelnih oseb pa je na Gorenjskem in v Goriški regiji (4,7 odstotka). Osrednjeslovenska regija je prva tudi po povprečnih neto plačah na zaposlenega (v tej regiji so neto plače povprečno 9,8 odstotka višje od slovenskega povprečja), na drugi strani pa ima najnižje neto plače na zaposlenega ponovno Pomurska regija (povprečno so neto plače 14,8 odstotka nižje od slovenskega povprečja).

V nadaljevanju podajam kratek opis in nekaj ključnih podatkov o vsaki posamezni statistični regiji Slovenije.³

Pomurska regija

Pomurska regija leži na skrajnem severovzhodu Slovenije in meji na tri države: Avstrijo, Madžarsko in Hrvaško. Tej pretežno ravninski regiji daje pečat kmetijstvo; rodovitna prst, celinsko podnebje in ravninski svet omogočajo pridelovanje žita, zato je proizvodnja teh kultur v Pomurski regiji največja v Sloveniji (od tod tudi ime žitnica Slovenije). Odročna lega in slabša prometna povezanost pa sta vzrok za slabši gospodarski položaj te regije. Ta se med drugim kaže v nizkem BDP na prebivalca (najnižji indeks v primerjavi s slovenskim povprečjem – 66,6) in v najvišji stopnji registrirane brezposelnosti v državi, ki je za 5,6 odstotne točke višja od slovenskega povprečja. Neugodne gospodarske razmere spremlja tudi skrb zbujajoče gibanje prebivalstva, saj ima regija izrazito negativen naravni prirast, ki močno presega slovensko povprečje. Manj ugodna je tudi izobrazbena sestava prebivalcev, saj je razlika med deležem prebivalcev z najnižjo in najvišjo stopnjo dosežene izobrazbe tu največja, prav tako ima regija tudi največji delež prebivalstva s srednjo poklicno, srednjo strokovno izobrazbo ali manj. Poleg reke Mure je zaščitni znak Pomurske regije tudi turizem, saj ima naravne danosti za zdraviliški in lovni turizem, vedno bolj pa se ob vinskih cestah razvija tudi kmečki turizem. Glede na ustvarjeno dodano vrednost je nosilna dejavnost predelovalna industrija, v okviru katere so najpomembnejše industrijske panoge proizvodnja tekstila in tekstilnih izdelkov,

³ Opis regij je povzet po: Slovenske regije v številkah 2007, str. 30–52.

proizvodnja hrane in pijač ter naftna industrija (Rebernik, Tominc, Pušnik & Bradač, 2006b, str. 22).

Podravska regija

Naravnogeografsko podobo Podravske regije, ki je po številu prebivalcev druga največja slovenska regija, oblikujejo gričevje na severovzhodu, subalpsko gozdnato hribovje (Pohorje in Kozjak) na zahodu in Dravsko-Ptujsko polje ob reki Dravi. V regiji uporabljajo vodno bogastvo za pridobivanje električne energije (veriga hidroelektrarn na Dravi) in plodno zemljo za kmetijsko dejavnost. Podravska regija spada med tisto manjšino regij, v katerih se je leta 2005 naravni prirast v primerjavi z letom prej nekoliko povečal, povečevanje števila prebivalcev pa je bilo kot v večini regij posledica naraščajočega priseljevanja. Po gostoti poselitve (147,9 prebivalca na kvadratni kilometer) zaostaja samo za Osrednjeslovensko in Zasavsko regijo in je veliko nad slovenskim povprečjem. Po prispevku k slovenskemu BDP je ta regija na drugem mestu, za Osrednjeslovensko regijo. Podravska regija je bila še pred dvema desetletjema intenzivno industrijska, nato pa je postala eno od območij z najresnejšimi gospodarskimi in socialnimi problemi v državi, saj je po izgubi vzhodnih in južnih trgov dobila tipične lastnosti starih industrijskih regij brez svežega dotoka kapitala in znanja (Rebernik et al., 2006b, str. 23). Zdaj največji delež bruto dodane vrednosti v Podravske regiji ustvarijo storitvene dejavnosti. Delež prostih delovnih mest glede na vsa delovna mesta (prosta in zasedena) je med največjimi v državi, hkrati pa ima regija drugo najvišjo izmerjeno stopnjo registrirane brezposelnosti v Sloveniji (10,0 odstotka), kar kaže na neustrezno izobrazbeno strukturo prebivalstva.

Koroška regija

Koroška regija je območje gozdnatega hribovja in treh rečnih dolin, ki leži na severu države ob avstrijski meji in je po površini tretja najmanjša regija Slovenije. Prometno je težko dostopna in slabo povezana s središčem države. Kakovost okolja v dolinah je v preteklosti ogrožala težka industrija, katere gospodarska pomembnost se ni zmanjšala niti po prestrukturiranju koroškega gospodarstva; največji delež bruto dodane vrednosti v regiji še zmeraj prispevajo predelovalne dejavnosti in rudarstvo. Koroška regija spada med regije z najugodnejšo starostno sestavo prebivalstva, saj je bil delež starega prebivalstva v letu 2005 najmanjši v Sloveniji (14,3 odstotka), delež mladega prebivalstva pa je bil nekoliko večji od slovenskega povprečja. Število prebivalcev kljub temu upada zaradi negativnega naravnega prirasta in krajše povprečne življenjske dobe pa tudi gostota poselitve je precej pod slovenskim povprečjem.

Savinjska regija

Nekdanja dežela celjskih grofov je naravnogeografsko zelo raznolika, saj obsega pretežno z gozdom porasel in turistično privlačen alpski svet (Zgornjo Savinjsko dolino in Kamniško-Savinjske Alpe), rodovitno Spodnjo Savinjsko dolino z ugodnimi razmerami za rast hmelja in Velenjsko kotlino z nahajališči lignita, ki ga uporabljajo za proizvodnjo električne energije. Savinjska regija je po indeksu staranja glede na druge regije za zdaj še svetla izjema, vendar se števili mladih in starih prebivalcev počasi izenačujeta. Kljub temu se število prebivalcev povečuje ne le zaradi višjega selitvenega prirasta, temveč tudi na račun višjega naravnega prirasta, kar jo uvršča med trojico regij s pozitivnim naravnim prirastom. Število delovno aktivnih po regiji dela je v Savinjski regiji enako številu delovno aktivnih po regiji bivanja (v večini drugih regij je nižje od tega števila). Gospodarska kriza v devetdesetih letih je velika industrijska podjetja prisilila k prestrukturiranju, veliko jih je šlo celo v stečaj, vendar je kljub temu industrijski sektor še vedno najpomembnejši pri ustvarjanju dodane vrednosti v regiji. Velikost podjetij v sekundarnih in terciarnih dejavnostih, izražena s povprečnim številom oseb, ki delajo v teh podjetjih, je bila leta 2005 največja v državi – 7,5 osebe (slovensko povprečje je bilo 6,4 osebe).

Zasavska regija

Zasavska regija je najmanjša po površini (264 kvadratnih kilometrov) in po številu prebivalcev (45.242), hkrati pa je naša druga najgostejše naseljena regija. Naravnogeografske danosti ustvarjajo razmere za njeno tradicionalno usmerjenost v industrijo, saj tretjino bruto dodane vrednosti še vedno ustvarita rudarstvo in predelovalna industrija. Pomembnost industrije za regijo kaže tudi podatek s konca devetdesetih let, ko je bilo kar okoli tri četrtine vseh zaposlenih v regiji vključenih v industrijske dejavnosti. Postopno propadanje starih dejavnosti in počasno rojevanje podjetij v novodobnih dejavnostih sicer povzročajo spremembe v gospodarski strukturi, vendar je prisotnost stare gospodarske strukture še zelo močna (Fain, 2005, str. 14). Ena največjih težav za regijo, ki je tesno povezana s tukajšnjo tretjo najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti v državi, je postopno zapiranje Rudnika Trbovlje-Hrastnik. Konec leta 2000 je rudnik zaposloval okoli 1300 delavcev, do predvidenega dokončnega zaprtja v letu 2015 pa naj bi vsako leto zaposlitev izgubilo približno 100 prebivalcev Zasavske regije (Fain, 2005, str. 38). Podatek o številu delovno aktivnih prebivalcev po regiji dela v primerjavi s številom delovno aktivnih po regiji bivanja kaže, da je Zasavska regija v najslabšem položaju v Sloveniji, saj ji najbolj primanjkuje delovnih mest. Upad prebivalstva je tukaj najizrazitejši zlasti zaradi negativnega naravnega prirasta, pa tudi po indeksu staranja spada med regije z višjimi vrednostmi, saj je bilo leta 2005 v starostni skupini 65 let ali več 26 odstotkov več prebivalstva kot v starostni skupini do 14 let.

Spodnjeposavska regija

Rodovitni dolini Save in Krke, gričevnat svet vinogradov in obilo vodnega bogastva so del podobe druge najmanjše slovenske regije. Edina jedrska elektrarna v državi in čateška termalna riviera sta njena glavna razpoznavna znaka. Rudarstvo, predelovalne dejavnosti in proizvodnja električne energije ustvarijo največji delež bruto dodane vrednosti v regiji, vendar tudi delež kmetijstva ni zanemarljiv (5,9 odstotka ustvarjene bruto dodane vrednosti v letu 2004). Kmetijska dejavnost v tej regiji zaposluje več kot desetino delovno aktivnih prebivalcev v regiji, kar jo po deležu zaposlenih v kmetijstvu uvršča za vodilno Pomursko regijo na drugo mesto. Za Spodnjeposavsko regijo je značilna živahna podjetniška dejavnost; skoraj polovica podjetij je obrtnih (46,8 odstotka), kar je precej več kot v Osrednjeslovenski regiji, kjer je takih podjetij najmanj, le 29,4 odstotka – oba podatka sta iz leta 2005. Na splošno so podjetja po številu zaposlenih večinoma majhna, saj je posamezno podjetje leta 2005 zaposlovalo povprečno pet oseb. Spodnjeposavska regija je tega leta ustvarila 7,1 odstotka vseh turističnih prenočitev v državi, od tega je bilo 65 odstotkov prenočitev domačih turistov (v celotni Sloveniji jih je bilo 42 odstotkov). Leta 2005 se je ta regija uvrstila med priselitveno najprivlačnejše, kar ugodno vpliva na številčno stanje prebivalstva, čeprav je njen naravni prirast prebivalstva negativen.

Jugovzhodna Slovenija

Kraška pokrajina na jugovzhodu Slovenije, ki velja za deželo suhe robe, cvička in zelenega Jurija, je po površini največja slovenska regija. K razvoju regije največ prispeva industrija (predvsem avtomobilska in farmacevtska), saj ustvari polovico bruto dodane vrednosti v tej regiji. Po stopnji registrirane brezposelnosti spada v tisto polovico slovenskih regij, ki imajo stopnjo brezposelnosti nižjo od slovenskega povprečja, manj ugodna pa je struktura brezposelnih, saj jih ima več kot polovica najnižjo stopnjo izobrazbe. Število prebivalcev se povečuje predvsem zaradi naraščajočega pozitivnega selitvenega prirasta (število priselitev v regijo je večje od števila odselitev). Med vsemi regijami ima najugodnejšo starostno sestavo: delež mladih prebivalcev do 14 let je bil v letu 2005 največji in je znašal 15,5 odstotka, delež starih prebivalcev, starih 65 let ali več, pa je bil manjši od povprečja.

Osrednjeslovenska regija

Naša središčna regija je najgosteje naseljena in največja po številu prebivalcev, po površini pa je to druga največja regija. Njeni pomembni prednosti sta poleg ugodne lege tudi dobra prometna povezanost v vseh smereh in predvsem glavno mesto države. Kot gospodarsko najbolj razvita je leta 2004 ustvarila 20-krat več BDP kot Zasavska regija oziroma skoraj 36 odstotkov celotnega slovenskega BDP (od tega kar tri četrtine v storitvenih dejavnostih), o čemer priča tudi izredno visoka vrednost indeksa BDP na prebivalca v primerjavi s celotno državo (vrednost indeksa znaša kar 144,3). O tem, da je regija

pomembna z zaposlitvenega vidika tudi širše, govori dejstvo, da je število delovno aktivnega prebivalstva po regiji dela večje od števila delovno aktivnih prebivalcev po regiji bivanja. Plače zaposlenih v podjetjih so v tej regiji najvišje (indeks 109,8 v primerjavi s slovenskim povprečjem). Izobrazbeni potencial regije se kaže med drugim tudi v deležu višje oziroma visoko izobraženega prebivalstva, ki je daleč največji v državi. Tudi skupni prirast prebivalstva je največji v državi, saj je regija privlačna za priseljevanje.

Gorenjska regija

Regija visokih gora, med katerimi je tudi simbol slovenstva Triglav, je skoraj v celoti alpska in v velikem delu zaščiten kot narodni park. Razgiban relief in podnebje sta dober temelj za turistično dejavnost tako v zimski kot tudi v poletni sezoni. Gorenjska regija ustvari skoraj petino vseh prenočitev turistov v državi, med katerimi prevladujejo gosti iz tujine (okrog 80 odstotkov). Po številu ležišč na 1000 prebivalcev je na drugem mestu; to je za več kot polovico manj od Obalno-kraške regije, ki ima največ prenočitvenih zmogljivosti, vendar kar 16-krat več od Zasavske regije, ki jih ima najmanj. Da so predelovalne dejavnosti gonilna sila te regije, kaže delež bruto dodane vrednosti regije v teh dejavnostih: ta je v letu 2005 znašal 37 odstotkov in je spadal med višje v Sloveniji. Stopnja brezposelnosti je (poleg Goriške regije) najnižja v državi, nekoliko zbuja skrb le neugodna struktura brezposelnih v regiji, ki se pogosto ne prilagaja potrebam delodajalcev (Rebernik et al, 2006a, str. 30). Prebivalstveni kazalniki kažejo ugodno stanje: skupni prirast prebivalstva leta 2005 je bil enak slovenskemu povprečju, naravni prirast pa je bil tako kot v Osrednjeslovenski regiji najvišji v državi (1,6 na 1000 prebivalcev). Delež mladega prebivalstva je bil v letu 2005 med največjimi v državi (15,1 odstotka), vendar že manjši od deleža starega prebivalstva (15,5 odstotka).

Notranjsko-kraška regija

Podzemni kraški svet z edinstveno Postojnsko jamo in naravnim fenomenom presihajočega Cerkniškega jezera je na prvem mestu v osebni izkaznici te regije. Po površini je med manjšimi, sicer pa je naša najredkeje naseljena regija, saj ima skoraj šestkrat manj prebivalcev na kvadratni kilometer kot najgostejše naseljena Osrednjeslovenska regija. Spada med gospodarsko šibkejšo regijo v državi, saj k slovenskemu BDP prispeva le dva odstotka, BDP na prebivalca pa je nižji samo v Pomurski in Zasavski regiji. Stopnja registrirane brezposelnosti je nižja od slovenskega povprečja in je med nižjimi v državi. Leta 2005 je bila prav ta regija najprivlačnejša za medregionalno priseljevanje, kar je najbolj vplivalo tudi na njen pozitiven skupni prirast prebivalstva. Regija je bila po številu živorojenih otrok na 1000 prebivalcev leta 2005 med prvimi tremi v Sloveniji. Število dijakov na enega učitelja je bilo v tem letu tu najmanjše (devet dijakov) in skoraj za štiri manjše kot v regiji z najvišjim številom dijakov (13 dijakov) na enega učitelja (t. j. v Spodnjeposavski regiji). Ima velik delež najvišje izobraženega prebivalstva, ki je manjši

samo od tistega v Osrednjeslovenski regiji. Večina podjetij deluje v storitvenem sektorju, nekaj več kot četrtina jih deluje v industriji, preostala podjetja pa se ukvarjajo s kmetijstvom ali gradbeništvom (Rebernik et al., 2006b, str. 31).

Goriška regija

Na zahodu države ob italijanski meji leži Goriška regija. Julijske Alpe, reka Soča in rodovitna Vipavska dolina so njene najznačilnejše naravne lepote. Po površini spada med štiri največje regije Slovenije, gostota poselitve pa je z 51,6 prebivalca na kvadratni kilometer med najmanjšimi v državi – manjšo gostoto poselitve ima samo Zasavska regija. Čeprav prispeva k slovenskemu BDP le slabih šest odstotkov, je po ustvarjenem BDP na prebivalca na tretjem mestu v državi. Regija se lahko pohvali z najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti med vsemi regijami, saj je le 4,7 odstotka aktivnega prebivalstva brez zaposlitve (enako kot v Gorenjski regiji). Plače zaposlenih v podjetjih so višje od slovenskega povprečja, kar regijo po tem kazalniku uvršča na drugo mesto v državi, takoj za Osrednjeslovensko regijo. Leta 2005 je bilo v tej regiji največ upravičencev do dela s krajšim delovnim časom, hkrati pa najmanj prejemnikov denarne socialne pomoči – skoraj dvakrat manj od slovenskega povprečja. Leta 2006 je bilo med 1000 prebivalci Goriške regije 60 študentov, kar je 16 več kot v Pomurski regiji oziroma štirje več od slovenskega povprečja. Ker prebivalci Goriške regije dočakajo v povprečju najvišjo starost med Slovenci, je tudi delež prebivalcev, starih 65 let ali več, tu največji v državi: od slovenskega povprečja (15,6 odstotka) je bil v letu 2005 večji za 1,9 odstotne točke, od regije z najmanjšim deležem teh prebivalcev (t. j. Koroške regije) pa za 3,2 odstotne točke. Največ prihodkov ustvarijo predelovalne dejavnosti, predvsem proizvodnja hrane in pijač ter proizvodnja električne in optične opreme, k dobičku regije pa znatno prispeva tudi igralništvo (Rebernik et al., 2006b, str. 32).

Obalno-kraška regija

Obmorska regija s submediteranskim podnebjem je edina, ki ima izhod na morje in je svojevrstno okno v svet za celotno Slovenijo. Naravne danosti ji omogočajo razvoj turizma, prometa in gojenje posebnih kultur v kmetijstvu. Pomemben del njivskih površin je namenjen pridelavi zelenjave, sadik in semen; sicer pa je delež intenzivnih sadovnjakov, kmečkih sadovnjakov in vinogradov v okviru kmetijskih zemljišč v uporabi tukaj daleč največji v primerjavi z drugimi slovenskimi regijami. V tej regiji so leta 2005 zbrali 492 kilogramov odpadkov na prebivalca, to je največ v Sloveniji (njeno nasprotje po tem merilu je bila Pomurska regija, kjer je bila količina komunalnih odpadkov kar za 230 kilogramov manjša). Leta 2004 so več kot tri četrtine bruto dodane vrednosti regije ustvarile storitvene dejavnosti, kar je več kot v katerikoli drugi regiji Slovenije, prav tako visokih 17 odstotkov bruto dodane vrednosti pa so ustvarile dejavnosti v prometni panogi, k čemur je največji delež prispevala pristaniška in z njo povezane dejavnosti Luke Koper.

Tudi delež, ki ga k celotni bruto dodani vrednosti v regiji prispevata gostinstvo in obmorski ter zdraviliški turizem, je večji od deleža, ki ga ti dejavnosti ustvarita v drugih regijah. BDP na prebivalca je nad slovenskim povprečjem in zaostaja samo za Osrednjeslovensko regijo. Obalno-kraška regija je leta 2005 ustvarila 27 odstotkov vseh prenočitev v državi, od tega je bilo skoraj pol slovenskih turistov, med tujimi pa prevladujejo Italijani, Avstrijci in Nemci.

V letu 2006 je skupina avtorjev z Ekonomske fakultete v Ljubljani izvedla študijo o kazalnikih ustvarjalnosti slovenskih regij, katere izsledke lahko v veliki meri uporabimo pri analizi zgodnje podjetniške aktivnosti teh regij. Ključne ugotovitve navedene študije za posamezne regije – analize SWOT (ugotavljanje prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti), ocene inovacijske infrastrukture in razvojne možnosti za inovacije – so prikazane v tabeli 11.

Tabela 11: Primerjalna analiza slovenskih regij glede kazalnikov ustvarjalnosti

Statistična regija	Prednosti	Slabosti	Priložnosti	Nevarnosti	Ocena inovacijske infrastrukture	Razvojne možnosti za inovacije
Pomurska	Čisto naravno okolje, gostoljubno prebivalstvo, nahajališča termalnih in mineralnih vrelcev	Obrobna lega, nizka izobraženost, pomanjkanje podjetništva, neustrezna gospodarska struktura, visoka brezposelnost	Dograditev prometnih povezav (avtocesta in železnica), odpiranje sosednjih držav in čezmejno gospodarsko sodelovanje	Neugodna demografska gibanja, nenaklonjenost podjetništvu, prepočasno prestrukturiranje	● ●	☼☼☼☼
Podravska	Ugoden geografski položaj, industrijska tradicija, razvit izobraževalni sistem	Neustrezna gospodarska struktura, vplivi socialistične industrializacije	Bližina in odpiranje trgov vzhodne in jugovzhodne Evrope, povezovanje gospodarstva z univerzo	Prepočasno prestrukturiranje, prepočasen razvoj podjetništva, premalo novih delovnih mest	● ● ● ● ●	☼☼☼☼☼
Koroška	Ohranjenost narave	Geografska dislokacija	Inovacije v procesih – turizem, podeželje	Finančna podhranjenost – regija zaostane v razvoju	●	☼
Savinjska	Industrijska tradicija, geostrateški položaj, prometne povezave	Pomanjkanje kadrov, pomanjkljiva infrastruktura za kakovost bivanja	Internacionalizacija, posredništvo	Ohranitev tradicionalnih dejavnosti	● ● ● ● ●	☼☼☼☼☼
Zasavska	Bližina glavnega mesta, izboljšana prometna dostopnost	Zaradi rudarjenja in TET3 degradirano okolje, nizka izobraženost	Usmerjenost v spremembe zaradi rudarske krize, zakonsko določeni viri za prestrukturiranje	Prepočasno odzivanje na potrebne strukturne spremembe, okoljski pritiski in dodatno obremenjevanje okolja	● ● ●	☼☼☼☼
Spodnjeposavska	Prometna lega, razvitost energetike	Visoka brezposelnost, počasna deagrarizacija, nizka izobraženost	Bližina Zagreba, dokončanje gradnje avtoceste	Nemotiviranost in strah pred spremembami, odseljevanje mladih in staranje prebivalstva	●	
Jugovzhodna Slovenija	Prisotnost velikih uspešnih podjetij, tudi izvozno usmerjenih dejavnosti	Slaba prometna in komunikacijska povezanost regije, pomanjkanje kadrov	Zgraditev prometnih povezav, turizem	Beg možganov, osredotočanje na vzpostavitev infrastrukture, ki pa samodejno ne poveča inovacijskih aktivnosti	●	☼☼
Osrednje-slovenska	Osrednji položaj, prisotnost številnih institucij in univerze	Premajhna povezanost institucij in gospodarstva	Priseljevanje izobražene delovne sile	Pomanjkanje strategije razvoja, beg možganov v tujino	● ● ● ● ● ●	☼☼☼☼☼
Gorenjska	Geostrateški položaj, industrijska tradicija	Slabe povezave med akterji inovacijskega sistema	Razvoj tehnoloških parkov okoli gonilnih podjetij v regiji	Beg možganov	●	☼☼☼☼
Notranjsko-kraška	Obilica naravnih virov	Znanje ni vrednota	Razvoj obnovljivih virov energije, razvoj alternativnih oblik turizma	Beg možganov	●	☼
Goriška	Geografski položaj – bližina Italije, relativno visoka blaginja	Odvisnost gospodarstva od turizma, neprimerna izobrazbena struktura, visoka cena delovne sile	Uspeh programa INPRIME, razvoj IKT in drugih tehnoloških podjetij	Poslabšanje gospodarskega položaja zaradi spremembe igralske zakonodaje v Italiji	● ● ●	☼☼☼☼
Obalno-kraška	Geostrateški položaj, razmeroma visoka blaginja, prisotnost univerze	Pomanjkanje tehničnega izobraževanja na univerzi, pomanjkanje interesa za povezovanje	Inovacije v tehnološkem parku, inovacije v turizmu	Ekološki problemi, problemi transporta	● ●	☼☼☼☼

Legenda: ● ● ● ● ● – odlično ☼☼☼☼ – zelo dobre
 ● ● ● ● – zelo dobro ☼☼☼ – dobre
 ● ● ● – dobro ☼☼ – slabe
 ● ● – zadostno ☼ – zelo slabe
 ● – nezadostno

Vir: Drnovšek et al., Študija o kazalcih ustvarjalnosti slovenskih regij – Poročilo o aktivnostih faze 3, 2006, str. 45, tabela 11.

3.2 Analiza zgodnje podjetniške aktivnosti po regijah

V tem podpoglavju bom predstavil temeljno analizo zgodnje podjetniške aktivnosti na podlagi združenih vzorcev raziskave GEM Slovenija iz obdobja 2004–2006. Jedro analize bo izračun vseh ključnih indeksov TEA (skupni TEA, TEA-priložnost, TEA-nujnost itd.) za celotno Slovenijo in njene statistične regije. Naredil bom analizo zgodnje podjetniške aktivnosti po spolu, zanesljivost vseh dobljenih rezultatov pa preveril z izračunom 95-odstotnega intervala zaupanja. Za posamezne statistične regije bom s t-testom preveril statistično značilnost odstopanja regionalnih indeksov TEA od indeksov TEA celotne Slovenije. Po temeljni analizi bom v naslednjem podpoglavju izvedel še analizo po spolu, v poglavju 3.2.3 pa še poskušal ugotoviti, ali je mogoče statistične regije Slovenije po obravnavanih merilih združiti v geografsko širše regije in kakšna je zgodnja podjetniška aktivnost v teh na novo dobljenih regijah.

3.2.1 Analiza temeljnih rezultatov

Na začetku analiziranja temeljnih kazalnikov zgodnje podjetniške aktivnosti v regijah Slovenije sem si najprej pripravil podatke v programskem paketu SPSS. Iz temeljnih podatkov za posamezna leta obdobja 2004–2006 sem najprej izluščil spremenljivke, ki so uporabne za izvedbo želenih analiz. Po izločitvi nepotrebnih spremenljivk sem dobljene podatke za posamezna leta združil v enotno podatkovno bazo za tri zaporedna leta, ki sem jo uporabljal kot podlago za izvedbo vseh nadaljnjih analiz. Velikosti uporabljenih regionalnih vzorcev v primerjavi s celotnim prebivalstvom regij so prikazane v Prilogi 1. Kljub združitvi vzorcev iz treh zaporednih let se je kot kritična izkazala predvsem velikost vzorca moškega prebivalstva Zasavske regije. Ta sicer zajema enak odstotek prebivalstva kot v drugih regijah oziroma njihovih skupinah prebivalstva po spolu, vendar zaradi majhnosti regije vsebuje manjše število enot (manj kot sto), kar pri izračunavanju manjših deležev (indeksov TEA) pomeni manjšo zanesljivost dobljenih rezultatov. Kljub navedenemu dejstvu sem regionalno analizo izvedel v celoti, torej za vse regije in za vse izbrane skupine prebivalstva, saj sem samo tako dobil celosten vpogled v regionalno zgodnjo podjetniško aktivnost prebivalstva; zanesljivost dobljenih rezultatov pa je ostala pod nadzorom tudi pri manjših vzorcih s pomočjo izračunov intervalov zaupanja (ti so v primeru manjše zanesljivosti dobljenih rezultatov večji).

Iz razširjenega triletnega vzorca sem po razdelitvi podatkov na statistične regije izračunal indekse TEA za celotno Slovenijo in posamezne statistične regije. Statistično značilnost razlik med posamezno statistično regijo in celotno Slovenijo sem preverjal s pomočjo t-testa v programu SPSS s kontrolno vrednostjo 4,08, ki pomeni vrednost TEA za celotno državo. Vrednost indeksa TEA za Slovenijo (4,08 odstotka) je sicer ocena populacijske vrednosti, dobljena iz vzorčnih podatkov, vendar sem zaradi velikosti vzorca ocenil, da je dobljena ocena dovolj zanesljiva in da jo za potrebe naloge lahko vzamem kot dejansko

vrednost za celotno populacijo. Rezultate t-testa sem nato preveril še s pomočjo izračuna 95-odstotnega intervala zaupanja za vsak izračunan indeks TEA. Interval sem izračunal s pomočjo naslednje formule za standardni odklon za deleže, ki upošteva popravek za končno populacijo (Calkins, 2005):

$$SE_p = \sqrt{\frac{p(1-p)}{n}} \cdot \sqrt{\frac{N-n}{N-1}} \quad (1)$$

V enačbi (1) n pomeni velikost vzorca, N velikost populacije in p obravnavani delež populacije, torej indeks TEA (namesto v odstotkih izražen v deležu). Podatke o skupnem prebivalstvu in prebivalstvu po statističnih regijah sem vzel iz leta 2005, ki je srednje leto našega triletnega vzorca (Priloga 1).

95-odstotni interval zaupanja (oziroma spodnjo in zgornjo mejo intervala zaupanja) sem izračunal na podlagi naslednje formule (Kalton, Vehovar, 2001, str. 125):

$$P[\bar{Y} - 1,96 \cdot SE(\bar{y}) < \bar{y} < \bar{Y} + 1,96 \cdot SE(\bar{y})] = 0,95 \quad (2)$$

V enačbi (2) $\bar{y}$ označuje iskano populacijsko vrednost (delež TEA), $\bar{Y}$ pa ocenjeno vrednost (delež TEA) na podlagi vzorca.

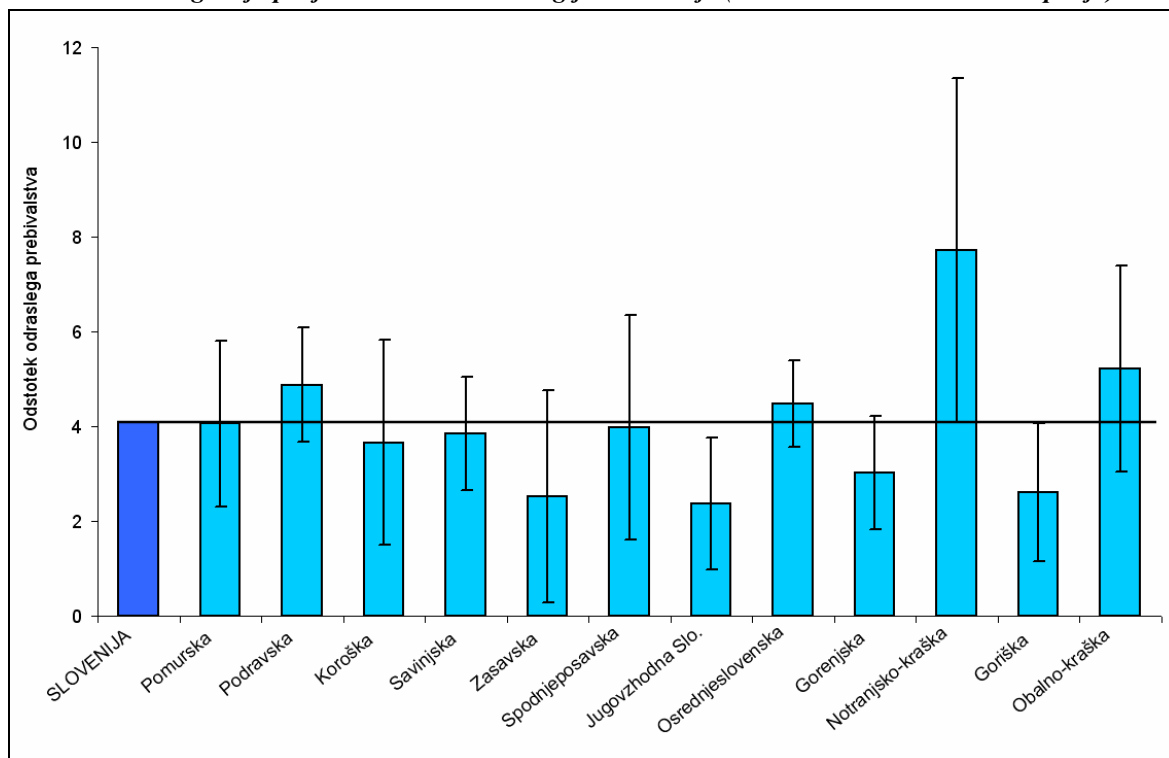
Dobljeni rezultati so prikazani v tabeli 12, za boljšo preglednost pa sledi na sliki 12 še grafični prikaz indeksov TEA in 95-odstotnega intervala zaupanja za posamezne regije Slovenije.

Tabela 12: Zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije

Statistična regija	TEA	t	Prostostne stopnje	p (dvostranski test)	95-% interval zaupanja	
					sp. meja	zg. meja
Slovenija	4,08 %	/	/	/	/	/
Pomurska	4,06 %	-0,03	485	0,978	2,30 %	5,81 %
Podravska	4,88 %	1,30	1232	0,193	3,68 %	6,08 %
Koroška	3,66 %	-0,38	288	0,706	1,50 %	5,82 %
Savinjska	3,85 %	-0,38	999	0,702	2,66 %	5,04 %
Zasavska	2,52 %	-1,36	186	0,176	0,28 %	4,76 %
Spodnjeposavska	3,98 %	-0,08	259	0,934	1,61 %	6,35 %
Jugovzhodna Slovenija	2,37 %	-2,40	459	0,017	0,99 %	3,76 %
Osrednjeslovenska	4,48 %	0,85	1.936	0,396	3,56 %	5,40 %
Gorenjska	3,02 %	-1,73	779	0,084	1,82 %	4,22 %
Notranjsko-kraška	7,72 %	1,96	207	0,051	4,09 %	11,35 %
Goriška	2,61 %	-1,98	462	0,048	1,16 %	4,06 %
Obalno-kraška	5,21 %	1,02	399	0,310	3,03 %	7,39 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 12: Zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Iz tabele 12 in s slike 12 je razvidno, da je bila ugotovljena najvišja stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti v Notranjsko-kraški regiji (7,72 odstotka), Obalno-kraški regiji (5,21 odstotka) in Podravske regiji (4,88 odstotka), regije z najnižjo stopnjo zgodnje podjetniške aktivnosti pa so Jugovzhodna Slovenija (2,37 odstotka), Zasavska regija (2,52 odstotka) in Goriška regija (2,61 odstotka). T-test je pokazal, da se samo dve regiji Slovenije statistično značilno razlikujeta od slovenskega povprečja (4,08 odstotka): to sta Goriška regija in Jugovzhodna Slovenija, ki izkazujeta nižjo stopnjo zgodnje podjetniške aktivnosti od celotne Slovenije. Na podlagi izračuna 95-odstotnega intervala zaupanja z upoštevanjem popravka za končno populacijo lahko med regije, ki se statistično značilno razlikujejo od celotne države, uvrstimo tudi Notranjsko-kraško regijo, ki izstopa v pozitivni smeri (vrednost p pri t-testu je bila le malo višja od 0,05, in sicer 0,051). Z več kot 90-odstotno gotovostjo lahko trdim, da se od slovenskega povprečja v negativni smeri razlikuje tudi Gorenjska regija ($p = 0,084$).

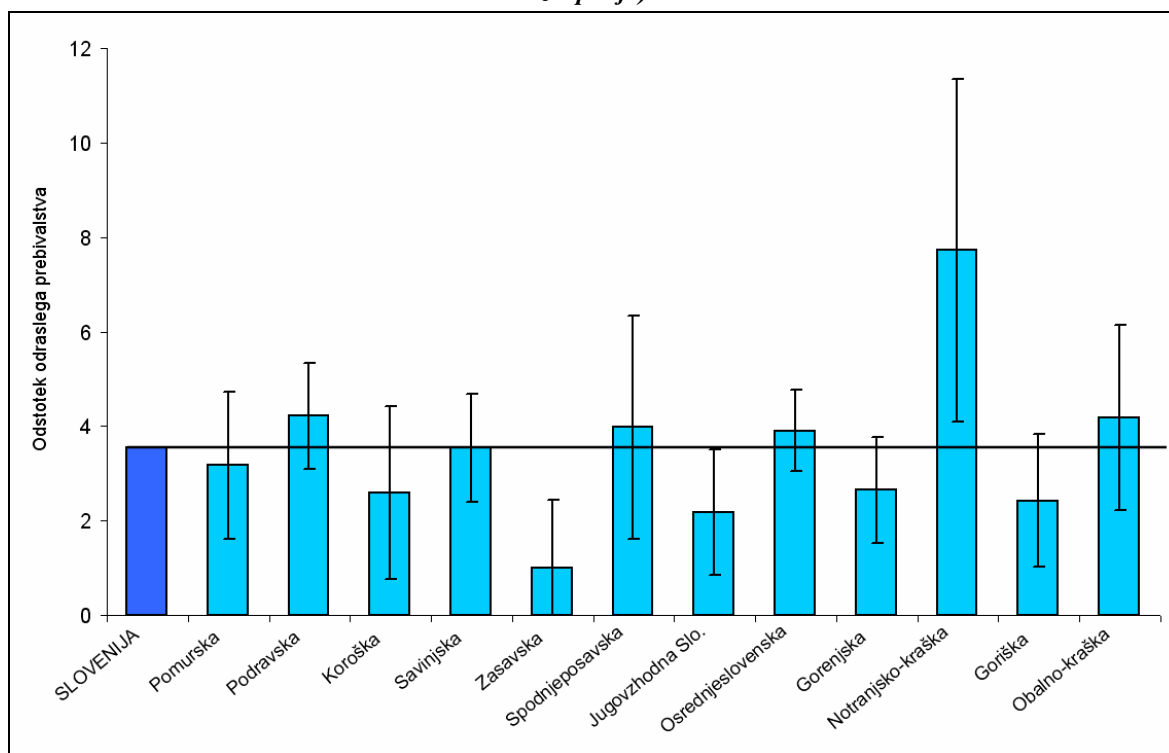
V nadaljevanju me je zanimal regionalni delež podjetnikov v zgodnjih fazah, ki so se podjetništva lotili zaradi priložnosti. Izračunani indeksi TEA-priložnost in pripadajoči testi so prikazani v tabeli 13, stolpčni prikaz rezultatov s 95-odstotnim intervalom zaupanja pa na sliki 13.

Tabela 13: Zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti v regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-priložnost	t	Prostostne stopnje	p (dvostranski test)	95-% interval zaupanja	
					sp. meja	zg. meja
Slovenija	3,54 %	/	/	/	/	/
Pomurska	3,17 %	-0,46	485	0,644	1,62 %	4,73 %
Podravska	4,22 %	1,19	1.232	0,235	3,10 %	5,34 %
Koroška	2,60 %	-1,00	288	0,317	0,77 %	4,43 %
Savinjska	3,54 %	0,01	999	0,996	2,40 %	4,69 %
Zasavska	1,01 %	-3,46	186	0,001	0,00 %	2,44 %
Spodnjeposavska	3,98 %	0,36	259	0,718	1,61 %	6,35 %
Jugovzhodna Slovenija	2,18 %	-2,00	459	0,046	0,85 %	3,51 %
Osrednjeslovenska	3,91 %	0,83	1.936	0,407	3,04 %	4,77 %
Gorenjska	2,65 %	-1,54	779	0,124	1,53 %	3,78 %
Notranjsko-kraška	7,72 %	2,25	207	0,025	4,09 %	11,35 %
Goriška	2,42 %	-1,56	462	0,120	1,03 %	3,82 %
Obalno-kraška	4,18 %	0,64	399	0,522	2,22 %	6,14 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 13: Zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Najvišjo vrednost indeks TEA-priložnost izkazuje ponovno (kot že pri indeksu TEA) Notranjsko-kraška regija (7,72 odstotka), na drugem mestu pa je Podravska regija (4,22 odstotka) v primerjavi z analizo celotne zgodnje podjetniške aktivnosti prehitela Obalno-kraško regijo (4,18 odstotka). Najnižje stopnje zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti imajo v Zasavski regiji (1,01 odstotka), Jugovzhodni Sloveniji (2,18 odstotka) in v Goriški

regiji (2,42 odstotka). Od celotne Slovenije (3,54 odstotka) se statistično značilno razlikujejo tri regije, in sicer Notranjsko-kraška regija (z višjim indeksom TEA), Jugovzhodna Slovenija in Zasavska regija (z nižjim indeksom TEA).

V Zasavski regiji, za katero sem na podlagi vzorčnih podatkov ocenil, da se na 100 prebivalcev z zgodnjimi fazami podjetništva zaradi priložnosti ukvarja v povprečju 1,01 prebivalca, na podlagi izračuna intervala zaupanja celo ne bi mogel s 95-odstotno gotovostjo trditi, da je dejanska stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti različna od 0, kar se ni zgodilo v nobeni drugi statistični regiji Slovenije. Izračunana spodnja meja 95-odstotnega intervala zaupanja indeksa TEA-priložnost za Zasavsko regijo je bila tako negativna, vendar sem pod spodnjo mejo za to regijo v tabelo vpisal vrednost 0 in tako rezultat prikazal tudi grafično, saj vrednost indeksa TEA (kot delež populacije) ne more imeti negativne vrednosti. Treba pa je poudariti, da lahko kljub teoretičnemu izračunu 95-odstotnega intervala zaupanja vrednosti indeksa TEA-priložnost s spodnjo mejo pod 0 z gotovostjo trdim, da je njegova populacijska vrednost v Zasavski regiji višja od 0, saj lahko že v vzorčnih podatkih najdem posameznike, ki so se lotili podjetništva zaradi priložnosti. Razlog za širok interval zaupanja je predvsem v že omenjenem majhnem vzorcu ljudi iz Zasavske regije, ki vpliva na zanesljivost dobljenih rezultatov.

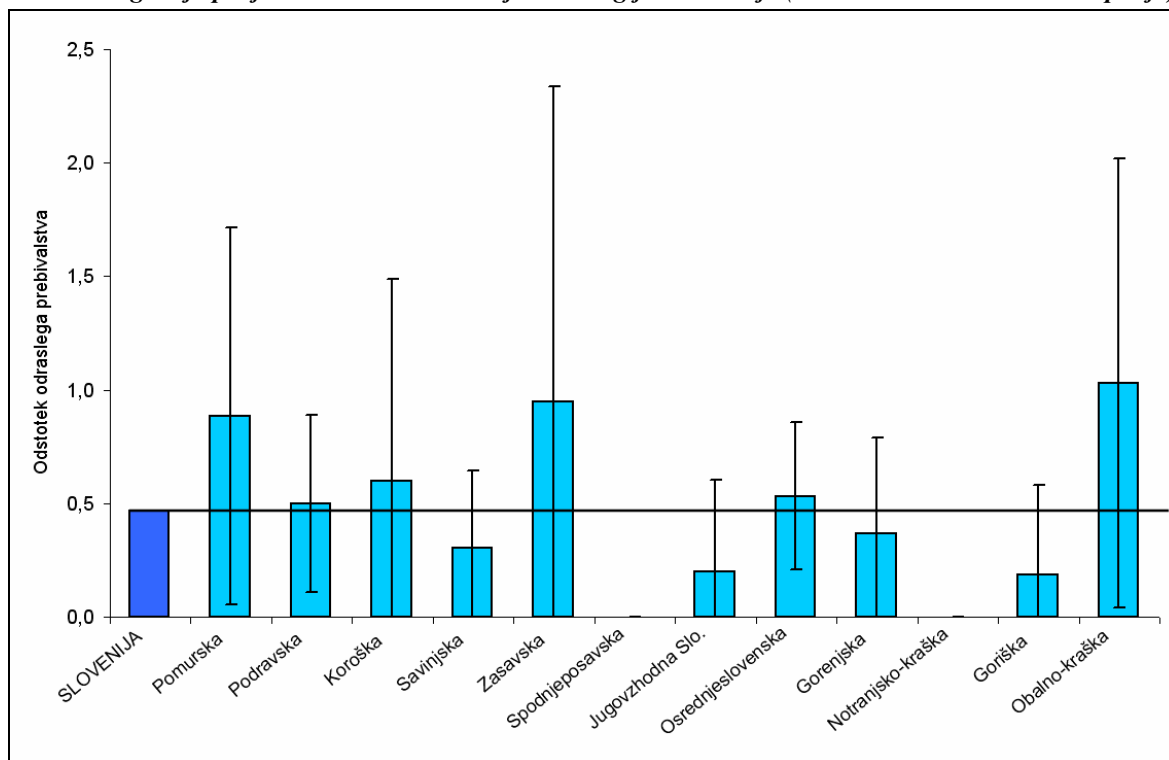
V tabeli 14 in na sliki 14 prikazujem še izračunane indekse TEA-nujnost s pripadajočimi testnimi vrednostmi.

Tabela 14: Zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti v regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-nujnost	t	Prostostne stopnje	p (dvostranski test)	95-% interval zaupanja	
					sp. meja	zg. meja
Slovenija	0,47 %	/	/	/	/	/
Pomurska	0,88 %	0,97	485	0,331	0,05 %	1,71 %
Podravska	0,50 %	0,14	1.232	0,885	0,11 %	0,89 %
Koroška	0,60 %	0,28	288	0,776	0,00 %	1,49 %
Savinjska	0,30 %	-0,95	999	0,340	0,00 %	0,64 %
Zasavska	0,95 %	0,67	186	0,501	0,00 %	2,33 %
Spodnjeposavska	0,00 %	/	/	/	/	/
Jugovzhodna Slovenija	0,20 %	-1,31	459	0,190	0,00 %	0,60 %
Osrednjeslovenska	0,53 %	0,38	1.936	0,707	0,21 %	0,86 %
Gorenjska	0,37 %	-0,48	779	0,630	0,00 %	0,79 %
Notranjsko-kraška	0,00 %	/	/	/	/	/
Goriška	0,19 %	-1,41	462	0,159	0,00 %	0,58 %
Obalno-kraška	1,03 %	1,11	399	0,269	0,04 %	2,02 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 14: Zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Najvišje stopnje zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti so v Obalno-kraški regiji (1,03 odstotka), Zasavski regiji (0,95 odstotka) in v Pomurski regiji (0,88 odstotka), najnižje pa v Notranjsko-kraški regiji (0 odstotkov), Spodnjeposavski regiji (0 odstotkov) in v Goriški regiji (0,19 odstotka). Zanimivo je, da je vrstni red regij tokrat precej drugačen kot pri zgodnji podjetniški aktivnosti iz priložnosti – tako npr. ima Zasavska regija drugo najvišjo vrednost indeksa TEA-nujnost in hkrati najnižjo vrednost indeksa TEA-priložnost, na drugi strani pa Notranjsko-kraška regija kot regija z najvišjo vrednostjo indeksa TEA-priložnost nima nikakršne zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti. Zaradi nizkih vrednosti indeksov TEA-nujnost in sorazmerno širokih intervalov zaupanja nobena regija po tem kazalniku ni statistično značilno različna od celotne Slovenije, ki ima vrednost indeksa TEA-nujnost 0,47 odstotka – izjema sta le regiji, ki na podlagi vzorčnih podatkov nimata nikakršne zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti in zato izračun intervala zaupanja ni mogoč.

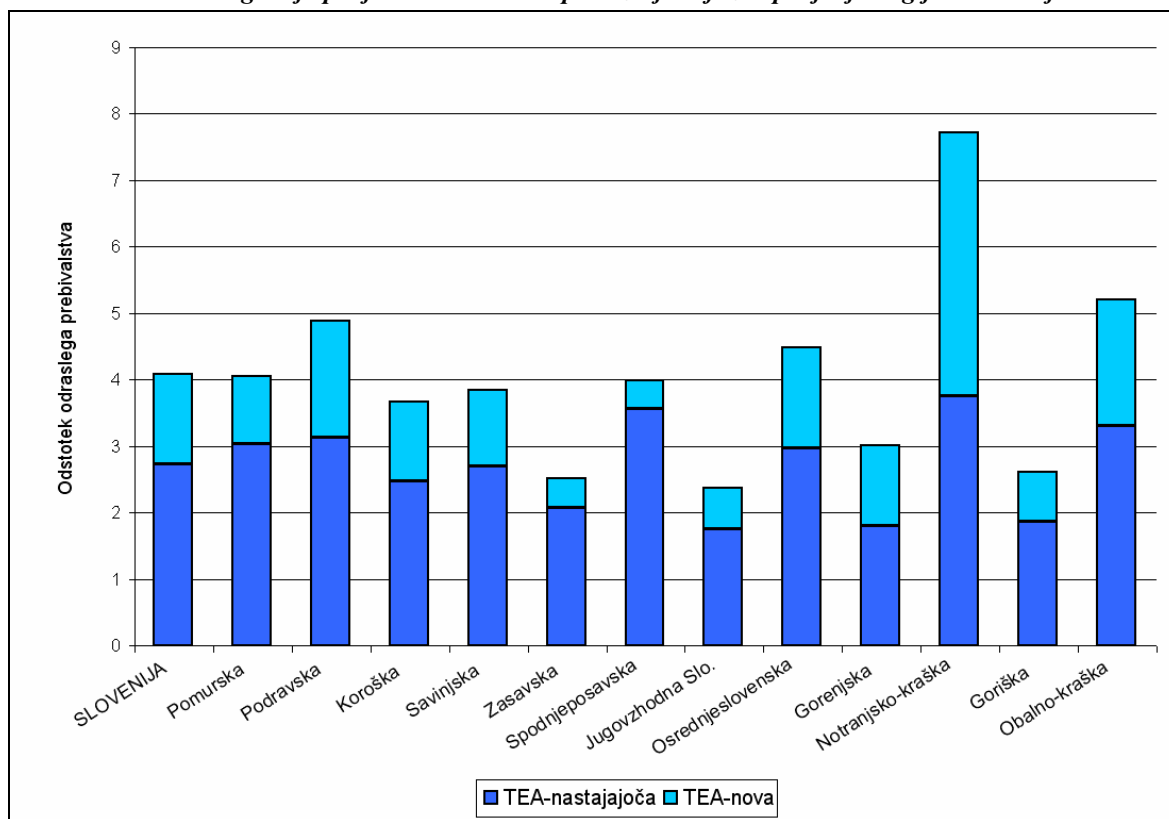
Poleg regionalne motivacijske strukture zgodnje podjetniške aktivnosti me je zanimalo, v kateri zgodnji fazi razvoja so podjetniki v posameznih statističnih regijah Slovenije. Tako v tabeli 15 in grafično na sliki 15 prikazujem rezultate izračunov indeksov TEA za nastajajoče in nove podjetnike.

Tabela 15: Podjetniška aktivnost po razvojnih fazah podjetij v regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-nastajajoča	t	p (dvo-stranski test)	TEA-nova	t	p (dvo-stranski test)
Slovenija	2,72 %	/	/	1,36 %	/	/
Pomurska	3,03 %	0,40	0,687	1,02 %	-0,74	0,458
Podravska	3,12 %	0,80	0,425	1,76 %	1,08	0,282
Koroška	2,47 %	-0,28	0,781	1,20 %	-0,25	0,799
Savinjska	2,69 %	-0,05	0,961	1,15 %	-0,62	0,538
Zasavska	2,06 %	-0,63	0,527	0,46 %	-1,82	0,070
Spodnjeposavska	3,55 %	0,72	0,471	0,43 %	-2,29	0,023
Jugovzhodna Slovenija	1,74 %	-1,61	0,108	0,64 %	-1,95	0,052
Osrednjeslovenska	2,96 %	0,63	0,529	1,52 %	0,56	0,573
Gorenjska	1,79 %	-1,97	0,049	1,23 %	-0,32	0,747
Notranjsko-kraška	3,75 %	0,78	0,438	3,98 %	1,92	0,056
Goriška	1,86 %	-1,37	0,171	0,75 %	-1,51	0,131
Obalno-kraška	3,30 %	0,65	0,515	1,91 %	0,80	0,425

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 15: Zgodnja podjetniška aktivnost po razvojnih fazah podjetij v regijah Slovenije

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

S slike 15 je razvidno, da je največ nastajajočih podjetnikov v Notranjsko-kraški regiji (3,75 odstotka) in v Spodnjeposavski regiji (3,55 odstotka), največ novih podjetnikov pa v Notranjsko-kraški regiji (3,98 odstotka) in v Obalno-kraški regiji (1,91 odstotka). Notranjsko-kraška regija še zlasti izstopa po številu novih podjetnikov, saj je njihov delež več kot dvakrat večji kot v vseh drugih regijah. Pri indeksu TEA-nastajajoča od

slovenskega povprečja (2,72 odstotka) statistično značilno odstopa le Gorenjska regija, pri indeksu TEA-nova pa Spodnjeposavska (v obeh primerih gre za negativno odstopanje). Z 90-odstotno gotovostjo lahko trdim, da se od slovenskega povprečja po deležu novih podjetnikov razlikujejo tudi Notranjsko-kraška regija (višji indeks TEA) in Zasavska regija ter Jugovzhodna Slovenija (nižji indeks TEA).

Na podlagi že izračunanih indeksov TEA sem izračunal še dva izvedena kvalitativna kazalnika stanja zgodnje podjetniške aktivnosti v posameznih regijah Slovenije: koeficient motivacije kot razmerje med deležem podjetnikov iz priložnosti in deležem podjetnikov iz nujnosti ter koeficient smrtnosti kot razmerje med deležem nastajajočih podjetnikov in deležem novih podjetnikov. Rezultati so prikazani v tabeli 16.

Tabela 16: Koeficient motivacije in koeficient smrtnosti v regijah Slovenije

Statistična regija	Koeficient motivacije ⁽¹⁾	Koeficient smrtnosti ⁽²⁾
Slovenija	7,6	2,0
Pomurska	3,6	3,0
Podravska	8,5	1,8
Koroška	4,3	2,1
Savinjska	11,7	2,3
Zasavska	1,1	4,5
Spodnjeposavska	/	8,3
Jugovzhodna Slovenija	11,0	2,7
Osrednjeslovenska	7,3	2,0
Gorenjska	7,3	1,4
Notranjsko-kraška	/	0,9
Goriška	13,0	2,5
Obalno-kraška	4,1	1,7

Legenda: (1) razmerje med TEA-priložnost in TEA-nujnost,

(2) razmerje med TEA-nastajajoča in TEA-nova.

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Najvišjo vrednost koeficienta motivacije in s tem najugodnejšo motivacijsko strukturo zgodnje podjetniške aktivnosti imajo v Goriški (13,0) in Savinjski (11,7) regiji, najnižjo vrednost pa v Zasavski (1,1) in Pomurski (3,6) regiji. Omeniti je treba še Notranjsko-kraško in Spodnjeposavsko regijo, kjer izračun koeficienta motivacije ni mogoč, ker v vzorcu ni bilo podjetnikov iz nujnosti – torej imata ti regiji najugodnejšo motivacijsko strukturo podjetnikov v zgodnjih fazah podjetniške aktivnosti. Pri koeficientu smrtnosti imata najnižjo in s tem najugodnejšo vrednost Notranjsko-kraška (0,9) in Gorenjska (1,4) regija, najvišja preračunana smrtnost podjetij pa je v Spodnjeposavski (8,3) in Zasavski (4,5) regiji, kjer fazo novega podjetja v povprečju doživi manj kot eno od štirih nastajajočih podjetij.

3.2.2 Analiza po spolu

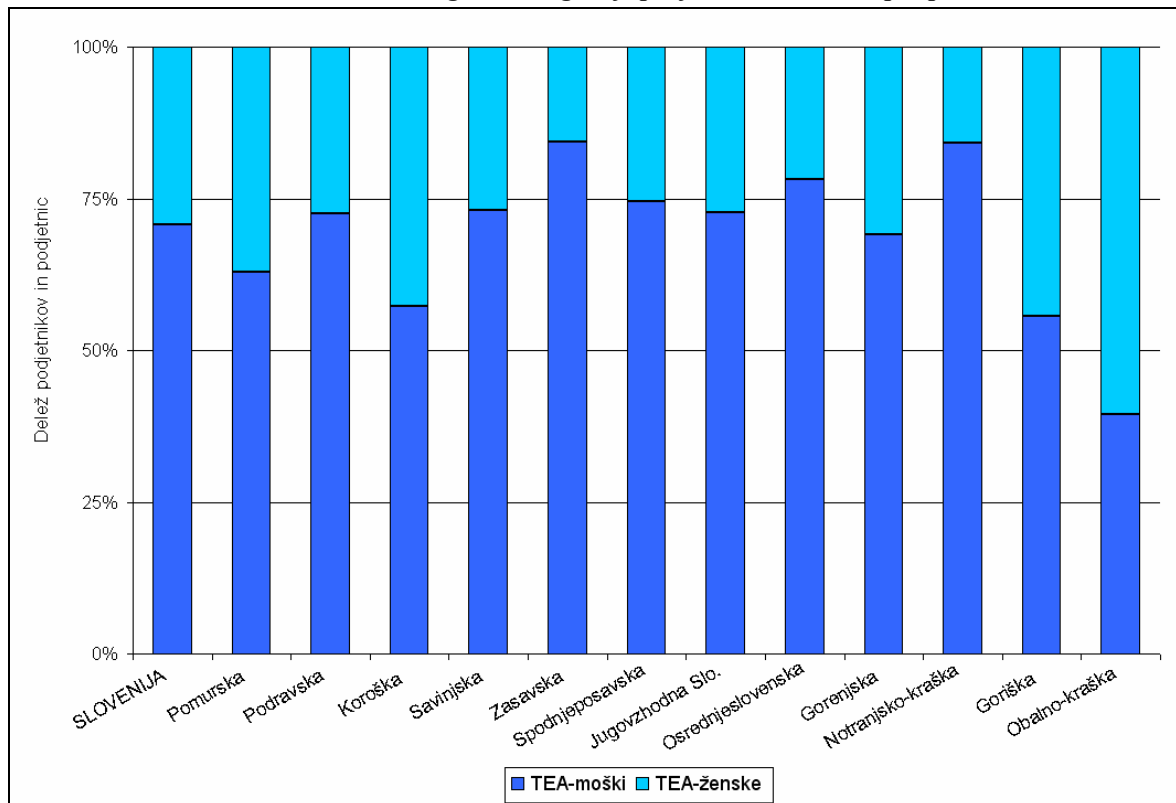
Po izračunu kazalnikov stanja zgodnje podjetniške aktivnosti celotnega prebivalstva Slovenije in njenih posameznih statističnih regij me je zanimalo, kako je z regionalno zgodnjo podjetniško aktivnostjo moškega in ženskega prebivalstva in kakšne so razlike med skupinama. V skoraj vseh državah, ki so vključene v raziskavo GEM, rezultati kažejo na višjo raven zgodnje podjetniške aktivnosti moškega prebivalstva in pri tem na ravni celotne države tudi Slovenija ni izjema. Z globljo raziskavo na ravni statističnih regij sem želel ugotoviti, ali obstajajo medregionalne razlike glede zgodnje podjetniške aktivnosti po spolu in ali morebiti v Sloveniji obstajajo celo regije, kjer se ženske bolj aktivno vključujejo v zgodnje faze podjetništva kot moški. V tabeli 17 so prikazani izračunani regionalni indeksi TEA za moško in žensko prebivalstvo, primerjava z indeksom TEA celotne populacije in razmerje med indeksoma TEA-moški in TEA-ženske. Na sliki 16 je prikazana še razdelitev celotnega zgodnjepodjetniško aktivnega prebivalstva po spolu na ravni statističnih regij.

Tabela 17: Regionalna zgodnja podjetniška aktivnost po spolu

Statistična regija	TEA	TEA-moški	TEA-ženske	Razmerje M : Ž
Slovenija	4,08 %	5,76 %	2,39 %	2,41 : 1
Pomurska	4,06 %	4,99 %	2,94 %	1,70 : 1
Podravska	4,88 %	7,25 %	2,75 %	2,64 : 1
Koroška	3,66 %	4,12 %	3,06 %	1,34 : 1
Savinjska	3,85 %	5,52 %	2,04 %	2,71 : 1
Zasavska	2,52 %	4,53 %	0,84 %	5,39 : 1
Spodnjeposavska	3,98 %	6,14 %	2,09 %	2,94 : 1
Jugovzhodna Slovenija	2,37 %	3,42 %	1,28 %	2,68 : 1
Osrednjeslovenska	4,48 %	7,03 %	1,97 %	3,57 : 1
Gorenjska	3,02 %	4,19 %	1,88 %	2,23 : 1
Notranjsko-kraška	7,72 %	13,25 %	2,50 %	5,30 : 1
Goriška	2,61 %	2,88 %	2,30 %	1,25 : 1
Obalno-kraška	5,21 %	4,11 %	6,29 %	0,65 : 1

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 16: Struktura regionalne zgodnje podjetniške aktivnosti po spolu

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Iz tabele 17 in s slike 16 je razvidno, da so moški bolj vključeni v zgodnje faze podjetništva tako na ravni celotne Slovenije kot tudi v veliki večini dvanajstih statističnih regij. Edina izjema je Obalno-kraško regija, kjer je v zgodnje faze podjetništva vključen večji delež žensk (6,29 odstotka) kot moških (4,11 odstotka), majhno razliko med spoloma pa imajo tudi v Goriški in Koroški regiji. Največja razlika med spoloma se je pokazala v Zasavski in Notranjsko-kraški regiji, kjer je delež zgodnjepodjetniško aktivnih moških več kot petkrat večji od deleža zgodnjepodjetniško aktivnih žensk.

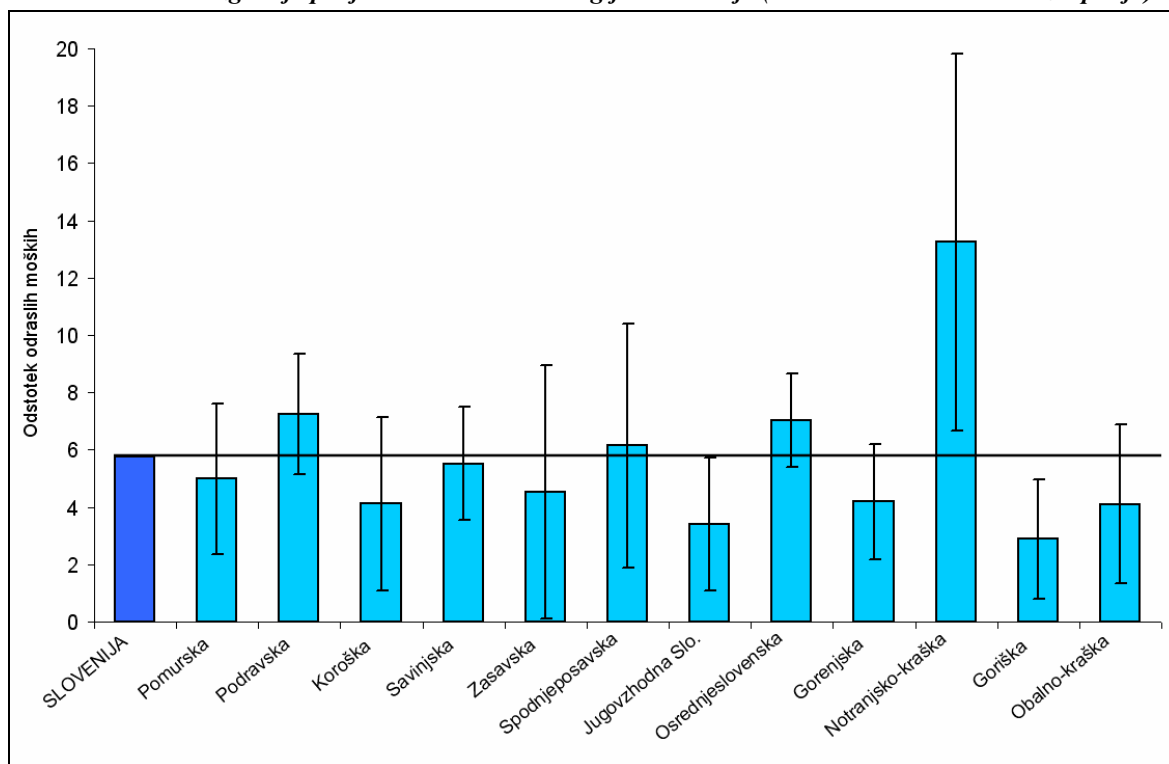
V tabeli 18 in na sliki 17 še nekoliko podrobneje prikazujem regionalno zgodnjo podjetniško aktivnost moškega prebivalstva z vsemi pripadajočimi testnimi vrednostmi.

Tabela 18: Moška zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-moški	t	Prostostne stopnje	p (dvo-stranski test)	95-% interval zaupanja	
					sp. meja	zg. meja
Slovenija	5,76 %	/	/	/	/	/
Pomurska	4,99 %	-0,57	263	0,567	2,37 %	7,61 %
Podravska	7,25 %	1,39	583	0,166	5,15 %	9,35 %
Koroška	4,12 %	-1,06	164	0,291	1,09 %	7,14 %
Savinjska	5,52 %	-0,24	518	0,813	3,56 %	7,48 %
Zasavska	4,53 %	-0,54	84	0,588	0,12 %	8,94 %
Spodnjeposavska	6,14 %	0,18	120	0,861	1,89 %	10,40 %
Jugovzhodna Slovenija	3,42 %	-1,98	235	0,049	1,10 %	5,73 %
Osrednjeslovenska	7,03 %	1,54	960	0,125	5,42 %	8,64 %
Gorenjska	4,19 %	-1,54	384	0,125	2,19 %	6,19 %
Notranjsko-kraška	13,25 %	2,21	100	0,030	6,66 %	19,83 %
Goriška	2,88 %	-2,70	246	0,008	0,80 %	4,96 %
Obalno-kraška	4,11 %	-1,17	197	0,245	1,35 %	6,87 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 17: Moška zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Podobno kot pri analizi splošne ravni zgodnje podjetniške aktivnosti je tudi pri moški zgodnji podjetniški aktivnosti na prvem mestu Notranjsko-kraška regija (v zgodnje faze podjetništva je tam vključenih 13,25 odstotka moškega odraslega prebivalstva med 18. in 64. letom starosti), moški pa so nadpovprečno zgodnjepodjetniško aktivni še v Podravski (7,25 odstotka) in Osrednjeslovenski (7,03 odstotka) regiji. Najnižje vrednosti indeksa

TEA-moški sem izračunal za Goriško regijo (2,88 odstotka), Jugovzhodno Slovenijo (3,42 odstotka) in za Obalno-kraško regijo (4,11 odstotka). Od slovenskega povprečja (5,76 odstotka) se statistično značilno razlikujejo Notranjsko-kraška regija (višja vrednost indeksa TEA-moški) in Goriška regija ter Jugovzhodna Slovenija (nižja vrednost indeksa TEA-moški).

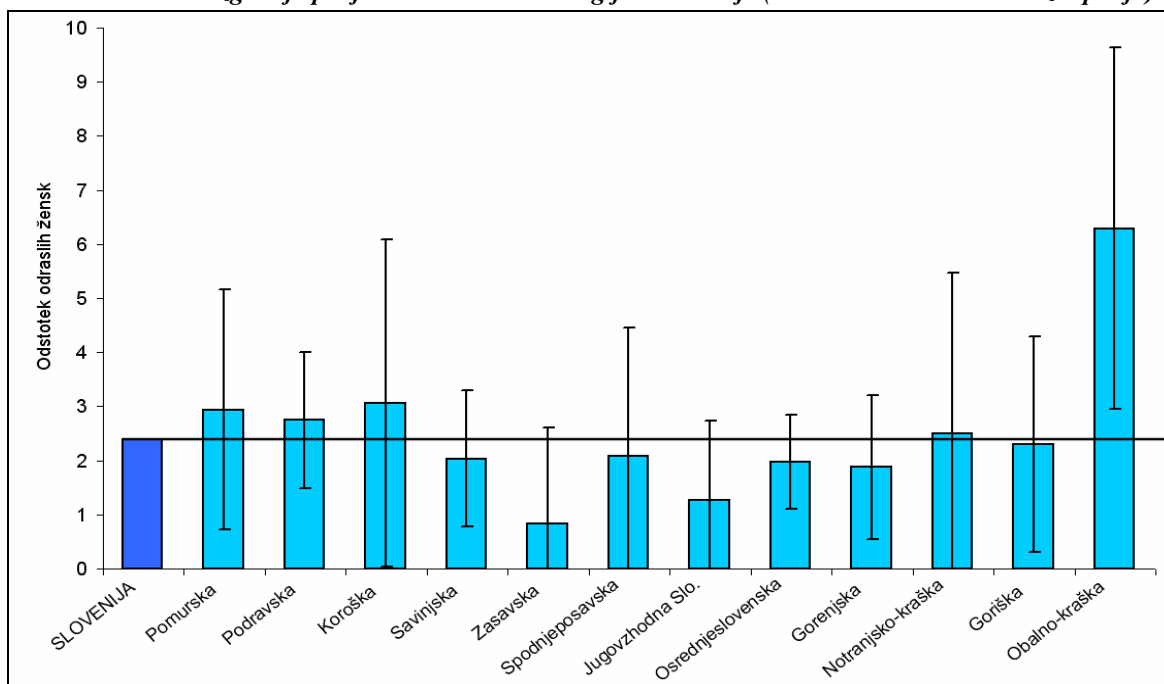
V tabeli 19 in na sliki 18 prikazujem še regionalno zgodnjo podjetniško aktivnost ženskega prebivalstva z vsemi izračunanimi testnimi vrednostmi.

Tabela 19: Ženska zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-ženske	t	Prostostne stopnje	p (dvostranski test)	95-% interval zaupanja	
					sp. meja	zg. meja
Slovenija	2,39 %	/	/	/	/	/
Pomurska	2,94 %	0,48	221	0,630	0,72 %	5,16 %
Podravska	2,75 %	0,56	648	0,577	1,49 %	4,00 %
Koroška	3,06 %	0,43	123	0,665	0,04 %	6,09 %
Savinjska	2,04 %	-0,55	480	0,585	0,78 %	3,30 %
Zasavska	0,84 %	-1,70	101	0,091	0,00 %	2,61 %
Spodnjeposavska	2,09 %	-0,24	138	0,807	0,00 %	4,46 %
Jugovzhodna Slovenija	1,28 %	-1,48	223	0,140	0,00 %	2,74 %
Osrednjeslovenska	1,97 %	-0,95	975	0,344	1,10 %	2,84 %
Gorenjska	1,88 %	-0,75	394	0,456	0,54 %	3,22 %
Notranjsko-kraška	2,50 %	0,07	106	0,944	0,00 %	5,47 %
Goriška	2,30 %	-0,09	215	0,930	0,30 %	4,30 %
Obalno-kraška	6,29 %	2,28	201	0,024	2,94 %	9,64 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 18: Ženska zgodnja podjetniška aktivnost v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Podobno kot pri moški zgodnji podjetniški aktivnosti tudi pri ženski zgodnji podjetniški aktivnosti navzgor občutno izstopa samo ena regija, in sicer Obalno-kraška (v zgodnje faze podjetništva je tam vključenih 6,29 odstotka ženskega odraslega prebivalstva med 18. in 64. letom starosti). Za to regijo sem že zapisal, da je edina slovenska regija, kjer so ženske bolj vključene v zgodnje faze podjetništva kot moški. Obalno-kraški regiji po deležu zgodnjepodjetniško aktivnih žensk sledita Koroška (3,06 odstotka) in Pomurska (2,94 odstotka), najmanj zgodnjepodjetniško aktivnih žensk pa je v Zasavski regiji (0,84 odstotka), v Jugovzhodni Sloveniji (1,28 odstotka) in v Gorenjski regiji (1,88 odstotka). Od slovenskega povprečja (2,39 odstotka) se statistično značilno razlikuje samo Obalno-kraška regija, ki je glede deleža zgodnjepodjetniško aktivnih žensk nadpovprečna regija. Z 90-odstotno gotovostjo se od celotne Slovenije razlikuje tudi Zasavska regija ($p = 0,091$), ki pa od slovenskega povprečja odstopa v negativni smeri.

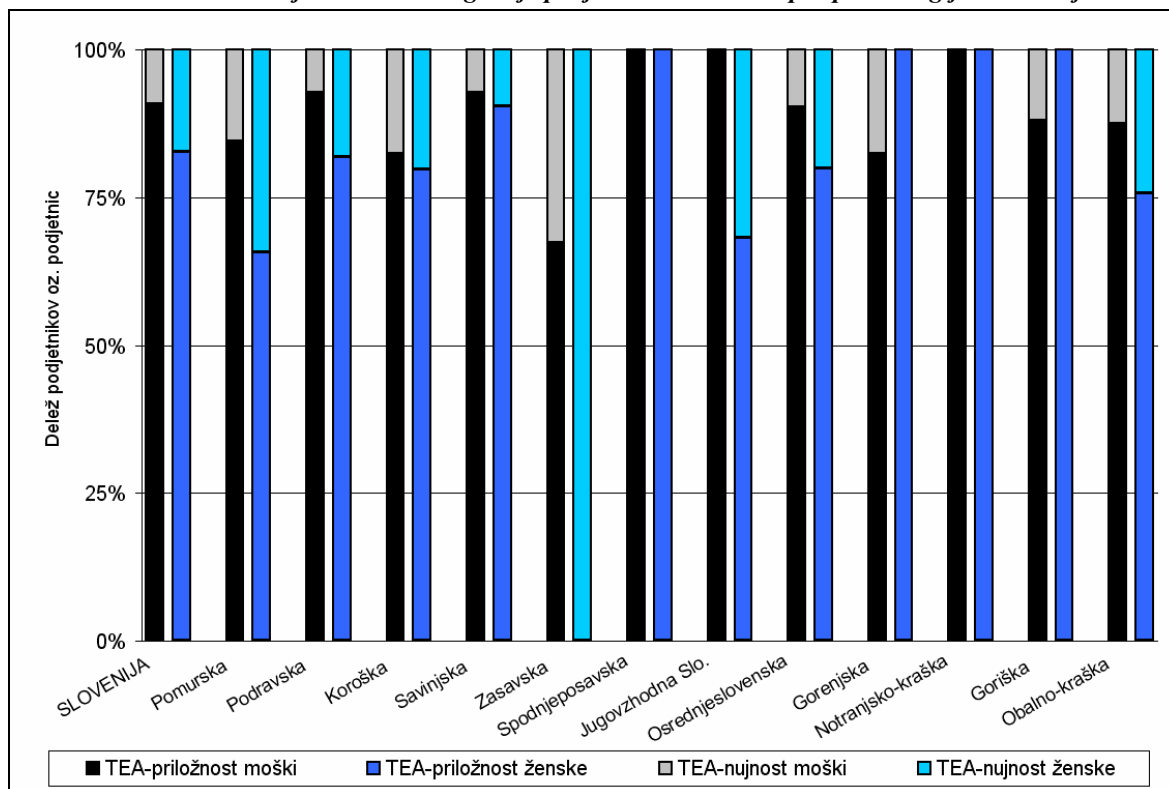
V nadaljevanju v tabeli 20 prikazujem še motivacijsko strukturo zgodnje podjetniške aktivnosti po spolu, torej indekse TEA-priložnost in TEA-nujnost za moško in žensko prebivalstvo slovenskih regij. Na sliki 19 so prikazana razmerja med zgodnjo podjetniško aktivnostjo iz priložnosti in nujnosti za obe skupini prebivalstva po spolu v okviru posameznih statističnih regij Slovenije.

Tabela 20: Zgodnja podjetniška aktivnost po motivu in spolu v regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-priložnost moški	TEA-priložnost ženske	TEA-nujnost moški	TEA-nujnost ženske
Slovenija	5,14 %	1,93 %	0,53 %	0,41 %
Pomurska	4,21 %	1,93 %	0,78 %	1,01 %
Podravska	6,54 %	2,13 %	0,52 %	0,48 %
Koroška	2,72 %	2,44 %	0,58 %	0,62 %
Savinjska	5,12 %	1,84 %	0,40 %	0,20 %
Zasavska	2,21 %	0,00 %	1,08 %	0,84 %
Spodnjeposavska	6,14 %	2,09 %	0,00 %	0,00 %
Jugovzhodna Slovenija	3,42 %	0,87 %	0,00 %	0,41 %
Osrednjeslovenska	6,34 %	1,51 %	0,69 %	0,38 %
Gorenjska	3,45 %	1,88 %	0,74 %	0,00 %
Notranjsko-kraška	13,25 %	2,50 %	0,00 %	0,00 %
Goriška	2,53 %	2,30 %	0,35 %	0,00 %
Obalno-kraška	3,59 %	4,76 %	0,52 %	1,53 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 19: Motivacijska struktura zgodnje podjetniške aktivnosti po spolu v regijah Slovenije

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Iz tabele 20 je razvidno, da imajo največji delež zgodnjepodjetniško aktivnih moških iz priložnosti v Notranjsko-kraški (13,25 odstotka) in Podravske (6,54 odstotka) regiji, najmanjšega pa v Zasavski (2,21 odstotka) in Goriški (2,53 odstotka) regiji. Pri ženskah sta po tem merilu na vrhu Obalno-kraška (4,76 odstotka) in Notranjsko-kraška (2,50 odstotka) regija, najbolj pa zaostajata Zasavska regija (0 odstotkov) in Jugovzhodna Slovenija (0,87 odstotka).

Največji delež zgodnjepodjetniško aktivnih moških zaradi nujnosti imajo v Zasavski (1,08 odstotka) in Pomurski regiji (0,78 odstotka), najmanjšega pa v Spodnjeposavski regiji, Jugovzhodni Sloveniji in Notranjsko-kraški regiji, kjer v vzorčnih podatkih ni bilo moških, ki bi bili vpleteni v zgodnje faze podjetništva zaradi nujnosti. Pri ženskem prebivalstvu je največji delež podjetnic v zgodnjih fazah zaradi nujnosti v Obalno-kraški regiji (1,53 odstotka) in Pomurski regiji (1,01 odstotka), ženskega zgodnjega podjetništva iz nujnosti pa na podlagi vzorčnih podatkov ni bilo mogoče zaznati v Spodnjeposavski, Gorenjski, Notranjsko-kraški in Goriški regiji.

Največje regionalne razlike v motivacijski strukturi podjetnikov v zgodnjih fazah podjetniške aktivnosti po spolu so v Zasavski regiji, kjer sem pri ženskem prebivalstvu zaznal izključno zgodnjo podjetniško aktivnost iz nujnosti, v Jugovzhodni Sloveniji, kjer se moški podjetništva lotevajo le iz priložnosti, v Pomurski regiji, kjer je veliko več

podjetništva iz priložnosti pri moškem prebivalstvu, in v Gorenjski regiji, kjer se ženske podjetništva lotevajo izključno iz priložnosti (slika 19).

V Prilogi 2 so podrobnejši rezultati in grafični prikazi analize zgodnje podjetniške aktivnosti po motivu in spolu v statističnih regijah Slovenije. K že zapisanim izsledkom lahko dodam še, da sta edini regiji, ki se v tem primeru statistično značilno razlikujeta od celotne Slovenije, le Notranjsko-kraška in Goriška regija, in to po merilu moške zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti, po preostalih kriterijih (moška ali ženska zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti ali nujnosti) pa se nobena regija statistično značilno ne razlikuje od celotne države.

3.2.3 Razvrščanje v skupine

3.2.3.1 Geografsko razvrščanje

Moj naslednji cilj je bil razvrstiti 12 statističnih regij Slovenije v širše geografske regije in ugotoviti, kako se na novo dobljene regije medsebojno razlikujejo glede na skupno zgodnjo podjetniško aktivnost, zgodnjo podjetniško aktivnost po motivu (podjetništvo iz priložnost ali iz nujnosti) in glede na zgodnjo podjetniško aktivnost po spolu.

V Sloveniji imamo pri delitvi države na širše geografske regije ponavadi opravka z dvema različnima delitvama, in sicer na dve ali na tri regije. Pri delitvi na dve regiji ponavadi govorimo o Vzhodni Sloveniji (sestavljajo jo: Pomurska, Podravska, Koroška, Spodnjeposavska, Zasavska, Savinjska regija in Jugovzhodna Slovenija) in o Zahodni Sloveniji (sestavljajo jo: Osrednjeslovenska, Notranjsko-kraška, Obalno-kraška, Goriška in Gorenjska statistična regija). Pri delitvi Slovenije na tri geografske regije pa ponavadi ločimo Vzhodno Slovenijo, Osrednjo Slovenijo in Zahodno Slovenijo; pripadnost statističnih regij je podobna kot v prvem primeru, le da je Osrednjeslovenska regija izločena iz Zahodne Slovenije in je samostojna enota – Osrednja Slovenija.

V nadaljevanju prikazujem analizo zgodnje podjetniške aktivnosti v treh geografskih regijah Slovenije: v Vzhodni Sloveniji, Osrednji Sloveniji in Zahodni Sloveniji (pripadnost posameznih statističnih regij je opisana v prejšnjem odstavku). Analizo sem sicer opravil tudi na ravni dveh geografskih regij, vendar so bile v tem primeru medregionalne razlike že toliko zabrisane, da nisem ugotovil nobene statistično značilne razlike med zgodnjo podjetniško aktivnostjo v Vzhodni in Zahodni Sloveniji (rezultati tega razvrščanja so prikazani v Prilogi 3). Na sliki 20 prikazujem tri izbrane širše geografske regije Slovenije, ki sem jih uporabil pri razvrščanju – z zemljevida Slovenije je razvidno, kateri geografski regiji pripada določena statistična regija. Vzhodna Slovenija (1) je označena s temno sivo barvo, Osrednja Slovenija (2) s svetlo sivo in Zahodna Slovenija (3) s črno.

Slika 20: Prikaz treh izbranih širših geografskih regij Slovenije

Viri: Wikipedia: Statistične regije Slovenije, lastni izračuni.

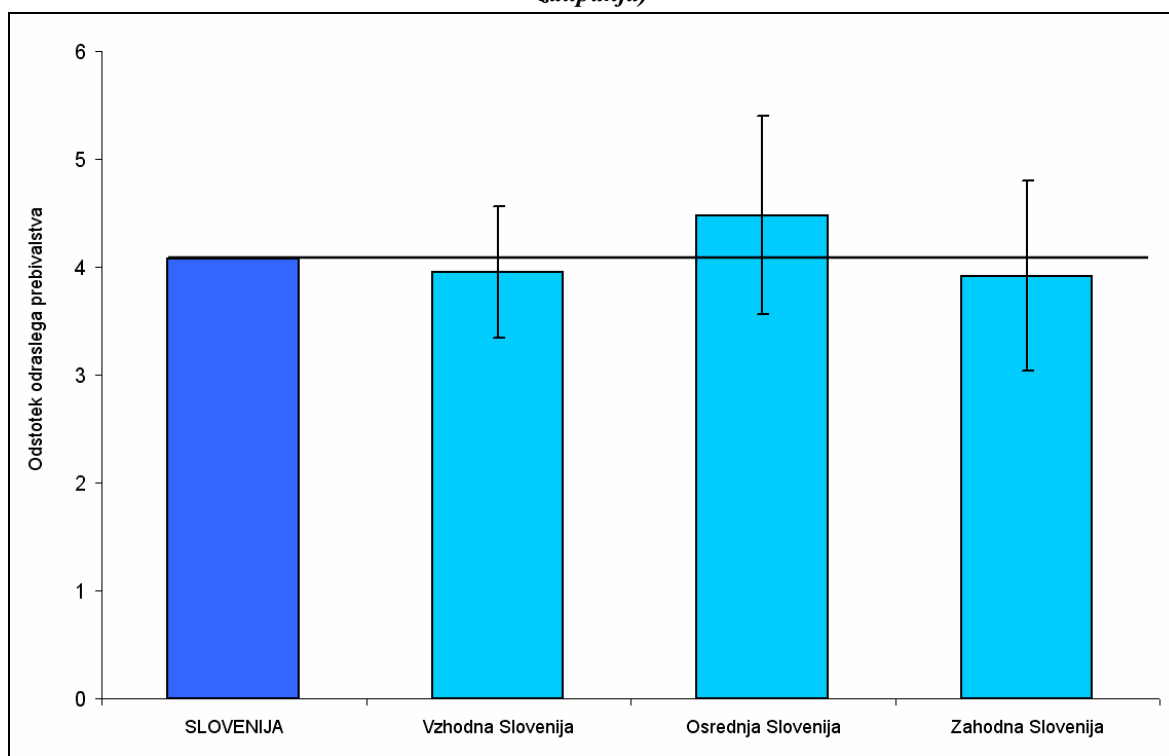
V nadaljevanju je prikaz analize zgodnje podjetniške aktivnosti v treh na novo izbranih geografskih regijah Slovenije. V tabeli 21 so prikazani indeksi TEA treh izbranih geografskih regij v primerjavi s celotno državo, vsi ključni rezultati izračuna t-statistike in izračunani 95-odstotni interval zaupanja, ki upošteva tudi popravek za končno populacijo. Dobljeni rezultati so prikazani še grafično na sliki 21.

Tabela 21: Zgodnja podjetniška aktivnost v treh izbranih regijah Slovenije

Statistična regija	TEA	t	Prostostne stopnje	p (dvo-stranski test)	95-% interval zaupanja	
					sp. Meja	zg. meja
Slovenija	4,08 %	/	/	/	/	/
Vzhodna Slovenija	3,96 %	-0,40	3.915	0,692	3,35 %	4,57 %
Osrednja Slovenija	4,48 %	0,85	1.936	0,396	3,56 %	5,40 %
Zahodna Slovenija	3,92 %	-0,36	1.849	0,720	3,04 %	4,80 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 21: Zgodnja podjetniška aktivnost v treh izbranih regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

Vir: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tako iz tabele 21 kot tudi s slike 21 lahko razberemo, da se nobena od treh izbranih geografskih regij Slovenije statistično značilno ne razlikuje od celotne države. Najvišjo vrednost indeksa TEA sem ugotovil v Osrednji Sloveniji (4,48 odstotka), indeksa TEA v Vzhodni in Zahodni Sloveniji pa sta (sicer statistično neznailno) pod slovenskim povprečjem. V vseh treh izbranih geografskih regijah so indeksi TEA statistično značilno višji od 3,0 odstotka in nižji od 5,5 odstotka. Majhen interval za vse tri regije še dodatno kaže na to, da na tej ravni analize težko odkrijemo razlike med tako široko zastavljenimi regijami.

V tabeli 22 prikazujem še analizo zgodnje podjetniške aktivnosti po motivu za tri izbrane geografske regije Slovenije.

Tabela 22: Zgodnja podjetniška aktivnost po motivu v treh izbranih regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-priložnost	t	p (dvo-stranski test)	TEA-nujnost	t	p (dvo-stranski test)
Slovenija	3,54 %	/	/	0,47 %	/	/
Vzhodna Slovenija	3,39 %	-0,53	0,599	0,46 %	-0,12	0,906
Osrednja Slovenija	3,91 %	0,83	0,407	0,53 %	0,38	0,707
Zahodna Slovenija	3,49 %	-0,11	0,916	0,42 %	-0,31	0,757

Vir: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tudi v tem primeru ne morem za nobeno geografsko regijo trditi, da se statistično značilno razlikuje od slovenskega povprečja, kar velja tako za indeks TEA-priložnost kot tudi za indeks TEA-nujnost. Ne glede na motiv je pri zgodnji podjetniški aktivnosti ponovno na vrhu Osrednja Slovenija (tako pri TEA-priložnost kot tudi pri TEA-nujnost), Vzhodna in Zahodna Slovenija pa sta pri obeh kazalnikih pod slovenskim povprečjem.

V tabeli 23 je za tri geografske regije prikazana še analiza zgodnje podjetniške aktivnosti po spolu.

Tabela 23: Zgodnja podjetniška aktivnost po spolu v treh izbranih regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-moški	t	p (dvo-stranski test)	TEA-ženske	t	p (dvo-stranski test)
Slovenija	5,76 %	/	/	2,39 %	/	/
Vzhodna Slovenija	5,59 %	-0,33	0,739	2,30 %	-0,27	0,785
Osrednja Slovenija	7,03 %	1,54	0,125	1,97 %	-0,95	0,344
Zahodna Slovenija	4,81 %	-1,36	0,175	3,02 %	1,11	0,266

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tokrat so razlike med geografskimi regijami nekoliko večje, vendar še vedno ne dovolj velike, da bi jih lahko statistično potrdil. Osrednja Slovenija ima najvišjo raven zgodnje podjetniške aktivnosti pri moškem prebivalstvu (7,03 odstotka) in najnižjo raven pri ženskem prebivalstvu (1,97 odstotka), nasprotno pa pri ženskem podjetništvu vodi Zahodna Slovenija (3,02 odstotka), ki ima najmanj zgodnjepodjetniško aktivnih moških (4,81 odstotka). Pri zgodnji podjetniški aktivnosti moškega prebivalstva lahko z največjo gotovostjo trdim, da obstajajo razlike med posameznimi geografskimi regijami in slovenskim povprečjem: tako lahko npr. s 87-odstotno verjetnostjo trdim, da se po tem merilu Osrednja Slovenija razlikuje od celotne Slovenije, kar je največji odstotek zanesljivosti, dobljen pri geografskem razvrščanju regij. Kljub temu pa je dobljeni odstotek zanesljivosti še vedno nižji od ponavadi uporabljane 95-odstotne verjetnosti kot temeljne mere za zanesljivost izračunanih razlik.

Na podlagi rezultatov analize zgodnje podjetniške aktivnosti po statističnih regijah in geografskega razvrščanja statističnih regij v širše regije lahko dokončno ovržem eno od tez magistrskega dela, in sicer da je zgodnja podjetniška aktivnost na splošno večja v regijah zahodne in osrednje Slovenije. Zavrnem lahko tudi pripadajočo trditev, da je v regijah zahodne in osrednje Slovenije več zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti in manj zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti – geografsko razvrščanje je sicer pokazalo navedeno razliko pri indeksu TEA-priložnost, ki pa ni statistično značilna.

3.2.3.2 Hierarhično razvrščanje

Po geografskem razvrščanju, ki glede razlik med dobljenimi skupinami (geografskimi regijami) ni dalo oprijemljivih rezultatov, sem se lotil še hierarhičnega razvrščanja

statističnih regij. V tem primeru statističnih regij nisem razvrščal glede na geografsko lego, temveč glede na skupne značilnosti izbranih kazalnikov zgodnje podjetniške aktivnosti. Kot ključne kazalnike stanja zgodnje podjetniške aktivnosti v regiji sem izbral: indeks TEA, indeks TEA-nujnost, koeficient smrtnosti (razmerje med TEA-nastajajoča in TEA-nova) in razmerje med indeksoma TEA-moški in TEA-ženske (kot koeficient razlike med spoloma). Razvrščanje sem opravil na agregiranih podatkih, torej sem za vsako statistično regijo najprej naredil izračun navedenih kazalnikov stanja zgodnje podjetniške aktivnosti in nato zbrane rezultate shranil v novo bazo podatkov z dvanajstimi enotami (statističnimi regijami), ki je bila podlaga za hierarhično razvrščanje. Podatki, ki sem jih uporabil kot podlago za hierarhično razvrščanje statističnih regij, so prikazani v tabeli 24.

Tabela 24: Kazalniki zgodnje podjetniške aktivnosti po statističnih regijah Slovenije, uporabljeni pri hierarhičnem razvrščanju

Statistična regija	TEA	TEA-nujnost	Koeficient smrtnosti ⁽¹⁾	Koeficient razlik med spoloma ⁽²⁾
Pomurska	4,06 %	0,88 %	2,97	1,70
Podravska	4,88 %	0,50 %	1,77	2,64
Koroška	3,66 %	0,60 %	2,06	1,34
Savinjska	3,85 %	0,30 %	2,34	2,71
Zasavska	2,52 %	0,95 %	4,50	5,39
Spodnjeposavska	3,98 %	0,00 %	8,28	2,94
Jugovzhodna Slovenija	2,37 %	0,20 %	2,73	2,68
Osrednjeslovenska	4,48 %	0,53 %	1,95	3,57
Gorenjska	3,02 %	0,37 %	1,45	2,23
Notranjsko-kraška	7,72 %	0,00 %	0,94	5,30
Goriška	2,61 %	0,19 %	2,47	1,25
Obalno-kraška	5,21 %	1,03 %	1,73	0,65

Legenda: (1) razmerje med TEA-nastajajoča in TEA-nova,

(2) razmerje med TEA-moški in TEA-ženske.

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Razloga za izbiro navedenih kazalnikov zgodnje podjetniške aktivnosti v regijah za potrebe hierarhičnega razvrščanja sta:

- ti štirje kazalniki zadovoljivo zajamejo vse ključne kvantitativne in kvalitativne vidike zgodnje podjetniške aktivnosti v regijah: temeljno zgodnjo podjetniško aktivnost (indeks TEA), motivacijski vidik zgodnje podjetniške aktivnosti (TEA-nujnost), informacije o stopnji preživetja oziroma umrljivosti podjetij (koeficient smrtnosti) ter razliko med zgodnjepodjetniško aktivnimi moškimi in ženskami (koeficient razlike med spoloma);
- navedeni kazalniki kljub dobremu zajetju vseh ključnih vidikov raziskovanega problema medsebojno ne korelirajo, kar bi lahko vplivalo na rezultate hierarhičnega razvrščanja (korelacijo med izbranimi spremenljivkami sem preveril še pred začetkom hierarhičnega razvrščanja s Pearsonovim korelacijskim koeficientom – rezultati korelacijske analize so prikazani na sliki 1 v Prilogi 4); če bi npr. namesto indeksa TEA-nujnost za pokritje motivacijskega vidika zgodnje podjetniške

aktivnosti izbral indeks TEA-priložnost, bi zaradi statistično značilne močne pozitivne korelacije med indeksoma TEA in TEA-priložnost pri hierarhičnem razvrščanju dobil popačene rezultate.

Pri hierarhičnem razvrščanju sem uporabil Wardovo metodo. Zaradi izenačitve pomembnosti vseh štirih vključenih spremenljivk pri razvrščanju sem jih najprej standardiziral in nato pri razvrščanju uporabil standardizirane spremenljivke. Na sliki 2 v Prilogi 4 je prikazano drevo združevanja (dendrogram), dobljeno pri hierarhičnem razvrščanju z Wardovo metodo v programu SPSS. Glede na to, da je najprimernejše število skupin določeno s številom "vej" drevesa združevanja, ki jih dobimo z rezanjem drevesa pri največjem skoku dveh sosednjih ravni združevanja (Ferligoj 1989, str. 68–70), je s slike razvidno, da je v tem primeru najbolj smotrno izbrati pet skupin statističnih regij. Ugotovljena pripadnost statističnih regij tem skupinam je prikazana v tabeli 25. V tabeli 26 so prikazane povprečne vrednosti izbranih kazalnikov pri nastalih petih skupinah, na sliki 22 pa je še grafični prikaz, le da v tem primeru prikazujem povprečne vrednosti standardiziranih spremenljivk, ki so bile uporabljene v postopku razvrščanja.

Tabela 25: Pripadnost regij pri hierarhičnem razvrščanju v pet skupin

Statistična regija	Pripadnost skupini
Pomurska	1
Podravska	2
Koroška	1
Savinjska	2
Zasavska	3
Spodnjeposavska	4
Jugovzhodna Slovenija	2
Osrednjeslovenska	2
Gorenjska	2
Notranjsko-kraška	5
Goriška	2
Obalno-kraška	1

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

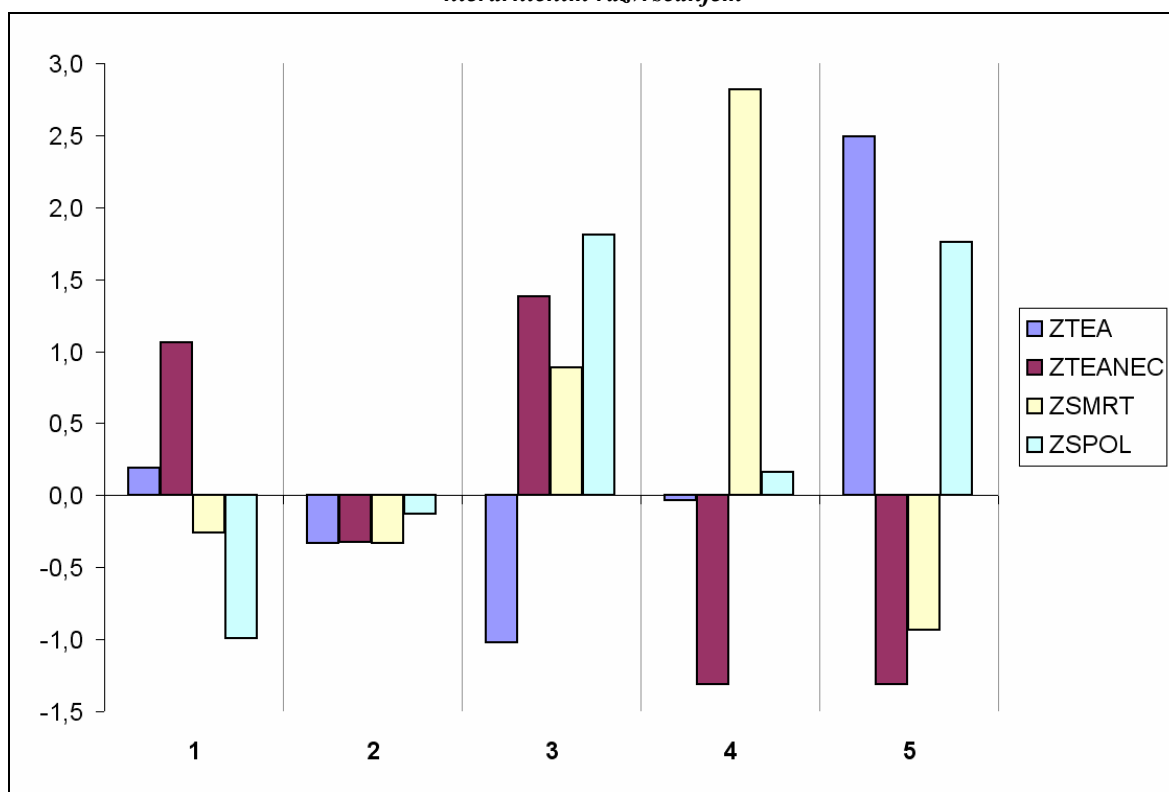
Tabela 26: Povprečne vrednosti izbranih kazalnikov pri petih skupinah, dobljenih s hierarhičnim razvrščanjem

Skupina	TEA	TEA-nujnost	Koeficient smrtnosti	Koeficient razlik med spoloma
1	4,31 %	0,84 %	2,25	1,23
2	3,53 %	0,35 %	2,12	2,51
3	2,52 %	0,95 %	4,50	5,39
4	3,98 %	0,00 %	8,28	2,94
5	7,72 %	0,00 %	0,94	5,30

Legenda: Pomen uporabljenih indeksov in koeficientov je razložen pod tabelo 23.

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 22: Povprečne vrednosti izbranih standardiziranih kazalnikov pri petih skupinah, dobljenih s hierarhičnim razvrščanjem

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

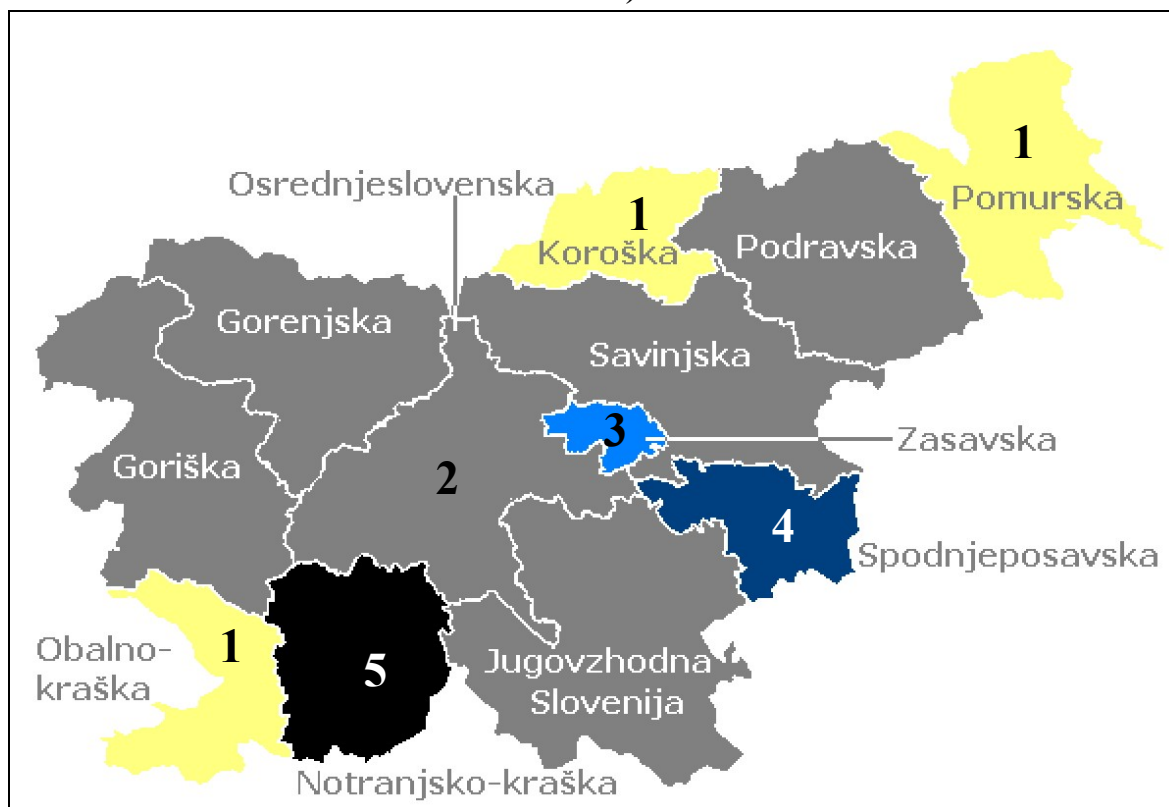
S hierarhičnim razvrščanjem po Wardovi metodi sem torej dobil pet skupin statističnih regij. V nadaljevanju opisujem dobljene skupine in nekatere njihove temeljne lastnosti, po katerih se posamezna skupina razlikuje od preostalih oziroma tudi od slovenskega regijskega povprečja:

- skupina 1 (Pomurska, Koroška in Obalno-kraška regija) – zajema statistične regije z nadpovprečno močno žensko zgodnjo podjetniško aktivnostjo in z visoko ravniyo zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti: indeks TEA je rahlo nad povprečjem, delež v zgodnje faze podjetništva vključenih podjetnikov iz nujnosti je sorazmerno velik, smrtnost podjetij je rahlo nižja od regijskega povprečja in delež ženskih podjetnic v zgodnjih fazah podjetniške aktivnosti (v primerjavi z moškimi podjetniki v zgodnjih fazah podjetniške aktivnosti) je največji;
- skupina 2 (Podravska, Savinjska, Osrednjeslovenska, Gorenjska in Goriška regija ter Jugovzhodna Slovenija) – zajema veliko število statističnih regij, ki se po izbranih kazalnikih ne razlikujejo pomembno od državnega povprečja: indeks TEA je rahlo pod povprečjem, enako pa velja za indeks TEA-nujnost in za koeficienta smrtnosti podjetij ter razlike med spoloma;
- skupina 3 (Zasavska regija) – indeks TEA je izrazito nizek, delež v zgodnje faze podjetništva vključenih podjetnikov iz nujnosti je največji, stopnja smrtnosti podjetij je relativno visoka in delež v zgodnje faze podjetništva vključenih moških podjetnikov je sorazmerno največji;

- skupina 4 (Spodnjeposavska regija) – indeks TEA je na regijskem povprečju, delež v zgodnje faze podjetništva vključenih podjetnikov iz nujnosti je najmanjši (0 odstotkov), stopnja smrtnosti podjetij je najvišja in delež moških podjetnikov v zgodnjih fazah podjetniške aktivnosti je nekoliko večji od regijskega povprečja;
- skupina 5 (Notranjsko-kraška regija) – indeks TEA je najvišji, delež v zgodnje faze podjetništva vključenih podjetnikov iz nujnosti je najmanjši (0 odstotkov), stopnja smrtnosti podjetij je najnižja in delež moških med podjetniki v zgodnjih fazah podjetniške aktivnosti je zelo velik.

Na sliki 23 so dobljene skupine prikazane še na zemljevidu statističnih regij Slovenije. Vseh pet skupin, dobljenih s hierarhičnim razvrščanjem, je na zemljevidu prikazanih z uporabo različnih barv, dodatno pa so označene s številkami skupin, ki so bile uporabljene v dosednji interpretaciji rezultatov.

Slika 23: Prikaz petih skupin statističnih regij Slovenije, dobljenih s hierarhičnim razvrščanjem (Wardova metoda)

Viri: Wikipedia: Statistične regije Slovenije, lastni izračuni.

Cilj razvrščanja je bil tudi ugotoviti, ali podobne značilnosti regij glede stanja zgodnje podjetniške aktivnosti v njih sovpadajo z njihovo geografsko lego, torej ali bodo dobljene skupine statističnih regij Slovenije geografsko smiselne celote. Na podlagi slike 23 lahko ugotovim, da se s hierarhičnim razvrščanjem statističnih regij Slovenije nisem približal nastanku širših geografskih regij. Na splošno bi lahko dejal, da so v polovici slovenskih statističnih regij razmere glede zgodnje podjetniške aktivnosti precej podobne (skupina 2);

od teh se nekoliko razlikuje skupina treh obmejnih statističnih regij (skupina 1), ki so sicer zelo razpršene po slovenskem prostoru, na drugi strani pa obstajajo tri statistične regije, ki so tako različne od preostalih, da jih ni smiselno uvrstiti v širšo "regijo" in so zato samostojne skupine (skupine 3, 4 in 5). Ta ugotovitev tako še podkrepi rezultate geografskega razvrščanja, ko pri tvorbi dveh in treh širših geografskih regij med njimi nisem zaznal statistično značilnih razlik. S pomočjo hierarhičnega razvrščanja je namreč postalo še bolj očitno, da so razlike glede stanja zgodnje podjetniške aktivnosti med posameznimi statističnimi regijami, ki bi po geografski legi sicer lahko tvorile širše zastavljene regije, prevelike, da bi bilo smiselno te statistične regije združevati na podlagi geografske lege in na tej ravni izvajati nadaljnje analize.

3.3 Zaznavanje podjetniškega okolja in podjetniške zmogljivosti po regijah

Po analizi zgodnje podjetniške aktivnosti po posameznih statističnih regijah Slovenije sem želel ugotoviti, kakšne so razlike pri zaznavanju podjetniškega okolja in lastne podjetniške zmogljivosti pri prebivalcih teh regij. V raziskavi GEM se kakovost podjetniškega okolja sicer ocenjuje predvsem s pomočjo standardiziranih vprašalnikov in osebnih intervjujev z nacionalnimi izvedenci, ki lahko bolj objektivno in strokovneje ocenijo razmere za nastajanje novih podjetij in njihovo preživetje. Slabost podatkov, dobljenih od nacionalnih izvedencev, je, da se vsi nanašajo le na oceno razmer za nastanek in razvoj podjetništva na državni ravni. Ker sem želel v tem podpoglavju analizirati zaznavanje podjetniškega okolja na ravni statističnih regij Slovenije in ne na ravni celotne države, sem za potrebe svoje analize uporabil podatke iz raziskave odraslega prebivalstva. Z uporabo teh podatkov sem dobil dovolj velik vzorec za analize na regionalni ravni, odprla se je možnost dodatne analize zaznavanja lastne podjetniške zmogljivosti prebivalstva (tako podjetnikov kot tudi nepodjetnikov), poleg tega pa so s tem omogočene tudi nadaljnje korelacijske analize (v naslednjem podpoglavju).

Pri analizi zaznavanja podjetniškega okolja in podjetniške zmogljivosti sem uporabil osem spremenljivk iz raziskave odraslega prebivalstva v sklopu raziskave GEM, dobljenih na podlagi enakega števila trditev. Od osmih trditev se štiri nanašajo na zaznavanje podjetniškega okolja (kulturna podpora podjetništvu in dojemanje zaželenosti podjetniškega poklica), druge štiri pa na zaznavanje podjetniške zmogljivosti prebivalstva (sposobnost razpoznavanja poslovnih sposobnosti in samozaupanje v lastno znanje ter veščine).

V nadaljevanju navajam spremenljivke, ki opisujejo zaznavanje podjetniškega okolja, in trditve, na katerih temeljijo:

- egalitarizem – v Sloveniji bi bilo večini ljudi ljubše, da bi imeli vsi podobno raven življenjskega standarda;

- kariera – v Sloveniji večina ljudi meni, da je ustanovitev novega podjetja primerna izbira kariere;
- spoštovanje – v Sloveniji so posamezniki, ki so uspešni ustanovitelji podjetja, spoštovani in imajo visok družbeni status;
- mediji – v Sloveniji lahko v časopisih, po radiu in na televiziji pogosto spremljamo zgodbe o uspešnih novih podjetjih.

Spremenljivke in pripadajoče trditve, ki opisujejo zaznavanje podjetniške zmogljivosti prebivalstva, so:

- poslovne priložnosti – na območju, kjer živite, se bodo v prihodnjih šestih mesecih pojavile dobre priložnosti za nove posle;
- poznavanje podjetnika – osebno poznate nekoga, ki je v zadnjih dveh letih ustanovil podjetje;
- znanje – za zagon novega posla ali ustanovitev podjetja imate potrebno znanje, veščine in izkušnje;
- strah pred neuspehom – strah pred neuspehom bi vas odvrnil od tega, da bi začeli z novim poslom oziroma ustanovili podjetje.

Anketiranci so posamezno trditev bodisi potrdili (vrednost 1) ali zavrgli (vrednost 0), na podlagi česar je mogoče analizirati odstotek anketirancev s pritrdilnim ali nikalnim odgovorom. Za potrebe tega magistrskega dela sem upošteval samo veljavne odgovore (1 ali 0), torej pri posamezni spremenljivki nisem upošteval enot brez odgovora, z zavrnitvijo odgovora ali z odgovorom "ne vem". Za združene vzorce iz obdobja 2004–2006 se je skupna stopnja veljavnih odgovorov gibala med 52,2 odstotka (4021 veljavnih odgovorov pri spremenljivki poslovne priložnosti) do 61,1 odstotka (4708 veljavnih odgovorov pri spremenljivki poznavanje podjetnika). Prikaz števila veljavnih odgovorov pri posameznih trditvah po statističnih regijah je v tabelah 1 in 2 v Prilogi 5.

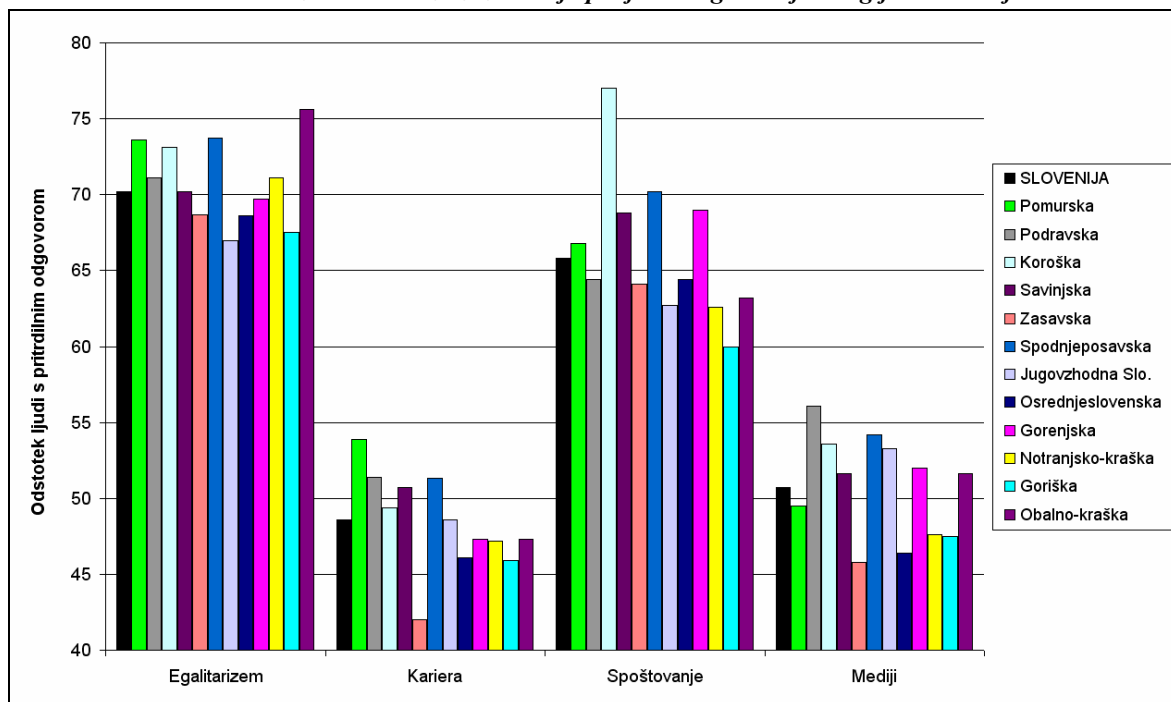
V tabeli 27 in na sliki 24 so prikazani rezultati analize zaznavanja podjetniškega okolja v regijah Slovenije, v tabeli 28 in na sliki 25 pa rezultati analize zaznavanja podjetniške zmogljivosti v regijah Slovenije. Rezultati so vedno prikazani v obliki odstotka ljudi (med anketiranci z veljavnim odgovorom), ki so posamezno trditev potrdili. Podrobnejši rezultati z najpomembnejšimi pripadajočimi testi so prikazani v Prilogi 5.

Tabela 27: Rezultati analize zaznavanja podjetniškega okolja v regijah Slovenije

Statistična regija	Egalitarizem	Kariera	Spoštovanje	Mediji
Slovenija	70,2 %	48,6 %	65,8 %	50,7 %
Pomurska	73,6 %	53,9 %	66,8 %	49,5 %
Podravska	71,1 %	51,4 %	64,4 %	56,1 %
Koroška	73,1 %	49,4 %	77,0 %	53,6 %
Savinjska	70,2 %	50,7 %	68,8 %	51,6 %
Zasavska	68,7 %	42,0 %	64,1 %	45,8 %
Spodnjeposavska	73,7 %	51,3 %	70,2 %	54,2 %
Jugovzhodna Slovenija	67,0 %	48,6 %	62,7 %	53,3 %
Osrednjeslovenska	68,6 %	46,1 %	64,4 %	46,4 %
Gorenjska	69,7 %	47,3 %	69,0 %	52,0 %
Notranjsko-kraška	71,1 %	47,2 %	62,6 %	47,6 %
Goriška	67,5 %	45,9 %	60,0 %	47,5 %
Obalno-kraška	75,6 %	47,3 %	63,2 %	51,6 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 24: Rezultati analize zaznavanja podjetniškega okolja v regijah Slovenije

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Največji delež pritrdilnih odgovorov pri spremenljivkah, ki obravnavajo zaznavanje podjetniškega okolja, je pri spremenljivki egalitarizem. Povprečna vrednost te spremenljivke nad 70 pomeni, da več kot 70 odstotkov vprašanih meni, da bi bilo večini Slovencev ljubše, če bi imeli vsi podobno raven življenjskega standarda. Ta trditev je najpogostejša pri prebivalcih Obalno-kraške regije (75,6 odstotka), kjer se najbolj približamo meji 95-odstotne zanesljivosti razlike glede na slovensko povprečje (glej Prilogo 5), najmanj pa se jih s to trditvijo strinja v Jugovzhodni Sloveniji (67,0 odstotka). S trditvijo, da Slovenci večinoma štejejo ustanovitev novega podjetja za primerno izbiro

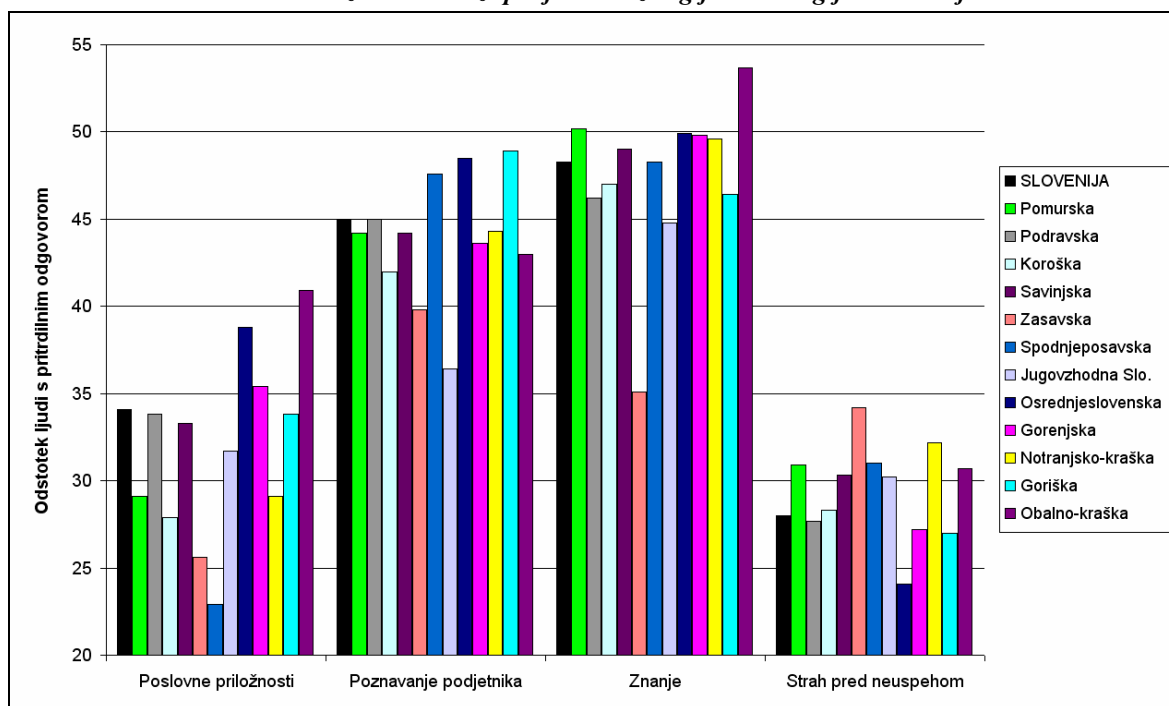
kariere, se v povprečju strinja 48,6 odstotka anketiranih – največ v Pomurski regiji (53,9 odstotka), najmanj pa v Zasavski regiji (42,0 odstotka). Statistično značilnih regionalnih razlik glede na državno povprečje pri tej spremenljivki ni. Ustanovitelje podjetja ima za spoštovane ljudi 65,8 odstotka anketiranih; izrazito največji delež je v Koroški regiji (77,0 odstotka), ki se kot edina regija statistično značilno razlikuje od slovenskega povprečja, najmanjši delež anketirancev pa se s to trditvijo strinja v Goriški regiji (60,0 odstotka). S trditvijo, da lahko v slovenskih medijih pogosto spremljamo zgodbe o uspešnih podjetjih, se v povprečju strinja dobra polovica vprašanih (50,7 odstotka). Največjo zaznano medijsko podporo podjetništvu sem ugotovil v Podravski regiji (56,1 odstotka), najmanjšo pa v Zasavski regiji (45,8 odstotka). Statistično značilni odstopanja pri zaznavi medijske podpore podjetništvu sta v Podravski regiji (nadpovprečno zaznana medijska podpora podjetništvu) in Osrednjeslovenski regiji (podpovprečno zaznana medijska podpora podjetništvu).

Tabela 28: Rezultati analize podjetniške zmogljivosti v regijah Slovenije

Statistična regija	Poslovne priložnosti	Poznavanje podjetnika	Znanje	Strah pred neuspehom
Slovenija	34,1 %	45,0 %	48,3 %	28,0 %
Pomurska	29,1 %	44,2 %	50,2 %	30,9 %
Podravska	33,8 %	45,0 %	46,2 %	27,7 %
Koroška	27,9 %	42,0 %	47,0 %	28,3 %
Savinjska	33,3 %	44,2 %	49,0 %	30,3 %
Zasavska	25,6 %	39,8 %	35,1 %	34,2 %
Spodnjeposavska	22,9 %	47,6 %	48,3 %	31,0 %
Jugovzhodna Slovenija	31,7 %	36,4 %	44,8 %	30,2 %
Osrednjeslovenska	38,8 %	48,5 %	49,9 %	24,1 %
Gorenjska	35,4 %	43,6 %	49,8 %	27,2 %
Notranjsko-kraška	29,1 %	44,3 %	49,6 %	32,2 %
Goriška	33,8 %	48,9 %	46,4 %	27,0 %
Obalno-kraška	40,9 %	43,0 %	53,7 %	30,7 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 25: Rezultati analize podjetniške zmogljivosti v regijah Slovenije

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Pri spremenljivkah, ki opisujejo zaznavanje lastnih podjetniških zmogljivosti in so nekoliko bolj regionalno določene, so tudi razlike med regijami večje. Velik razpon je viden že pri zaznavanju novih poslovnih priložnosti na območju bivanja v prihodnjih šestih mesecih: te v povprečju pričakuje 34,1 odstotka anketiranih, od tega največ v Obalno-kraški regiji (40,9 odstotka), najmanj pa v Spodnjeposavski regiji (22,9 odstotka) – razlika med regijama na skrajnih koncih lestvice je torej 18 odstotnih točk. Posledično je pri tej spremenljivki tudi več statistično značilnih odstopanj: od slovenskega povprečja statistično značilno odstopajo Zasavska in Spodnjeposavska regija (navzdol) ter Osrednjeslovenska in Obalno-kraška regija (navzgor). Vsaj enega podjetnika, ki je podjetje ustanovil v zadnjih dveh letih, v povprečju pozna 45,0 odstotka anketiranih – največ v Goriški regiji (48,9 odstotka), najmanj pa v Jugovzhodni Sloveniji (36,4 odstotka), ki tudi edina statistično značilno odstopa od slovenskega povprečja. Po lastni oceni ima potrebno znanje in izkušnje za ustanovitev novega podjetja 48,3 odstotka anketirancev, pri čemer je razpon med regijama s skrajnimi rezultati pri tej spremenljivki največji: razlika med regijo z najvišjim (Obalno-kraška regija – 53,7 odstotka) in najnižjim odstotkom potrditve (Zasavska regija – 35,1 odstotka) znaša 18,6 odstotne točke. Statistično značilno od slovenskega povprečja pri tej spremenljivki odstopa samo Zasavska regija. Strah pred neuspehom bi od ustanovitve podjetja v povprečju odvrnil 28,0 odstotka anketiranih, od tega največ v Zasavski regiji (34,2 odstotka), najmanj pa v Osrednjeslovenski regiji (24,1 odstotka), ki se pri tej spremenljivki edina statistično značilno razlikuje od slovenskega povprečja.

Analiza zaznavanja podjetniškega okolja in podjetniške zmogljivosti po statističnih regijah Slovenije je bila namenjena predvsem pripravi podatkovne podlage za sestavo regresijskih modelov zgodnje podjetniške aktivnosti (poglavje 4), vendar sem z njeno pomočjo dobil tudi nekatere nove uporabne informacije o regionalnih razlikah in odstopanjih od državnega povprečja. Večje razlike med regijami so se pokazale predvsem v delu, ki obravnava zaznavanje lastnih podjetniških zmogljivosti prebivalstva, medtem ko so razponi dobljenih regionalnih rezultatov pri zaznavi zunanjega podjetniškega okolja manjši. Pri zaznavanju podjetniških zmogljivosti odstopajo predvsem tri regije: Zasavska regija in Jugovzhodna Slovenija sta pri vseh štirih merilih dosegli podpovprečne rezultate glede na slovensko povprečje, rezultati Osrednjeslovenske regije pa so pri vseh štirih kriterijih nad slovenskim povprečjem (pri kriteriju strah pred neuspehom se manjši odstotek ljudi s pritrdilnim odgovorom izjemoma šteje za nadpovprečen rezultat). Dobljeni rezultati so v veliki meri skladni z ugotovitvami analize zgodnje podjetniške aktivnosti v teh regijah – slabši rezultati pri zaznavanju so povezani z nižjo ravniyo zgodnje podjetniške aktivnosti v regiji in nasprotno. Natančnejše rezultate glede navedenih ocen pa bodo dali podrobnejša korelacijska analiza in regresijski modeli zgodnje podjetniške aktivnosti v naslednjem poglavju.

4 REGRESIJSKI MODELI ZGODNJE PODJETNIŠKE AKTIVNOSTI V SLOVENIJI

4.1 Definiranje ključnih spremenljivk s korelacijsko analizo

Po analiziranju več ključnih vidikov zgodnje podjetniške aktivnosti v slovenskih regijah, analizah razvrščanja in opazovanju regionalnih razlik pri zaznavanju podjetniškega okolja je bil moj naslednji cilj sestaviti regresijske modele zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji. Pri tej nalogi sem v nasprotju z dosedanjimi analizami v magistrskem delu uporabljal agregirane podatke na ravni statističnih regij Slovenije – torej sem pri sestavljanju regresijskih modelov uporabljal 12 enot (statističnih regij). Razlogi za takšno odločitev so bili:

- zgodnjo podjetniško aktivnost in predvidene neodvisne spremenljivke modelov je mogoče opazovati ali pa so na voljo samo pri določenih skupinah prebivalstva in ne pri posameznikih (gre za povprečja, deleže itd.), zato je agregiranje podatkov nujno;
- statistične regije Slovenije so tista raven opazovanja, na kateri je z raziskavo GEM še mogoče dobiti zadovoljivo kakovost podatkov (ustrezne velikosti vzorcev), poleg tega pa iz raziskave GEM ni mogoče razbrati natančnejše področne pripadnosti posameznikov (npr. pripadnost občinam);
- glede na to, da v Sloveniji še nimamo uradne regionalne razdelitve države, je statistična delitev na statistične regije v tem primeru edina primerna;

- ukrepe politike za spodbujanje zgodnje podjetniške aktivnosti je mogoče delno usmeriti oziroma prilagoditi posameznim statističnim regijam – za zdaj predvsem na ravni občin, katerih pripadnost statističnim regijam je enolično določena.

Ena temeljnih predpostavk regresijskega modela je, da mora biti število opazovanih enot v vzorcu večje od števila vključenih neodvisnih spremenljivk oziroma regresijskih koeficientov, ki jih želimo oceniti (Košmelj, 1989, str. 80). Če moji modeli ne bodo vsebovali več kot 11 neodvisnih spremenljivk, bo ta temeljna predpostavka izpolnjena. Nekateri avtorji sicer opozarjajo, da je za večjo zanesljivost rezultatov in s tem stabilnost regresijskih modelov treba vključiti večje število enot, kot zahteva temeljna predpostavka iz prejšnjega stavka, vendar pa jasno določena in enotno zastavljena merila s tega področja v literaturi ne obstajajo. V vsakem primeru pa je 12 vključenih enot v regresijskih modelih v tem magistrskem delu glede na priporočila avtorjev relativno majhno število. Temeljna predpostavka regresijskih modelov glede potrebnega števila enot bo tako izpolnjena, strožja zahteva za dodatno stabilnost rezultatov pa ne. Treba pa je poudariti, da enote v regresijskih modelih (to so statistične regije) kažejo širšo sliko kot običajno definirane posamične enote, saj pomenijo že agregirane regionalne podatke (v obliki povprečij), kar delno pripomore k večji stabilnosti rezultatov. Po drugi strani pa je metodološka pomanjkljivost regionalno pridobljenih podatkov z raziskavo GEM ta, da ni bilo izvedeno slučajno vzorčenje v okviru statističnih regij, temveč le na ravni celotne države (skladno s primarnim ciljem raziskave GEM). Nadaljnje delo bo torej temeljilo na predpostavki, da se dejansko izvedeno vzorčenje (z vključenim uteževanjem) pomembno ne razlikuje od ustrežnejšega slučajnega vzorčenja na ravni statističnih regij.

Pri pripravi podatkovne baze na ravni statističnih regij Slovenije sem najprej določil odvisne spremenljivke, za katere bom pripravljaj regresijske modele. Moj temeljni cilj je bil oblikovati regresijski model za skupno zgodnjo podjetniško aktivnost, zanimalo pa me je tudi, kateri dejavniki vplivajo na zgodnjo podjetniško aktivnost iz priložnosti in kateri na zgodnjo podjetniško aktivnost iz nujnosti, torej motivacijski vidik zgodnje podjetniške aktivnosti. Zato sem v podatkovno bazo najprej vnesel spremenljivke TEA, TEA-priložnost in TEA-nujnost, ki bodo odvisne spremenljivke v regresijskih modelih.

Naslednji korak je bil širši izbor neodvisnih spremenljivk, ki bi utegnile vplivati na zgodnjo podjetniško aktivnost v državi oziroma v posameznih regijah. Te sem razdelil v dva sklopa s po osmimi spremenljivkami. V prvem sklopu spremenljivk so geografski, demografski in ekonomski kazalniki, ki kažejo razmere oziroma razvitost posamezne statistične regije. Ti kazalniki in njihove vrednosti so že bili delno predstavljeni v poglavju 3.1, pridobiti pa jih je mogoče iz javno dostopnih publikacij Statističnega urada Republike Slovenije. Iz prvega sklopa splošnih kazalnikov sem izbral naslednjih osem spremenljivk: bruto domači proizvod na prebivalca, povprečno neto plačo na zaposlenega, stopnjo brezposelnosti, razmerje delovno aktivnega prebivalstva, število prejemnikov socialne

pomoči na 1000 prebivalcev, odstotek prebivalstva z nizko izobrazbo, odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo in gostoto poselitve. Za zagotovitev čim bolj primerljivega obdobja podatkov za odvisne in neodvisne spremenljivke so vsi ti podatki bodisi s 30. junija 2005 (kadar opazujemo stanje v določenem trenutku) ali pa iz leta 2005 (podatki, ki so podani na letni ravni) – torej iz srednjega leta uporabljenega triletnega vzorca raziskave GEM Slovenija. Vsi uporabljeni podatki so prikazani v tabelah 1 in 2 v Prilogi 6.

V drugem sklopu neodvisnih spremenljivk sem izbral osem kazalnikov, ki se nanašajo na zaznavanje podjetniškega okolja in podjetniške zmogljivosti prebivalstva in ki so že bili prikazani v poglavju 3.3. Prvih osem izbranih spremenljivk podaja vpogled v splošne razmere oziroma podatke o razvitosti posameznih regij Slovenije, drugih osem spremenljivk pa omogoča natančnejši vpogled v zaznavanje podjetniških potencialov po regijah. Seznam uporabljenih spremenljivk z vsemi pripadajočimi regionalnimi vrednostmi je prikazan v tabelah 27 in 28 v poglavju 3.3.

Po pripravi podatkovne baze je bilo treba ugotoviti, kako izbrane neodvisne spremenljivke vplivajo na zgodnjo podjetniško aktivnost: v kolikšni meri, v kateri smeri in ali je povezava statistično značilna. Te podatke sem dobil z izvedbo bivariatne (enostavne) korelacijske analize med tremi odvisnimi spremenljivkami in vsemi neodvisnimi spremenljivkami. Rezultati korelacijske analize – izračunani Pearsonovi koeficienti korelacije v programu SPSS – so prikazani v tabeli 29.

Tabela 29: Korelacijska analiza med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami (Pearsonov koeficient korelacije)

	TEA	TEA-priložnost	TEA-nujnost
BDP	0,018	0,051	0,009
NET	-0,144	-0,130	0,080
BRE	-0,090	-0,203	0,374
AKT	0,094	0,131	0,011
SOC	-0,047	-0,152	0,349
NIZ	-0,122	-0,128	-0,058
VIZ	0,430*	0,418*	-0,039
GOS	-0,124	-0,268	0,531**
EGA	0,463*	0,345	0,351
KAR	0,174	0,235	-0,142
SPO	-0,119	-0,157	0,033
MED	-0,052	0,005	-0,180
PRI	0,120	0,102	0,260
POZ	0,271	0,344	-0,260
ZNA	0,504**	0,567**	-0,119
STR	0,119	0,042	0,152

Legenda: * Korelacija s stopnjo statistične značilnosti $p = 0,20$. ** Korelacija s stopnjo statistične značilnosti $p = 0,10$.

Viri: Statistični urad Republike Slovenije: Slovenske regije v številkah 2007, Statistične informacije št. 13/2006, Statistični letopis Republike Slovenije 2006, Statistični letopis Republike Slovenije 2007, GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Pomen uporabljenih kratic za neodvisne spremenljivke v tabeli 29 (natančnejši pomen zadnjih osmih spremenljivk, ki se nanašajo na zaznavanje podjetniškega okolja in podjetniške zmogljivosti prebivalstva, je pojasnjen v poglavju 3.3):

BDP	bruto domači proizvod na prebivalca v evrih (2005),
NET	povprečna neto plača na zaposlenega v evrih (30. junija 2005),
BRE	stopnja registrirane brezposelnosti (30. junija 2005),
AKT	razmerje delovno aktivnega prebivalstva: število delovno aktivnih prebivalcev po regiji dela na število delovno aktivnih prebivalcev po regiji bivanja (30. junija 2005),
SOC	število prejemnikov socialne pomoči na 1000 prebivalcev (2005),
NIZ	odstotek prebivalstva z nizko izobrazbo, to je s končano osnovno šolo ali manj (2005),
VIZ	odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo, to je s končano višjo šolo ali več (2005),
GOS	gostota poselitve (30. junija 2005),
EGA	zaznava težnje po egalitarizmu,
KAR	zaznava videnja podjetništva kot primerne izbire kariere,
SPO	zaznava spoštovanja podjetniškega poklica,
MED	zaznava podpore medijev podjetništvu,
PRI	pričakovane bodoče poslovne priložnosti,
POZ	osebno poznavanje podjetnika,
ZNA	lastno znanje o podjetništvu,
STR	strah pred neuspehom.

V tabeli 29 so vse negativne korelacije (negativna vrednost Pearsonovega koeficienta korelacije) zaradi boljše preglednosti označene z rdečo barvo, korelacije s stopnjo statistične značilnosti $p = 0,2$ (več kot 80-odstotna verjetnost korelacije) z eno zvezdico, korelacije s stopnjo statistične značilnosti $p = 0,1$ (več kot 90-odstotna verjetnost korelacije) pa z dvema zvezdicama. Razlog, da sem pri prikazu statistične značilnosti korelacij namesto ponavadi uporabljene vrednosti $p = 0,05$ uporabljal stopnji statistične značilnosti $p = 0,2$ in $p = 0,1$, so nizke vrednosti dobljenih Pearsonovih koeficientov korelacije; nobena korelacija med neodvisnimi in odvisnimi spremenljivkami se namreč ni izkazala kot statistično značilna s stopnjo statistične značilnosti $p = 0,05$. Poudariti pa moram, da bo v naslednjem podpoglavju v sklopu sestave regresijskih modelov izveden tudi izračun pripadajočih parcialnih korelacijskih koeficientov, katerih vrednosti se lahko precej razlikujejo od vrednosti enostavnih (Pearsonovih) koeficientov korelacije iz tabele 29. Popoln izpis rezultatov enostavne korelacijske analize v programu SPSS je prikazan na sliki 1 v Prilogi 6.

Enostavna korelacijska analiza je pokazala podoben vpliv neodvisnih spremenljivk na raven skupne zgodnje podjetniške aktivnosti in na raven zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti. Dejavniki, ki najbolj izrazito pozitivno vplivajo na ti dve izbrani odvisni

spremenljivki, so (po padajoči povprečni pomembnosti za obe odvisni spremenljivki): povprečni odstotek ljudi z zaupanjem v lastno znanje, potrebno za podjetništvo, odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo, povprečni odstotek ljudi, ki zaznava težnje po egalitarizmu, povprečni odstotek ljudi, ki osebno pozna podjetnika, in povprečni odstotek ljudi, ki zaznava podjetništvo kot primerno izbiro kariere. Na izbrani odvisni spremenljivki pa najbolj izrazito negativno vplivajo naslednji dejavniki (po padajoči povprečni pomembnosti za obe odvisni spremenljivki): gostota poselitve, povprečni odstotek ljudi, ki zaznava spoštovanje podjetniškega poklica, povprečna neto plača na zaposlenega in odstotek prebivalstva z nizko izobrazbo. Na raven zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti dodatno negativno vpliva tudi stopnja registrirane brezposelnosti. Od navedenih korelacij lahko z 90-odstotno verjetnostjo potrdim samo vpliv zaupanja v lastno znanje na raven skupne zgodnje podjetniške aktivnosti in na raven zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti, z najmanj 80-odstotno verjetnostjo pa lahko potrdim tudi korelacijo med odstotkom prebivalstva z visoko izobrazbo in obema odvisnima spremenljivkama (TEA in TEA-priložnost) ter korelacijo med zaznavo težnje po egalitarizmu in med ravniyo skupne zgodnje podjetniške aktivnosti.

Korelacije med neodvisnimi spremenljivkami in ravniyo zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti so tako po smeri kot tudi po jakosti precej različne od korelacij, opisanih v prejšnjem odstavku. V tem primeru na spremenljivko TEA-nujnost pozitivno vplivajo predvsem naslednji dejavniki (po padajoči pomembnosti): gostota poselitve, stopnja registrirane brezposelnosti, povprečni odstotek ljudi, ki zaznava težnje po egalitarizmu, število prejemnikov socialne pomoči na 1000 prebivalcev in povprečni odstotek ljudi, ki pričakuje bodoče poslovne priložnosti. Na drugi strani na spremenljivko TEA-nujnost negativno vplivajo predvsem naslednji dejavniki (po padajoči pomembnosti): povprečni odstotek ljudi, ki osebno pozna podjetnika, povprečni odstotek ljudi, ki zaznava podporo medijev podjetništvu, povprečni odstotek ljudi, ki zaznava podjetništvo kot primerno izbiro kariere, in povprečni odstotek ljudi z zaupanjem v lastno znanje, potrebno za podjetništvo. Z 90-odstotno verjetnostjo lahko potrdim samo korelacijo med gostoto poselitve in med ravniyo zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti, medtem ko nobena druga korelacija med neodvisnimi spremenljivkami in spremenljivko TEA-nujnost ni statistično značilna s stopnjo statistične značilnosti $p = 0,2$.

Ugotovljene močnejše (a še vedno statistično neznačilne) korelacije med neodvisnimi in odvisnimi spremenljivkami lahko pojasnim z naslednjimi razlogi:

- **Zaupanje v lastno znanje, potrebno za podjetništvo** – izrazito pozitiven vpliv na TEA in TEA-priložnost, saj pozitivno mišljenje glede lastnega podjetniškega znanja in izkušenj spodbuja razmišljanje o ustanovitvi novega podjetja (zaradi priložnosti). Močna povezava je vidna tudi zato, ker večina nastajajočih in novih podjetnikov meni, da imajo dovolj znanja o podjetništvu (v nasprotnem primeru najverjetneje tudi ne bi ustanavljali novih podjetij), torej je povezava obojestranska.

Vpliv na TEA-nujnost je rahlo negativen – naraščanje zaznane ravni znanja o podjetništvu ne vodi k nadaljnjemu ustanavljanju podjetij zaradi nujnosti, temveč se čedalje več podjetij ustanavlja zaradi priložnosti.

- **Odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo** – večji ko je delež prebivalstva s končano višjo šolo ali več, več potrebnega podjetniškega znanja imajo posamezniki in v večji meri zaznavajo poslovne priložnosti na trgu, zato sem zaznal močno pozitivno korelacijo s spremenljivkama TEA in TEA-priložnost.
- **Zaznana težnja po egalitarizmu** – nekoliko presenetljiva je pozitivna korelacija med zaznano težnjo po egalitarizmu (izenačevanju ravni življenjskega standarda) in vsemi oblikami zgodnje podjetniške aktivnosti v državi. Marsikdo težnjo po egalitarizmu povezuje s socializmom in nizko družbeno podporo podjetništvu, vendar primer Irske, ki je država z visoko razvitim podjetniškim sistemom in hkrati z visokim odstotkom zaznane težnje po egalitarizmu, potrjuje, da je enakost ljudi povezana s širšim sistemom vrednot, ki je v različnih kulturnih okoljih lahko razumljen različno (Rebernik et al., 2007, str. 64).
- **Osebo poznavanje podjetnika** – razlog za pozitivno korelacijo med poznavanjem osebe, ki je ustanovila podjetje, in med spremenljivkama TEA in TEA-priložnost, je v zaželenosti ustanovitve podjetja, ki se povečuje na račun (pozitivnih) izkušenj poznanih podjetnikov in pogovorov o poslovnih idejah in priložnostih s temi osebami. Po drugi strani je korelacija s spremenljivko TEA-nujnost negativna, razlog pa je podoben kot pri zaupanju v lastno znanje, potrebno za podjetništvo, torej da večanje števila poznanstev s podjetniki spreminja motiv za ustanovitev podjetja od nujnosti proti priložnosti.
- **Zaznava podjetništva kot primerne izbire kariere** – ta dejavnik pozitivno vpliva na spremenljivki TEA in TEA-priložnost ter negativno na spremenljivko TEA-nujnost. Bolj ko ljudje zaznavajo splošno naklonjenost podjetniškemu poklicu, bolj so nagnjeni k ustanavljanju novih podjetij, predvsem zaradi priložnosti, medtem ko raven zgodnje podjetniške aktivnosti zaradi nujnosti posledično pada.
- **Gostota poselitve** – dejavnik, ki na prvi pogled nima veliko skupnega z zgodnjo podjetniško aktivnostjo prebivalstva, se je pri rezultatih korelacijske analize izkazal kot eden pomembnejših s tega področja, predvsem z močnim pozitivnim vplivom na spremenljivko TEA-nujnost (edina korelacija s to spremenljivko, ki je nad pragom 90-odstotne verjetnosti). Na povezavo pomembno vplivajo gosteje poseljene industrijske regije v fazah prestrukturiranja, kjer je veliko ljudi prisiljenih v samozaposlitev, po drugi strani pa lahko povezavo pojasnim tudi s pritokom prebivalstva z revnejših območij v bogatejša, gosto naseljena mesta zaradi iskanja boljših možnosti za zaslužek.
- **Stopnja registrirane brezposelnosti** – glede na rezultate korelacijske analize višje stopnje registrirane brezposelnosti v povprečju pripomorejo k povečanju vrednosti spremenljivke TEA-nujnost in k zmanjšanju vrednosti spremenljivke TEA-priložnost. Višja ko je stopnja registrirane brezposelnosti, bolj so ljudje prisiljeni

ustanavljati nova podjetja zaradi iskanja novih virov prihodkov (torej zaradi nujnosti) in v vedno manjši meri je njihov podjetniški motiv poslovna priložnost.

- **Število prejemnikov socialne pomoči na 1000 prebivalcev** – večji ko je delež prejemnikov socialne pomoči v posamezni regiji, več je zgodnje podjetniške aktivnosti zaradi nujnosti in manj zaradi priložnosti. Spremenljivka je močno povezana (statistično značilna korelacija) s stopnjo brezposelnosti, zato so tudi rezultati korelacijske analize in pojasnila enaki kot pri tej spremenljivki.
- **Pričakovane bodoče poslovne priložnosti** – nekoliko nepričakovano se je pri tem dejavniku izkazala močnejša pozitivna korelacija s spremenljivko TEA-nujnost kot s spremenljivkama TEA-priložnost in TEA. Delno lahko nepričakovane rezultate pojasnim z dejstvom, da ta spremenljivka meri samo pričakovanja glede nastanka novih poslovnih priložnosti v prihodnosti, ne pa tudi zaznav obstoječih poslovnih priložnosti na trgu, ki bi najverjetneje povzročile močnejšo povezavo s spremenljivkama TEA-priložnost in tudi TEA. Na območjih, kjer se ljudje v večji meri vključujejo v podjetništvo iz nujnosti, lahko takšna pričakovanja pomenijo tudi samo njihovo upanje, da bodo pri svojem poslovanju uspešnejši, če se bodo pojavile priložnosti za nove posle – torej upanje na boljše čase.

Za nekatere od šestnajstih neodvisnih spremenljivk se je pri enostavni korelacijski analizi izkazalo, da nimajo pomembnejšega vpliva na izbrane odvisne spremenljivke, zato jih na začetku regresijske analize ne bom uporabljal. Ker pa bom z regresijskimi modeli ugotavljal skupen vpliv neodvisnih spremenljivk na posamično odvisno spremenljivko, ki je različen od vsote posamičnih vplivov neodvisnih spremenljivk, bom v nadaljevanju preveril tudi možnost vključitve teh prvotno izključenih spremenljivk, ki imajo manjše vrednosti korelacije z določeno odvisno spremenljivko.

Pri neodvisnih spremenljivkah je bilo treba pred vključitvijo v regresijske modele še preveriti, kakšna je njihova medsebojna korelacija. Moč in smer korelacij med neodvisnimi spremenljivkami prikazujem v tabeli 30 (celoten izpis je priložen v Prilogi 6). V tabeli so povezave s stopnjo statistične značilnosti $p = 0,1$ označene z oznako X, statistično značilne povezave s stopnjo statistične značilnosti $p = 0,05$ z oznako XX, negativne korelacije pa so označene z rdečo barvo. Pomen uporabljenih kratic je pojasnjen pod tabelo 29.

Tabela 30: Korelacijska analiza med neodvisnimi spremenljivkami – moč in smer korelacije na podlagi Pearsonovega koeficienta korelacije

	BDP	NET	BRE	AKT	SOC	NIZ	VIZ	GOS	EGA	KAR	SPO	MED	PRI	POZ	ZNA	STR
BDP		XX	X	XX	X	XX	XX						XX			XX
NET	XX		XX	XX	XX	XX	XX	X		XX			XX			XX
BRE	X	XX			XX	XX	XX									
AKT	XX	XX				XX	XX						XX			XX
SOC	X	XX	XX			XX	XX			X						
NIZ	XX	XX	XX	XX	XX		XX						XX			XX
VIZ	XX	XX	XX	XX	XX	XX				X			XX			
GOS		X														
EGA										X					X	
KAR		XX			X		X		X			XX			X	
SPO																
MED										XX						
PRI	XX	XX		XX		XX	XX								X	XX
POZ																X
ZNA									X	X			X			
STR	XX	XX		XX		XX							XX	X		

Legenda: XX – pozitivna korelacija ($p = 0,05$) X – pozitivna korelacija ($p = 0,10$)

XX – negativna korelacija ($p = 0,05$) X – negativna korelacija ($p = 0,10$)

Viri: Statistični urad Republike Slovenije: Slovenske regije v številkah 2007, Statistične informacije št. 13/2006, Statistični letopis Republike Slovenije 2006, Statistični letopis Republike Slovenije 2007, GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Iz tabele je razvidno, da obstajata dve večji skupini neodvisnih spremenljivk, ki so medsebojno statistično značilno povezane v pozitivni smeri. V prvi skupini so spremenljivke, ki večinoma pozitivno vplivajo na vse tri vrste zgodnje podjetniške aktivnosti (na TEA, TEA-priložnost in TEA-nujnost). To so: bruto domači proizvod (BDP), povprečna neto plača na zaposlenega (NET), razmerje delovne aktivnosti prebivalstva (AKT), odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo (VIZ) in pričakovane bodoče poslovne priložnosti (PRI). V drugi skupini so spremenljivke, ki negativno vplivajo na odvisni spremenljivki TEA in TEA-priložnost in večinoma pozitivno na odvisno spremenljivko TEA-nujnost. Te spremenljivke so stopnja registrirane brezposelnost (BRE), odstotek prebivalstva z nizko izobrazbo (NIZ) in število prejemnikov socialne pomoči na 1000 prebivalcev (SOC). Večina spremenljivk iz teh skupin dodatno statistično značilno negativno korelira s posameznimi spremenljivkami iz druge skupine. Poleg navedenih skupin obstajata še dve dvostranski statistično značilni korelaciji, in sicer pozitivna korelacija med spremenljivkama zaznava podjetništva kot primerne izbire kariere (KAR) in zaznava podpore medijev podjetništvu (MED) ter negativna korelacija med spremenljivkama odstotek prebivalstva z nizko izobrazbo (NIZ) in strah pred neuspehom (STR). Pri opisu medsebojnih korelacij neodvisnih spremenljivk sem kot statistično značilne opisoval korelacije s stopnjo statistične značilnosti $p = 0,05$.

Po opravljeni korelacijski analizi mi je preostal še končni izbor ključnih neodvisnih spremenljivk za vse tri regresijske modele. Za posamezne regresijske modele sem izbral spremenljivke s pomembnim vplivom na odvisne spremenljivke, pri tem pa sem bil pozoren na to, da v izbor nisem hkrati vključil dveh ali več neodvisnih spremenljivk, ki bi medsebojno statistično značilno korelirale (pri stopnji statistične značilnosti $p = 0,05$). Pri statistično značilni korelaciji med neodvisnimi spremenljivkami sem dal prednost spremenljivki z največjo močjo korelacije s ciljno odvisno spremenljivko. Na podlagi

prikazanih rezultatov in navedenih meril izbire sem za regresijske modele izbral naslednje neodvisne spremenljivke:

- **TEA:** lastno znanje o podjetništvu (ZNA), zaznava težnje po egalitarizmu (EGA), odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo (VIZ), osebno poznavanje podjetnika (POZ) in zaznava videnja podjetništva kot primerne izbire kariere (KAR);
- **TEA-priložnost:** lastno znanje o podjetništvu (ZNA), odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo (VIZ), zaznava težnje po egalitarizmu (EGA), osebno poznavanje podjetnika (POZ) in gostota poselitve (GOS);
- **TEA-nujnost:** gostota poselitve (GOS), stopnja registrirane brezposelnosti (BRE), zaznava težnje po egalitarizmu (EGA), pričakovane bodoče poslovne priložnosti (PRI) in osebno poznavanje podjetnika (POZ).

4.2 Oblikovanje regresijskih modelov zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji

V poglavju 4.1 sem opravil korelacijsko analizo med vsemi spremenljivkami, ki jih imam na voljo, torej med odvisnimi in neodvisnimi ter tudi medsebojno med neodvisnimi. Na podlagi korelacijske analize sem opravil izbor neodvisnih spremenljivk, ki je podlaga za sestavo vseh treh načrtovanih regresijskih modelov zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji. V tem podpoglavju bom s pomočjo programa SPSS zgradil regresijske modele za napovedovanje ravni zgodnje podjetniške aktivnosti (*TEA*), zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti (*TEAP*) in zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti (*TEAN*). Omejil se bom samo na linearne regresijske modele, saj bi preverjanje drugih oblik modelov preseglo zadane okvire magistrskega dela.

V zapisanih modelih bom neodvisne spremenljivke označeval s kraticami, katerih pomen je pojasnjen pod tabelo 29 v poglavju 4.1 (v zapisu modelov je pri kraticah spremenljivk dodan še indeks *t*, ki označuje, da gre za vrednost spremenljivke v določenem časovnem obdobju oziroma trenutku), za lažje ločevanje od preostalih sestavnih delov modela pa bom vse kratice spremenljivk zapisoval s poševnim tiskom. Pri vsakem modelu bom zapisal tudi temeljne statistične kazalnike regresijskega modela: vrednost *t* statistik za posamezne regresijske koeficiente in njihovo statistično značilnost ter parametre splošne sprejemljivosti in zanesljivosti regresijskih modelov.

Skupna zgodnja podjetniška aktivnost (*TEA*)

Na podlagi ugotovitev korelacijske analize bom ocenjeval regresijske koeficiente za naslednjo linearno funkcijo skupne zgodnje podjetniške aktivnosti:

$$TEA_t = \beta_0 + \beta_1 ZNA_t + \beta_2 EGA_t + \beta_3 VIZ_t + \beta_4 POZ_t + \beta_5 KAR_t \quad (3)$$

Za zapisano funkcijo (3) sem s programom SPSS dobil naslednje ocene vrednosti regresijskih koeficientov (spremenljivka u_t pomeni slučajne vplive v modelu):

$$TEA_t = b_0 + b_1ZNA_t + b_2EGA_t + b_3VIZ_t + b_4POZ_t + b_5KAR_t + u_t$$

$$TEA_t = -37,688 - 0,175ZNA_t + 0,419EGA_t + 0,398VIZ_t + 0,008POZ_t + 0,297KAR_t + u_t \quad (4)$$

(t)	-2,698	-1,120	2,355	2,540	0,078	1,454
(p)	0,036	0,305	0,057	0,044	0,940	0,196

$n = 12 \quad R^2 = 0,686 \quad R^2(\text{adj.}) = 0,425 \quad s_e = 1,1239 \quad F = 2,628 \quad \text{sig.} = 0,136$

V dobljenem modelu (4) za TEA je samo ena vrednost regresijskih koeficientov statistično značilno različna od nič (pri spremenljivki odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo), ena vrednost pa se tej meji približa (pri spremenljivki zaznana težnja po egalitarizmu). Pri vrednostih drugih regresijskih koeficientov v modelu pa ne morem trditi, da so statistično značilno različni od nič, torej preostale neodvisne spremenljivke nimajo statistično značilnega vpliva na spremenljivko *TEA*. Vrednost determinacijskega koeficienta $R^2 = 0,686$ pove, da je 68,6 odstotka variance vrednosti skupne zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji pojasnjene z linearno odvisnostjo od izbranih neodvisnih spremenljivk. Nizka vrednost F statistike kaže, da model kot celota slabo pojasnjuje zapisane odvisnosti (visoka stopnja statistične značilnosti – 0,136).

Vsi navedeni kazalniki kažejo, da izbor neodvisnih spremenljivk na podlagi enostavne korelacijske analize ni bil zadovoljiv in da bi najverjetneje ustrežnejši izbor neodvisnih spremenljivk lahko bolje pojasnil vpliv na odvisno spremenljivko *TEA*. Zato sem s pomočjo programa SPSS (uporabljena je bila metoda Stepwise) poskušal najti ustrežnejši regresijski model. Kot kriterije izbire najustrežnejšega modela sem upošteval: čim manjše število vključenih neodvisnih spremenljivk s čim več statistično značilnimi vrednostmi regresijskih koeficientov, pri čemer je vrednost determinacijskega koeficienta R^2 čim večja in se pri zadnjem koraku zniževanja števila vključenih neodvisnih spremenljivk ne zniža pomembno. Še posebno pozoren sem bil na vrednost popravljenega determinacijskega koeficienta $R^2(\text{adj.})$, ki upošteva tudi število vključenih neodvisnih spremenljivk; vrednost determinacijskega koeficienta R^2 se z zmanjševanjem števila vključenih neodvisnih spremenljivk vedno zmanjšuje ali teoretično ostaja enaka, medtem ko se lahko vrednost popravljenega determinacijskega koeficienta $R^2(\text{adj.})$ pri tem tudi poveča. Celotni rezultati sestave linearnih regresijskih modelov v programu SPSS so izpisani v Prilogi 7.

Ugotovil sem, da vpliv na spremenljivko *TEA* najboljše pojasnjujejo naslednje odvisne spremenljivke:

$$TEA_t = \beta_0 + \beta_1STR_t + \beta_2VIZ_t + \beta_3KAR_t + \beta_4POZ_t + \beta_5MED_t + \beta_6PRI_t + \beta_7EGA_t \quad (5)$$

Za zapisano funkcijo (5) sem izračunal naslednje ocene vrednosti regresijskih koeficientov:

$$TEA_t = b_0 + b_1STR_t + b_2VIZ_t + b_3KAR_t + b_4POZ_t + b_5MED_t + b_6PRI_t + b_7EGA_t + u_t$$

$$TEA_t = -46,650 + 0,408STR_t + 0,547VIZ_t + 0,280KAR_t + 0,110POZ_t + 0,116MED_t - 0,127PRI_t + 0,151EGA_t + u_t \quad (6)$$

(t)	-17,959	9,988	20,702	9,591	4,463	4,086	-6,865	4,959
(p)	0,000	0,001	0,000	0,001	0,011	0,015	0,002	0,008

n = 12 R² = 0,994 R²(adj.) = 0,984 s_e = 0,1895 F = 95,604 sig. = 0,000

V regresijski model (6) je vključenih sedem neodvisnih spremenljivk, pri katerih so vse izračunane vrednosti ocen regresijskih koeficientov statistično značilno različne od nič. Determinacijski koeficient R² z vrednostjo 0,994 pove, da je v tem primeru 99,4 odstotka variance vrednosti skupne zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji pojasnjene z linearno odvisnostjo od vključenih neodvisnih spremenljivk, kar je velika izboljšava v primerjavi s prejšnjim modelom. Regresijski model kot celota dobro pojasnjuje zapisane odvisnosti, kar dokazuje visoka vrednost F-statistike in ničelna stopnja statistične značilnosti.

Zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti (TEAP)

Linearna funkcija, oblikovana na podlagi ugotovitev korelacijske analize, ima naslednjo obliko:

$$TEAP_t = \beta_0 + \beta_1ZNA_t + \beta_2VIZ_t + \beta_3EGA_t + \beta_4POZ_t + \beta_5GOS_t \quad (7)$$

Za zapisano funkcijo (7) sem izračunal naslednje ocene vrednosti regresijskih koeficientov:

$$TEAP_t = b_0 + b_1ZNA_t + b_2VIZ_t + b_3EGA_t + b_4POZ_t + b_5GOS_t + u_t$$

$$TEAP_t = -22,734 - 0,016ZNA_t + 0,239VIZ_t + 0,295EGA_t + 0,090POZ_t - 0,013GOS_t + u_t \quad (8)$$

(t)	-1,556	-0,097	1,666	1,241	0,622	-1,190
(p)	0,171	0,926	0,147	0,261	0,557	0,279

n = 12 R² = 0,566 R²(adj.) = 0,205 s_e = 1,4714 F = 1,566 sig. = 0,299

Podobno kot pri regresijskem modelu (4) za TEA se je tudi v tem primeru izkazalo, da izbor neodvisnih spremenljivk na podlagi enostavne korelacijske analize ni bil primeren. Tokrat se celo za nobeno vrednost regresijskih koeficientov ni potrdila statistično značilna razlika od vrednosti nič, pa tudi vrednost determinacijskega koeficienta R² je manjša kot pri regresijskem modelu (4) za TEA (tokrat le 0,566). Slabo pojasnjevalno moč regresijskega modela (8) potrjuje tudi visoka vrednost stopnje statistične značilnosti za F-statistiko (p = 0,299). Zaradi navedenih razlogov sem ponovno poskušal najti učinkovitejši regresijski model s pomočjo programa SPSS. Kot najboljši se je izkazal regresijski model z naslednjimi vključenimi neodvisnimi spremenljivkami:

$$TEAP_t = \beta_0 + \beta_1 STR_t + \beta_2 VIZ_t + \beta_3 KAR_t + \beta_4 POZ_t + \beta_5 MED_t + \beta_6 PRI_t + \beta_7 ZNA_t \quad (9)$$

Za novo dobljeno funkcijo (9) sem izračunal pripadajoče ocene vrednosti regresijskih koeficientov:

$$TEAP_t = b_0 + b_1 STR_t + b_2 VIZ_t + b_3 KAR_t + b_4 POZ_t + b_5 MED_t + b_6 PRI_t + b_7 ZNA_t + u_t$$

$$TEAP_t = -49,367 + 0,496STR_t + 0,593VIZ_t + 0,289KAR_t + 0,175POZ_t + 0,197MED_t - 0,172PRI_t + 0,077ZNA_t + u_t \quad (10)$$

(t)	-15,245	13,045	19,076	7,080	6,808	6,813	-7,876	2,810
(p)	0,000	0,000	0,000	0,002	0,002	0,002	0,001	0,048

n = 12 R² = 0,994 R²(adj.) = 0,985 s_e = 0,2032 F = 102,994 sig. = 0,000

Vrednosti regresijskih koeficientov vseh sedmih vključenih neodvisnih spremenljivk so statistično značilno različne od nič. Visoka vrednost determinacijskega koeficienta R² (0,994) kaže na velik delež pojasnjene variance zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti s pomočjo vključenih neodvisnih spremenljivk. Veliko pojasnjevalno moč zapisanega modela (10) potrjuje tudi visoka vrednost F-statistike (stopnja statistične značilnosti je 0,000).

Zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti (TEAN)

Na podlagi ugotovitev korelacijske analize sem oblikoval regresijski model s petimi neodvisnimi spremenljivkami:

$$TEAN_t = \beta_0 + \beta_1 GOS_t + \beta_2 BRE_t + \beta_3 EGA_t + \beta_4 PRI_t + \beta_5 POZ_t \quad (11)$$

Za zapisani regresijski model (11) sem izračunal naslednje ocene vrednosti regresijskih koeficientov:

$$TEAN_t = b_0 + b_1 GOS_t + b_2 BRE_t + b_3 EGA_t + b_4 PRI_t + b_5 POZ_t + u_t$$

$$TEAN_t = -3,049 + 0,003GOS_t + 0,023BRE_t + 0,056EGA_t + 0,023PRI_t - 0,040POZ_t + u_t \quad (12)$$

(t)	-1,317	1,631	0,631	1,666	1,125	-1,632
(p)	0,236	0,154	0,551	0,147	0,304	0,154

n = 12 R² = 0,682 R²(adj.) = 0,417 s_e = 0,2693 F = 2,572 sig. = 0,141

Enako kot pri regresijskem modelu (8) za napovedovanje ravni zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti se je tudi v tem primeru izkazalo, da samo enostavna korelacijska analiza ni bila primerna podlaga za izbiro neodvisnih spremenljivk v modelu, saj nobena od ocenjenih vrednosti regresijskih koeficientov v modelu (12) ni statistično značilno različna od nič. Tudi vrednosti determinacijskega koeficienta R² in F-statistike sta prenizki, da bi lahko zapisani model (12) ocenil kot dober. Ponovno sem iskal boljši model s

pomočjo programa SPSS in prišel do regresijskega modela s sedmimi neodvisnimi spremenljivkami in naslednjimi ocenjenimi vrednostmi regresijskih koeficientov:

$$TEAN_t = \beta_0 + \beta_1 STR_t + \beta_2 VIZ_t + \beta_3 EGA_t + \beta_4 POZ_t + \beta_5 MED_t + \beta_6 PRI_t + \beta_7 ZNA_t \quad (13)$$

$$TEAN_t = b_0 + b_1 STR_t + b_2 VIZ_t + b_3 EGA_t + b_4 POZ_t + b_5 MED_t + b_6 PRI_t + b_7 ZNA_t + u_t$$

$$TEAN_t = -0,376 - 0,073 STR_t - 0,048 VIZ_t + 0,156 EGA_t - 0,047 POZ_t - 0,078 MED_t + 0,063 PRI_t - 0,070 ZNA_t + u_t \quad (14)$$

(t)	-0,234	-3,149	-3,330	7,724	-3,274	-5,041	5,486	-5,411
(p)	0,827	0,035	0,029	0,002	0,031	0,007	0,005	0,006

n = 12 R² = 0,965 R²(adj.) = 0,904 s_e = 0,1092 F = 15,826 sig. = 0,009

Vse stopnje statističnih značilnosti za ocene vrednosti regresijskih koeficientov so nizke in v celoti potrjujejo, da so vrednosti regresijskih koeficientov statistično značilno različne od nič. Izbrane neodvisne spremenljivke pojasnjujejo 96,5 odstotka variance zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti, model (14) kot celota pa dobro pojasnjuje zapisane odvisnosti (p = 0,009).

4.3 Analiza regresijskih modelov

Preden sem lahko dokončno potrdil dobljene regresijske modele, je bilo treba opraviti še nekaj testov ustreznosti regresijskih modelov – naredil sem analizo multikolinearnosti in analizo heteroskedastičnosti. V idealnem primeru bi dobljene regresijske modele preveril še na podatkih, ki niso bili upoštevani pri sestavi modelov, ker pa je bila pred letom 2004 raziskava GEM izvedena z manjšim številom vključenih spremenljivk in ker za leto 2007 podatkov še ni na voljo, v tem primeru to žal ni mogoče.

4.3.1 Analiza multikolinearnosti

Multikolinearnost je pojav, ko je mogoče vsaj eno od neodvisnih spremenljivk izraziti kot linearno kombinacijo preostalih neodvisnih spremenljivk. V takšnem primeru se zgodi, da linearna povezanost med spremenljivkami onemogoča ocenitev dejanskega vpliva neodvisnih spremenljivk na odvisno spremenljivko oziroma pravilno ocenitev vrednosti regresijskih koeficientov. Nepopolni multikolinearnosti se je sicer težko popolnoma izogniti, saj je težko pričakovati, da bodo neodvisne spremenljivke vedno popolnoma neodvisne med seboj (Pfajfar 1998, str. 56), vendar pa obstajajo določena merila, ki postavljajo meje sprejemljivih stopenj multikolinearnosti v modelih. Raven multikolinearnosti v regresijskih modelih se namreč meri s pomočjo variančno-

inflacijskega faktorja (VIF)⁴, katerega vrednost za nobeno od vključenih neodvisnih spremenljivk ne sme presegati vrednosti 10. V primeru ugotovitve multikolinearnosti v modelu je treba problematične neodvisne spremenljivke iz modela izključiti ali pa jih zamenjati z drugimi neodvisnimi spremenljivkami.

Skupna zgodnja podjetniška aktivnost (*TEA*)

Pri vseh regresijskih modelih sem vrednosti VIF izračunaval s pomočjo programa SPSS. Pri regresijskem modelu za spremenljivko *TEA* sem dobil naslednje vrednosti VIF:

$$TEA_t = -46,650 + 0,408STR_t + 0,547VIZ_t + 0,280KAR_t + 0,110POZ_t + 0,116MED_t - 0,127PRI_t + 0,151EGA_t + u_t \quad (6)$$

$$VIF_{STR} = 3,785$$

$$VIF_{VIZ} = 3,792$$

$$VIF_{KAR} = 2,627$$

$$VIF_{POZ} = 2,341$$

$$VIF_{MED} = 2,752$$

$$VIF_{PRI} = 2,861$$

$$VIF_{EGA} = 2,100$$

Glede na to, da nobena vrednost VIF ne presega 10, lahko ugotovim, da v regresijskem modelu (6) za spremenljivko *TEA* ni problema multikolinearnosti.

Zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti (*TEAP*)

Pri regresijskem modelu za spremenljivko *TEAP* sem dobil naslednje vrednosti VIF:

$$TEAP_t = -49,367 + 0,496STR_t + 0,593VIZ_t + 0,289KAR_t + 0,175POZ_t + 0,197MED_t - 0,172PRI_t + 0,077ZNA_t + u_t \quad (10)$$

$$VIF_{STR} = 2,854$$

$$VIF_{VIZ} = 4,567$$

$$VIF_{KAR} = 4,454$$

$$VIF_{POZ} = 2,233$$

$$VIF_{MED} = 2,500$$

$$VIF_{PRI} = 3,498$$

$$VIF_{ZNA} = 4,116$$

⁴ $VIF = \frac{1}{1 - R_j^2}$

Tudi v tem primeru nobena vrednosti VIF ne presega 10, zato lahko trdim, da v regresijskem modelu (10) za spremenljivko *TEAP* ni problema multikolinearnosti.

Zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti (*TEAN*)

Pri regresijskem modelu za spremenljivko *TEAN* sem dobil naslednje vrednosti VIF:

$$TEAN_t = -0,376 - 0,073STR_t - 0,048VIZ_t + 0,156EGA_t - 0,047POZ_t - 0,078MED_t + 0,063PRI_t - 0,070ZNA_t + u_t \quad (14)$$

$$VIF_{STR} = 3,725$$

$$VIF_{VIZ} = 3,363$$

$$VIF_{EGA} = 2,775$$

$$VIF_{POZ} = 2,439$$

$$VIF_{MED} = 2,499$$

$$VIF_{PRI} = 3,306$$

$$VIF_{ZNA} = 3,208$$

V regresijskem modelu (14) za spremenljivko *TEAN* nobena vrednost VIF ne presega 10, zato tudi tukaj ni problema multikolinearnosti.

4.3.2 Analiza heteroskedastičnosti

O heteroskedastičnosti v regresijskem modelu govorimo, kadar potrdimo odvisnost med slučajno spremenljivko (*u*) in med katerokoli neodvisno spremenljivko v modelu. Pojav heteroskedastičnosti v regresijskem modelu tako krši eno temeljnih predpostavk regresijskega modela, da je slučajna spremenljivka neodvisna od vseh posameznih neodvisnih spremenljivk, in pripomore k slabšim ocenam vrednosti regresijskih koeficientov v modelu (Pfajfar 1999, str. 216).

Heteroskedastičnost v vseh treh regresijskih modelih sem najprej preveril grafično (rezultati so prikazani v Prilogi 8), nato pa še računsko s pomočjo uporabe Parkovega testa. Pri grafičnem preverjanju sem s pomočjo grafične predstavitve preveril odvisnost med varianco slučajne napake ocenjenih vrednosti vseh treh odvisnih spremenljivk s posameznimi neodvisnimi spremenljivkami v pripadajočih modelih. Temeljna predpostavka Parkovega testa je, da nobena neodvisna spremenljivka ne vpliva statistično značilno na varianco slučajne napake odvisne spremenljivke v modelu, kar je mogoče preveriti s pomožnimi regresijami med navedenimi spremenljivkami. V magistrskem delu sem Parkov test izvajal s pomočjo pomožnih regresij v programu SPSS.

Skupna zgodnja podjetniška aktivnost (*TEA*)

Pri grafičnem preverjanju heteroskedastičnosti v regresijskem modelu za *TEA* na podlagi grafov v Prilogi 8 pri nobeni neodvisni spremenljivki ne morem sklepati na prisotnost heteroskedastičnosti v modelu. Točke na grafih namreč ne kažejo niti na pozitivno niti na negativno korelacijo med varianco slučajne napake in neodvisnimi spremenljivkami v modelu (trendna črta bi potekala približno navpično, torej bi kazala različne vrednosti variance slučajne napake ob nespremenjenih vrednostih neodvisnih spremenljivk). Heteroskedastičnost v regresijskem modelu sem preveril še računsko in dobil naslednje rezultate:

$$p(STR) = 0,937$$

$$p(VIZ) = 0,539$$

$$p(KAR) = 0,534$$

$$p(POZ) = 0,754$$

$$p(MED) = 0,120$$

$$p(PRI) = 0,902$$

$$p(EGA) = 0,778$$

Nobena od vrednosti regresijskih koeficientov v pomožnih regresijah med varianco slučajne napake in posameznimi neodvisnimi spremenljivkami se ni izkazala kot statistično značilno različna od nič, zato heteroskedastičnost, kot jo predvideva Parkov test, v regresijskem modelu za *TEA* ni prisotna.

Zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti (*TEAP*)

Grafična analiza tudi pri regresijskem modelu za *TEAP* ni pokazala suma, da je prisotna heteroskedastičnost. Pri računskem preverjanju domneve sem dobil naslednje rezultate:

$$p(STR) = 0,621$$

$$p(VIZ) = 0,655$$

$$p(KAR) = 0,860$$

$$p(POZ) = 0,246$$

$$p(MED) = 0,221$$

$$p(PRI) = 0,643$$

$$p(ZNA) = 0,983$$

Tudi visoke vrednosti stopenj statistične značilnosti pomožnih regresij kažejo, da heteroskedastičnost v regresijskem modelu za *TEAP* ni prisotna.

Zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti (*TEAN*)

Na podlagi grafične analize heteroskedastičnosti v regresijskem modelu za *TEAN* sem opazil možno pozitivno korelacijo med varianco slučajne napake v modelu in med neodvisno spremenljivko zaznava težnje po egalitarizmu (*EGA*). Korelacijo sem preveril računsko z uporabo Parkovega testa in dobil naslednje stopnje statistične značilnosti:

$$p(STR) = 0,904$$

$$p(VIZ) = 0,272$$

$$p(EGA) = 0,141$$

$$p(POZ) = 0,422$$

$$p(MED) = 0,312$$

$$p(PRI) = 0,900$$

$$p(ZNA) = 0,516$$

Stopnja statistične značilnosti za regresijski koeficient pri spremenljivki zaznava težnje po egalitarizmu je sicer res nekoliko nižja, vendar ni statistično značilno različna od nič, zato lahko (tudi na podlagi višjih vrednosti drugih stopenj statistične značilnosti) zavrnem prisotnost heteroskedastičnosti v regresijskem modelu za *TEAN*.

4.4 Povzetek regresijske analize s končnimi regresijskimi modeli

Skupna zgodnja podjetniška aktivnost (*TEA*)

Za regresijski model, ki najbolje pojasnjuje linearno odvisnost skupne zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji (*TEA*) od razpoložljivih neodvisnih spremenljivk, se je izkazal regresijski model (6), ki sem ga sestavil s pomočjo programa SPSS:

$$TEA_t = -46,650 + 0,408STR_t + 0,547VIZ_t + 0,280KAR_t + 0,110POZ_t + 0,116MED_t - 0,127PRI_t + 0,151EGA_t + u_t \quad (6)$$

$$(t) \quad -17,959 \quad 9,988 \quad 20,702 \quad 9,591 \quad 4,463 \quad 4,086 \quad -6,865 \quad 4,959$$

$$(p) \quad 0,000 \quad 0,001 \quad 0,000 \quad 0,001 \quad 0,011 \quad 0,015 \quad 0,002 \quad 0,008$$

$$n = 12 \quad R^2 = 0,994 \quad R^2(\text{adj.}) = 0,984 \quad s_e = 0,1895 \quad F = 95,604 \quad \text{sig.} = 0,000$$

Vključene neodvisne spremenljivke, ki v modelu (6) statistično značilno vplivajo na vrednost *TEA*, so: strah pred neuspehom (*STR*), odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo (*VIZ*), zaznava videnja podjetništva kot primerne izbire kariere (*KAR*), osebno poznavanje podjetnika (*POZ*), zaznava podpore medijev podjetništvu (*MED*), pričakovane bodoče poslovne priložnosti (*PRI*) in zaznava težnje po egalitarizmu (*EGA*). Od sedmih naštetih neodvisnih spremenljivk jih je kar šest pridobljenih iz podatkov raziskave GEM in se nanašajo na zaznavanje podjetniškega okolja ali podjetniške zmogljivosti prebivalstva, le

ena pa je iz sklopa geografskih, demografskih oziroma ekonomskih kazalnikov, ki kažejo razmere in razvitost posamezne statistične regije.

Na podlagi zapisanega regresijskega modela (6) sem ugotovil, da na skupno zgodnjo podjetniško aktivnost v Sloveniji ugodno vplivajo naslednji dejavniki (po padajoči pomembnosti; standardizirane vrednosti regresijskih koeficientov, ki so glede pomembnosti medsebojno primerljive, so prikazane na sliki 4 v Prilogi 7): odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo, strah pred neuspehom, zaznava videnja podjetništva kot primerne izbire kariere, zaznava težnje po egalitarizmu, osebno poznavanje podjetnika in zaznava podpore medijev podjetništvu. Vrednost regresijskega koeficienta 0,280 pri spremenljivki zaznava videnja podjetništva kot primerne izbire kariere (*KAR*) npr. pomeni, da bi se pri povišanju ravni zaznave videnja podjetništva kot primerne izbire kariere za eno odstotno točko raven skupne zgodnje podjetniške aktivnosti povečala za 0,280 odstotne točke (pri nespremenjenih vrednostih preostalih vključenih neodvisnih spremenljivk). Neugoden vpliv na skupno zgodnjo podjetniško aktivnost izkazuje samo spremenljivka pričakovane bodoče poslovne priložnosti.

Večina predznakov regresijskih koeficientov v dobljenem regresijskem modelu (6) je skladnih s pričakovanji in teoretičnimi izhodišči; izjema so le spremenljivke strah pred neuspehom (*STR*), pričakovane bodoče poslovne priložnosti (*PRI*) in zaznava težnje po egalitarizmu (*EGA*), za katere ni bilo mogoče predvideti, kako bodo vplivale na odvisno spremenljivko. Izkazalo se je, da spremenljivka strah pred neuspehom (*STR*) ugodno vpliva na *TEA*, vendar moram pri tem poudariti, da spremenljivka meri le mnenje prebivalstva, ali bi jih strah pred neuspehom lahko odvrnil od podjetniških namer, ne meri pa njihovega dejanskega strahu pred neuspehom. Na podlagi zapisanega lahko sklepam, da na zgodnjo podjetniško aktivnost slovenskega prebivalstva ugodno vpliva določena mera previdnosti. Spremenljivka pričakovane bodoče poslovne priložnosti (*PRI*) izkazuje neugoden vpliv na *TEA*, saj očitno več pričakovanih bodočih poslovnih priložnosti predstavlja zgodnjo podjetniško aktivnost iz sedanjosti v prihodnost, ko naj bi se te poslovne priložnosti pokazale. O vplivu zaznane družbene težnje po egalitarizmu (*EGA*) na *TEA* sem že govoril – za Slovenijo se je izkazalo, da v nasprotju z nekaterimi mnenji ta dejavnik na zgodnjo podjetniško aktivnost ne deluje zaviralno.

V najboljšem regresijskem modelu (6) za *TEA* se je znašla tudi neodvisna spremenljivka z nizko vrednostjo Pearsonovega koeficienta korelacije (s spremenljivko *TEA*) – to je zaznava podpore medijev podjetništvu (*MED*). Čeprav je korelacijska analiza pokazala nizko raven korelacije z odvisno spremenljivko, ima ta neodvisna spremenljivka v zapisanem regresijskem modelu (6) statistično značilen vpliv na odvisno spremenljivko, njena izločitev pa bi pomembno zmanjšala pojasnjevalno moč modela. Zato je vključitev neodvisne spremenljivke *MED* v regresijski model (6) upravičena.

Ustreznost končnega regresijskega modela (6) potrjujejo visoke vrednosti parcialnih korelacijskih koeficientov (slika 4 v Prilogi 7), ki kažejo povezave med posameznimi neodvisnimi spremenljivkami in odvisno spremenljivko z izločenim vplivom preostalih vključenih neodvisnih spremenljivk. Parcialni korelacijski koeficienti imajo ponavadi manjše vrednosti od vrednosti pripadajočih enostavnih korelacijskih koeficientov, vendar pri tem obstajajo izjeme. Takšen pojav npr. nastane, kadar preostale vključene neodvisne spremenljivke korelirajo z izbrano neodvisno spremenljivko, izključenost njihovega vpliva pa lahko okrepi korelacijo med neodvisno in odvisno spremenljivko v modelu. To se pokaže v obliki višje vrednosti parcialnega korelacijskega koeficienta, ki lahko ima celo nasproten predznak kot enostavni korelacijski koeficient (Sheskin, 2000, str. 820). V našem primeru so vse vrednosti parcialnih korelacijskih koeficientov višje kot vrednosti enostavnih korelacijskih koeficientov, po drugi strani pa korelacije med neodvisnimi spremenljivkami niso dovolj močne (torej statistično značilne), da bi vplivale na zanesljivost dobljenih rezultatov. Spremenjena predznaka pri parcialnih korelacijskih koeficientih za spremenljivki zaznava podpore medijev (*MED*) in pričakovane bodoče poslovne priložnosti (*PRI*) tudi pojasnjujeta na prvi pogled nepričakovana predznaka regresijskih koeficientov za ti dve spremenljivki – namreč glede na predznaka enostavnih korelacijskih koeficientov.

Na koncu naj še dodam, da bi bilo mogoče sestaviti regresijski model za *TEA* s še večjo pojasnjevalno močjo, če bi iz vzorčnih podatkov izpustil Podravsko regijo, katere odvisnosti se razlikujejo od odvisnosti v preostalih regijah – vrednosti odstopanj ocenjenih vrednosti od dejanskih so namreč bistveno večje kot pri preostalih regijah. Očitno gre pri tej regiji za nekoliko drugačne povezave med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami, zato bi jo bilo v primeru poskusa oblikovanja najustreznejše politike za spodbujanje podjetništva primerneje obravnavati ločeno.

Zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti (*TEAP*)

Kot regresijski model, ki najboljše pojasnjuje linearno odvisnost zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti v Sloveniji (*TEAP*) od razpoložljivih neodvisnih spremenljivk in ki izpolnjuje temeljne pogoje sprejemljivosti in zanesljivosti modelov, se je izkazal regresijski model (10):

$$TEAP_t = -49,367 + 0,496STR_t + 0,593VIZ_t + 0,289KAR_t + 0,175POZ_t + 0,197MED_t - 0,172PRI_t + 0,077ZNA_t + u_t \quad (10)$$

(t)	-15,245	13,045	19,076	7,080	6,808	6,813	-7,876	2,810
(p)	0,000	0,000	0,000	0,002	0,002	0,002	0,001	0,048
N = 12	R ² = 0,994		R ² (adj.) = 0,985		s _e = 0,2032		F = 102,994 sig. = 0,000	

Vključene neodvisne spremenljivke, ki v modelu (10) statistično značilno vplivajo na vrednost *TEAP*, so: strah pred neuspehom (*STR*), odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo (*VIZ*), zaznava videnja podjetništva kot primerne izbire kariere (*KAR*), osebno poznavanje podjetnika (*POZ*), zaznava podpore medijev podjetništvu (*MED*), pričakovane bodoče poslovne priložnosti (*PRI*) in lastno znanje o podjetništvu (*ZNA*). Od sedmih naštetih neodvisnih spremenljivk jih je ponovno kar šest pridobljenih iz podatkov raziskave GEM in se nanašajo na zaznavanje podjetniškega okolja ali podjetniške zmogljivosti prebivalstva, le ena pa je iz sklopa geografskih, demografskih oziroma ekonomskih kazalnikov, ki kažejo razmere v posamezni statistični regiji in njeno razvitost.

Na zgodnjo podjetniško aktivnost iz priložnosti v Sloveniji ugodno vplivajo naslednji dejavniki (po padajoči pomembnosti glede na standardizirane regresijske koeficiente – slika 8 v Prilogi 7): odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo, strah pred neuspehom, zaznava videnja podjetništva kot primerne izbire kariere, zaznava podpore medijev podjetništvu, osebno poznavanje podjetnika in lastno znanje o podjetništvu. Neugoden vpliv na zgodnjo podjetniško aktivnost iz priložnosti izkazuje samo spremenljivka pričakovane bodoče poslovne priložnosti (*PRI*). V regresijskem modelu (10) za *TEAP* torej večinoma nastopajo iste neodvisne spremenljivke kot v regresijskem modelu (6) za *TEA* – izjema je le spremenljivka lastno znanje o podjetništvu (*ZNA*), ki je nadomestila spremenljivko zaznava težnje po egalitarizmu (*EGA*) – in vse imajo tudi enake predznake pripadajočih regresijskih koeficientov; pomen predznakov pri posameznih koeficientih sem pojasnil že pri regresijskem modelu (6) za *TEA*. Pozitiven predznak vrednosti regresijskega koeficienta za spremenljivko lastno znanje o podjetništvu (*ZNA*) je skladen s pričakovanji in teoretičnimi izhodišči, saj pozitivno mnenje o lastnem znanju podjetništva pripomore k razvoju podjetniške aktivnosti.

V najboljšem regresijskem modelu (10) za *TEAP* sta se (podobno kot pri regresijskem modelu (6) za *TEA*) znašli dve neodvisni spremenljivki z nizko vrednostjo Pearsonovega koeficienta korelacije (s spremenljivko *TEAP*) – zaznava podpore medijev podjetništvu (*MED*) in strah pred neuspehom (*STR*). Razlog za vključitev teh dveh neodvisnih spremenljivk v regresijski model (10) za *TEAP* kljub rezultatom korelacijske analize je enak kot pri regresijskem modelu (6) za *TEA*. Tudi v tem primeru so vrednosti parcialnih korelacijskih koeficientov izredno visoke (slika 8 v Prilogi 7) in v celoti višje od vrednosti enostavnih korelacijskih koeficientov, kar potrjuje ustreznost izbire neodvisnih spremenljivk za regresijski model (10). Predznak parcialnega korelacijskega koeficienta je bil glede na predznak enostavnega korelacijskega koeficienta spremenjen pri spremenljivki pričakovane bodoče poslovne priložnosti (*PRI*), kar pojasnjuje negativen predznak pri pripadajočem regresijskem koeficientu.

Mogoče bi bilo sestaviti regresijski model za *TEAP* s še večjo pojasnjevalno močjo, če bi iz vzorčnih podatkov izpustil Koroško regijo, katere odvisnosti se razlikujejo od odvisnosti

v preostalih regijah – vrednosti odstopanj ocenjenih vrednosti od dejanskih so namreč pomembno večje kot pri preostalih regijah. Očitno gre pri tej regiji za nekoliko drugačne povezave med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami in zato bi jo bilo pri poskusu oblikovanja najustreznejše politike za spodbujanje zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti primerneje obravnavati ločeno.

Zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti (*TEAN*)

S pomočjo uporabe programa SPSS sem dobil regresijski model (14), ki najbolje pojasnjuje linearno odvisnost zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti v Sloveniji (*TEAN*) od razpoložljivih neodvisnih spremenljivk in ki izpolnjuje temeljne pogoje sprejemljivosti in zanesljivosti modelov:

$$TEAN_t = -0,376 - 0,073STR_t - 0,048VIZ_t + 0,156EGA_t - 0,047POZ_t - 0,078MED_t + 0,063PRI_t - 0,070ZNA_t + u_t \quad (14)$$

(t)	-0,234	-3,149	-3,330	7,724	-3,274	-5,041	5,486	-5,411
(p)	0,827	0,035	0,029	0,002	0,031	0,007	0,005	0,006

$n = 12 \quad R^2 = 0,965 \quad R^2(\text{adj.}) = 0,904 \quad s_e = 0,1092 \quad F = 15,826 \quad \text{sig.} = 0,009$

Vključene neodvisne spremenljivke, ki v modelu (14) statistično značilno vplivajo na vrednost *TEAN*, so: strah pred neuspehom (*STR*), odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo (*VIZ*), zaznava težnje po egalitarizmu (*EGA*), osebno poznavanje podjetnika (*POZ*), zaznava podpore medijev podjetništvu (*MED*), pričakovane bodoče poslovne priložnosti (*PRI*) in lastno znanje o podjetništvu (*ZNA*). Od sedmih naštetih neodvisnih spremenljivk jih je ponovno šest pridobljenih iz podatkov raziskave GEM in se nanašajo na zaznavanje podjetniškega okolja ali podjetniške zmogljivosti prebivalstva, le ena pa je iz sklopa geografskih, demografskih oziroma ekonomskih kazalnikov, ki kažejo razmere in razvitost posamezne statistične regije.

Na dvig ravni zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti v Sloveniji ugodno vplivata dva dejavnika (po padajoči pomembnosti glede na standardizirane regresijske koeficiente – slika 12 v Prilogi 7): zaznava težnje po egalitarizmu in pričakovane bodoče poslovne priložnosti. Na drugi strani je kar pet dejavnikov, ki na raven zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti vplivajo zaviralno (po padajoči pomembnosti glede na standardizirane regresijske koeficiente): lastno znanje o podjetništvu, zaznava podpore medijev podjetništvu, odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo, strah pred neuspehom in osebno poznavanje podjetnika. Večina predznakov regresijskih koeficientov je skladnih s pričakovanji in z nekaterimi že pojasnjenimi teoretičnimi izhodišči. Negativni predznaki regresijskih koeficientov pri spremenljivkah odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo (*VIZ*), osebno poznavanje podjetnika (*POZ*), zaznava podpore medijev podjetništvu (*MED*) in lastno znanje o podjetništvu (*ZNA*) kažejo na to, da dejavniki, ki sicer ugodno vplivajo

na raven skupne zgodnje podjetniške aktivnosti v državi, na raven zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti delujejo zaviralno; pri večanju vrednosti navedenih spremenljivk se namreč spreminja motiv ustanavljanja podjetij (čedalje manj iz nujnosti in čedalje več iz priložnosti).

Vpliv spremenljivke strah pred neuspehom (*STR*) je težko predvideti; v regresijskem modelu (14) se je izkazalo, da na spremenljivko *TEAN* deluje negativno, torej ravno nasprotno kot pri regresijskih modelih za *TEA* (6) in *TEAP* (10). Lahko bi pričakoval, da bo zaznava težnje po egalitarizmu (*EGA*) neugodno vplivala na razvoj zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti zaradi težnje po manjšanju socialnih razlik, vendar je regresijski model (14) pokazal nasprotno. Ponovno je treba poudariti kompleksnost te spremenljivke, ki otežuje napovedovanje njenega vpliva na raven vseh vrst zgodnje podjetniške aktivnosti, pa tudi dejstvo, da spremenljivka ne meri dejanske ravni egalitarizma v družbi, temveč le njeno zaznavanje. Pomen pozitivnega predznaka regresijskega koeficienta pri spremenljivki pričakovane bodoče poslovne priložnosti (*PRI*) lahko povežem z že zapisano razlago pri regresijskem modelu (6) za *TEA*: pri dvigu ravni pričakovanih bodočih poslovnih priložnosti se bodo ljudje odločali za začetek podjetniške poti zaradi priložnosti šele v prihodnosti, medtem ko se v sedanjosti zanjo v večji meri odločajo zaradi nuje in ne zaradi zaznane poslovne priložnosti. Res pa je, da je tudi pri spremenljivki pričakovane bodoče poslovne priložnosti (*PRI*) težko napovedati njen vpliv na vse vrste zgodnje podjetniške aktivnosti, saj pričakovana poslovna priložnost v prihodnosti ne izključuje možnosti, da na trgu že zdaj obstajajo dobre poslovne priložnosti.

V najboljšem regresijskem modelu (14) za *TEAN* se je – podobno kot pri regresijskih modelih za *TEA* (6) in *TEAP* (10) – znašla neodvisna spremenljivka z nizko vrednostjo Pearsonovega koeficienta korelacije (s spremenljivko *TEAN*), to je odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo (*VIZ*). Razlog za vključitev te neodvisne spremenljivke v regresijski model (14) za *TEAN* kljub rezultatom korelacijske analize je enak kot pri regresijskem modelu (6) za *TEA*. Vrednosti parcialnih korelacijskih koeficientov so ponovno v celoti višje od vrednosti enostavnih korelacijskih koeficientov (slika 12 v Prilogi 7), kar potrjuje ustreznost izbire neodvisnih spremenljivk za regresijski model (14). Predznak parcialnega korelacijskega koeficienta je bil glede na predznak enostavnega korelacijskega koeficienta spremenjen pri spremenljivki strah pred neuspehom (*STR*), kar pojasnjuje negativen predznak pri pripadajočem regresijskem koeficientu.

Rezultati analize sestave treh izbranih regresijskih modelov zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji so pokazali, da izbira vključenih neodvisnih spremenljivk na podlagi enostavne korelacijske analize ni bila primerna, saj je bilo mogoče najti ustrežnejše regresijske modele s pomočjo uporabe programa SPSS (z metodo Stepwise). Pri končnih regresijskih modelih, ki imajo sicer visoke vrednosti determinacijskih koeficientov in nizke stopnje statistične značilnosti regresijskih koeficientov ter izpolnjujejo temeljne predpostavke

regresijskih modelov, je nekoliko problematično število vključenih neodvisnih spremenljivk (glede na število vključenih enot). V vseh treh modelih namreč nastopa po sedem neodvisnih spremenljivk, kar je glede na dvanajst vključenih enot relativno veliko. Ocenjujem, da so dobljeni končni regresijski modeli učinkoviti in tudi najboljši možni glede na razpoložljivo podatkovno podlago, kar potrjuje eno temeljnih tez magistrskega dela, in sicer da obstajajo značilni dejavniki, ki vplivajo na zgodnjo podjetniško aktivnost v Sloveniji, in da je na tej podlagi mogoče izdelati učinkovite regresijske modele, vendar pa je kljub temu potrebna previdnost pri interpretiranju zanesljivosti rezultatov zaradi majhnega števila vključenih enot. Možnost preveritve in nadaljnjih izboljšav zapisanih regresijskih modelov v prihodnjih letih vidim ravno s pomočjo povečevanja števila enot; to bi povečalo vrednost razmerja med vključenimi enotami in neodvisnimi spremenljivkami ter tako izboljšalo stabilnost dobljenih rezultatov in kakovost njihove interpretacije. Če z dodatnimi podatki iz leta 2007 bi bilo npr. mogoče število vključenih enot v regresijskih modelih podvojiti, saj bi z agregacijo podatkov na dveletni ravni (združevanje podatkov iz obdobj 2004–2005 in 2006–2007) za vsako statistično regijo dobili po dva različna podatka (iz dveh različnih obdobj), pri čemer bi bila kakovost podatkov o zgodnji podjetniški aktivnosti v posameznih statističnih regijah še vedno sprejemljiva (dovolj velik vzorec za zanesljiv izračun majhnih deležev).

SKLEP

Slovenija je od leta 2002 vključena v največjo svetovno raziskavo podjetništva – Global Entrepreneurship Monitor (GEM). Z raziskavo se ugotavljata stanje in razvoj zgodnje podjetniške aktivnosti prebivalstva Slovenije, izvajalci raziskave pa v letnih poročilih poleg celotne zgodnje podjetniške aktivnosti obravnavajo tudi dodatne vidike zgodnje podjetniške aktivnosti, kot npr. njeno motivacijsko strukturo, strukturo po spolu, strukturo po podjetniških fazah itd. Kljub veliki razčlenjenosti raziskave GEM Slovenija pa na podlagi njenih podatkov do zdaj še ni bila izvedena regionalna analiza zgodnje podjetniške aktivnosti, ki bi omogočila globlji vpogled v slovensko podjetniško stvarnost. Zato je bil temeljni cilj tega magistrskega dela na podlagi obstoječih podatkov raziskave GEM Slovenija opraviti podrobnejšo regionalno analizo zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji, s pomočjo katere bi bilo mogoče določiti ključna področja in dejavnike, ki vplivajo na zgodnjo podjetniško aktivnost v državi.

Regionalna analiza zgodnje podjetniške aktivnosti v državi je bila zaradi nedorečenosti uradne regionalne razdelitve (na pokrajine) izvedena na ravni dvanajstih statističnih regij. Pri tem so bili uporabljeni podatki iz več zaporednih let, pri katerih je bilo mogoče razbrati regionalno pripadnost za vsako posamezno enoto iz vzorca. Takšen način zbiranja in vodenja podatkov se uporablja od leta 2004, zato sem uporabil vse razpoložljive podatke od takrat naprej. Tako sem dobil združen vzorec podatkov iz obdobja 2004–2006

(podatkov iz leta 2007 v času, ko je magistrsko delo nastajalo, še ni bilo na voljo), katerega sem uporabljal za vse nadaljnje analize. Raven zgodnje podjetniške aktivnosti sem ocenjeval s pomočjo uveljavljenega kazalnika, t. i. indeksa TEA, ki je delež nastajajočih in novih podjetnikov v skupini odraslih prebivalcev v starosti od 18 do 64 let.

Regionalna analiza je pokazala, da po celotni zgodnji podjetniški aktivnosti v pozitivno smer najbolj izstopata dve statistični regiji iz zahodne Slovenije, in sicer Notranjsko-kraška regija (indeks TEA je tam znašal 7,72 odstotka) in Obalno-kraška regija (5,21 odstotka), najnižjo raven celotne zgodnje podjetniške aktivnosti pa imajo v Jugovzhodni Sloveniji (2,37 odstotka) in v Zasavski regiji (2,52 odstotka). Od državnega povprečja, ki za navedeno obdobje znaša 4,08 odstotka, se statistično značilno (s stopnjo značilnosti $p = 0,05$) razlikujejo tri od dvanajstih statističnih regij. Pri zgodnji podjetniški aktivnosti iz priložnosti se je pokazala zelo podobna slika, kar je posledica močne korelacije med obema spremenljivkama, medtem ko je stanje pri zgodnji podjetniški aktivnosti iz nujnosti precej drugačno. Vrednosti spremenljivke TEA-nujnost so nižje od vrednosti spremenljivke TEA-priložnost (meja enega odstotka je presežena samo pri Obalno-kraški regiji), od slovenskega povprečja 0,47 odstotka pa se (statistično značilno) ne razlikuje nobena statistična regija. V dveh statističnih regijah – v Spodnjeposavski in Notranjsko-kraški regiji – v vzorčnih podatkih celo ni bilo nikogar, ki bi bil vključen v zgodnje faze podjetniškega procesa zaradi nujnosti.

Nadalje sem ugotovil, da sta v Notranjsko-kraški regiji, ki ima najvišjo vrednost indeksa TEA, največja deleža nastajajočih in tudi novih podjetnikov. Ta regija ima tudi najnižjo vrednost koeficienta smrtnosti (0,9), kar pomeni, da v tej regiji najzgodnejšo fazo podjetništva preživi v povprečju največji delež podjetnikov. Najvišja preračunana smrtnost podjetij je v Spodnjeposavski (8,3) in Zasavski (4,5) regiji, kjer status novega podjetnika v povprečju doseže manj kot eden od osmih oziroma štirih nastajajočih podjetnikov. Na podlagi primerjave indeksov TEA-priložnost in TEA-nujnost sem ocenjeval tudi motivacijsko strukturo v regijah: ta je najugodnejša v Notranjsko-kraški in Spodnjeposavski regiji, kjer sem na podlagi vzorčnih podatkov zaznal samo zgodnjo podjetniško aktivnost iz priložnosti, najnižjo vrednost koeficienta motivacije pa imajo v Zasavski (1,1) in Pomurski (3,6) regiji – tam je torej vrednost razmerja med indeksoma TEA-priložnost in TEA-nujnost najnižja.

Regionalna analiza po spolu je potrdila splošno nižjo raven zgodnje podjetniške aktivnosti žensk, hkrati pa je v nasprotju s pričakovanji pokazala tudi nekaj večjih regionalnih razlik med spoloma. Po tem merilu posebej izstopa Obalno-kraška regija, ki je edina statistična regija, kjer je raven zgodnje podjetniške aktivnosti žensk višja kot pri moških. Moška prevlada je manjša tudi v Goriški in Koroški regiji, medtem ko sta regiji s pretežno moškim zgodnjim podjetništvom predvsem Notranjsko-kraška (regija z najvišjim indeksom TEA) in Zasavska regija. Pri indeksu TEA-moški se od slovenskega povprečja

(5,76 odstotka) statistično značilno razlikujejo tri regije (Notranjsko-kraška regija v pozitivni smeri ter Goriška regija in Jugovzhodna Slovenija v negativni smeri), medtem ko se od slovenskega povprečja pri indeksu TEA-ženske (2,39 odstotka) statistično značilno razlikuje samo že prej omenjena Obalno-kraška regija. Največje regionalne razlike v motivacijski strukturi podjetnikov v zgodnjih fazah podjetniške aktivnosti po spolu so v Zasavski regiji, kjer je pri ženskah (na podlagi vzorčnih podatkov) samo zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti, v Jugovzhodni Sloveniji, kjer se moški podjetništva lotevajo le iz priložnosti, v Pomurski regiji, kjer je pri moškem prebivalstvu veliko več podjetništva iz priložnosti kot pri ženskem, in v Gorenjski regiji, kjer se ženske podjetništva lotevajo izključno iz priložnosti.

Poskus razvrstitve statističnih regij v dve oziroma tri širše geografske regije (na Vzhodno in Zahodno Slovenijo oziroma na Vzhodno, Osrednjo in Zahodno Slovenijo) se je z vidika upravičenosti takšnega združevanja izkazal kot neuspešen (slaba homogenost rezultatov v okviru novih regij in majhne razlike med novimi regijami). Na podlagi tega koraka sem – ob dodatnem upoštevanju rezultatov analize na ravni posameznih statističnih regij – zavrnil eno od tez magistrskega dela, in sicer da imajo splošno višjo raven zgodnje podjetniške aktivnosti v regijah zahodne in osrednje Slovenije. Določene regije s tega območja so res imele nekoliko ugodnejše rezultate, vendar se ta razlika na splošno ni izkazala kot statistično značilna. Na drugi strani je hierarhično razvrščanje z Wardovo metodo pokazalo, da je združevanje podobnih statističnih regij v večje skupine sicer mogoče, vendar pa dobljene skupine niso geografsko zaokrožene celote. Pri hierarhičnem razvrščanju, pri katerem sem za merilo razvrščanja uporabil štiri spremenljivke, povezane s ključnimi kvantitativnimi in kvalitativnimi vidiki zgodnje podjetniške aktivnosti v regijah, se je kot optimalno število izkazalo pet skupin regij.

Pri regionalni analizi zaznavanja podjetniškega okolja in podjetniške zmogljivosti, ki je bila prednostno namenjena pripravi podatkov za poznejše oblikovanje regresijskih modelov, se je izkazalo, da so večje regionalne razlike predvsem pri zaznavi lastnih podjetniških zmogljivosti. V tem delu analize v negativni smeri izstopata Zasavska regija in Jugovzhodna Slovenija, ki sta po vseh štirih obravnavanih merilih pod slovenskim povprečjem, v pozitivni smeri pa Osrednjeslovenska regija, ki je povsod nad slovenskim povprečjem.

Bivariatna (enostavna) korelacijska analiza med predvidenimi neodvisnimi in odvisnimi spremenljivkami za regresijske modele zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji je pokazala splošno šibke in statistično neznačilne povezave in tudi izbor neodvisnih spremenljivk za regresijske modele na podlagi enostavne korelacijske analize se je izkazal za neuspešnega. Regresijski modeli, dobljeni s pomočjo metode Stepwise v programu SPSS, ustrezajo temeljnemu merilu sprejemljivosti in zanesljivosti, vsebujejo pa večinoma

neodvisne spremenljivke, povezane z zaznavanjem podjetniškega okolja in podjetniške zmogljivosti prebivalstva.

V magistrskem delu sem tako oblikoval tri učinkovite regresijske modele (za spremenljivke *TEA*, *TEAP* in *TEAN*) in s tem potrdil eno temeljnih tez magistrskega dela. Izkazalo se je, da na ravni celotne zgodnje podjetniške aktivnosti in zgodnje podjetniške aktivnosti iz priložnosti ugodno vplivajo naslednji dejavniki: odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo, strah pred neuspehom, zaznava videnja podjetništva kot primerne izbire kariere, osebno poznavanje podjetnika in zaznava podpore medijev podjetništvu. Na spremenljivko *TEA* poleg navedenih dejavnikov ugodno vpliva še zaznava težnje po egalitarizmu, pri spremenljivki *TEAP* pa sem ugotovil dodaten ugoden vpliv dejavnika lastno znanje o podjetništvu. Na navedeni odvisni spremenljivki neugodno vplivajo pričakovane bodoče poslovne priložnosti. Regresijski model za spremenljivko *TEAN* je pokazal, da na dvig ravni zgodnje podjetniške aktivnosti iz nujnosti ugodno vplivata dejavnika zaznava težnje po egalitarizmu in pričakovane bodoče poslovne priložnosti, neugoden vpliv pa ima kar pet dejavnikov: lastno znanje o podjetništvu, zaznava podpore medijev podjetništvu, odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo, strah pred neuspehom in osebno poznavanje podjetnika.

Čeprav vsi kazalniki kažejo na visoko raven primernosti in zanesljivosti modela, pa bi bilo pri prihodnjih analizah dobro povečati število vključenih enot v primerjavi s številom vključenih neodvisnih spremenljivk. Širša podatkovna baza bi pomenila možnost za nadgradnjo raziskave v prihodnosti, večji nabor podatkov oziroma vključenih enot pa bi omogočil tudi izpolnjevanje najstrožjih standardov raziskovalnega dela.

LITERATURA

1. Antončič, B., Hisrich, R. D., Petrin, T. & Vahčič, A. (2002). *Podjetništvo*. Ljubljana: GV založba.
2. Bregar, L., Ograjenšek, I. & Bavdaž Kveder, M. (2004). *Ekonomska statistika 2000 z dodatkom*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
3. Calkins, K. G. (2005, 26. julij). Applied Statistics - Estimation and Confidence Intervals. Najdeno 26. februarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.andrews.edu/~calkins/math/edrm611/edrm09.htm>
4. Drnovšek, M. (2005). Slovenske ženske podjetnice: med vzponi in padci. *Gazela*, 1 (2), 18–20.
5. Drnovšek, M., Stritar, R. & Bučar, B. (2004). Nascent Entrepreneurship among Slovenian Youth: A Case Study of University in Ljubljana. V J. Vadjal & A. Szabo (ur.), *Entrepreneurship - the best answer to the future* (str. 24–29). Ljubljana: Pospeševalni center za malo gospodarstvo.
6. Drnovšek, M., Kotnik, P., Malačič, J., Mlinar Gerbec, K., Mrak Jamnik, S., Pahor, M. & Sambt, J. (2006). *Študija o kazalcih ustvarjalnosti slovenskih regij – Poročilo o aktivnostih faze 3*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
7. Fain, L. (2005). *Regionalna razvojna politika v Zasavju: diplomsko delo*. Ljubljana: [L. Fain].
8. Ferligoj, A. (1989). *Razvrščanje v skupine: teorija in uporaba v družboslovju*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Raziskovalni inštitut.
9. Glas, M. (2000). Sodobni podjetniški pristop k lokalnemu – regionalnemu razvoju. V M. Glas & V. Pšeničny (ur.), *Podjetništvo – izziv za 21. stoletje* (str. 95–117). Ljubljana: Gea College.
10. Glas, M. & Drnovšek, M. (2000). *Small business in Slovenia: expectations and accomplishments*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
11. Hisrich, R. D. & Peters, M. P. (2002). *Entrepreneurship*. Boston: McGraw-Hill Higher education.
12. Hofstede, G., Noorderhaven, N. G., Thurik, A. R., Uhlaner, L. M., Wennekers, A. R. M. & Wildeman, R. E. (2004). Culture's role in entrepreneurship: self-employment out of dissatisfaction. V T. E. Brown & J. M. Ulijn (ur.), *Innovation, Entrepreneurship and Culture: the Interaction between Technology, Progress and Economic Growth* (str. 162–203). Cheltenham: Edward Elgar.
13. Holt, D. H. (1992). *Entrepreneurship: New Venture Creation*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
14. Kalton, G. & Vehovar, V. (2001). *Vzorčenje v anketah*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. Kaučič, P., Drnovšek, M. & Stritar, R. (2005). Saj bi postal podjetnik, a... *Podjetnik*, 14 (2), 30–32.
16. Košmelj, B. (1989). *Analiza odvisnosti za vzorčne podatke*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča.
17. Pahor, N. (2005). Izziv 21. stoletja – žensko podjetništvo. *Podjetnik*, 14 (5), 18–21.

18. Pfajfar, L. (1998). *Ekonometrija (zapiski predavanj)*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
19. Pfajfar, L. (1999). *Ekonometrija na prosojnicah*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
20. Pike, A., Rodriguez-Pose, A. & Tomaney, J. (2006). *Local and Regional Development*. London: Routledge.
21. Plut, T. & Plut, H. (1995). *Podjetnik in podjetništvo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
22. Pšeničny, V. (2000). *Podjetništvo: od podjema do rasti*. Portorož: Visoka strokovna šola za podjetništvo.
23. Pušnik, K. (2007, 8. marec). Podjetja ustanavlja vse manj žensk. *Finance*, 46/2007. Najdeno 18. januarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/176754>
24. Rebernik, M. (1997). *Podjetništvo in management malih podjetij*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
25. Rebernik, M. (2003). From Innovation to Entrepreneurship. V E. J. Schwarz (ur.), *Technologieorientiertes Innovationsmanagement* (str. 139–160). Wiesbaden: Gabler.
26. Rebernik, M. (2007, april). V razvoju podjetništva ni hitrih rešitev. *Obrtnik*, 36 (4). Najdeno 23. decembra 2007 na spletnem naslovu <http://www.ozs.si/obrtnik/prispevek.asp?IDpm=3802&ID=11863>
27. Rebernik, M., Tominc, P. & Pušnik, K. (2005a). *Podjetništvo na prehodu: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2004*. Maribor: Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
28. Rebernik, M., Tominc, P. & Pušnik, K. (2005b, 10. marec). Slovenija v območju somraka. *Finance*, 48/2005. Najdeno 18. januarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/114332>
29. Rebernik, M., Tominc, P. & Pušnik, K. (2005c, 10. marec). Več socialne zaščite, manj podjetnikov. *Finance*, 48/2005. Najdeno 18. januarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/114334>
30. Rebernik, M., Tominc, P. & Pušnik, K. (2005d). Zgodnja podjetniška aktivnost v Sloveniji. V M. Rebernik, M. Mulej, M. Rus & T. Krošlin (ur.), *Ustvarjanje okolja za prenos inovacij* (str. 157–174). Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
31. Rebernik, M., Tominc, P. & Pušnik, K. (2006a). *Podjetništvo med željami in stvarnostjo: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2005*. Maribor: Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
32. Rebernik, M., Tominc, P., Pušnik, K. & Bradač, B. (2006b). *Regionalni podjetniški monitor in družbene vrednote*. Maribor: Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
33. Rebernik, M., Tominc, P., Duh, M., Rus, M., Krošlin, T., Bradač, B., Močnik, D. & Pušnik, K. (2006c). *Slovenski podjetniški observatorij 2005*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
34. Rebernik, M., Tominc, P. & Pušnik, K. (2007). *Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2006*. Maribor: Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.

35. Reynolds, P., Bosma, N., Autio, E., Hunt, S., De Bono, N., Servais, I., Lopez-Garcia, P. & Chin, N. (2005). Global Entrepreneurship Monitor: Data Collection Design and Implementation 1998–2003. *Small Business Economics*, 24 (3), 205–231.
36. Robinson, D. F. (1990). *The naked entrepreneur*. London: Kogan Page.
37. Sheskin, D. J. (2000). *Handbook of parametric and nonparametric statistical procedures*. Boca Raton: Chapman & Hall/CRC.
38. Slovenska tiskovna agencija (2006a, 4. junij). Slovensko podjetniško okolje neugodno za nova podjetja. *Finance.si*, 4. 6. 2006. Najdeno 18. januarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/154531>
39. Slovenska tiskovna agencija (2006b, 26. avgust). V EU več gospodinjstev z mobilnim telefonom kot stacionarnim priključkom. *Finance.si*, 26. 8. 2006. Najdeno 16. junija 2008 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/161145>
40. *Slovenske regije v številkah 2007*. (2007). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
41. Sternberg, R. & Wennekers, S. (2005). Determinants and Effects of New Business Creation Using Global Entrepreneurship Monitor Data. *Small Business Economics*, 24 (3), 193–203.
42. Stevenson, H. H. (1999). A Perspective on Entrepreneurship. V W. A. Sahlman, H. H. Stevenson, M. J. Roberts & A. V. Bhidé (ur.), *The Entrepreneurial Venture* (str. 7–22). Boston: Harvard business School Press.
43. Timmons, J. A. & Spinelli, S. (2003). *New Venture Creation: Entrepreneurship for the 21st Century*. Boston: McGraw-Hill.
44. Tominc, P. & Rebernik, M. (2004). The Scarcity of Female Entrepreneurship. *Društvena istraživanja*, 13 (4/5), 779–802.
45. Tominc, P. & Rebernik, M. (2005). Žensko podjetništvo v Sloveniji – neizkoriščen vir. *Razgledi MBA*, 11 (1/2), 23–27.
46. Tominc, P. & Rebernik, M. (2006a). Female entrepreneurial growth aspirations in Slovenia: an unexploited resource. V C. G. Brush, N. M. Carter, E. Gatewood, P. G. Greene & M. M. Hart (ur.), *Growth-oriented Women Entrepreneurs and their Businesses* (str. 330–347). Cheltenham: Edward Elgar.
47. Tominc, P. & Rebernik, M. (2006b). Zgodnja podjetniška aktivnost: pričakovanja o rasti podjetij. *Naše gospodarstvo*, 52 (5/6), 11–19.
48. Tomšič, M. (2007). *Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti v okviru ukrepov aktivne politike zaposlovanja: specialistično delo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
49. Vahčič, A. (2000). Razvoj podjetništva in malega gospodarstva. V M. Glas & V. Pšeničny (ur.), *Podjetništvo – izziv za 21. stoletje* (str. 12–20). Ljubljana: Gea College.
50. Vlada Republike Slovenije (2007, 26. julij). *Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007–2013*. Najdeno 25. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.svlr.gov.si/fileadmin/svlr.gov.si/pageuploads/KOHEZIJA/Programski_dokumenti/OP_Krepitve_regionalnih_razvojnih_potencialov_POTRJENO_27_08_07.pdf
51. Vlada Republike Slovenije. *Strukturni skladi EU v Sloveniji*. Najdeno 3. marca 2008 na spletnem naslovu http://euskлади.gov.si/skladi/strukt_esrr.html

52. Vrtovšnik, K. (2006). *Položaj podjetnic v Sloveniji in na Švedskem: diplomsko delo*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
53. Žnidaršič, H. (2005). *Dinamične podjetnice v Sloveniji: specialistično delo*. Ljubljana: [H. Žnidaršič].

VIRI

1. Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij (2005). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenia 2004 [SPSS database]*.
2. Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij (2006). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenia 2005 [SPSS database]*.
3. Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij (2007). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenia 2006 [SPSS database]*.
4. *Slovenske regije v številkah 2007*. (2007). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
5. Statistični urad Republike Slovenije (2006). *Statistične informacije št. 13/2006*. Najdeno 3. marca 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pub_statinf.asp
6. Statistični urad Republike Slovenije (2008). *Statistične informacije št. 1/2008*. Najdeno 3. marca 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pub_statinf.asp
7. Statistični urad Republike Slovenije (2008). *Statistične informacije št. 2/2008*. Najdeno 3. marca 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pub_statinf.asp
8. Statistični urad Republike Slovenije (2008). *Statistične informacije št. 4/2008*. Najdeno 15. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pub_statinf.asp
9. Statistični urad Republike Slovenije (2007). *Statistični letopis Republike Slovenije 2006*. Najdeno 3. marca 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?leto=2006&jezik=si
10. Statistični urad Republike Slovenije (2008). *Statistični letopis Republike Slovenije 2007*. Najdeno 3. marca 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/letopis/index_letopis.asp
11. Wikipedia (2008). *Statistične regije Slovenije*. Najdeno 11. januarja 2008 na spletnem naslovu http://sl.wikipedia.org/wiki/Statisti%C4%8Dne_regije_Slovenije

PRILOGA 1: Temeljni podatki za izračun standardnih napak in intervalov zaupanja pri regionalni analizi zgodnje podjetniške aktivnosti

Tabela 1: Prebivalstvo Slovenije po statističnih regijah in spolu (30. 6. 2005) in velikost vzorca raziskave GEM (2004–2006)

Statistična regija	Prebivalstvo	Vzorec GEM skupaj	Število moških	Vzorec GEM moški	Število žensk	Vzorec GEM ženske
Slovenija	2.001.114	7.703	980.070	3.866	1.021.044	3.837
Pomurska	122.483	486	59.278	264	63.205	222
Podravska	319.282	1.234	155.876	584	163.406	650
Koroška	73.905	289	36.885	165	37.020	124
Savinjska	257.525	1.000	126.852	520	130.673	480
Zasavska	45.468	187	22.141	85	23.327	102
Spodnjeposavska	69.940	261	34.647	122	35.293	139
Jugovzhodna Slovenija	139.434	460	69.158	236	70.276	224
Osrednjeslovenska	498.378	1.937	241.736	961	256.642	976
Gorenjska	198.713	780	97.129	385	101.584	395
Notranjsko-kraška	51.132	207	25.369	101	25.763	106
Goriška	119.541	463	59.037	247	60.504	216
Obalno-kraška	105.313	399	51.962	198	53.351	201

Viri: Statistični urad Republike Slovenije: Statistični letopis Republike Slovenije 2006; GEM Slovenija 2004–2006.

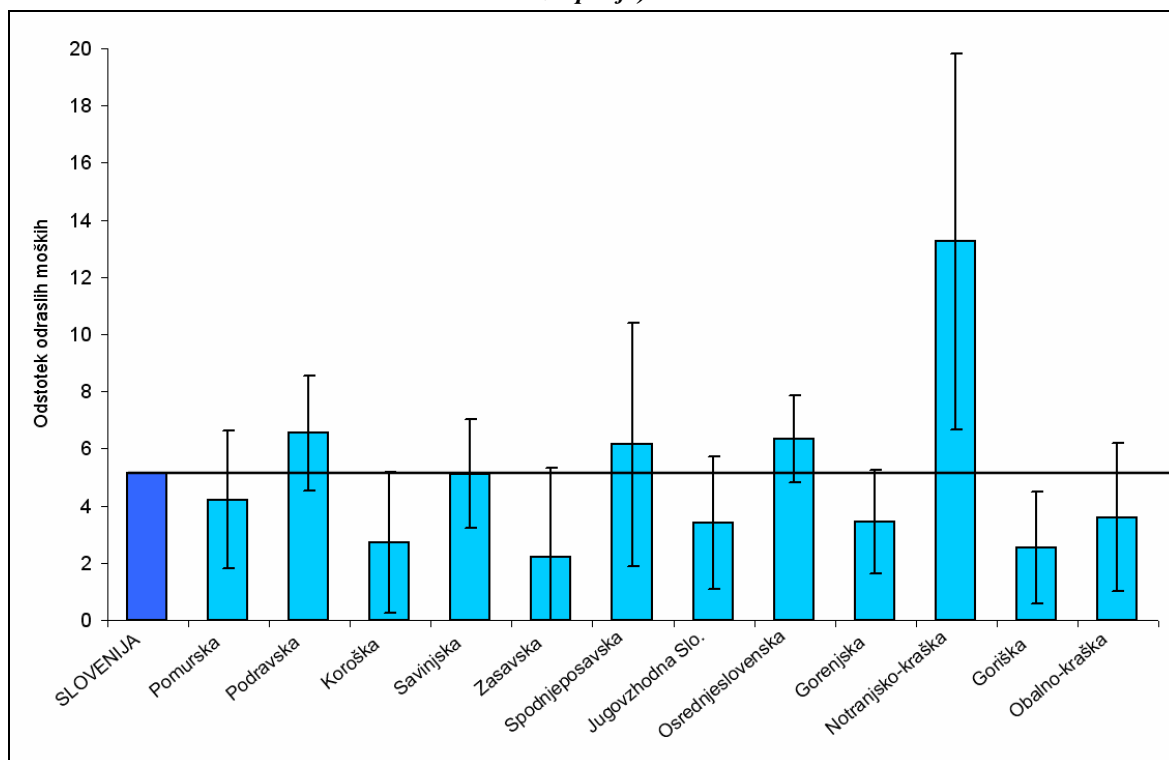
PRILOGA 2: Izpis podrobnejših rezultatov analize zgodnje podjetniške aktivnosti po motivu in spolu v regijah Slovenije

Tabela 1: Moška zgodnja podjetniška aktivnost po motivu v regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-priložnost moški	t	p (dvostranski test)	TEA-nujnost moški	t	p (dvostranski test)
Slovenija	5,14 %	/	/	0,53 %	/	/
Pomurska	4,21 %	-0,75	0,455	0,78 %	0,46	0,647
Podravska	6,54 %	1,37	0,172	0,52 %	-0,02	0,985
Koroška	2,72 %	-1,90	0,059	0,58 %	0,09	0,929
Savinjska	5,12 %	-0,02	0,984	0,40 %	-0,46	0,645
Zasavska	2,21 %	-1,83	0,072	1,08 %	0,49	0,628
Spodnjeposavska	6,14 %	0,46	0,647	0,00 %	/	/
Jugovzhodna Slovenija	3,42 %	-1,46	0,147	0,00 %	/	/
Osrednjeslovenska	6,34 %	1,53	0,127	0,69 %	0,59	0,557
Gorenjska	3,45 %	-1,82	0,070	0,74 %	0,48	0,629
Notranjsko-kraška	13,25 %	2,39	0,019	0,00 %	/	/
Goriška	2,53 %	-2,60	0,010	0,35 %	-0,48	0,633
Obalno-kraška	3,59 %	-1,17	0,244	0,52 %	-0,02	0,983

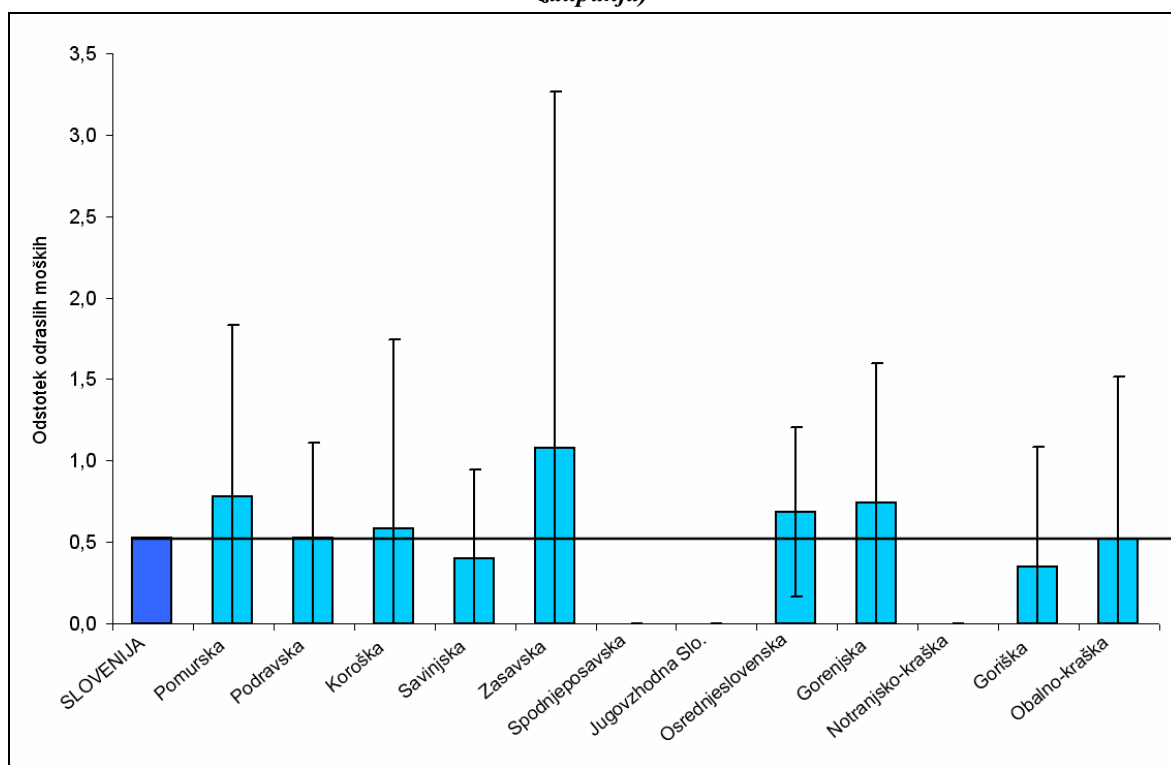
Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 1: Moška zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 2: Moška zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

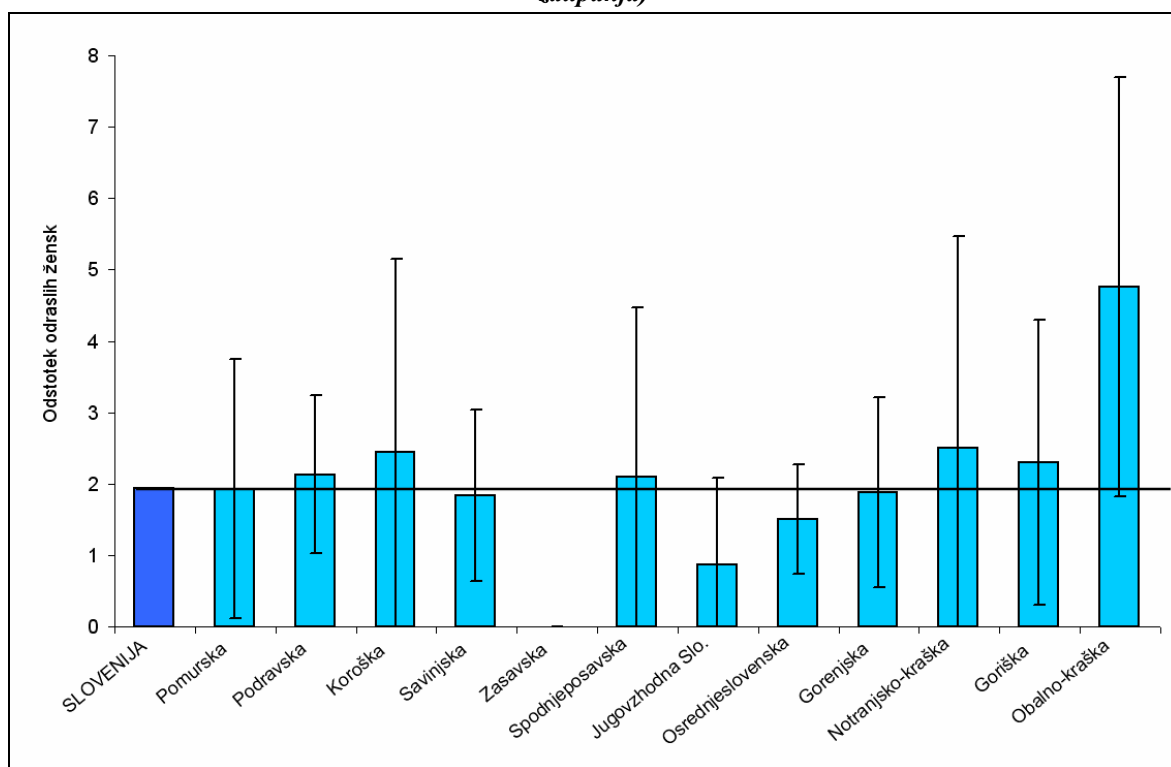
Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tabela 2: Ženska zgodnja podjetniška aktivnost po motivu v regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-priložnost ženske	t	p (dvo-stranski test)	TEA-nujnost ženske	t	p (dvo-stranski test)
Slovenija	1,93 %	/	/	0,41 %	/	/
Pomurska	1,93 %	0,00	0,999	1,01 %	0,89	0,375
Podravska	2,13 %	0,36	0,721	0,48 %	0,25	0,806
Koroška	2,44 %	0,37	0,713	0,62 %	0,30	0,766
Savinjska	1,84 %	-0,15	0,884	0,20 %	-1,05	0,296
Zasavska	0,00 %	/	/	0,84 %	0,47	0,636
Spodnjeposavska	2,09 %	0,13	0,894	0,00 %	/	/
Jugovzhodna Slovenija	0,87 %	-1,71	0,089	0,41 %	-0,01	0,994
Osrednjeslovenska	1,51 %	-1,09	0,276	0,38 %	-0,15	0,879
Gorenjska	1,88 %	-0,07	0,941	0,00 %	/	/
Notranjsko-kraška	2,50 %	0,37	0,709	0,00 %	/	/
Goriška	2,30 %	0,36	0,718	0,00 %	/	/
Obalno-kraška	4,76 %	1,88	0,061	1,53 %	1,29	0,197

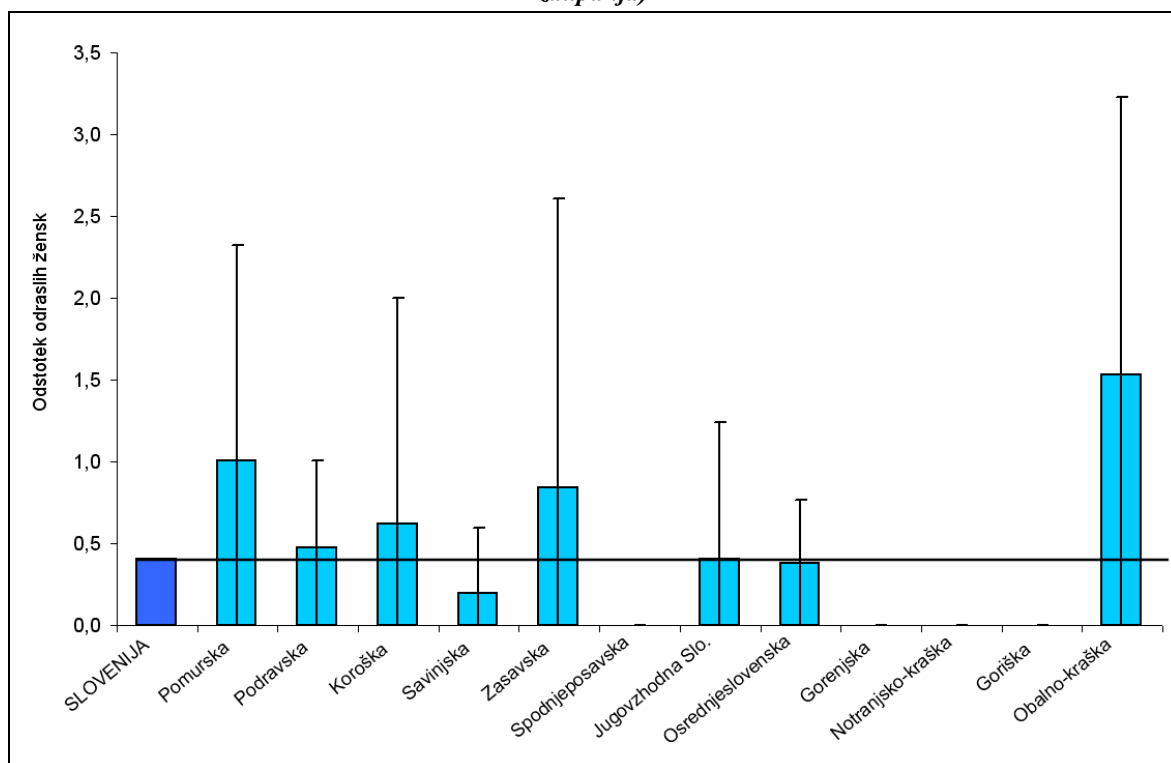
Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 3: Ženska zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 4: Ženska zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti v regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

PRILOGA 3: Izpis rezultatov geografskega razvrščanja statističnih regij Slovenije v dve skupini

Slika 1: Prikaz dveh izbranih širših geografskih regij Slovenije

Legenda: 1 – Vzhodna Slovenija 2 – Zahodna Slovenija

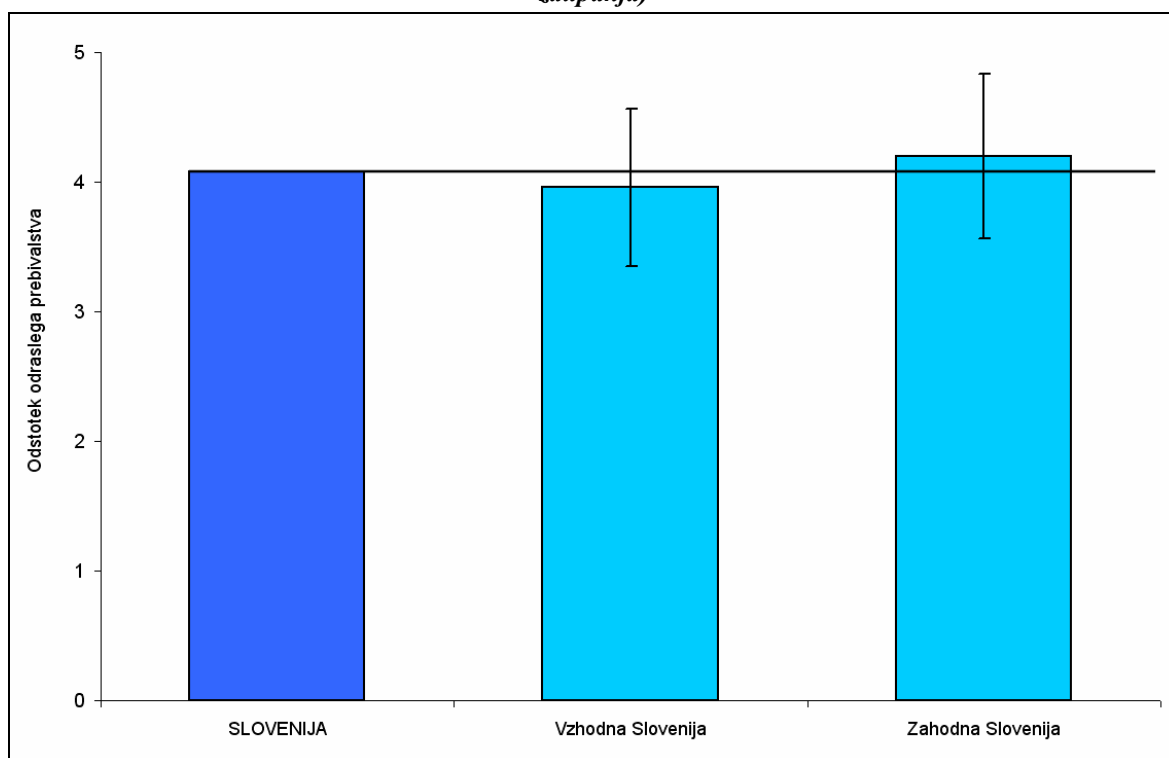
Viri: Wikipedia: Statistične regije Slovenije, lastni izračuni.

Tabela 1: Zgodnja podjetniška aktivnost v dveh izbranih regijah Slovenije

Statistična regija	TEA	t	Prostostne stopnje	p (dvo-stranski test)	95-% interval zaupanja	
					sp. meja	zg. meja
Slovenija	4,08 %	/	/	/	/	/
Vzhodna Slovenija	3,96 %	-0,40	3915	0,692	3,35 %	4,57 %
Zahodna Slovenija	4,21 %	0,38	3786	0,701	3,57 %	4,84 %

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 2: Zgodnja podjetniška aktivnost v dveh izbranih regijah Slovenije (s 95-odstotnimi intervali zaupanja)

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tabela 2: Zgodnja podjetniška aktivnost po motivu v dveh izbranih regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-priložnost	t	p (dvo-stranski test)	TEA-nujnost	t	p (dvo-stranski test)
Slovenija	3,54 %	/	/	0,47 %	/	/
Vzhodna Slovenija	3,39 %	-0,53	0,599	0,46 %	-0,12	0,906
Zahodna Slovenija	3,70 %	0,54	0,592	0,48 %	0,08	0,937

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tabela 3: Zgodnja podjetniška aktivnost po spolu v dveh izbranih regijah Slovenije

Statistična regija	TEA-moški	t	p (dvo-stranski test)	TEA-ženske	t	p (dvo-stranski test)
Slovenija	5,76 %	/	/	2,39 %	/	/
Vzhodna Slovenija	5,59 %	-0,33	0,739	2,30 %	-0,27	0,785
Zahodna Slovenija	5,94 %	0,32	0,746	2,48 %	0,25	0,806

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

PRILOGA 4: Izpis podrobnejših rezultatov hierarhičnega razvrščanja statističnih regij Slovenije z Wardovo metodo

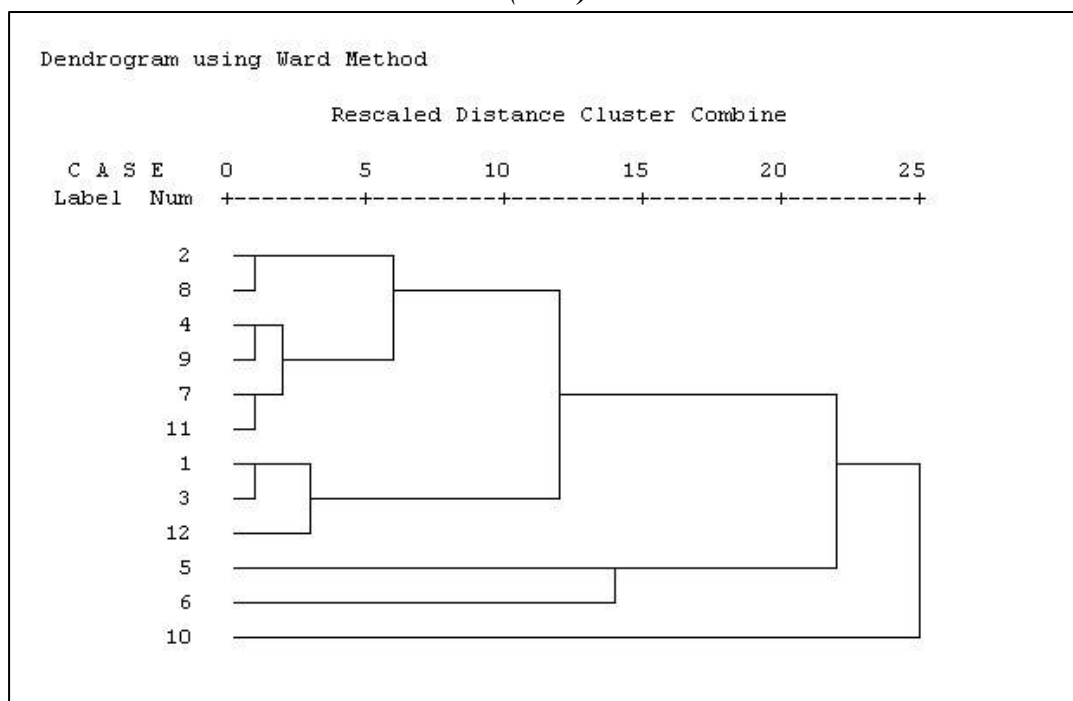
Slika 1: Korelacijska analiza potencialnih spremenljivk za uporabo pri hierarhičnem razvrščanju (SPSS)

Correlations						
		TEA	TEANEC	SMRT	SPOL	teaopp
TEA	Pearson Correlation	1	-,134	-,311	,269	,959*
	Sig. (2-tailed)		,678	,326	,398	,000
TEANEC	Pearson Correlation	-,134	1	-,167	-,221	-,388
	Sig. (2-tailed)	,678		,603	,490	,213
SMRT	Pearson Correlation	-,311	-,167	1	,140	-,256
	Sig. (2-tailed)	,326	,603		,663	,421
SPOL	Pearson Correlation	,269	-,221	,140	1	,255
	Sig. (2-tailed)	,398	,490	,663		,424
teaopp	Pearson Correlation	,959*	-,388	-,256	,255	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,213	,421	,424	

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Legenda: Spremenljivke, ki so bile pozneje uporabljene za potrebe hierarhičnega razvrščanja, so izpisane z velikimi tiskanimi črkami.
Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Slika 2: Drevo združevanja (dendrogram) hierarhičnega razvrščanja statističnih regij z Wardovo metodo (SPSS)

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

PRILOGA 5: Izpis podrobnejših rezultatov analize zaznavanja podjetniškega okolja in analize podjetniške zmogljivosti po regijah Slovenije

Tabela 1: Število veljavnih odgovorov pri analizi zaznavanja podjetniškega okolja po regijah Slovenije

Statistična regija	Egalitarizem	Kariera	Spoštovanje	Mediji
Slovenija	4.569	4.270	4.466	4.554
Pomurska	285	277	282	293
Podravska	750	708	731	748
Koroška	163	152	162	165
Savinjska	578	545	566	579
Zasavska	100	93	99	96
Spodnjeposavska	141	145	144	143
Jugovzhodna Slovenija	248	228	240	247
Osrednjeslovenska	1.189	1.110	1.158	1.175
Gorenjska	481	441	470	482
Notranjsko-kraška	124	110	119	120
Goriška	266	247	256	268
Obalno-kraška	244	214	239	238

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tabela 2: Število veljavnih odgovorov pri analizi podjetniške zmogljivosti po regijah Slovenije

Statistična regija	Poslovne priložnosti	Poznavanje podjetnika	Znanje	Strah pred neuspehom
Slovenija	4.021	4.708	4.672	4.647
Pomurska	261	289	290	283
Podravska	643	761	750	748
Koroška	161	176	176	175
Savinjska	532	600	591	591
Zasavska	107	118	117	116
Spodnjeposavska	143	163	163	165
Jugovzhodna Slovenija	253	292	289	293
Osrednjeslovenska	988	1.189	1.179	1.166
Gorenjska	382	468	465	459
Notranjsko-kraška	106	129	127	128
Goriška	241	283	283	280
Obalno-kraška	204	240	242	243

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tabela 3: Rezultati analize zaznavanja podjetniškega okolja v regijah Slovenije (1)

Statistična regija	Egalitarizem	t	p (dvo-stranski test)	Kariera	t	p (dvo-stranski test)
Slovenija	70,2 %	/	/	48,6 %	/	/
Pomurska	73,6 %	1,31	0,191	53,9 %	1,76	0,079
Podravska	71,1 %	0,53	0,596	51,4 %	1,49	0,136
Koroška	73,1 %	0,84	0,401	49,4 %	0,19	0,850
Savinjska	70,2 %	-0,01	0,994	50,7 %	1,00	0,319
Zasavska	68,7 %	-0,33	0,744	42,0 %	-1,28	0,205
Spodnjeposavska	73,7 %	0,93	0,352	51,3 %	0,65	0,520
Jugovzhodna Slovenija	67,0 %	-1,06	0,292	48,6 %	0,00	1,000
Osrednjeslovenska	68,6 %	-1,22	0,222	46,1 %	-1,69	0,091
Gorenjska	69,7 %	-0,23	0,822	47,3 %	-0,55	0,586
Notranjsko-kraška	71,1 %	0,23	0,818	47,2 %	-0,29	0,769
Goriška	67,5 %	-0,92	0,356	45,9 %	-0,84	0,399
Obalno-kraška	75,6 %	1,94	0,053	47,3 %	-0,39	0,696

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tabela 4: Rezultati analize zaznavanja podjetniškega okolja v regijah Slovenije (2)

Statistična regija	Spoštovanje	t	p (dvo-stranski test)	Mediji	t	p (dvo-stranski test)
Slovenija	65,8 %	/	/	50,7 %	/	/
Pomurska	66,8 %	0,36	0,723	49,5 %	-0,41	0,679
Podravska	64,4 %	-0,81	0,419	56,1 %	2,96	0,003
Koroška	77,0 %	3,38	0,001	53,6 %	0,75	0,452
Savinjska	68,8 %	1,52	0,128	51,6 %	0,44	0,663
Zasavska	64,1 %	-0,36	0,721	45,8 %	-0,96	0,339
Spodnjeposavska	70,2 %	1,15	0,252	54,2 %	0,83	0,408
Jugovzhodna Slovenija	62,7 %	-1,00	0,317	53,3 %	0,81	0,418
Osrednjeslovenska	64,4 %	-1,01	0,314	46,4 %	-2,98	0,003
Gorenjska	69,0 %	1,51	0,132	52,0 %	0,55	0,582
Notranjsko-kraška	62,6 %	-0,72	0,475	47,6 %	-0,69	0,494
Goriška	60,0 %	-1,88	0,061	47,5 %	-1,05	0,294
Obalno-kraška	63,2 %	-0,83	0,406	51,6 %	0,27	0,789

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tabela 5: Rezultati analize podjetniške zmogljivosti v regijah Slovenije (1)

Statistična regija	Poslovne priložnosti	t	p (dvostranski test)	Poznavanje podjetnika	t	p (dvostranski test)
Slovenija	34,1 %	/	/	45,0 %	/	/
Pomurska	29,1 %	-1,78	0,077	44,2 %	-0,28	0,781
Podravska	33,8 %	-0,15	0,882	45,0 %	0,03	0,979
Koroška	27,9 %	-1,74	0,084	42,0 %	-0,79	0,429
Savinjska	33,3 %	-0,39	0,699	44,2 %	-0,41	0,684
Zasavska	25,6 %	-1,99	0,049	39,8 %	-1,16	0,249
Spodnjeposavska	22,9 %	-3,19	0,002	47,6 %	0,66	0,513
Jugovzhodna Slovenija	31,7 %	-0,81	0,418	36,4 %	-3,04	0,003
Osrednjeslovenska	38,8 %	3,05	0,002	48,5 %	2,39	0,017
Gorenjska	35,4 %	0,55	0,585	43,6 %	-0,62	0,539
Notranjsko-kraška	29,1 %	-1,12	0,267	44,3 %	-0,17	0,869
Goriška	33,8 %	-0,08	0,934	48,9 %	1,32	0,189
Obalno-kraška	40,9 %	1,98	0,049	43,0 %	-0,62	0,533

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

Tabela 6: Rezultati analize podjetniške zmogljivosti v regijah Slovenije (2)

Statistična regija	Znanje	t	p (dvostranski test)	Strah pred neuspehom	t	p (dvostranski test)
Slovenija	48,3 %	/	/	28,0 %	/	/
Pomurska	50,2 %	0,65	0,518	30,9 %	1,05	0,293
Podravska	46,2 %	-1,14	0,255	27,7 %	-0,19	0,852
Koroška	47,0 %	-0,35	0,728	28,3 %	0,09	0,932
Savinjska	49,0 %	0,32	0,752	30,3 %	1,23	0,219
Zasavska	35,1 %	-2,98	0,003	34,2 %	1,40	0,165
Spodnjeposavska	48,3 %	0,00	0,998	31,0 %	0,83	0,409
Jugovzhodna Slovenija	44,8 %	-1,20	0,231	30,2 %	0,81	0,420
Osrednjeslovenska	49,9 %	1,11	0,269	24,1 %	-3,12	0,002
Gorenjska	49,8 %	0,63	0,528	27,2 %	-0,39	0,698
Notranjsko-kraška	49,6 %	0,29	0,774	32,2 %	1,01	0,317
Goriška	46,4 %	-0,63	0,528	27,0 %	-0,38	0,706
Obalno-kraška	53,7 %	1,67	0,096	30,7 %	0,90	0,371

Viri: GEM Slovenija 2004–2006, lastni izračuni.

PRILOGA 6: Izpis podrobnejših rezultatov korelacijske analize za potrebe regresijskih modelov zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji

Tabela 1: Podatkovna podlaga pri izvedbi korelacijske analize za potrebe regresijskih modelov zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji (1)

Statistična regija	BDP na prebivalca v EUR (2005)	Povprečna neto plača na zaposlenega v EUR (30. 6. 2005)	Stopnja registr. brezposelnosti (30. 6. 2005)	Razmerje delovno aktivnega prebiv. (30. 6. 2005)
Pomurska	9.399,07	633,75	16,3 %	34,80 %
Podravska	11.825,45	679,79	13,2 %	37,80 %
Koroška	11.028,94	656,45	10,3 %	35,95 %
Savinjska	12.555,73	675,80	12,7 %	40,54 %
Zasavska	9.962,32	694,46	13,5 %	29,80 %
Spodnjeposavska	11.319,20	664,98	10,8 %	34,08 %
Jugovzhodna Slovenija	12.913,65	695,72	8,4 %	38,79 %
Osrednjeslovenska	20.364,33	796,04	7,4 %	52,37 %
Gorenjska	12.018,07	707,09	6,9 %	36,05 %
Notranjsko-kraška	10.514,07	660,50	7,7 %	34,33 %
Goriška	13.496,14	721,38	6,1 %	39,58 %
Obalno-kraška	14.615,70	718,92	7,1 %	41,91 %

Viri: Statistični urad Republike Slovenije: Statistične informacije št. 6/2005, Statistični letopis Republike Slovenije 2007, lastni izračuni.

Tabela 2: Podatkovna podlaga pri izvedbi korelacijske analize za potrebe regresijskih modelov zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji (2)

Statistična regija	Št. prejemnikov socialne pomoči na 1000 prebivalcev (2005)	Odstotek prebivalstva z nizko izobrazbo (2005)	Odstotek prebivalstva z visoko izobrazbo (2005)	Gostota poselitve v preb./km ² (30. 6. 2005)
Pomurska	93,2	39,76 %	8,91 %	91,6
Podravska	78,6	28,65 %	14,02 %	147,1
Koroška	55,0	31,23 %	12,17 %	71,0
Savinjska	69,5	32,00 %	12,41 %	108,0
Zasavska	69,6	39,78 %	11,86 %	172,2
Spodnjeposavska	62,5	37,72 %	7,22 %	79,0
Jugovzhodna Slovenija	39,6	34,32 %	12,65 %	52,1
Osrednjeslovenska	29,8	22,41 %	22,32 %	195,1
Gorenjska	30,9	27,48 %	15,31 %	93,0
Notranjsko-kraška	36,1	35,04 %	19,36 %	35,1
Goriška	27,9	29,33 %	15,87 %	51,4
Obalno-kraška	38,2	25,08 %	16,81 %	100,9

Viri: Statistični urad Republike Slovenije: Slovenske regije v številkah 2007, Statistične informacije št. 6/2005, Statistični letopis Republike Slovenije 2006, lastni izračuni.

Slika 1: Korelacijska analiza potencialnih spremenljivk za uporabo pri regresijskih modelih zgodnje podjetniške aktivnosti v Sloveniji (SPSS)

Correlations																			
	TEA	TEA-piloznost	TEA-nuport	BDP na prebivalca v EUR (2005)	Neto plačila na zaposlenega v EUR (20.6. 2005)	Stopnja brezposelnosti (20.6.2005)	Razmerje delovne dejavnosti na 1000 preb. (20.6. 2005)	Prijemniki soc. pomoči na 1000 preb. (20.6. 2005)	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (20.6. 2005)	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (20.6. 2005)	Govorna posejitve (20.6.2005)	Enfiterjem	Kariera	Splošneje	Mediji	Pedlovne piloznosti	Poznavanje podjetnika	Znanje	Strah pred neuspem
TEA	1	.959**	-.134	.018	-.144	-.090	.094	-.047	-.122	.430	-.134	.463	.129	.174	-.052	-.120	-.130	.504	.119
TEA-piloznost		1	-.388	.061	-.130	-.203	.131	-.654*	-.128	.418	-.268	.267	.399	.239	-.129	-.060	.102	.567	.096
TEA-nuport			1	.009	.080	.314	.011	.000	-.058	.000	.005	.000	.000	.000	-.055	-.052	.000	.000	.000
BDP na prebivalca v EUR (2005)				1	.919**	-.547	.955**	.512	-.800**	.697**	.442	-.261	-.273	-.262	-.228	-.180	.324	.712	.092
Neto plačila na zaposlenega v EUR (20.6. 2005)					1	-.605*	.788**	.052	-.745**	.722**	.517	.150	.191	.191	-.394	-.394	.068	.884	.032
Stopnja brezposelnosti (20.6.2005)						1	-.436	.986**	.653*	-.666**	.300	.360	.455	.390	-.177	-.177	.300	.300	.455
Razmerje delovne dejavnosti na 1000 preb. (20.6. 2005)							1	.986**	.653*	-.666**	.300	.360	.455	.390	-.177	-.177	.300	.300	.455
Prijemniki soc. pomoči na 1000 preb. (20.6. 2005)								1	.653*	-.666**	.300	.360	.455	.390	-.177	-.177	.300	.300	.455
Odstotek preb. z nizko izobrazbo (20.6. 2005)									1	-.702**	-.270	.211	.310	.354	-.114	-.114	.250	.136	.280
Odstotek preb. z visjo izobrazbo (20.6. 2005)										1	.300	.360	.455	.390	-.177	-.177	.300	.300	.455
Govorna posejitve (20.6. 2005)											1	.114	.114	.114	.114	.114	.114	.114	.114
Enfiterjem												1	.098	.098	.098	.098	.098	.098	.098
Kariera													1	.098	.098	.098	.098	.098	.098
Splošneje														1	.098	.098	.098	.098	.098
Mediji															1	.098	.098	.098	.098
Pedlovne piloznosti																1	.098	.098	.098
Poznavanje podjetnika																	1	.098	.098
Znanje																		1	.098
Strah pred neuspem																			1

*, Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*, Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

PRILOGA 7: Izpis rezultatov sestave linearnih regresijskih modelov v programu SPSS z metodo Stepwise

Slika 1: Izpis rezultatov (SPSS) sestave linearnega regresijskega modela za TEA (1)

Variables Entered/Removed ^a			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Znanje	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
2	Strah pred neuspehom	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
3	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
4	Kariera	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
5	.	Znanje	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
6	Poznavanje podjetnika	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
7	Spostovanje	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
8	Mediji	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
9	Poslovne priloznosti	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
10	Egalitarizem	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
11	.	Spostovanje	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
12	Prejemniki soc. pomoci na 1000 preb. (2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
13	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
14	Znanje	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).
15	Stopnja brezposelnosti (30.6.2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,300, Probability-of-F-to-remove >= ,500).

a. Dependent Variable: TEA

Slika 2: Izpis rezultatov (SPSS) sestave linearnega regresijskega modela za TEA (2)

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,504	,254	,179	1,34308
2	,610	,372	,233	1,29852
3	,789	,622	,480	1,06902
4	,888	,788	,668	,85479
5	,887	,787	,707	,80286
6	,931	,866	,789	,68022
7	,956	,915	,844	,58629
8	,973	,946	,881	,51058
9	,986	,972	,923	,41085
10	,997	,994	,979	,21505
11	,997	,994	,984	,18950
12	,999	,998	,992	,13099
13	1,000	,999	,997	,07830
14	1,000	1,000	1,000	,01771
15	1,000	1,000	1,000	.

Slika 3: Izpis rezultatov (SPSS) sestave linearnega regresijskega modela za TEA (3)

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-3,758	4,240		-,886	,396
	Znanje	,164	,089	,504	1,844	,095
2	(Constant)	-12,027	7,555		-1,592	,146
	Znanje	,212	,093	,650	2,266	,050
	Strah pred neuspehom	,204	,156	,374	1,303	,225
3	(Constant)	-18,167	6,769		-2,684	,028
	Znanje	,192	,077	,591	2,486	,038
	Strah pred neuspehom	,346	,143	,635	2,423	,042
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,203	,088	,578	2,298	,051
4	(Constant)	-33,924	8,622		-3,935	,006
	Znanje	,023	,095	,070	,240	,817
	Strah pred neuspehom	,432	,120	,793	3,601	,009
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,425	,118	1,207	3,602	,009
	Kariera	,375	,160	,801	2,348	,051
5	(Constant)	-34,545	7,724		-4,472	,002
	Strah pred neuspehom	,433	,112	,795	3,848	,005
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,443	,084	1,260	5,266	,001
	Kariera	,404	,098	,864	4,140	,003
6	(Constant)	-41,473	7,376		-5,623	,001
	Strah pred neuspehom	,512	,103	,941	4,975	,002
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,429	,072	1,218	5,976	,001
	Kariera	,377	,084	,806	4,503	,003
	Poznavanje podjetnika	,139	,068	,332	2,036	,081
7	(Constant)	-49,591	7,725		-6,420	,001
	Strah pred neuspehom	,569	,094	1,045	6,059	,001
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,481	,068	1,365	7,078	,000
	Kariera	,363	,073	,776	5,007	,002
	Poznavanje podjetnika	,154	,059	,368	2,592	,041
	Spostovanje	,087	,047	,268	1,850	,114
8	(Constant)	-55,716	7,625		-7,307	,001
	Strah pred neuspehom	,623	,088	1,145	7,105	,001
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,503	,061	1,428	8,304	,000
	Kariera	,296	,075	,632	3,969	,011
	Poznavanje podjetnika	,197	,058	,473	3,424	,019
	Spostovanje	,076	,041	,236	1,853	,123
	Mediji	,123	,072	,278	1,706	,149
9	(Constant)	-51,786	6,465		-8,010	,001
	Strah pred neuspehom	,566	,077	1,040	7,396	,002
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,562	,057	1,595	9,770	,001
	Kariera	,316	,061	,675	5,187	,007
	Poznavanje podjetnika	,176	,048	,422	3,693	,021
	Spostovanje	,051	,036	,159	1,443	,222
	Mediji	,144	,059	,327	2,444	,071
	Poslovne priloznosti	-,080	,041	-,281	-1,929	,126
10	(Constant)	-45,868	3,804		-12,058	,001
	Strah pred neuspehom	,393	,065	,722	6,077	,009
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,545	,030	1,549	17,890	,000
	Kariera	,278	,034	,595	8,264	,004
	Poznavanje podjetnika	,104	,033	,250	3,198	,049
	Spostovanje	-,008	,026	-,325	-,766	,449
	Mediji	,115	,032	,260	3,583	,037
	Poslovne priloznosti	-,132	,026	-,466	-4,978	,016
	Egalitarizem	,162	,048	,296	3,406	,042
11	(Constant)	-46,650	2,598		-17,959	,000
	Strah pred neuspehom	,408	,041	,749	9,988	,001
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,547	,026	1,554	20,702	,000
	Kariera	,280	,029	,599	9,591	,001
	Poznavanje podjetnika	,110	,025	,263	4,463	,011
	Mediji	,116	,028	,261	4,086	,015
	Poslovne priloznosti	-,127	,018	-,448	-6,865	,002
	Egalitarizem	,151	,031	,277	4,959	,008
12	(Constant)	-46,387	1,799		-25,781	,000
	Strah pred neuspehom	,398	,029	,731	13,934	,001
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,565	,020	1,606	28,407	,000
	Kariera	,256	,023	,546	11,181	,002
	Poznavanje podjetnika	,112	,017	,268	6,561	,007
	Mediji	,129	,020	,292	6,325	,008
	Poslovne priloznosti	-,128	,013	-,452	-10,019	,002
	Egalitarizem	,150	,021	,274	7,088	,006
	Prejemniki soc. pomoci na 1000 preb. (2005)	,007	,003	,103	2,318	,103
13	(Constant)	-52,026	2,476		-21,016	,002
	Strah pred neuspehom	,316	,037	,580	8,609	,013
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,594	,017	1,689	35,845	,001
	Kariera	,193	,028	,413	6,850	,021
	Poznavanje podjetnika	,127	,012	,305	10,692	,009
	Mediji	,186	,026	,421	7,249	,019
	Poslovne priloznosti	-,080	,020	-,284	-3,953	,058
	Egalitarizem	,184	,019	,336	9,939	,010
	Prejemniki soc. pomoci na 1000 preb. (2005)	,007	,002	,104	3,922	,059
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	,098	,039	,373	2,529	,127
14	(Constant)	-49,508	,693		-71,476	,009
	Znanje	,060	,010	,184	6,173	,102
	Strah pred neuspehom	,283	,010	,520	28,812	,022
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,596	,004	1,695	158,433	,004
	Kariera	,098	,017	,210	5,920	,107
	Poznavanje podjetnika	,123	,003	,295	44,237	,014
	Mediji	,218	,008	,493	28,052	,023
	Poslovne priloznosti	-,127	,018	-,448	-6,865	,002
	Egalitarizem	,153	,007	,280	23,545	,027
	Prejemniki soc. pomoci na 1000 preb. (2005)	,016	,001	,229	10,881	,058
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	,121	,010	,459	12,699	,050

Slika 4: Končni linearni regresijski model za TEA s parcialnimi korelacijskimi koeficienti (SPSS)

Coefficients ^a									
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
1	(Constant)	-46,650	2,598		-17,959	,000			
	Strah pred neuspehom	,408	,041	,749	9,988	,001	,119	,981	,385
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,547	,026	1,554	20,702	,000	,430	,995	,798
	Kariera	,280	,029	,599	9,591	,001	,174	,979	,370
	Poznavanje podjetnika	,110	,025	,263	4,463	,011	,271	,913	,172
	Mediji	,116	,028	,261	4,086	,015	-,052	,898	,157
	Poslovne priloznosti	-,127	,018	-,448	-6,865	,002	,120	-,960	-,265
	Egalitarizem	,151	,031	,277	4,959	,008	,463	,927	,191

a. Dependent Variable: TEA

Slika 5: Izpis rezultatov (SPSS) sestave linearne regresijskega modela za TEAP (1)

Variables Entered/Removed ^a			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Znanje	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
2	Strah pred neuspehom	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
3	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
4	Poslovne priloznosti	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
5	Kariera	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
6	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
7	Spustovanje	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
8	Poznavanje podjetnika	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
9	Mediji	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
10	.	Spustovanje	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
11	Neto placa na zaposlenega v EUR (30.6. 2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
12	Spustovanje	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
13	BDP na prebivalca v EUR (2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).

a. Dependent Variable: TEA-priloznost

Slika 6: Izpis rezultatov (SPSS) sestave linearnega regresijskega modela za TEAP (2)

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,567	,321	,253	1,42552
2	,635	,404	,271	1,40825
3	,772	,596	,444	1,22995
4	,894	,800	,686	,92467
5	,951	,905	,826	,68749
6	,968	,936	,860	,61793
7	,989	,979	,942	,39590
8	,993	,986	,947	,37995
9	1,000	,999	,996	,10550
10	1,000	,999	,997	,08743
11	1,000	1,000	,998	,07463
12	1,000	1,000	,999	,04172
13	1,000	1,000	1,000	.

Slika 7: Izpis rezultatov (SPSS) sestave linearnega regresijskega modela za TEAP (3)

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-6,285	4,500		-1,397	,193
	Znanje	,205	,094	,567	2,176	,055
2	(Constant)	-13,970	8,193		-1,705	,122
	Znanje	,250	,101	,689	2,464	,036
	Strah pred neuspehom	,189	,170	,312	1,117	,293
3	(Constant)	-19,962	7,788		-2,563	,033
	Znanje	,231	,089	,637	2,592	,032
	Strah pred neuspehom	,328	,164	,542	1,997	,081
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,198	,102	,506	1,949	,087
4	(Constant)	-15,520	6,086		-2,550	,038
	Znanje	,312	,073	,861	4,245	,004
	Strah pred neuspehom	,231	,129	,380	1,790	,117
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,349	,095	,891	3,673	,008
	Poslovne priloznosti	-,237	,088	-,752	-2,675	,032
5	(Constant)	-30,263	7,287		-4,153	,006
	Znanje	,149	,083	,411	1,785	,125
	Strah pred neuspehom	,320	,102	,528	3,144	,020
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,528	,099	1,349	5,331	,002
	Poslovne priloznosti	-,206	,067	-,654	-3,077	,022
	Kariera	,337	,131	,647	2,581	,042
6	(Constant)	-28,444	6,653		-4,276	,008
	Znanje	,106	,080	,293	1,327	,242
	Strah pred neuspehom	,490	,142	,809	3,442	,018
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,530	,089	1,353	5,947	,002
	Poslovne priloznosti	-,297	,084	-,944	-3,539	,017
	Kariera	,416	,128	,799	3,254	,023
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	-,179	,115	-,611	-1,558	,180
7	(Constant)	-14,491	6,478		-2,237	,089
	Znanje	,133	,052	,367	2,552	,063
	Strah pred neuspehom	,520	,092	,858	5,659	,005
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,459	,062	1,171	7,368	,002
	Poslovne priloznosti	-,419	,069	-1,333	-6,103	,004
	Kariera	,430	,082	,826	5,244	,006
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	-,310	,087	-1,056	-3,573	,023
	Spostovanje	-,117	,041	-,324	-2,860	,046
8	(Constant)	-21,412	8,620		-2,484	,089
	Znanje	,099	,058	,273	1,703	,187
	Strah pred neuspehom	,564	,096	,930	5,876	,010
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,471	,061	1,201	7,763	,004
	Poslovne priloznosti	-,374	,077	-1,187	-4,858	,017
	Kariera	,447	,080	,857	5,583	,011
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	-,288	,085	-,981	-3,371	,043
	Spostovanje	-,092	,044	-,256	-2,075	,130
	Poznavanje podjetnika	,057	,049	,123	1,159	,330
9	(Constant)	-57,644	6,426		-8,970	,012
	Znanje	,100	,016	,276	6,217	,025
	Strah pred neuspehom	,399	,038	,659	10,532	,009
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,632	,031	1,613	20,109	,002
	Poslovne priloznosti	-,094	,051	-,298	-1,847	,206
	Kariera	,180	,049	,346	3,664	,067
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	,158	,077	,538	2,047	,177
	Spostovanje	,005	,020	,014	,246	,829
	Poznavanje podjetnika	,213	,029	,458	7,326	,018
	Mediji	,300	,049	,610	6,075	,026
10	(Constant)	-56,195	2,109		-26,651	,000
	Znanje	,101	,013	,279	7,755	,004
	Strah pred neuspehom	,404	,027	,667	15,088	,001
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,625	,015	1,597	40,761	,000
	Poslovne priloznosti	-,105	,018	-,334	-5,776	,010
	Kariera	,189	,029	,362	6,461	,008
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	,142	,029	,493	4,844	,000
	Poznavanje podjetnika	,207	,013	,445	15,601	,001
	Mediji	,290	,025	,696	11,617	,001
11	(Constant)	-58,542	2,417		-24,225	,002
	Znanje	,102	,011	,282	9,169	,012
	Strah pred neuspehom	,416	,024	,687	17,150	,003
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,628	,013	1,603	47,538	,000
	Poslovne priloznosti	-,111	,016	-,352	-6,916	,020
	Kariera	,201	,026	,386	7,629	,017
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	,144	,028	,489	5,115	,036
	Poznavanje podjetnika	,205	,011	,441	17,956	,003
	Mediji	,294	,021	,597	13,687	,005
	Neto placa na zaposlenega v EUR (30.6.2005)	,002	,001	,050	1,455	,283
12	(Constant)	-66,185	3,556		-18,612	,034
	Znanje	,099	,006	,273	15,536	,041
	Strah pred neuspehom	,401	,015	,662	26,733	,024
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,657	,014	1,677	45,611	,014
	Poslovne priloznosti	-,065	,022	-,206	-2,969	,207
	Kariera	,171	,020	,328	8,718	,073
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	,216	,035	,735	6,191	,102
	Spostovanje	,022	,009	,061	2,324	,259
	Poznavanje podjetnika	,230	,012	,495	18,374	,035
	Mediji	,337	,022	,686	15,093	,042
	Neto placa na (30.6.2005)					
13	(Constant)	-67,929	,000		.	.
	Znanje	,097	,000	,269	.	.
	Strah pred neuspehom	,366	,000	,603	.	.

Slika 8: Končni linearni regresijski model za TEAP s parcialnimi korelacijskimi koeficienti (SPSS)

Coefficients ^a									
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
1	(Constant)	-49,367	3,238		-15,245	,000			
	Strah pred neuspehom	,496	,038	,818	13,045	,000	,042	,988	,484
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	,593	,031	1,514	19,076	,000	,418	,995	,708
	Kariera	,289	,041	,555	7,080	,002	,235	,962	,263
	Poznavanje podjetnika	,175	,026	,378	6,808	,002	,344	,959	,253
	Mediji	,197	,029	,400	6,813	,002	,005	,960	,253
	Poslovne priloznosti	-,172	,022	-,547	-7,876	,001	,102	-,969	-,293
	Znanje	,077	,027	,212	2,810	,048	,567	,815	,104

a. Dependent Variable: TEA-priloznost

Slika 9: Izpis rezultatov (SPSS) sestave linearnega regresijskega modela za TEAN (1)

Variables Entered/Removed ^a			
Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	Gostota poselitve (30.6. 2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
2	Egalitarizem	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
3	Poznavanje podjetnika	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
4	Mediji	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
5	Strah pred neuspehom	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
6	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
7	Poslovne priloznosti	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
8	Znanje	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
9	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
10	Spostovanje	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).
11	Stopnja brezposelnosti (30.6.2005)	.	Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter <= ,400, Probability-of-F-to-remove >= ,600).

a. Dependent Variable: TEA-nujnost

Slika 10: Izpis rezultatov (SPSS) sestave linearnega regresijskega modela za TEAN (2)

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,531	,282	,210	,31344
2	,673	,453	,331	,28834
3	,784	,614	,470	,25679
4	,847	,717	,555	,23533
5	,879	,772	,582	,22802
6	,900	,810	,582	,22785
7	,942	,888	,692	,19567
8	,987	,974	,904	,10918
9	,998	,997	,982	,04671
10	1,000	1,000	,999	,00873
11	1,000	1,000	1,000	.

Slika 11: Izpis rezultatov (SPSS) sestave linearnega regresijskega modela za TEAN (3)

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,084	,211		,398	,699
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,004	,002	,531	1,981	,076
2	(Constant)	-3,785	2,314		-1,636	,136
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,004	,002	,578	2,330	,045
	Egalitarizem	,054	,032	,416	1,678	,128
3	(Constant)	-2,604	2,159		-1,206	,262
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,005	,002	,641	2,866	,021
	Egalitarizem	,062	,029	,478	2,137	,065
	Poznavanje podjetnika	-,041	,022	-,410	-1,830	,105
4	(Constant)	-1,556	2,086		-,746	,480
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,004	,001	,583	2,799	,027
	Egalitarizem	,080	,029	,615	2,765	,028
	Poznavanje podjetnika	-,048	,021	-,487	-2,309	,054
	Mediji	-,038	,024	-,361	-1,589	,156
5	(Constant)	,010	2,402		,004	,997
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,004	,001	,520	2,494	,047
	Egalitarizem	,101	,033	,780	3,056	,022
	Poznavanje podjetnika	-,070	,027	-,704	-2,587	,041
	Mediji	-,054	,027	-,509	-2,020	,090
	Strah pred neuspehom	-,044	,037	-,343	-1,207	,273
6	(Constant)	2,061	3,151		,654	,542
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,004	,001	,505	2,420	,060
	Egalitarizem	,107	,034	,823	3,181	,024
	Poznavanje podjetnika	-,077	,028	-,776	-2,759	,040
	Mediji	-,073	,033	-,693	-2,225	,077
	Strah pred neuspehom	-,072	,046	-,553	-1,568	,178
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	-,024	,024	-,287	-1,004	,361
7	(Constant)	1,425	2,732		,522	,629
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,003	,001	,458	2,522	,065
	Egalitarizem	,092	,030	,707	3,042	,038
	Poznavanje podjetnika	-,065	,025	-,660	-2,622	,059
	Mediji	-,077	,028	-,732	-2,729	,053
	Strah pred neuspehom	-,045	,042	-,351	-1,075	,343
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	-,050	,026	-,594	-1,937	,125
	Poslovne priloznosti	,032	,019	,477	1,667	,171
8	(Constant)	-,251	1,616		-,155	,887
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,004	,001	,519	2,409	,061
	Egalitarizem	,144	,024	1,107	6,089	,009
	Poznavanje podjetnika	-,050	,015	-,506	-3,405	,042
	Mediji	-,076	,016	-,718	-4,796	,017
	Strah pred neuspehom	-,066	,024	-,510	-2,700	,074
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	-,047	,014	-,560	-3,263	,047
	Poslovne priloznosti	,056	,013	,833	4,234	,024
	Znanje	-,057	,018	-,739	-3,138	,052
9	(Constant)	-4,046	1,216		-3,327	,080
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,001	,000	,096	1,547	,262
	Egalitarizem	,168	,012	1,289	14,104	,005
	Poznavanje podjetnika	-,042	,007	-,426	-6,357	,024
	Mediji	-,056	,008	-,532	-6,583	,022
	Strah pred neuspehom	-,104	,014	-,801	-7,188	,019
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	-,021	,009	-,250	-2,278	,150
	Poslovne priloznosti	,085	,009	1,257	9,003	,012
	Znanje	-,075	,009	-,975	-8,234	,014
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	,047	,012	,755	3,793	,063
10	(Constant)	-6,426	,390		-16,458	,039
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,000	,000	,052	4,011	,156
	Egalitarizem	,166	,002	1,273	73,953	,009
	Poznavanje podjetnika	-,031	,002	-,314	-16,149	,039
	Mediji	-,048	,002	-,456	-25,068	,025
	Strah pred neuspehom	-,100	,003	-,771	-36,335	,018
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	-,010	,002	-,124	-4,676	,134
	Poslovne priloznosti	,103	,003	1,532	34,035	,019
	Znanje	-,085	,002	-1,095	-40,033	,016
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	,064	,003	1,022	19,847	,032
	Spostovanje	,011	,001	,142	7,498	,084
11	(Constant)	-7,334	,000		.	.
	Gostota poselitve (30.6. 2005)	,000	,000	,064	.	.
	Egalitarizem	,167	,000	1,288	.	.
	Poznavanje podjetnika	-,028	,000	-,285	.	.
	Mediji	-,044	,000	-,420	.	.
	Strah pred neuspehom	-,102	,000	-,790	.	.
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	-,007	,000	-,087	.	.
	Poslovne priloznosti	,110	,000	1,630	.	.
	Znanje	-,088	,000	-1,134	.	.
	Odstotek preb. z nizko izobrazbo (2005)	,073	,000	1,169	.	.
	Spostovanje	,013	,000	,173	.	.
	Stopnja brezposelnosti (30.6.2005)	-,005	,000	-,042	.	.

a. Dependent Variable: TEA-nujnost

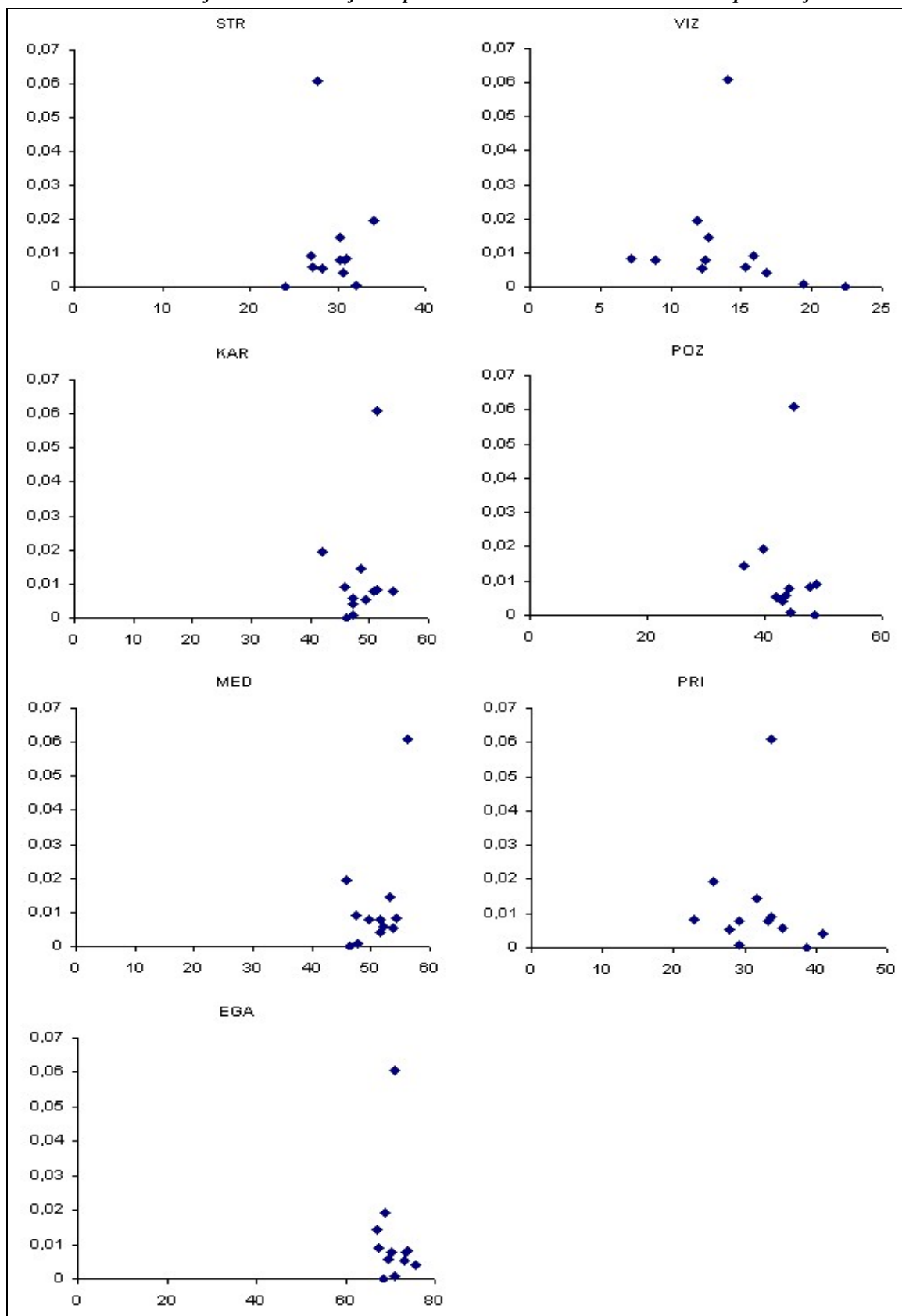
Slika 12: Končni linearni regresijski model za TEAN s parcialnimi korelacijskimi koeficienti (SPSS)

Coefficients ^a									
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Correlations		
		B	Std. Error	Beta			Zero-order	Partial	Part
1	(Constant)	-,376	1,610		-,234	,827			
	Strah pred neuspehom	-,073	,023	-,567	-3,149	,035	,152	-,844	-,294
	Odstotek preb. z visjo izobrazbo (2005)	-,048	,014	-,570	-3,330	,029	-,039	-,857	-,311
	Egalitarizem	,156	,020	1,201	7,724	,002	,351	,968	,721
	Poznavanje podjetnika	-,047	,014	-,477	-3,274	,031	-,260	-,853	-,306
	Mediji	-,078	,016	-,744	-5,041	,007	-,180	-,930	-,470
	Poslovne priloznosti	,063	,011	,931	5,486	,005	,260	,940	,512
	Znanje	-,070	,013	-,905	-5,411	,006	-,119	-,938	-,505

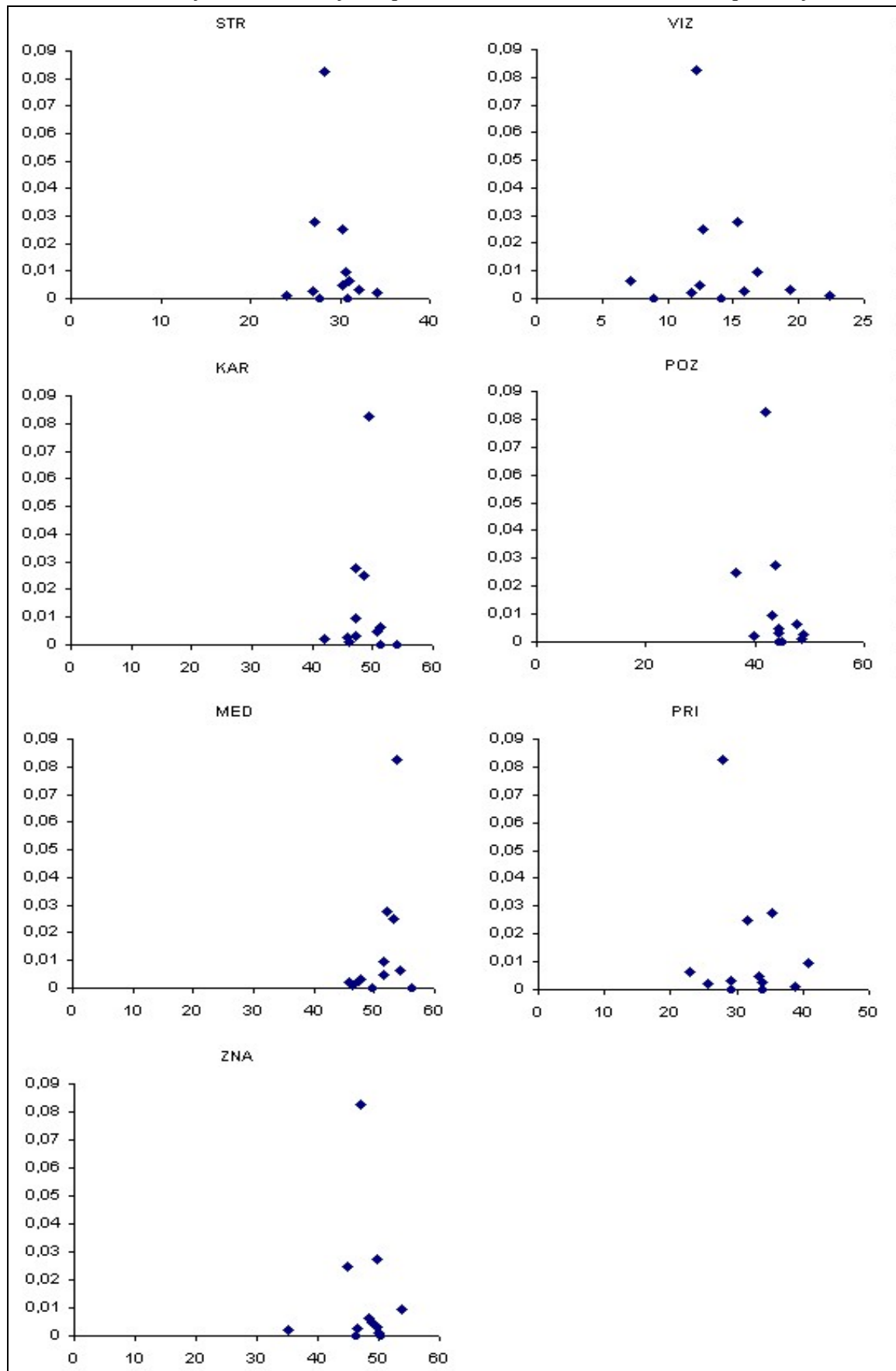
a. Dependent Variable: TEA-nujnost

PRILOGA 8: Grafična analiza heteroskedastičnosti v regresijskih modelih

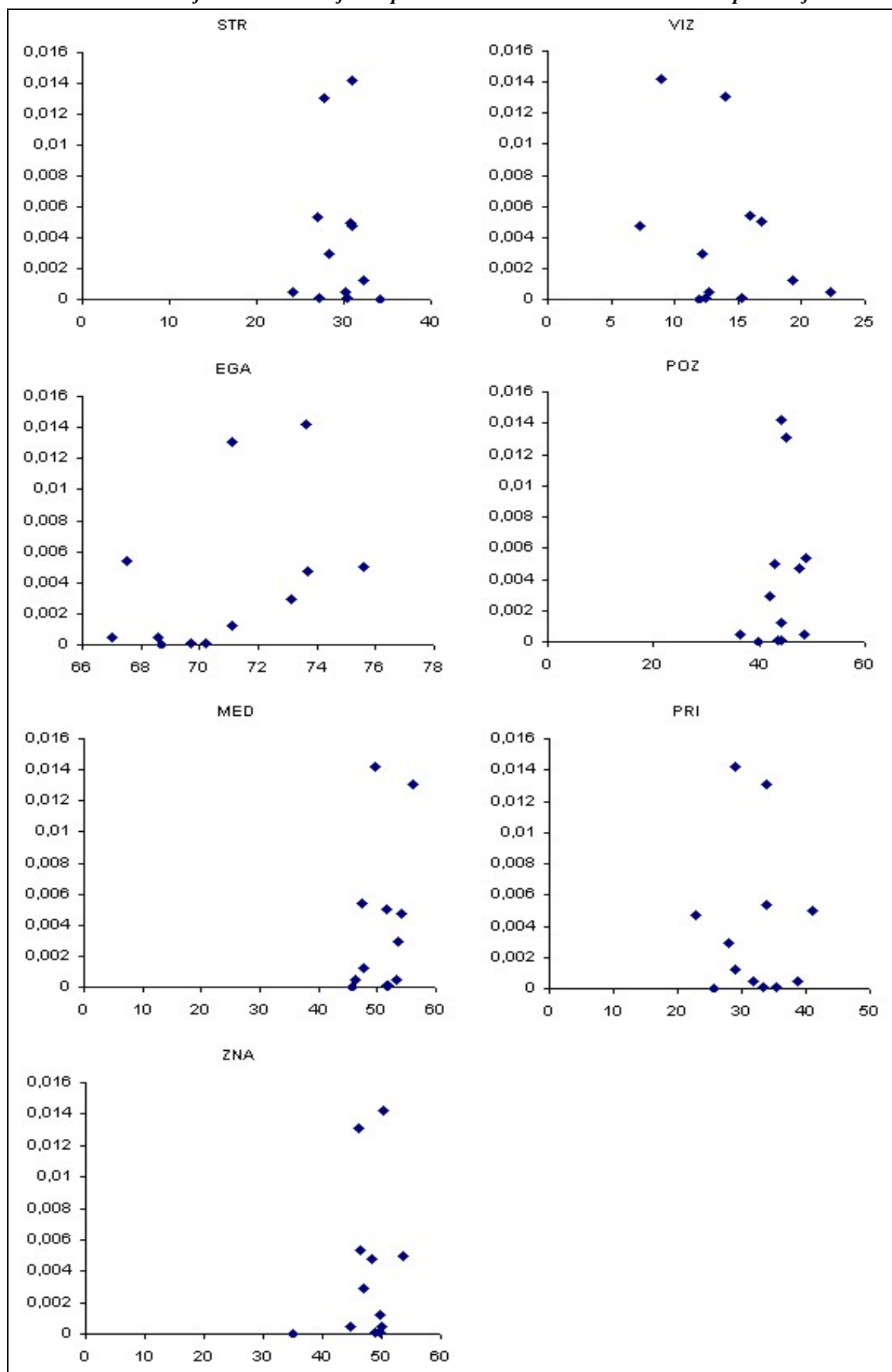
Slika 1: Gibanje variance slučajne napake TEA v odvisnosti od neodvisnih spremenljivk

Slika 2: Gibanje variance slučajne napake TEAP v odvisnosti od neodvisnih spremenljivk

Slika 3: Gibanje variance slučajne napake TEAN v odvisnosti od neodvisnih spremenljivk

PRILOGA 9: Slovarček

Computer Assisted Telephone Interviewing – računalniško podprto telefonsko anketiranje

Dare – upati si

Delegate – pooblastiti

Do – narediti

Dream – sanjati

Global Entrepreneurship Monitor – Globalni podjetniški monitor

International Labour Organization – Mednarodna organizacija dela

Management – upravljanje

Nascent entrepreneurs – nastajajoči podjetniki

Necessity – nujnost

New entrepreneurs – novi podjetniki

Opportunity – priložnost

Organisation for Economic Co-operation and Development – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

Stepwise – postopna metoda izbire neodvisnih spremenljivk za regresijske modele v programu SPSS (po korakih)

SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities & Threats) – prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti

Total Early-stage Entrepreneurial Activity – zgodnja podjetniška aktivnost

US Census International Population Data Base – mednarodna podatkovna baza prebivalstva institucije U.S. Census Bureau iz Združenih držav Amerike

PRILOGA 10: Seznam kratic

<i>AKT</i>	neodvisna spremenljivka "Razmerje delovne aktivnosti"
<i>BDP</i>	bruto domači proizvod
<i>BDP</i>	neodvisna spremenljivka "Bruto domači proizvod"
<i>BRE</i>	neodvisna spremenljivka "Brezposelnost"
<i>CATI</i>	računalniško podprto telefonsko anketiranje
<i>EGA</i>	neodvisna spremenljivka "Egalitarizem"
<i>ESRR</i>	Evropski sklad za regionalni razvoj
<i>EU</i>	Evropska unija
<i>EUR</i>	Evro
<i>EUROSTAT</i>	Statistični urad Evropskih skupnosti
<i>GEM</i>	Globalni podjetniški monitor
<i>GOS</i>	neodvisna spremenljivka "Gostota poselitve"
<i>IKT</i>	informacijsko-komunikacijska tehnologija
<i>ILO</i>	Mednarodna organizacija dela
<i>INPRIME</i>	gospodarskorazvojni projekt v Posočju, ki med drugim vključuje ustanovitev razvojno-tehnološkega parka
<i>KAR</i>	neodvisna spremenljivka "Kariera"
<i>KM²</i>	kvadratni kilometer
<i>MED</i>	neodvisna spremenljivka "Mediji"
<i>NET</i>	neodvisna spremenljivka "Povprečna neto plača na zaposlenega"
<i>NIZ</i>	neodvisna spremenljivka "Delež prebivalstva z nizko izobrazbo"
<i>OECD</i>	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
<i>POZ</i>	neodvisna spremenljivka "Poznavanje podjetnika"
<i>PRI</i>	neodvisna spremenljivka "Poslovne priložnosti"
<i>SE_p</i>	standardni odklon za delež
<i>SOC</i>	neodvisna spremenljivka "Delež prejemnikov socialne pomoči"
<i>SPO</i>	neodvisna spremenljivka "Spoštovanje podjetnikov"
<i>SPSS</i>	računalniški program za statistično obdelavo podatkov
<i>STR</i>	neodvisna spremenljivka "Strah pred neuspehom"
<i>SURS</i>	Statistični urad Republike Slovenije
<i>SWOT</i>	analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti
<i>TEA</i>	zgodnja podjetniška aktivnost
<i>TEA</i>	odvisna spremenljivka "Skupna zgodnja podjetniška aktivnost"
<i>TEA-moški</i>	indeks zgodnje podjetniške aktivnosti moških
<i>TEA-nastajajoča</i>	indeks podjetniške aktivnosti nastajajočih podjetnikov
<i>TEA-nova</i>	indeks podjetniške aktivnosti novih podjetnikov
<i>TEA-nujnost</i>	indeks zgodnje podjetniške aktivnosti zaradi nujnosti
<i>TEA-priložnost</i>	indeks zgodnje podjetniške aktivnosti zaradi priložnosti
<i>TEA-ustaljena</i>	indeks podjetniške aktivnosti ustaljenih podjetnikov

TEA-ženske	indeks zgodnje podjetniške aktivnosti žensk
<i>TEAN</i>	odvisna spremenljivka "Zgodnja podjetniška aktivnost iz nujnosti"
<i>TEAP</i>	odvisna spremenljivka "Zgodnja podjetniška aktivnost iz priložnosti"
TET3	Termoelektrarna Trbovlje 3
UMAR	Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj
US	Združene države (Amerike)
VIF	variančno-inflacijski faktor
<i>VIZ</i>	neodvisna spremenljivka "Delež prebivalstva z visoko izobrazbo"
ZDA	Združene države Amerike
<i>ZNA</i>	neodvisna spremenljivka "Znanje"
ZSMRT	standardizirana vrednost spremenljivke "Koeficient smrtnosti"
ZSPOL	standardizirana vrednost spremenljivke "Koeficient razlike med spoloma"
ZTEA	standardizirana vrednost spremenljivke "TEA"
ZTEANEC	standardizirana vrednost spremenljivke "TEA-nujnost"